

**T.C.
İnönü Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı**

**MALATYALI ÂŞIK MÜRTEZA AKSÜT
(HAYATI, SANATI ve ŞİİRLERİ)**

**HAZIRLAYAN
Arzu GÜLLÜ**

**DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Ebru ŞENOCAK**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MALATYA, 2014

**MALATYALI ÂŞIK MÜRTEZA AKSÜT
(HAYATI, SANATI ve ŞİİRLERİ)**

Arzu GÜLLÜ

**İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı**

Yrd. Doç. Dr. Ebru ŞENOCAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

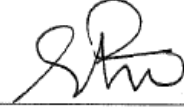
Malatya, 2014

KABUL VE ONAY

Arzu Güllü tarafından hazırlanan “Malatyalı Âşık Mürteza Aksüt (Hayatı, Sanatı ve Şiirleri)” başlıklı bu çalışma, 24.12.2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

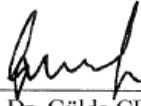
Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK (Başkan)

Doç. Dr. Ebru BURCU YILMAZ

Yrd. Doç. Dr. Ebru ŞENOCAK (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Gülşah ÇETİNDAG SÜME

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet KARAGÖZ
Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

“Yrd. Doç. Dr. Ebru ŞENOCAK danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **MALATYALI ÂŞIK MÜRTEZA AKSÜT (HAYATI, SANATI ve ŞİİRLERİ)** başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.”

Arzu GÜLLÜ

ÖN SÖZ

Türkler tarih boyunca farklı coğrafyalara düzenledikleri akınlar ve uyguladıkları fetih politikalarıyla çok geniş alanlarda yayılma imkânı bulmuşlardır. Hoşgörüyeye dayalı siyasetleri neticesinde iskân ettikleri yerlerde karşılıklı güven ortamı oluşturarak adaleti sağlamışlardır. Bu cihetten çeşitli kültürleri bünyelerinde eritip besleyerek gelenek ve göreneklerini zenginleştirmiş kendi kültürlerini de bulundukları bölgelerde benimsetmişlerdir.

Türk kültürü içerisinde köklü bir geçmişe sahip olan âşıklık geleneği, yüzyılların süzgecinden geçerek değişik şekillerde günümüze kadar canlılığını koruya gelmiştir. Fıtratları gereği duygusal taraflarının ağır bastığı Türkler sevinçlerini, kederlerini, isyanlarını, her türlü duygu yoğunluklarını dile getirirken sazın tellerinden ilham almışlardır. Sazı sırtında, diyar diyar dolaşan ve “Âşık Edebiyatı” olarak adlandırdığımız bir oluşuma kaynaklık eden âşıklar gittikleri her yerde halkın sesi olmuşlardır. Ozan-baksı geleneğinden günümüze değişerek gelen âşıklık geleneği bugün düzenlenen şenlikler, âşık atışmaları, şölenler vb. gibi etkinliklerle farklı bir mecrada seyrine devam ederek, çağı yakalamaya çalışmıştır.

Geleneğin sürdürülmesinde aktif rol alan Malatya ayrı bir önem arz etmektedir. Sayısız âşığı toprağında barındıran bu “Şehr- î Âşıkân” özellikle Darende, Arguvan, Hekimhan ve Arapgir gibi ilçeleriyle geleneğe katkı sağlamış, usta âşıklar yetiştirmiştir. Her yerine âşık tohumu saçılan Malatya yeni yeni âşıkların filizlenmesiyle şanını daha da yüceltecek ve haklı bir gururla geleneğin sancağını taşıma görevini layıkıyla yerine getirecektir.

Çalışmamızda ele aldığımız Malatyalı Mürteza Aksüt âşıklığının yanısıra devlet memuru ve Zâkir olarak karşımıza çıkmaktadır. Âşık Mürteza Aksüt âşıklığını, içinde yetişmiş olduğu Alevî- Bektaşî kültürünün etkisinde devam ettirmektedir. Bireysel çabalarıyla gelenekte var olabilmeyi başaran Mürteza Aksüt bilgi ve tecrübelerini genç kuşaklara aktarma yolunda da gayret göstermektedir. Saza ve söze olan meylim, türkülerle hemhal oluşum bu çalışmayı can- ı gönülden istememde etkili olduğu kadar halk edebiyatına damgasını vurmuş böyle bir geleneği araştırma ve öğrenme merakı da önemli ölçüde beni bu çalışmaya yönlendirmiştir. Ayrıca Saz ve sözdeki ustalığını katıldığı televizyon ve radyo programlarında insanlara sunan âşığımızın kendi kültürüyle harmanlanan bu geleneği yaşatma adına özveride bulunması, ilerleyen yaşına rağmen büyük bir heyecanla gönüllere seslenmesi heyecanımın kat be kat artmasını sağlamıştır.

Ele aldığımız bu çalışma “**Malatyalı Âşık Mürteza Aksüt (Hayatı, Sanatı ve Şiirleri)**” adını taşıyıp; “Ön söz”, “Giriş”, “İki bölüm”, “Üç Bölüm”, “Sonuç”, “Şiirlerinin İndeksi”, “Sözlük”, “Öz Geçmiş”, “Ekler” ve “Kaynaklar” dan oluşmaktadır.

Çalışmamızın **Giriş** kısmını “Âşık Tarzı Şiir Geleneği Hakkında Genel Bilgi”, “Günümüzde Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı”, Alevî- Bektaşî Kültüründe Âşıklık Geleneği”, “Malatya Âşıklık Geleneği ve Âşıkları” olmak üzere dört ana başlıkta ele alıp ilk kısmında âşıklığın tarihi zemin içindeki değişimini, icrâ ortamlarını, âşık, ozan, şaman, baksı, kam gibi terimlerin ihtiva ettiği anlamları, ikinci kısımda günümüzde âşıklık geleneğinin vardığı noktayı inceledik. Giriş bölümünün üçüncü ana başlığında Alevî – Bektaşî kültüründe âşıklık geleneğine değindik son kısımda ise Malatya âşıklık geleneği hakkında bilgi vererek bu zamana kadar tespit edilen âşıklardan bazılarıyla ilgili kısa tanıtıcı birkaç cümle ve yüzyıllara göre Malatyalı âşıkların adları, mahlasları nereli olduklarını, doğum ve ölüm tarihlerini vermek suretiyle listeledik.

İki bölüm ve metinlerden oluşan tezimizin “Âşık Mürteza Aksüt’ün Hayatı ve Âşıklığı” adlı **Birinci Bölüm**’ünü “Hayatı”, “Âşıklığı”, “Âşıklık Geleneği İçinde Mürteza Aksüt’ün Yeri”, Malatyalı Âşıkların Mürteza Aksüt ile İlgili Görüşleri”, “Etkilendiği Âşıklar”, “Çeşitli Cepheleri” alt başlıklarına ayırıp inceledik. Bu alt başlıklarda âşığımız Mürteza Aksüt’ün hayatı ve sanatına detaylı bir araştırmayla yer vererek onun âşıklığa başlama serüvenini, gelenek içindeki yerini, Malatyalı âşıkların onunla ilgili görüşlerini, şöhretini, etkilendiği âşıkları, âşıklığın dışında farklı yönlerini anlatmaya çalıştık. Âşığımızla zaman zaman biraraya gelerek bu bölümle ilgili bilgileri gerek kayıt yoluyla ve çeşitli notlar alarak gerekse âşığımızın verdiği belgelerden yola çıkarak derledik.

Âşığımızın şiirlerini şekil yönünden incelediğimiz “Mürteza Aksüt’ün Şiirlerinin İncelenmesi” başlıklı **İkinci Bölüm**’ünü “Şiirlerinin Şekil Özellikleri”, Dil ve İfade Özellikleri”, Şiirlerinde Kullandığı Atasözleri, Özdeyişler ve Veciz Sözler”, Mürteza Aksüt’te Sanat Endişesi”, Şiirlerinde Ele Aldığı Konular”, “Âşıklık Geleneği Motiflerinin Şiirlerine Etkisi”, alt başlıklarıyla ele aldık. Bu bölümde toplamda 112 şiirin ayrı ayrı hece ve durak yapısını, kafiyelerini, rediflerini, şiirlerde kullanılan çeşitli ahenk unsurlarını tespit edip örnekledik. Verdiğimiz dörtlüklerin sonunda parantez içerisinde şiir ve dörtlük numarası, mısraların sonunda ise şiir, dörtlük ve mısra numarasını gösterdik. Şekil incelemesinin yanında âşığımız Mürteza Aksüt’ün içerikteki söz ustalığını da göstermeye çalıştık. Bu

bağlamda şiirlerinde kullandığı atasözleri, deyim, özlü sözler, edebî sanatları belirleyip, işlediği konuları da şiirlerinden örnekler vererek bu bölümü tamamladık.

Çalışmamızın **Üçüncü Bölüm**'ünü “Âşık Mürteza Aksüt'ün Şiirleri” ana başlığıyla ele aldık. 112 şiiri kullanılan ölçüye göre sekizli, on birli, on altılı diye ayırarak dörtlüklerden oluşan ve beyitlerden oluşan şiirler olmak üzere sınıflandırma yoluna giderek şiirleri ilk dörtlüklerinin son harflerine göre alfabetik olarak sıraladık.

Sonuç bölümünde çalışmamıza dair genel bir değerlendirmede bulunup âşıklık geleneğinde önemli bir değer olan Âşık Mürteza Aksüt'ün bu çalışmayla gün yüzüne çıkarılarak hak ettiği yeri almasının geleneğin itibarı ve devamlılığı açısından önemli olduğu ayırımına vardık.

Şiirlerin İndeksi'nde öncelikle şiirleri sekizli, on birli, on altılı diye kullanılan ölçüye göre ayırarak dörtlükler, beyitler halinde söylenen şiirler ve diğer şiirler olmak üzere üç kısım halinde gösterdik. Şiirleri ilk hanelerinin son harfine göre alfabetik bir şekilde sıralayıp bu dörtlüklerin son iki mısraını verdik, parantez içinde sayfa ve şiir numarasını belirttik.

Sözlük kısmını hazırlarken İlhan Berk'in “Misalli Büyük Türkçe Sözlük”, Nurettin Albayrak'ın “Ansiklopedik Halk Edebiyatı Sözlüğü”, Cem Dilçin'in “Yeni Tarama Sözlüğü”nden faydalanarak şiirlerde geçen gerek yabancı kökenli gerekse mahallî bazı kelimelerin karşılıklarını verip hangi kelimenin nerede geçtiğine dair şiir, dörtlük ve mısra numaralarını parantez içinde gösterdik.

Tezimizde kısa bir **Öz geçmiş**'ten sonra yer alan **Ekler** bölümü âşığımızın kendisinin, ailesinin, bu süreçte katıldığımız âşık şölenleri ve panellerdeki âşıkların, hocaların fotoğraflarından oluşmaktadır.

Kaynaklar bölümünü sözlü ve yazılı kaynaklar olmak üzere ikiye ayırdık. Sözlü kaynaklar kısmında tezimizde Âşık Mürteza Aksüt hakkındaki görüşlerine yer verdiğimiz âşıkların eğitim durumları, yaşları, meslekleri, nereli olduklarına dair kısa bilgilendirmelerde bulunduk. Yazılı kaynaklar kısmında ise çalışmamızı hazırlarken istifade ettiğimiz ve tez konusuyla alakalı başvurulabilecek kaynakların listesini verdik .

“**Malatyalı Âşık Mürteza Aksüt (Hayatı, Sanatı ve Şiirleri)**” adlı yüksek lisans çalışmasıyla kültürümüzün mihenk taşlarından olan âşıklık geleneğini yaşatma adına bir adım atarak, bu geleneğe bir parça da olsa katkıda bulunmaya çalıştık. Âşığımızla ilgili ilk çalışma

olması sebebiyle birtakım eksikliklerin bulunması muhtemeldir. Bu çalışmanın daha sonra hem Âşık Mürteza Aksüt ile ilgili hem de bu alanda yapılacak diğer çalışmalara ışık tutması temennimizdir.

Tanıştığımız ilk günden itibaren hoşgörüsüyle, mütevazı tavırlarıyla ve tüm insanlığı kucaklayan sözleriyle bende önemli bir yer edinen gönül ehli Âşık Mürteza Aksüt’e, nezaketi ve misafirperverliğiyle eşi Ayten Hanım’a can- 1 gönülden teşekkürlerimi sunarım.

Âşık Mürteza Aksüt ile biraraya gelmeme vesile olan, kaynak konusunda yardımlarını esirgemeyen, çalışmamın başından itibaren destek veren Prof. Dr. Hasan KAVRUK hocama teşekkürü bir borç bilirim.

Âşık Mürteza Aksüt’ün gelenek içindeki yerini tespit etmeye çalışırken verdikleri bilgilerden dolayı Âşık Mürteza Şirin, Âşık Ozanoğlu (Nurettin Gür) ve Âşık Birfani (Metin Özer)’ye teşekkür ederim.

Yüksek lisansa başladığım ilk yılın ardından yollarımızın kesiştiği güler yüzü, candan tavırları ve her konuda bana verdiği manevî desteğiyle farklı bir mecrada ilerlememi sağlayan kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Ebru ŞENOCAK’a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmalarım sırasında derslerinde bulunduğum ve bilgilerinden faydalandığım hocalarım Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK ve Yrd. Doç. Dr. Birol AZAR’a, ayrıca samimiyetini her daim hissettiren Yrd. Doç. Dr. Gülda ÇETİNDAG SÜME’ye şükranlarımı sunarım.

Hayatımda yer edinmiş saygın kişilerden biri olan ve danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ebru ŞENOCAK hocamla tanışmamı sağlayıp desteğini benden esirgemeyen Doç. Dr. Ebru BURCU YILMAZ’a teşekkürü bir borç bilirim.

Maddî ve manevî sorumluluklarımı daima üstlenen sevgili aileme, çalışmamın her anında yanımda hissettiğim eşim Tekin Güllü’ye teşekkürler...

Bu sürece sonradan, kocaman gülümsemesi ve minik elleriyle dahil olup katkı sağlayan, hayatıma dokunan canım kızıma; “Deniz” ime yürek dolusu teşekkürler...

Malatya, 24/12/2014

ARZU GÜLLÜ

ÖZET

GÜLLÜ, Arzu

MALATYALI ÂŞIK MÜRTEZA AKSÜT

(HAYATI, SANATI VE ŞİİRLERİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Malatya, 2014

Yüzyıllar öncesine dayanan, köklü bir geçmişe sahip olan Türkler çeşitli coğrafyalarda hüküm sürmüş ve gittikleri yerlere hem kültürlerini götürmüş hem de o kültürleri bünyesinde eriterek bir kültür mozaği oluşturmuşlardır. Türklerin farklı etnik topluluklarla kaynaşması edebiyatlarına da yansımış çok zengin bir sözlü edebiyat geleneği meydana getirmişlerdir. Bu sözlü geleneğin önemli taşıyıcılarından olan Ozan- Baksılar kopuzları eşliğinde diyar diyar dolaşarak şiirlerini dile getirmiş toplumun sesi olmuşlardır. Daha sonraki yüzyıllarda tarikatların etkisiyle dinî- tasavvufî bir mahiyete bürünen bu gelenek 15. yy'dan sonra âşık edebiyatı adı altında varlığını sürdürmüştür.

Âşıkların kaynaklık ettiği bir oluşum olan âşık edebiyatı günümüze kadar pek çok değişiklik geçirmiştir. Gerek icrâ zamanları ve ortamları gerek yetiştirme tarzları gerekse geleneğin bazı uygulamalarının farklı bir çizgide ilerlediği âşıklık geleneği 16. yy'da kendini göstermeye başlamış geleneğe damgasını vuran birçok âşık yetiştirmiştir. İhtişamlı zamanlarından sonra biraz düşüş yaşayan âşıklık geleneği çağın şartları doğrultusunda kendini yenileme gayreti içerisinde yoluna devam etmektedir.

Kültürümüzün önemli bir parçası olan bu gelenek Anadolu'nun belli başlı yerlerinde düzenlenen çeşitli etkinlik ve şölenlerle canlılığını korumaktadır. Âşık edebiyatına çok sayıda

usta âşık kazandırmış olan Malatya, geleneğin önemli duraklarından birisidir. Geçmişten günümüze geleneği yaşatma adına uğraş veren Malatyalı âşıklardan Mürteza Aksüt de kendi kültürüyle yoğurduğu sanatını en iyi icrâ edenlerden biridir.

Bu çalışmamızda âşıklık geleneğinin Malatya’da yaşayan temsilcilerinden Mürteza Aksüt’ün hayatını, sanatını, âşıklık geleneği içerisindeki yerini, sanatının hayatındaki yansımalarını, farklı yönlerini değerlendirmeye çalıştık. Tarihî zemin içerisinde âşıklık geleneğinin geçirmiş olduğu değişimi ve Malatya’daki âşıklık geleneğini giriş bölümünde verdikten sonra, Mürteza Aksüt’ün hayatına dair bilgiler verip sonrasında sanatı ve şiirlerine yer vererek âşıklık geleneğindeki yerini belirlemeye çalıştık.

İrticalen şiir söyleme yeteneğine sahip Mürteza Aksüt badeli âşıklardan olup sazı ustaca çalan, geleneğin pek çok özelliğini bünyesinde barındıran, usta âşıkların yolundan giden, önemli bir değerdir. Şiirlerinde işlediği konularla topluma seslenen, insanlığı bir gözle gören dünya görüşünü şiirlerine yansıtan âşığımız yalın bir dil kullanarak her kesimden insana hitap etmektedir.

Bu çalışmada âşık Mürteza Aksüt’ün 112 şiirini şekil ve içerik bakımından detaylı olarak inceleyerek kullanmış olduğu sanatları, deyim ve veciz sözleri, ifade özelliklerini, işlediği konuları örneklerle açıklamaya ve gelenek içindeki yerini belirlemeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Âşık Mürteza Aksüt, Halk Şiiri, Saz, kültür, Âşıklık Geleneği.

ABSTRACT

GÜLLÜ, Arzu

MINSTREL MÜRTEZA AKSÜT FROM MALATYA

(HIS LIFE, ART AND POEMS)

MASTER DEGREE THESIS

Malatya, 2014

The Turks who has a long history based on centuries ago reigned in various geographies and took both their cultures to the places where they went and by dissolving those cultures, they formed a cultural mosaic. The fusion with different ethnic groups have brought about a very rich tradition of oral literature which also reflected in their literature. The bards who are the bearers of this oral tradition became the voice of society by wandering and expressing their poems land by land. In later centuries, this tradition which wrapped the religious-mystical nature with their fluence of sects continued to exist under the name of Minstrel Literature.

Minstrel Literature for med by minstrels coming together has under gone many changes so far. The tradition of minstrelsy, both in execution time and the media, their ways of raising and the tradition's progress in a different line, began to show itself and raised many minstrels who left their marks on tradition. After its glorious era, the tradition of minstrelsy which had a little decline, continues to move forward in the effort to renew itself according to the era.

This tradition, which is an important part of our culture maintain its live liness with various event and feasts held in certain parts of Anatolia. Malatya, which gave a large number of masters to Minstrel Literature is one of the most important stops. From past to the present, Mürteza Aksüt who has an effort for survival of the tradition is one of the best amongst whom practices his art having molded with his own culture.

In this study, we tried to evaluate Mürteza Aksüt's life, art, his place in the tradition of minstrelsy, the flection of his art in his life and his different aspects amongst the representatives of the tradition of minstrelsy living in Malatya. After giving the alteration of the tradition of minstrelsy in history and the tradition of minstrelsy in Malatya in the

introduction part, we gave information about Mürteza Aksüt's life and tried to determine his location on the tradition of minstrelsy by including his art and poets.

Mürteza Aksüt, who has the ability of extemporisation, plays saz masterfully, incorporates many aspects of the tradition, goes with master minstrels is an important value. The minstrel who addresses to social issues in his poems reflects the conception of the world which sees humanity with one eye caters to all people by using a simple language.

In this study, we tried to give many examples about the issues that he handles by examining his one hundred and twelve poems in terms of form and content in details and thearts, idioms, terse statements and expression features and determine his place in the tradition.

Key Words: Minstrel Mürteza Aksüt, Folk Poetry, Saz, Culture, The Tradition of Minstrelsy.

MALATYALI ÂŞIK MÜRTEZA AKSÜT
(HAYATI, SANATI ve ŞİİRLERİ)

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	I
ÖZET	V
ABSTRACT	VII
İÇİNDEKİLER	IX
KISALTMALAR	XIII

GİRİŞ

1. ÂŞIK TARZI ŞİİR GELENEĞİ HAKKINDA GENEL BİLGİ	1
1.1. Âşık Tarzı Şiir Geleneğinin Geçmişten Günümüze Tarihi Gelişimi	1
1.2. Âşıklık Geleneğini Oluşturan Sosyo Kültürel Şartlar ve Âşıkların İcra Zamanları ..	12
2. GÜNÜMÜZDE ÂŞIKLIK GELENEĞİ ve ÂŞIK EDEBİYATI	15
3. ALEVÎ – BEKTAŞÎ KÜLTÜRÜNDE ÂŞIKLIK GELENEĞİ	17
4. MALATYA ÂŞIKLIK GELENEĞİ ve ÂŞIKLARI	21
4.1. Malatya'da Âşıklık Geleneği	21
4.2. Geçmişten Günümüze Malatyalı Âşıklar	24

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÂŞIK MÜRTEZA AKSÜT'ÜN HAYATI ve ÂŞIKLIĞI	34
1.1. Hayatı	34
1.1.1. Soyu	34
1.1.2. Doğum Yeri ve Tarihi	34
1.1.3. Adı ve Mahlası	37
1.1.4. Yakın Çevresi	38
1.1.4.1. Babası	38
1.1.4.2. Annesi	39
1.1.4.3. Kardeşleri	39
1.1.5. Evliliği ve Çocukları	40
1.1.5.1. Eşi	40
1.1.5.2. Çocukları	41
1.1.6. Öğrenim Hayatı ve Gençliği	41

1.1.7. Mesleği	42
1.2. Âşıklığı	43
1.2.1. Âşıklığını Hazırlayan Ortam ve Etmenler	43
1.2.1.1. İrsiyet	43
1.2.1.2. Kasabasının Doğal Güzellikleri	44
1.2.1.3. Gönül Dünyası	45
1.2.1.4. Çevresi	45
1.2.1.5. Saza ve Şiire Yönelmesi	46
1.2.2. Ustalık Dönemi	47
1.2.2.1. Mürteza Aksüt'ün Şiirleri	48
1.2.2.2. Mürteza Aksüt'ün Bestelenen Şiirleri	49
1.2.3. Diğer Âşıklar Tarafından Bilinip Tanınması	50
1.2.4. Aldığı Ödüller	51
1.2.5. Mürteza Aksüt İle İlgili Çalışmalar	51
1.3. Âşıklık Geleneği içinde Mürteza Aksüt'ün Yeri	51
1.3.1. Usta- Çırak Geleneği	52
1.3.2. Rüya Sonrası Âşık Olma (Bade içme)	54
1.3.3. Saz Çalma	55
1.3.4. Mahlas Alma	56
1.3.5. İrticalen Söyleme	57
1.3.6. Deyişme (Atışma)	58
1.3.7. Tarih Bildirme	59
1.3.8. Nazire Söyleme	59
1.3.9. Askı Geleneği (Muamma)	60
1.3.10. Leb – Değmez (Dudak Değmez).....	61
1.3.11. Dedim – Dedi'li Şiir Söyleme	61
1.4. Malatyalı Âşıklar'ın Mürteza Aksüt ile İlgili Görüşleri	61
1.5. Etkilendiği Âşıklar	62
1.6. Çeşitli Cepheleri	63
1.6.1. Fizikî ve Ruhî Yapısı	63
1.6.2. İnancı ve Dünya Görüşü	64
1.6.3. Zâkirliği	65
1.6.4. Güzel Sanatlardan Musıkîye olan İlgisi	67

1.6.5. Yayımlanmış Eserleri	67
1.6.6. Gezdiği Yerler	68

İKİNCİ BÖLÜM

2. MÜRTEZA AKSÜT'ÜN ŞİİRLERİNİN İNCELENMESİ	69
2.1. Şiirlerin Şekil Özellikleri	69
2.1.1. Hece ve Durak Yapısı	69
2.1.2. Kafiye Yapısı	70
2.1.2.1. Dörtlükler Halindeki Şiirlerin Kafiye Yapısı	71
2.1.2.2. Beyitler Halindeki Şiirlerin Kafiye Yapısı	74
2.1.2.3. Diğer Ahenk Unsurları	75
2.1.3. Redifler	76
2.2. Dil ve İfade Özellikleri	76
2.2.1. Türkçesi	76
2.2.1.1. Ağız Özellikleri	77
2.2.2. İfade Özellikleri	79
2.3. Şiirlerde Kullandığı Atasözleri, Deyimler, Özdeyişler ve Veciz Sözler	81
2.3.1. Atasözleri	81
2.3.2. Deyimler	82
2.3.3. Özdeyişler	83
2.3.3.1. Başkalarına Ait Özdeyişler	83
2.3.3.2. Mürteza Aksüt 'e Ait Veciz Sözler	84
2.4. Mürteza Aksüt'te Sanat Endişesi	84
2.4.1. Benzetmeler (Teşbih)	84
2.4.2. Telmih	86
2.4.3. Teşhis (Kişileştirme)	87
2.4.4. Mübalağa (Abartma)	87
2.4.5. Tezat	88
2.4.6. Diğer Edebî Sanatlar	89
2.5. Şiirlerinde Ele Aldığı Konular	90
2.5.1. Âşk ve Sevgi Konulu Şiirleri	91
2.5.2. Gönül Konulu Şiirleri	94
2.5.3. Dostluk, Kardeşlik ve Hoşgörü Konulu Şiirleri	95
2.5.4. Çeşitli Şahıslar ile İlgili Şiirleri	97

2.5.5. Kendi Benliğiyle İlgili Şiirleri	98
2.5.6. Dert Konulu Şiirleri	99
2.5.7. Düşünce Ağırlıklı Şiirleri	100
2.5.8. Öğüt Konulu Şiirleri	101
2.5.9. Eleştiri Konulu Şiirleri	102
2.5.10. Zamandan Şikâyet Konulu Şiirleri	103
2.5.11. Tasavvuf Konulu Şiirleri	104
2.5.12. Tabiat ve Çevre Konulu Şiirleri	106
2.5.13. Malatya ve Çevresi ile İlgili Şiirleri	107
2.5.14. Çeşitli Zümreleri Ele Aldığı Şiirleri	108
2.5.15. Atatürk, Cumhuriyet ve Demokrasi Konulu Şiirleri	108
2.5.16. Diğer Konularda Söylediği Şiirleri	109
2.6. Âşıklık Geleneği Motiflerinin Şiirlerine Etkisi	111
2.6.1. Âşık (Ozan).....	111
2.6.2. Bâde	112
2.6.3. Saz	112
2.6.4. Eren – Pir –Derviş	112
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
3. ÂŞIK MÜRTEZA AKSÜT'ÜN ŞİİRLERİ	114
SONUÇ	228
ŞİİRLERİN İNDEKSİ	231
SÖZLÜK	238
ÖZ GEÇMİŞ	251
EKLER	252
KAYNAKLAR	267
1.Sözlü Kaynaklar	267
2.Yazılı Kaynaklar	268

KISALTMALAR

C.	: Cilt
Halk dey.	: Halk deyimi
hızl.	: Hazırlayan
K	: Kaynak kişi
MAKSAD	: Malatya Kültür Sanat Derneği
m	: Metre
s.	: Sayfa
S	: Sayı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
Üniv.	: Üniversite
vb.	: Ve benzerleri
vd.	: Ve diğerleri
vs.	: Ve saire
yy	: Yüzyıl

ARZUHÂLİM

Düştüm âşıklık hevesiyle yollara
 Sazımla sözümle dost meclisindeyim
 Türkü oldum ab- ı hayattan içtim
 Hasb- i hal eyledim kadim kullara

Gah bir yar sevdasıyla yanıp tutuştum
 Gah sıyrıldım benliğimden Hakk'a kavuştum
 Gah zahir ile batın arasında vuruştum
 Dolandım pervane gibi ayrıldım kollara

Gül bahçesi dikensiz olmaz
 İlim ister isen zahmetsiz olmaz
 Sabır ile yol al emek zayi olmaz
 Minnet etme satma nefsin pullara

Biter elbet bu fani dünya
 Uğraşma boşver yılanla yalanla
 İnsanoğlu mağrur duruşuna aldanma
 Bedenin serilir bir gün çullara

Sazsız âşık mı olur dediler
 Gönül ehli ne der hiç bilmediler
 Katli vaciptir deyip hüküm verdiler
 Arzuhâlîm nicedir naçar bu hallara

(16.03.2012) ARZU GÜLLÜ

GİRİŞ

1.ÂŞIK TARZI ŞİİR GELENEĞİ HAKKINDA GENEL BİLGİ

1.1.Âşık Tarzı Şiir Geleneğinin Geçmişten Günümüze Tarihi Gelişimi

Türk edebiyatı içerisinde bir ekol oluşturmuş âşıkların ait oldukları geleneği, meydana getirdikleri edebiyatı anlamak ve âşık edebiyatının ilk oluşumları hakkında bilgi sahibi olabilmek için muhtelif medeniyet dairelerine giren Türk milletinin edebiyatındaki tarihî gelişim sürecini değerlendirmek yerinde olacaktır.

Tarih sahnesinde çıktıkları kabul edilen M.Ö III. yüzyıldan beri dünya coğrafyası üzerinde çok geniş alana yayılan en uzun ömürlü milletlerden biri de Türklerdir. Uzun bir tarih içinde çok geniş bir mekana yayılan ve sık sık yurt değiştirerek pek çok kültür ve dinin tesiri altında kalan ayrıca farklı medeniyet seviyelerinde ve her zaman hareket halinde yaşayan milletimizin edebiyatını değerlendirebilmek çok zordur (Günay, 1999: 1).

Tarih sahnesine çıktıkları günden bugüne çoğalan çoğaldıkça parçalanıp birbirinden uzaklaşan, zaman zaman büyük başarılar kazanarak büyük imparatorluklar kuran, zaman zaman bütün başarılarını kaybederek kabuğuna çekilip yaşayan Türk milletinin bu karışık ve dağınık tarihi içinde ilk günden bugüne daima tekamül eden, fakat mahiyetini değiştirmeyen müşterek millî geleneğe bağlı bir edebiyatları vardır. İslamiyet’ten önce Türklerin Orta Asya’da yaşadıkları devirlerde bütün Türk boylarında müşterek olan bu millî edebiyat İslamiyet’in kabulünden sonra kültürel, dinî, sosyal ve politik şartlar altında hem çeşitlenmiş hem de zaman zaman yazılı kaynaklarda yer almayacak kadar ikinci dereceye inmiştir. Bu edebiyatın mahsulleri Tanzimat hareketi ve Cumhuriyetten sonra “Halk Edebiyatı” genel başlığı altında değerlendirmeye başlamıştır (Günay, 1999: 1).

Türk edebiyatının ayrışmaya başlamasıyla ortaya çıkan dönemlerden biri olan “Halk Edebiyatı” edebiyatımızın dayandığı ve ilk mahsulleri olan sözlü geleneği bünyesinde barındıran ve ondan beslenen dinamik bir yapıya sahiptir. Halk edebiyatı genel başlığı altında yer edinmiş olan âşık edebiyatı sözlü gelenekle birlikte dilden dile aktarılıp günümüze varlığını değişik şekillerde koruyarak gelebilmiştir.

Türk tarihiyle ilgili pek çok bilgiyi bulabildiğimiz Çin kaynaklarından eski Türk kavimlerine ait ilk mahsullerden olan ve Çinlilerin “Hu” adını verdiği şiirlerden âşıklık geleneğinin çok eskilere dayandığını söylemek mümkündür. Bu geleneğin temelini teşkil eden

ozan- baksılar hakkında detaylı açıklamalarda bulunan Fuat Köprülü'nün araştırmalarının ve tespitlerinin önemli bir yeri vardır.

“Türklerin halk şâir- mûsikişinasları hakkındaki ilk tarihi malûmat, Attila devrine, yani milâdî V. asrın ilk yarısına aittir. Garp kaynaklarının verdiği bu bilgiye göre, Attilâ'nın ordusunda şâirler ve muzıkacılar vardı; onun ziyafetlerinde bu şairler; Attilâ'nın kahramanlıklarına, zaferlerine dâir inşad ettikleri şiirleri okurlardı (Köprülü, 1989: 157).

Hayatın her alanında ve anında şairleri ve onların duygu yoğunluklarının ürünü olan şiirleri görebilmekteyiz. Tarihin çok eski devirlerinden itibaren gerek ordu içinde gerekse yas törenlerinde hazır bulunan şairlerden haberdar olmaktadır.

“Attilâ'nın ölüm merasiminde de yine şâirlerin mühim yerleri olduğunu görüyoruz: o münâsebetle tertib edilen cenk oyunları esnasında, şairler ve muharibler Hun lisanında yazılmış bir mersiye okumuşlardı” (Köprülü, 1989: 158).

Prof. Dr. Esmâ Şimşek'in ilk şiir örnekleriyle ilgili şöyle bir tespiti vardır: Göktürk Yazıtlarında ağıt ile ilgili şu ifadeler alt alta getirildiğinde içindeki ahenk adeta ilk ağıt, ilk şiir örneği olduğu söylenebilir: Kendim düşünceye daldım / Görür gözüm görmez gibi / Bilir aklım bilmez gibi oldu / Kendim düşünceye daldım / Zamanı Tanrı yaşar / İnsanoğlu hep ölmek için türemiş / Öyle düşünceye daldım / Gözden yaş gelse mani olarak / Gönülden ağlamak gelse / Geri çevirerek düşünceye daldım / Müthiş düşünceye daldım (Şimşek, 1993: 3).

Attilâ çağı olarak adlandırılan Hunların döneminde ve en eski Türk kavmi olan Hiyung- nu'larda rastladığımız, destanî şiirler tertib eden şairler Fuat Köprülü'nün ifadesine göre daha sonraki saz şairlerimizin dedeleridir.

“V. asırda Hunlar'ın ordularında gördüğümüz bu halk şairlerinin daha önceki asırlarda Hiyung- nu'larda, sonra da muhtelif Türk şubelerinde mevcudiyeti ve bunların içtimâî vazifelerinin Hunlar'da gördüğümüz şairlerinkine benzediği kolaylıkla tahmin olunabilir” (Köprülü, 1989: 158).

Şiiri hayatlarının her anına nakşetmiş olan Türkler her durumda ve her şartta şahlanan duygularını şiir yoluyla kopuzları eşliğinde terennüm etmişlerdir. Birçok kaynak da Türklerin çeşitli zamanlarda ve ortamlarda söyledikleri şiirlerin varlığını tesbit edip kaydetmiştir.

“Şiirin dinî ayinlerdeki yeri ve ilk şairlerin dinî- sihirbâzâne mahiyetini göz önüne alacak olursak, elimizde mevcut eserlerin en eskisi olmak üzere şölenlerde, sığırlarda ve yuglarda terennüm edilen kasideleri, kahramanlık şiirlerini, mersiyeleri gösterebiliriz (Köprülü, 1989: 116).

Halkın içinden kopup gelmiş halkla ayrılmaz bir bütün oluşturan ozanlar şiirlerini kopuzları eşliğinde söyleyerek geleneklerini canlı tutmuş ve ileriye taşımışlardır. Daha sonraki yüzyıllarda da ordu şairi olarak varlıklarını devam ettiren bu ozanlar birbirleriyle karşılıklı türküler söyleyerek at üzerinde savaşa gitmişlerdir (Yıldırım, 1989: 444) ve halk arasına karışarak kopuz çalıp, tarihi vak’alara ait şiirler terennüm etmişlerdir.

Ağıtlarıyla, türküleriyle Türk şiir sanatını icra eden bu ozanlar kahramanlık hikâyelerinden, mersiyelerden, Oğuz Destanı’ndan manzumeler gibi pek çok konuda şiirler söylemişlerdir.

Türk kültüründe önemli bir yere ve işleve sahip olan ozanlık farklı isimler ve görevlerle anılmıştır. “En eski Türk şairleri Tonguzlar’ın Şaman, Moğol ve Boryatlar ’ın Bo veya Bogue, Yakutlar’ın Oyun, Altay Türklerinin kam, Samoitletler ’ın Tadibei, Fihovalar ’ın Tietoejoe, yani bakıcı, Kırgızlar’ın baksı- bakşı, Oğuzlar’ın ozan dedikleri sâhir- şâir’lerdir.

Temeli anonim ve tekke edebiyatı, ozan- baksı geleneğine dayanan âşık edebiyatının karşılaşılan en büyük sorunlarından biri hiç kuşkusuz bu edebiyatı oluşturan kişilere atfedilen adlardaki karışıklıktır. Yani ortada bir terminoloji sorunu vardır. Bu nedenle geleneğin temsilcilerine verilen adların mahiyetlerini ve teşekkülünü açıklamakta yarar vardır.

Genel bir kanıyla İslamiyet öncesi Türklerin din adamı ve şair olarak telakki olunan şaman, kam, baksı, kavramları bir mahiyette; ozan ve âşık kavramları da ayrı bir mahiyette birbirlerinin yerine kullanılmıştır.

Türk boyları içerisinde farklı farklı adlarla anılan en eski şairler sihirbazlık, rakkaslık, musikîşinaslık, hekimlik gibi muhtelif görevleri de yerine getirirlerdi. Türklerin eski dinî sistemi ve ona bağlı teşkilatı büyücülük, bir nevi Şamanîliktir (Köprülü, 1989: 58).

Sihirbazlık, rakkaslık, mûsikîşinaslık, hekimlik gibi birçok vasıfları kendilerinde toplayan bu adamların halk arasında büyük bir yer ve ehemmiyetleri vardı. Muhtelif zaman ve mekânlarda bunlara verilen ehemmiyet derecesi, kıyafetleri, kullandıkları mûsikî aletleri, yaptıkları işlerin şekli tabii değişiyor; fakat semadaki ma'bûtlara kurban sunmak, ölünün

ruhunu yerin dibine göndermek, fenalıklar, hastalıklar ve ölümler gibi fena cinler tarafından gelen işleri önlemek hastaları tedavi eylemek, bazı ölümlerin ruhlarını semaya yollamak hatıralarını yaşatmak gibi vazifeler hep ona aitti. Bütün bu muhtelif işler için tabî muhtelif ayinler vardı: Bunların bir kısmı unutulmakla yahut şekil değiştirmekle beraber, bir kısmı hala Kırgızlar 'da, Altaylılar'da, Kazaklar'da yaşamaktadır. Şamanlar, bu ayinlerde istiğrak haline gelerek bir takım şiirler okur ve onları kendi mûsikî aletiyle çalar; beste ile beraber olan ve sihirli bir mahiyeti hâiz sayılan bu güfteler, Türk şiirinin en eski şeklini teşkil etmektedir (Gökalp, 1924: 385-456). Eski Türklerin söyledikleri gerek anonim gerekse ferdî damga taşıyan şiir/bestelere ır/yır, sazlara çalınan melodiye de küğ/küğ dedikleri bilinmektedir (Köprülü, 1916: 61-68).

Türklerin İslamiyet'ten önceki dinleri olarak kabul edilen aslında bir dinden ziyade bir inanç sistemi, bir kültür olan Şamanizm'in gereklerini yerine getiren ve eski Türklerde şair-sihirbaz olan şamanlar özellikle Yakutlar'da bu adla anılırlar. Ruhlarla bağlantıya geçtiklerine inanılan şamanlar ve âşıklar arasında önemli benzerlikler mevcuttur.

Umay Günay'ın yapmış olduğu tesbitlere göre şamanlığa ve âşıklığa kabul merasimlerinde âşık ve şaman adayları aynı merhalelerden geçerler. Âşıklar henüz kendilerinin farkında değillerken, sıradan insanlar gibi yaşarlarken gördükleri bir rüya sonucu sıradan insan kimliğinden sanatçı kişiliğe geçerler. Umay Günay'ın âşıklar ve şamanların âşıklığa ve şamanlığa çağrıldıkları ilk adım olan rüya motifiyle ilgili ortaya koymuş olduğu benzerlikler şu şekildedir: Şaman ve âşık adayları rüyayı manevî veya maddî büyük sıkıntının ardından görürler eğer rüya büyük bir sıkıntının ardından hemen görülmezse sıkıntılardan kurtulmak için Tanrı'ya yalvarılması sonucunda ortaya çıkar. Rüyalar genellikle kutsal mevkilerde uyurken görülmektedir mezar ve pınârlar rüyâların en çok görüldüğü müşterek mevkilerdir. Yani daha çok ıssız ve تنها yerlerde görülür. Âşık adayları rüyâlarında bir genç kızın elinden veya bir pir, bir derviş elinden bade içerler, âşık oldukları bildirilir, mahlasları da söylenir. Bade içildikten sonra âşıkın vücudunu bir ateş sarar, düşer bayılır, ağzından kanlı köpük gelir. Bu halde 3-6-7 gün kalır. Âşık adayının uyanışı ise saz aracılığıyla olur. Sazın tellerine dokunulduğu an uyanır. Artık âşık adayı farklı bir boyuttadır. Âşık kendine verilen mahlasla irticalen şiirler söylemeye başlar böylece hem badeli hem de Hak âşığı olur (Günay, 1999: 11).

Gezginci ozanlar tarafından Anadolu'ya getirilen, geçirdiği evrimlerden ve sapına perde bağlanmasından sonra ortaya çıkan bağlama genel kullanımıyla saz, yukarıda da

görüldüğü gibi âşık adayını kendine getiren, âşıklığa hazırlayan bir araç, geleneğin önemli bir sembolüdür.

Şamanlıkta da şaman adayları, adayın isteği olmaksızın davet veya seçim yoluyla kendiliğinden gelen davetle, şaman mesleğinin babadan oğula intikali ile, şahsî taleple şaman olacak olan kişi bu yollardan hangisi ile şaman olmaya aday olursa olsun ancak iki çeşit talimat aldıktan sonra şaman olduğu kabul edilirdi. Şaman adayı ya estetik (rüyalar, hayal veya vecit halinin gerçekleşmesi), ya da geleneksel usulle (şaman tekniklerini, ruhların fonksiyon ve isimlerini, mitolojiyi öğrenerek) şaman olurdu (Günay, 1999: 12).

Âşıklığa ve şamanlığa giriş merasimlerinin benzer tarafları rüya motifinde belirgindir. Umay Günay şaman adayının geçirdiği dönüşümü şöyle açıklar: “Bir genç, ölü bir şamanın ruhu veya ölü şamanların ruhları tarafından şaman olmaya davet edilirdi. Böyle bir davetle karşılaşan genç psikolojik kriz geçirir, dalgınlaşır, yalnızlık arar, uykusunda şarkı söyler ve kolaylıkla sık sık şuurunu kaybederdi. Uyurken ruhu vücûdundan kutsal ruhlar, yarı Tanrı veya Tanrılarla buluşmak üzere ayrılırdı. Şaman adayının ruhu, bu ruh veya tanrılar tarafından eğitilirdi. Şaman adayı genç bir şamanın davranışlarını şaman tekniklerini ve gelecekteki yeni hayatında gerekli olan bilgileri öğrenirdi. Bu sihirli seyâhat ve eğitim, adayı şamanlığa ulaştıran yoldu. Yıldırım çarpması, yüksek bir ağaçtan düşmek, dayak yemek, çok yorulmak da şamanlığa ulaşmaya vesile olurdu (Günay, 1999: 12).

Tıpkı âşık adaylarının eğitiminde olduğu gibi Sibiryalı şaman adayları da üç veya yedi gün yemeden, içmeden vecit içinde kalırlardı. Şamanlık farklı farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Yakutlarda da şaman adayı ormanda saklanır, kendini suya atar, ateşe atar veya bir yerini keserdi. On gün veya daha uzun süre sonra köyüne kan lekeleri içinde abuk sabuk konuşarak dönerlerdi. Şaman rüyalarında adaylar mutlaka kan kaybeder ve yeni kan alırlardı (Günay, 1999: 12). Bu bakımdan da âşıklık ve şamanlık arasında benzerliğin olduğu görülmektedir. Âşıklar da rüyâlarında bâde içtikten sonra ağızlarında kanlı köpüklerle üç beş-yedi gün uyurlardı. Uyandıklarında ise artık bambaşka birisi olarak halkın arasına karışırlardı. Yine Asyalı şamanlar da sihrî- dinî güçlerini sıcaklığı anlatacak ateşle ilgili kelimelerle ifade ederlerdi, âşıklar da bâdeyi içtikten sonra vücûtlarını bir ateş sarar ve bu durumlarını içim yanyor, kalbim eridi gibi ifadelerle dile getirir ve günlerce öyle uyurlardı. Âşıklar sazın teline dokunulmasıyla uyanırlar şamanlarda da kullanılan tambur şamanı vecit halinden uyandırmak için kullanılırdı. Bu bakımdan değerlendirildiğinde âşıklık ve şamanlık arasında pek çok ortak noktanın varlığından söz edilebilir. “Genç bir şaman adayının şamanlığa giriş ayininde

uyguladığı ve karşılaştığı, mistik dinî güçleri ilahlardan veya ruhlardan kazanmak, yeni bir hayata rüya vasıtasıyla ulaşmada içten manevî olarak yanmak, vecit halinde belli bir süre kalmak, kan kaybetmek, yorgunluk, dayak ve müzik aletinin bu törenlerdeki tesiri gibi unsurların hemen hepsine âşıklık geleneğindeki âşıkların, âşıklığa adım atması sırasında da rastlamaktayız (Günay, 1999: 13).

Yine Umay Günay şamanlığa giriş merasiminin; sıkıntı, önceki şahsiyetin sembolik ölümü, yeni bir hayata farklı bir kimse gibi başlamak gibi üç sahnesinin âşıklık geleneğindeki rüyâ motifinde de söz konusu olduğunu söyler.

Ayrıca şamanların sihirli seyâhatleri esnasında karşılaştıkları dişi ruhlar, âşıkların rüyalarındaki bade sunan genç kızların asıl tipleri olarak yorumlanabilir. Görüldüğü üzere Türk ve Moğol şamanlarının başlangıç rüyâları ile sihrî- dinî hayatlarını saran unsurlar mistisizm tesiriyle Anadolu’da hayalî şekle dönüşmüştür. Yarı şair, yarı derviş olan Türk sofileri şamanist kültürlerini Anadolu’ya getirmişlerdir. Putperest kabul edilen bu kültürlerini İslamiyet içinde mistisizm vasıtasıyla ve batınî kurallarla yaşattılar (Günay, 1999: 13).

Âşıklığa ve şamanlığa başlama merasimlerindeki ortak unsurların dışında şaman ve âşik hekimlik, musikîşinaslık vb. vasıflarıyla da benzer özellikler göstermektedirler. Çeşitli vasıfları bünyesinde barındıran eski kam, şaman ve baksı olarak telakki ettiğimiz kişilerin birden fazla olan vazifeleri yavaş yavaş ayrı şahsiyetlerde tecelli etmeye başlamış, onların asırlarca önce tek başlarına gördükleri görevler dağılmış parçalanmıştır: “Hastaları, hekimler veya efsuncular tedavi ediyor, musikî aletlerini musikîşinaslar çalıyor, şiir ve edebiyatla uğraşmak medreselerde Arap ve Acem edebiyat bilgilerini edinmiş alimlere ait bulunuyor, bu kişilerin halkın muhayyilesinde efsanevî bir şekil alan kerâmetleri artık mutasavvıflara isnad olunuyordu” (Köprülü, 1989: 65).

Altay Türklerinde kam adı verilen şair- büyücülerinin bütün ruhânî ayinlerde bulundukları ve önemli bir yere sahip oldukları bilinmektedir. İslam tarihçileri ile yabancı seyyahların verdikleri bilgiler, Moğollar zamanında kamların büyük bir nüfuza malik olduklarını anlatmaktadır.

Bunların muhtelif vazifeleri vardı: “Yıldızlarla sihrederler, güneş tutulmalarını haber verirler, günlerin hayırlı mı yoksa şerli mi olacağını evvelden bildirirlerdi. Kamlar sarayda kullanılacak her şeyi, hatta Hakana verilen hediyeleri bile ateşle temizlerdi; esasen, saraya takdim edilen hediyelerin bir kısmı onların hissesiydi; çocuklar doğarken talihlerini bildirmek

insan hasta iken onu iyi etmek için hep kamlar çağrılırdı; bunlar birini mahvetmek kastında bulundular mı, gelmiş veya gelecek felaketin biricik sebebi o olduğunu söylemeleri yeter görülürdü. Bunlar davullarını çalıp cinleri davet ederler ve sersemleşinceye kadar zikreylerlerdi. Kamlar ins ve cinden havadis ve malumat aldıklarını söyleyerek bunların Tanrı tarafından ilham olduğunu iddia ederlerdi” (Köprülü, 1989: 64).

Ayinlerin önemli bir parçası olan davul kamın en büyük yardımcısıdır. Çeşitli işlevlere sahip olan davul ayin esnasında kamlar tarafından çalınır ve kamın uçmasını, gürültüsüyle işine yoğunlaşmasını, öteki dünyayla temasa geçmesini, ruhların çağrılmasını, hapsedilmesini sağlar.

Âşık tarzı şiir geleneğinin temsilcilerine verilen adlarla ilgili önemli tesbitlerde bulunmuş olan Fuat Köprülü Kırgızlar tarafından baksı- bahşı olarak nitelendirilen bu sihirbaz şairlerin mühim bir yeri olduğuna vurgu yapar.

Baksılar’ın Kopuz eşliğinde şiirler tanzim eden, bakıcılık ve sihirbazlıkla uğraşan uzun kış gecelerinde çeşitli hikâyeler anlatan bir hüviyete sahip olduklarını ifade eder (Köprülü, 1989: 66). “Halk şair- musikîşinazları hatta hikâyecileri sayabileceğimiz bu baksıların bir kısmı dervîştir. Onların üzerinden asırlar geçtikçe, hatıraları daima büyüyerek ve efsânevî bir şekil alarak sonraki nesillere geçer: Osmanlı Türkleri arasında altı asırdan beri hala yaşayan Yunus Emre ile hürmetle saklanan Ahmed Yesevî, sonra XIX. Asırda Türkmenler arasında büyük bir şöhret kazanan Mahdûm Kulu, İslamiyet’ten önceki eski Türk rahip- şair’lerinin İslamlaşmış bir şeklinden başka bir şey değildir (Köprülü, 1989: 67). Köprülü’ye göre millî vezin ve halk diliyle mutasavvıfâne şiirler yazan Ata ünvanlı sofiler eski baksıların devamı niteliğindedir (Köprülü, 1989: 67).

Bir çok vazifeyle donatılmış olan baksıların kâtip olarak bilindikleri de bir gerçektir. Baksı kelimesi muhtelif zamanlarda muhtelif Türk kavimlerinde başka manâlarda kullanılmış Arap ve Acem tesiri altında baksı kelimesi bakşı olarak da kullanılmıştır (Köprülü, 1989: 68-69).

Zaman içerisinde farklı muhitlerde çeşitli adlarla telakki olunan gelenek temsilcilerinin işlevleri gibi kullandıkları müzik aletleri de değişime uğramıştır. Davulun yerini kopuz almış ve geleneğin önemli bir sembolü haline gelmiştir. Türk boylarında ayrı isimlerle anılan kopuz her daim türk insanının sesinden güç aldığı önemli bir sanatsal ifade aracı olmuştur.

Âşıklık geleneği temsilcileri için Oğuzlar tarafından kullanılan ozan kelimesi Yakutlardaki oyun- şaman kelimesinin aynı gibi görünse bile bu kelime, bizim bugün âşık dediğimiz halk şair musikîşinaslarına verilen eski isimdir (Köprülü, 1989: 71). Köprülü ayrıca XV. Yüzyılın ilk yıllarında Anadolu’da ellerinde sazlarla ilahîler okuyarak dolaşan derviş şairlerin ruh ve eda bakımından eski saz şiiri geleneğini devam ettirdiklerini; fert ve cemiyet hayatının bütün konularının işlemeye başladıklarını (Köprülü, 1981: 163) tarîkâtlar çoğalıp tasavvuf cereyanı halk arasında iyice yayıldıktan sonra, ozanların hemen hepsinin bir pire inşâd ederek eserlerine biraz tasavvûf çeşnisi vermeye çalışmış olduklarını, yani Korkut Ata’nın hatırasını ve Oğuznâme ananelerini saklayan bu ismin yerini âşık lakabı aldığını (Köprülü, 1976: 354) ifade eder.

Çeşitli kültür dairesine girmiş olan Türkler Çin’den İran ve Hindistan’a pek çok medeniyetin, Maniheizm, Budizm, İslamiyet gibi farklı dinlerin tesiri altında kalmış buna rağmen her dönemde ozanların mahiyetleri ve kıymetleri eksilmemiş bir takım şekil değişiklikleriyle devam etmiştir. Destândan romana geçişin ilk basamağı olan Dede Korkut Hikâyeleri’nde de ozanların Oğuz aşiretleri içinde özel bir yere sahip oldukları aşikârdır. Bilge kişi olan Dede Korkut aynı zamanda ozanların piri olarak da kabul edilmektedir. Kitapta yer alan Oğuz Destânlarını anlatan ozanların piri “Dedem Korkut”, “Dede Korkut” ve “Korkut Ata” isimleriyle anılan bilge kişidir ve her destanda hikmetli sözleri o söyler (Gökyay, 1975: 3-58).

XIII. asırda Anadolu Selçukluları’nın ordularında gördüğümüz ozanları (Köprülü, 1989: 161), devlet teşkilatı hususunda Selçuklular’ın tesiri altında kalan Memlukler’in askeri merasiminde ve musikîye karşı meftunluğuyla bilinen Osmanlı padişahı II. Murad’ın sarayında da görürüz (Köprülü, 1989: 162).

Ozan kelimesi zaman içerisinde anlam kaymasına uğramış geveze, saçma sapan saz söyleyen, Çingene ve çalgıcı Çingene gibi aşağılayıcı ve alçaltıcı bir anlama bürünmüştür (Dizdaroğlu, 1969: 193).

XIII. yüzyıldan başlayarak yavaş yavaş yerleşen ve XVI. Yüzyılda belirginleşen âşık terimi XV. Yüzyıla kadar varlığını devam ettiren ozanın yerine, belli özelliklere sahip şairlerin genel adı haline gelmiştir. XVI. Yüzyıldan itibaren göçebe ve köylü halk çevrelerinde varlıklarını sürdürmekte olan ve eski bir geleneğin saz temsilcileri sayılan ozanlardan kendilerini ayırmak isteyen saz şairleri, âşık unvanını almışlardır (Köprülü, 1981: 186; Özdemir, 1986: 1-2).

Tasavvûf cereyanının etkisiyle tasavvûfî bir zemine kayan âşıklık geleneği bu minvâlde ilerleme göstermiştir. Tasavvûf havasıyla dolan, konularını tasavvûfî manâda ihtivâ eden âşıklar şehirlerde hayat bulmuş ve köylerde yaşayan ozanlarla aynı adla anılmak istememişler bu cihetten âşık ünvânını kullanmışlardır.

“Gerek Anadolu’da gerekse Azerbaycan’da “âşık” kelimesi ozan kelimesinin yerini almış saraylarda acem taklitçileri şairler, tekkelerde mutasavvıflar, kahvelerde meddahlar, kıssahânlar, âşıklar ozanın muhtelif görevlerini görmeye başlamıştır (Köprülü, 1981: 72).

Pek çok araştırmacı Türk edebiyatında ozan- baksı şair tipine bağlı bulunan edebiyat geleneğinin Anadolu’da tasavvûfî akımlar ve tarikât edebiyatlarının etkisiyle İslamî ritüellere uygun bir edebiyat olan âşık edebiyatının geliştiği yönünde ortak bir görüşe sahiptirler.

Türk edebiyatıyla ilgili araştırmaları bakımından pek çok konuya kaynaklık etmiş olan Fuat Köprülü âşık kelimesini halk arasında yaygın kullanımından, saz eşliğinde söylemelerinden dolayı kullanmıştır. Gelenek temsilcileriyle ilgili ilk adlandırmaları bilimsel araştırmaları neticesinde ortaya koyan Köprülü bu kişilerin ilham kaynaklarının ilahî olması hasebiyle Hak âşıkları olduklarını, âşıkların kendi haklarındaki görüşlerinden yola çıkarak, kendilerini meydan şairi olarak nitelendirdiklerini söyler (Köprülü, 1989: 165-193).

Yine gelenek temsilcileri için kullanılan halk şairi terimi cumhuriyetin halka yönelme düşüncesiyle kullanılmış pek ilgi görmemiştir. Hüneri sazında ve sözünde olan âşıklarla ilgili geçmişten günümüze çeşitli araştırmalar yapan otoriteler âşık kelimesinin ıstılahi manâsıyla ilgili muhtelif görüşler ileri sürmüş, gelenek temsilcileri için kullanılan diğer unvânlarla mukâyeseli bir şekilde fikirlerini beyân etmişlerdir.

Erman Artun’a göre âşık; sazlı (telden), sazsız (dilden), doğaçlama yoluyla, kalemlle (yazarak) veya bu özelliklerin birkaçını birden taşıyan ve âşıklık geleneğine bağlı olarak şiir söyleyen halk sanatçısıdır (Artun, 2005: 1).

Bu konuda görüş belirten Şükrü Elçin gelenek temsilcileri için kullanılan Halk şairi terimine farklı bir şekilde itirazda bulunur. Elçin’e göre günümüzde kendilerini “âşık” olarak vasıflandıran bir takım sanatkârları “halk” kavramı içinde değerlendirme düşüncesinin tesiri ile gelişmiş bir fikirden ibarettir (Elçin, 1986: 31-32).

Saim Sakaoğlu ise gelenek temsilcilerine verilen adlandırmalarla ilgili oldukça fazla sayıda kelime veya kelime grubu olduğunu söyler ve saz şiiri sahasında örnek verir ve bazı

özellikleriyle birbirlerinden ayrılan şairlerimizi ortak bir ad altında “âşık” adı altında toplamayı, birbirlerine göre farklı olan vasıflara göre ise, ikinci bir ad vermeyi teklif eder (Sakaoğlu, 1986c: 247-251).

Halk edebiyatının manzum ürünlerini ortaya koyan şairlerin birçok bakımdan birbirlerine benzediklerini bazı bakımlardan da ayrıldığını ifade eden Öcal Oğuz şöyle der: “Bunlar arasında ‘Hak âşığı’, ‘badeli âşık’, ‘meydan şairi’, ‘saz şairi’, ‘çöğür şairi’ gibi adlara da sahip olan “âşık” ile ‘kalem şairi’ ve ‘Halk şairi’ olarak adlandırılan saz çalmayan şairler halk şiirinde iki önemli grubu meydana getirmektedirler.” Öcal Oğuz’a göre halk edebiyatının manzûm ürünlerini meydana getiren şairlerin tamamını halk şairi genel başlığı altında değerlendirmek daha doğrudur (Oğuz, 1994: 24-29).

Çeşitli dönemlerde farklı unvânlarla anılan âşıklarımız günümüzde “âşık” kelimesinin “birini seven” anlamıyla yaygınlık kazanması neticesinde ozan ve “halk ozanı” terimleriyle karşılanmıştır.

Türk tarihi için önemli bir belge niteliğinde olan Kaşgarlı Mahmut’un Divânü Lügati’t- Türk adlı eserindeki manzumeler de Türk halk şiiri hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlar. Divânü Lügati’t- Türk’teki manzûmeler tamamen XI. asıra ait itibar edilirse bile ki bu da kuvvetle kabul edilebilecek bir faraziye değildir. Onlar vasıtasıyla, hatta İslamiyet’ten evvelki millî Türk şiirlerinin mevzû ve mahiyeti hakkında şimdilik takribî bir fikir edinebilir (Köprülü, 1989: 1116).

Divânü Lügati’t- Türk’teki manzumelerle ilgili Saim Sakaoğlu da bazı tespitlerde bulunarak bir değerlendirme yapmıştır.

Dörtlükler halinde yazılan şiirlerin kafiye düzeni ve çeşidi ile durak sistemi, bunların milli şiirimizin ilk yazılı örnekleri olduğunu göstermektedir. İçlerinde belki de Divânın yazılmasından çok önce söylenmiş olanlar da bulunan şiirleri büyük kusûrlarına rağmen devrine göre ileri bir zevkin ürünü olarak kabul etmek zorundayız. Bilhassa konu zenginliği o dönem Türk insanının hayâl gücü zenginliğinin en güzel örneğidir (Sakaoğlu, 2008: 97- 111).

Ananelerine bağlı bir millet olan Türkler girdikleri her kültür ve medeniyet dairesinde kendi millî kimliklerinin bir sonucu olan gelenek ve göreneklerini de koruyarak vücut bulmuşlardır.

Türkler İslamiyet dairesine girdikten sonra da halk arasında ve ordularda, hatta İslam medeniyetinin te'sirlerine rağmen kavmî ananelerden birçoğunu saklayan hükümdar saraylarında bu halk şairlerinin mevcûd olacağı pek tabiidir (Köprülü, 1989: 160). Bir Türk sülalesi tarafından kurulan ve ordusunun büyük bir kısmı Türklerden oluşan Gazneliler devrinde Türk lehçesiyle yazılmış şiirlerin olduğu bilinmektedir (Köprülü, 1989: 160).

“İşte bu netice bize, Gazneli ordularındaki Türk kabilesi arasında halk şairleri bulunduğunu pek âlâ gösterilebilir, Karahanlılar devrinde, Türk halk şairlerinin bulunduğunu ve o zaman Türkler arasında kullanılan muhtelif musîkî aletlerini Divânü Lügati't- Türk bize gösterdiği gibi yine aynı eser sayesinde o devir halk edebiyatının çok zengin örnekleri de elimizde bulunuyor. Demek oluyor ki miladi X-XI asırlarda Türk halk şairleri mevcuttu. Kâşgarlı Mahmud bu sıralarda “Cuci” adlı bir Türk şairinin ismini kaydettiği gibi, bu halk şairleri arasında saraya mensûb olan ve hükümdarlara medhiyeler yazanların bulunduğunu da anlatmaktadır” (Köprülü, 1989: 160).

Âşık tarzı şiir geleneğini oluşturan İslamiyet öncesi Türk ozanlarının kimliğiyle ilgili çok fazla bilgi olmasa da Divânü Lügati't- Türk'te geçen Çucu (Cuci)'nin dışında turfan kazılarında ele geçen mani dönemi metinlerinden de Aprınçur Tigin, Kül Tarkan, Singku Seli Tutung, Ki- ki, Pratyaya Şiri, Âşığ Tutung, Çısuya Tutung, Kalım Keyşi gibi Türk ozanlarının isimleri yapılan araştırmalar neticesinde ortaya çıkarılmıştır (Arat, 1960: 41-42 ve 1986: XX-XXII).

Türk edebiyatı tarihinin her döneminde var olan ancak kaydedilemeyen âşıklarımızın Selçuklu ordularında, Harzemşahlar ve Memlûklüler arasında da ilgiyle karşılandığı ve şiirlerini terennüm ettiklerini görmekteyiz.

“İslamiyet'ten önceki Türk devletlerinde olduğu gibi, İslamiyet'ten sonraki Türk devletlerinde, Gazneliler'de, Selçuklular'da, Harezmşahlar'da ve en nihayet Osmanlı imparatorluğunda da askeri muzıkanın bulunması, o devirlerde halk şair- musikişinaslarının bulunduğu en kuvvetli bir delildir (Köprülü, 1989: 161).

Anadolu sahasının ilk şairleriyle ilgili çok fazla bilgi sahibi olmamakla beraber daha sonraki yüzyıllarda karşımıza yaşadıkları dönemlere damgasını vurmuş önemli şahsiyetler çıkmaktadır. “Hikmetler” iyle bu alanda çığır açmış olan Ahmet Yesevi kendisine bağlı dervişler vasıtasıyla toplumun her kesimine ulaşmıştır. Yüzyıllara göre bir değerlendirme de bulunursak ; göze çarpan şairleri ve âşıkları kısaca şöyle sıralayabiliriz : 13.- 15. yy: Mevlâna

Celâleddin- i Rûmî ve Yunus Emre (13. yy) Kaygusuz Abdal (14. yy). 16.- 18. yy: Pir Sultan Abdal, Koroğlu (16. yy). Karaca Oğlu, Âşık Ömer, Gevherî, Kayıkçı Kul Mustafa, Ercişli Emrah (17. yy). 19. yy: Bayburtlu Zihnî, Erzurumlu Emrah, Dertli, Çıldırî Âşık Şenlik, Dadaloğlu, Ruhsatî, Sümmanî. 20.- 21. yy: Âşık Veysel, Davut Sularî, Murat Çobanoğlu, Âşık Mahzunî Şerif, Âşık Yaşar Reyhanî vs. pek çok âşık bu topraklarda yetişmiş ve eserleriyle halkın gönlünde taht kurmuştur (Alptekin ve Sakaoğlu, 2008: 17- 444).

Türk topluluklarında karşılaştığımız şair- musikişinasların İslamiyet sonrasında da varlığını farklı mahiyetlerde devam ettirmesi, Türklerin geleneklerine sıkı sıkıya bağlı olduklarının ve Türk hakanlarının, beylerinin şairlere ve musikiye ne kadar önem verdiklerinin bir göstergesidir.

Âşıklık geleneğinin tarihi zemin içindeki seyrinin kaydedilmesi konusunda birtakım belirsizlikler ve eksikliklere rağmen bu geleneğin ortaya çıkışının çok eskilere dayandığı muhakkaktır. Günümüzde farklı coğrafyalarda bazı ayrılık ve ortak unsurlarla yaşatılmaya çalışılan bu gelenek tarihsel olguları bünyesinde eriterek zamana karşı büyük bir dirençle bugünkü konumuna gelebilmiştir.

1.2. Âşıklık Geleneğini Oluşturan Sosyo- Kültürel Şartlar ve Âşıkların İcra Zamanları

Her meslek erbabının, sanat adamının zanaatını icra ettiği, sanatını gösterebildiği belirli muhitler vardır. Âşıkların da bağlı bulundukları geleneğin etkilendiği oluşumlar ve geleneğe ait icra yerleri, zamanları mevcuttur. Her âşığın âşıklığa başlama serüveni farklıdır kimileri sevda, hasret duygularıyla, kimileri kaza ve doğuştan körlükle, âşıklardan, aile büyüklerinden etkilenmesiyle, kimileri de fakirlikle ve gördükleri rüya sonucu âşıklığa ilk adımı atıp çıraklık, kalfalık ve ustalık aşamalarından sonra bu süreci tamamlayıp bağımsız bir şekilde sanatlarını halka sunarlar. Yetiştikleri sosyal çevrelere göre din ve tasavvuf âşıkları, köylü âşıklar olarak adlandırılan âşıklarımız çeşitli sosyo- kültürel şartlardan etkilenecek ve beslenerek gelenek içerisinde farklı muhitlerde varlıklarını sürdürmüşlerdir.

Fuat Köprülü'nün kalem şairi ve meydan şairi diye ayırdığı (Köprülü, 1989: 171) günümüzde ise âşık ya da ozan olarak nitelendirdiğimiz kişiler çeşitli ortamlardan feyz almış edebî terbiyelerinin ilk eğitimini buralarda alarak kişilikleriyle bütünleştirmişlerdir. Bu bakımdan İslam dini esasları olan medreseler âşık edebiyatının beslendiği kültür ortamlarından biridir. Kervanların konaklaması için yapılan hanlar- kervansaraylar âşık

edebiyatının taşınmasında önemli bir role sahiptir. Yine âşıklık geleneğini oluşturan sosyo-kültürel kurumlardan bir diğeri olan tekkelerin etrafında toplanan müritler, âşıklar, şeyhler aracılığıyla ile hoşgörüye dayalı bir kültür çevresi oluşturulmuş ve Balkanlarda olduğu gibi Anadolu’da da halk arasında sağlam bir iletişim kurulmuştur (Yıldırım, 1986: 452). Bu iletişim de en büyük araç Türk sözlü sanatı, başka bir deyişle âşıklık geleneğidir (Artun, 2005: 35-36).

Hiç kuşkusuz tarihsel seyri içinde âşıklık geleneğinin en önemli icra mekânları kahvehaneler olmuştur. Kahvehaneler âşıkların yetiştirildiği ve âşık fasıllarının geniş halk kitlelerine duyurulduğu mühim yerlerdir.

Fuat Köprülü kahvehanelerin âşıklık geleneğindeki yerini şu ifadelerle dile getirir: “Şehir ve kasabalarda, muhtelif içtimai tabakalara mahsus ayrı ayrı kahvehaneler, bozahaneler, meyhaneler gibi umumî bazı yerler vardı. Bazı büyük kahvehanelerde çalgı ve köçek takımları da bulunurdu. İşte bu kahvehanelerden bazıları, bilhassa âşıkların toplantı yerleri idi. Onlar, belli mevsimlerde buralarda toplanırlar, sazlarla şiirler terennüm ederlerdi (Köprülü, 1986: 176).

Zaman içerisinde farklı etkinliklerle de zenginleşen kahvehaneler insanların hoşça vakit geçirdikleri, sosyalleştikleri mekânlar haline gelmiş ve böylece popülerlik kazanmışlardır.

İlk kez XVI. Yüzyılın başlarında açıldığı ve İstanbul’a da aynı yüzyılın ortalarında geldiği kabul edilen kahvehaneler (Saraçgil, 1999: 33), hem âşıklık geleneğinin icra edildiği hem de yeni âşıkların yetiştirildiği bir ocaktır. Çeşitli sanatsal faaliyetlerin yer aldığı kahvehaneler zamanla bütün ülkede yaygınlaşmıştır. Âşıklar önceleri herhangi bir kahvede fasıllarını yaparken kahvehane kültürünün yaygınlaşması neticesinde diğer kahvehanelerden farklı olarak veya sadece ağırlıklı olarak âşık fasıllarının yapıldığı âşık kahvehaneleri ortaya çıkmıştır (Düzgün, 2004: 169-202).

Bu konuda Özkul Çobanoğlu kahvehanelerin Türk toplumunda saray, paşa-ağa konağı ve tekke gibi kurumlara bir alternatif olarak ortaya çıktığına, zamanla bir edebî forum niteliği kazandığına işaret eder ve âşıklık geleneğinin Osmanlı kültürel yapısını etkileyen, yeni sosyal alışkanlıkların ve davranış kalıplarının ortaya konulduğu bir sosyal kurum olan kahvehanelerin ürünü olduğunu ifade eder (Çobanoğlu, 1999: 54).

Âşıklık geleneğinin günümüze kadar gelebilmesinde yadsınamayacak bir yere sahip olan kahvehanelerde gündüz vakitlerinde normal bir işleyiş hakimken akşam saatleri âşık programlarıyla geçirilirdi.

Programın süresini dinleyici ilgisi belirlerdi. Programlar bazı özel günlerin dışında her gün devam eder, Ramazan Ayı boyunca teravih namazından sonra başlar ve sahura kadar sürerdi (Düzgün, 1998: 209).

Âşıklık geleneğinin geliştiği kahvehaneler özellikle belli başlı merkezlerde toplanmıştır. Kahvehane kültürünün yaygınlaşmasıyla da sayıları gittikçe artmıştır.

Kahvehane kültürünün yaşatılmasında İstanbul'un ayrı bir yeri vardır. Özellikle Tavuk Pazarı'ndaki bir kahvehanenin âşıkların en büyük merkezi olduğu bilgisini aktaran Fuat Köprülü 19. Yüzyılda âşıkların düzenli teşkilat sahibi olmaları ve İstanbul'da saray tarafından, Anadolu'da derebeyleri, ayan, eşref ve zenginler tarafından korunmaları sonucunda saz şairlerinin halk arasında büyük itibar kazandığını, böylelikle kahvehanelerin de işlerlik kazandığını ifade eder (Köprülü, 1965: 526).

Geleneğin icra edildiği yerler kahvehanelerle sınırlı değildir. Âşıklar hemen hemen her ortamda bulunmuş ve bulundukları mekanlarda hünerlerini sergilemiş büyük beğeni kazanmışlardır.

Âşıklık geleneğinin yaratıldığı ve icra edildiği ortamlardan bir diğeri olan konaklar ve köy odalarında özellikle âşık edebiyatının bir uzantısı olan âşık ve kahramanlık hikâyelerinin okunması daha yaygın bir gelenektir. Buralarda anlatılan hikâyeler bir kitaptan okunur veya irticalen anlatılırdı ve bu hikâyeleri anlatan kişilerin âşık olması da gerekmezdi, âşık hikâyecilerin yanında sadece hikâye anlatan hikâyecileri de bu geleneğin bir parçası olarak kabul etmek gerekir. Bu mekânlarda yapılan fasıllar da kahvelerde yapılan âşık fasıllarına benzetmekle birlikte kahvehanelerdeki kadar kuralları oturmuş bir gelenek değildir (Artun, 2005: 39).

Âşıklık geleneğinin sergilendiği bir başka icra ortamı da düğünlerdir. Kasaba ve köylerde birkaç gün süren düğünlere âşıklar da çağrılır, özellikle akşam saatlerinde düğüne katılanlara saz eşliğinde şiir söylemeleri ve hikâye anlatmaları istenirdi. Âşıklar genellikle düğünün çeşitli aşamalarının tasvir edildiği destanlar da söyler düğünlerde gördüklerini manzum bir biçimde ifade ederdi (Artun, 2005: 35).

Sanatlarını panayırlardan, düğünlere, köy odalarından çeşitli dost meclislerine, kahvehanelere kadar hemen hemen her ortamda icra eden âşıklarımız çağrıldıkları her davete icabet etmeye çalışmış ve kendilerini ilgiyle dinleyen insanlarla hep beraber bu geleneği canlı tutma gayretinde olmuşlardır.

2. GÜNÜMÜZDE ÂŞIKLIK GELENEĞİ ve ÂŞIK EDEBİYATI

Edebî servetimizin önemli bir parçası olan âşıklık geleneği ve gelenek temsilcilerinin meydana getirdiği âşık edebiyatı ozan- baksı döneminden itibaren çeşitli şekillerde her durum ve şartta bir takım dönüşümlerle günümüze kadar ulaşabilmiştir. Zaman zaman sosyal düzen içerisindeki kırılmalar, çatışmalar, geleneksel yapıdaki bozulmalar edebiyata da yansımış ve bu durum hayatın her anını kaydeden âşıklarımız tarafından da sorgulanmıştır ve âşıklarımız her dönemde seslerini duyurmayı başarmış, soluğunu hissettirmiştir.

Sanayileşmeyle birlikte değişen toplum hayatı âşıklarımızın şiirlerinde de kendisini göstermiştir. Gelenekçi bir yapıya sahip olan âşıklar yeni düzenin dışlıları arasında yok olup gitmemek için eski yapıdan kopmadan yeniyle barışık bir şekilde değişikliklere ayak uydurmak için çaba sarf etmiştir. Ancak sosyal değişim sonucu âşık şiiri de en belirgin özelliklerini kaybetmeye başlamış günümüzde doğaçlama şiir söyleyen âşıklar olmakla birlikte saz eşliğinde topluluk karşısında doğmaca şiir söyleyen âşık tipinin yerini yazar, saz çalmayı biliyorsa yazdığı şiiri sazla söyleyen âşık tipi almaya başlamıştır (Artun, 2005: 210).

Cumhuriyet sonrası hızlı kültür değişikliğinden etkilenen âşıklar halk kültüründen ve âşık edebiyatı geleneğinden kopmaya başlamıştır. Erman Artun'a göre günümüzde âşıklık geleneğini besleyen sözlü gelenek zayıflamış, usta- çırak ilişkisi çözülme noktasına gelmiş, usta âşıkların yeni âşıklar üzerindeki denetiminin azalmasıyla, yeni âşıklar geleneği tam olarak öğrenip uygulayamamakta, geleneği bilen dinleyici kitlesinin azalmasıyla da yeni âşıklar denetlenememektedir (Artun, 2005: 211)

Sözlü gelenek kültüründen doğmuş âşıklık geleneği gelişimine yazılı ve elektronik ortamlarda devam etmiş ve günümüzde eskiye nazaran pek çok değişiklikle yaşatılmaya çalışılmıştır.

Geleneğin ocağı olarak nitelendirilen kahvehaneler giderek önemini yitirmiş şu an başta Erzurum, Kars, Artvin, Çorum, Adana, Kahramanmaraş, Sivas ve Kayseri olmak üzere Anadolu'nun muhtelif yerlerinde varlığını sürdürmektedir. Ayrıca İstanbul'daki Gülhane Parkı'nda ve Ankara'daki Gençlik Parkı'nda âşıklar kahvesi adıyla açılan mekânlar uzun süre

işletilmiştir. Son yıllarda İstanbul'un yakınında bulunan yerleşim merkezlerinde de “çadır âşık kahvesi” modeli geliştirilmiştir (Düzgün, 2011: 322).

Günümüzde yapılan âşık toplantılarının da içeriğinde göze çarpan birtakım değişiklikler mevcuttur. Usta âşıkların ve geleneği bilenlerin denetimi azaldığı için bu toplantıların büyük bir bölümü gelişigüzel, düzensiz ve gelenek dikkate alınmadan yapılmakta, âşık toplantı ve fasıllarında geleneğe uyma yerine meclisin meşrebine göre program yapılmakta, âşıkların sazın doğal sesiyle çalıp söylemeleri yerine elektro- saz kullanmaları geleneksel ezgiyi bozmaktadır. Yine geleneğin taşınmasında önemli rolü olan usta âşıkların şiirlerinin çalınıp söylendiği hatırlatma, canlandırma bölümleri çoğu kez yapılmamakta, âşık toplantıları ve şenliklerinde, yeni âşıkların âşıklık geleneğiyle ilgili kafiye, uyak, redif, nazım şekilleri, nazım türleri, âşıklık kuralları, âşık toplantıları ve fasıllarının düzeni vb. konularda pek çok temel bilginin eksik olduğu görülmektedir (Artun, 2005: 212).

Sözlü gelenek kültüründen sıyrılan âşık edebiyatının ilk yazılı ortam örnekleri olan cönk ve mecmualarda âşıkların şiirlerini ve hikâyelerini görebilmekteyiz.

XX. Yüzyıldan itibaren Fuat Köprülü'nün önderlik ettiği edebiyat araştırmaları neticesinde âşıklık geleneğine ilgi artmış çeşitli gazete, dergi ve kitapların yanı sıra üniversitedeki araştırmalara da konu olan âşıklık geleneği yazılı ortamla iç içe bir görünüm kazanmış, âşıklarımız gerek kendi ürünlerini kitaplaştırmış gerekse basılan kitaplardan faydalanarak birikimlerini zenginleştirmiştir. Böylece yazılı ortam âşıkların yetişmesinde ve ürünlerin geniş kitlelere ulaşmasında alana önemli bir katkıda bulunmuştur (Düzgün, 2011: 336).

Yeni ortamlara, yeni şartlara uyum göstermeye, gelenek dışı öğelerle beslenmeye başlayan âşık şiiri onu meydana getiren gelenek temsilcilerinin farklı mecralarda farklı temleriyle vücuda gelmeye başlamıştır.

Âşıklık geleneğinin XX. Yüzyılda tanıştığı elektronik ortam günümüzün bir üretim ve tüketim biçimidir. Artık radyo yayınlarında âşık tarzı ürünlere yer verilmeye başlanmış ve gelenek geniş kesimlerce tanınmıştır. Radyonun yanı sıra plak ve kaset yapımıyla devam eden bu kültür ortamı farklı bir boyut kazanmıştır. Âşık tarzı şiir geleneği için televizyon da ayrı bir icra zemini olmuştur. Televizyon aracılığıyla bu gelenek milyonlara ulaşmış geleneğe ait

unsurlardan atışmalar, askı ve muamma, halk hikâyeleri, müstakil söyleyişler canlı olarak sunulmuştur (Düzgün, 2011: 334).

Özkul Çobanoğlu; geleneğin büyük ölçüde elektronik ortama kaymasıyla birlikte mahallî nitelikteki âşık ezgilerinin yurdun dört bir yanında, hatta Türkiye dışında tanınır hale geldiğini, özel radyo ve televizyonların çoğalmasıyla âşıkların icra, mekân ve imkânlarının arttığını, bu süreçte bazı âşıkların “programcı” olarak öne çıktığını, radyo ve televizyonun kendine özgü dilini kullanarak yeni âşık fasılları yarattıklarını ifade eder. Bu şekilde elektronik ortamla temasa geçen yetenek sahibi gençler, usta- çırak ilişkisine ihtiyaç duymaksızın kendilerini yetiştirme yolunu seçmişlerdir (Çobanoğlu, 2000: 152-158).

Geleneklerini yaşatmak adına değişen çağa uyum sağlayarak farklı kültür ortamlarından nasibini alan âşıklarımız atalar mirası bu geleneği birbirlerinden devralarak unutturmama çabası içindedirler.

Ancak âşıklık geleneğinin devamı için her şeyi âşıklardan beklemek doğru değildir. Bu hususta devletin ve kuruluşların da destek olması lazımdır. Aksi takdirde hızla geleneğin bozulmaya hatta yok olmaya doğru gideceği aşikârdır (Kaya, 2000: 16).

ilk oluşumları itibariyle günümüzde bazı değişikliklere uğrayan, yeni kaidelerle yoluna devam eden âşıklık geleneğinin, kültürüyle bağlarını koparmamış bu geleneğe sevdalı gençler ve araştırmacılar tarafından farklı şekiller ve ortamlar aracılığıyla da olsa devam edeceği inancını taşımaktayız. Geleneğin teknoloji karşısındaki mağduriyeti de ancak atılacak somut adımlarla giderilebilir.

3. ALEVÎ- BEKTAŞÎ KÜLTÜRÜNDE ÂŞIKLIK GELENEĞİ

Türkler arasında İslamiyet'in kabul görüp yaygınlaşmasıyla toplum hayatına yansıyan değişikliklerden toplumun bizzat içinde yaşayan, topluma ayna olan âşıklar da etkilenmiş ve bu değişimi şiirlerine yansıtmıştır. Özellikle derviş- şair olarak nitelendirdiğimiz İslamiyet'in ahlakî ve tasavvufî tarafıyla ilgilenen kişiler Âşıklık geleneğinin seyrini tayin etmiştir.

İslamiyet'i esas alıp onun açtığı yolda farklı bir dünyanın kapısını aralayan tasavvuf akımı 11.yy'da tarikâtların kurulmasıyla gücünü arttırmış ve pek çok değerli şahsiyet yetiştirmiştir. Artık âşık edebiyatının ilk Türk temsilcileri olan Ozan- Baksı şair tipi Anadolu'da tasavvuf cereyanı ve tarikâtların tesiri altında kalarak İslamî kaidelere uygun bir mahiyete bürünmüştür (Öztelli, 1955: 7-8).

Türkler arasında ilk olarak Orta Asya'da Ahmet Yesevî ile başlayan tasavvuf akımı, daha sonra Moğol baskınından Anadolu'ya gelen Yunus Emre'yle doruk noktasına çıkmıştır (Artun, 1996: 219). Ahmet Yesevî'nin kurduğu ve Yesevîlik adıyla anılan tarikat İslamî itikadleri, tasavvuf düşüncesini geniş kitlelere yaymış, bu tarikâta bağlı derviş ve ozanlar da 11. yy'da Anadolu'ya gelerek bu minvalde ilerlemiştir.

11. yy'nin sonlarına doğru Anadolu'da çeşitli tarikatlar kurulmaya başlandı. Bu dönemde kurulan iki büyük tarikat Mevla'nın Mevlevîlik, Hacı Bektaş Veli'nin de Bektaşîlik adıyla kurduğu tarikatlardır. Zamanla bu tarikatlar etrafında oluşan kollarla edebî ürünler yayılma ve gelişme imkânı buldu. Mevlevîlik daha çok aydın kesim arasında yayılırken, geniş halk kitleleri Bektaşîlik, Bayramî, Melamî ve Halvetî tarikatları etrafında toplandı. Bu kitleler eğitimi az kitlelerdi (Uçman, 1985: 11).

Gerek Moğol baskısından kaçıp Anadolu'ya gelen sûfiler gerekse Horasan'dan gelen şeyh ve dervişler aracılığıyla hız kazanan tasavvufî düşünce akımı özellikle 13. yy'da önemli bir aşama kat etmiştir.

13. yy'da Farsça şiirleriyle Mevlana aydın kesim arasında, Yunus Emre ise Türkçe yazdığı şiirleriyle halk arasında düşüncelerini terennüm etmiştir. Din dışı konuları işleyen ozanların dışında dinî- tasavvufî düşünceleri anlatan şiirlerle de Türk- İslam uygarlığının kültür merkezlerinden olan tekkeler etrafında sistemli bir şekilde dervişler tarafından yeni bir şiir vuku bulmuştur (Artun, 2001: 27).

Âşıklık geleneği 13. Yüzyılda bir ayırım dönemi neticesinde Alevî- Bektaşî edebiyatı bünyesinde yerini almıştır. Bu yüzyılda Yunus Emre yeni kavram, motif, hayal ve imge dünyasıyla Anadolu'ya bir ilham kaynağı sunarken (Gölpınarlı, 1992: 1), Hacı Bektaş Veli ve Abdal Musa kültürüyle beslenen Alevî- Bektaşî edebiyatı Anadolu halk edebiyatının imkânlarının birleştirilmesiyle yeni bir sentez oluşturmuştur. Önceleri özü yönüyle Yunus Emre'nin şiirlerine dayanan bu edebiyat geleneği zamanla belirgin farklar kazanarak özgün yeni bir edebiyat olmuştur (Gölpınarlı, 1992: 78).

Türk kültürünü ve sanatını yönlendiren İslamî düşünce sistemi Türkler aracılığıyla yayılma imkânı bulmuştur. Tekkeler tasavvuf inancını geniş kitlelere iletebilmek için halkın edebiyatından, geleneğinden faydalanmış bununla birlikte oluşan tekke edebiyatı, bünyesinde barındırdığı tekke âşıkları tarafından İslamiyet esas alınarak yerli unsurlarla donatılmış öğretiler hoşgörüsü, sevgiyle insanlara ulaştırılmıştır.

XV. asrın ilk yarısından sonra Hurufilik, Bektaşî tekkelerine ve oradan yeniçeri ocağına girince yeniçeri ortalarındaki şairler, zahirî bir tasavvuf rengi altında daha serbest tarzda mey ve sevgiliden bahsetmeye başlamışlardır. Bu devirde Bektaşî edebiyatı, tekke edebiyatından ayrılarak bütünüyle bağımsız bir kimliğe bürünmüştür. Tekke edebiyatının en dikkate değer tarafı olan Bektaşî edebiyatı diğer tarikât edebiyatlarından sonra âşık edebiyatını vücuda getirmiştir (Günay, 1999: 10).

Tasavvuftan etkilenmiş bir tarikâttan ziyade inançlar bütünü, bir kültür olarak nitelendirilen Anadolu Alevîliği, Bektaşî tarikâtıyla pek çok ortak noktaya sahiptir. Bu nedenle Alevîlikle bütünleşen Bektaşîlik Anadolu Alevîliğinin tarikât olarak kurumlaşmış şekli diye değerlendirilmektedir (Artun, 2006: 93).

İslamiyet öncesi Türk toplumunun inanç ve kültürünün pek çok unsurunu içerisinde taşıyan Alevî- Bektaşî edebiyatı 16. yüzyıldan itibaren tasavvufi düşünce ve inanç sistemi olarak Anadolu'da yayılmaya başlamıştır. Bunda Osmanlı padişahı II. Beyazid'in Balım Sultanı Hacı Bektaş dergâhının başına getirmesinin etkisi çok fazladır. Ayrıca bu dönemde yeniçerilerin bu tarikâta bağlanmasıyla Bektaşîlik bir anlamda Osmanlı Devleti'nin resmî tarikâtı görünümünü kazanmıştır (Akın, 2009: 14). Alevî- Bektaşî inancına sahip şairler şiirlerini dünya görüşleri, kültürleri ve inançlarıyla yoğurarak sade bir dille saz eşliğinde dile getirmişlerdir. Zengin ve köklü bir edebiyata sahip olmaları nedeniyle diğer tasavvufi akımlardan daha etkili olmuşlardır. Bu şairlerin deme, deyiş, nefes, ilahi, taşlama, ağıt tarzındaki şiirleri Türklerin millî vezin şekli olan koşma tarzında meydana getirdikleri verimlerden oluşmaktadır (Akın, 2009: 14).

Bektaşî edebiyatının ilk temsilcisi olan 14. yy'da yaşamış Abdal Musa'nın müridi Kaygusuz Abdal'dan sonra Şah İsmail Hatayî, Pir Sultan Abdal, Kul Himmet, Seyranî, Nesimî, Kalender Abdal, Azbî, Muhyiddin Abdal, Yeminî gibi birçok önemli şair yetişmiştir (Artun, 2006: 93-94).

Şiirlerinde belli kurallara, kalıplara, düşüncelere bağlı Alevî- Bektaşî şairleri kullandıkları nazım biçimleri, ölçü ve ayaklarla âşık edebiyatı özelliğini gösterirler. Konu itibarıyla inançlar doğrultusunda Allah- Hz. Muhammed- Hz. Ali üçlemesine, On iki imam ve Ehl- i beyt sevgisine, Hz. Hüseyin ve Kerbela vakasına, Hacı Bektaş- ı Veli ve diğer Âlevî- Bektaşî velilerinin övgüsüne yer verirler.

Alevî- Bektaşî inancında on iki imamların övüldüğü ve isimlerinin imamlık sıralarına göre anıldığı “dûvazman” ya da “duaz- ı imam” adı verilen cem ayinlerinin belirli bölümlerinde zâkirler tarafından saz eşliğinde okunan şiirlerin ve miraciyelerin özel bir yeri vardır bu nedenle bunların cem ayinleri ve muhabbet meclisleri dışında okunmaları hoş karşılanmaz (Akın, 2009: 15).

Pek çok önemli âşık yetiştirmiş olan bu edebiyat içerisinde yedi büyük usta olarak anılan ve kendilerine “yedi kutuplar”, “yedi âşıklar” da denilen Pir Sultan Abdal, Kul Himmet, Hatayî, Yeminî, Viranî, Fuzulî ve Nesimî’nin özel bir yeri vardır. Şairler küçük yaşlardan itibaren cem ayinlerine katılır, gerekli tasavvufî halk edebiyatı, Alevî- Bektaşî kültürü ile ilgili bilgileri buradan elde ederler. Cem ayinlerine başlamadan önce muhabbet adı verilen saz eşliğinde, eski şairlerin deyişlerinin söylendiği ve şairlerin kendi deyişlerini okudukları bir bölüm vardır. “Pir Sultan Abdal”, “Nesimî”, “Kul Himmet”, “Sıtkı Baba”, “Sadık Baba”, “Şah Hatayî”, “Kaygusuz Abdal” vb. şairlerden usta malı deyişler okurlar. Bu bölümde deyişlerin yanı sıra sohbetler de yapılmaktadır. Bu şairler kendilerine “cem şairleri” adını vermektedirler. Şairler öğüt verme, Alevî- Bektaşî yolunun kurallarını hatırlatma amacıyla öğütleme türünde deyişler de söyler, cem ayinleri dışında düğünlerde, kına gecelerinde, köye misafir geldiği zaman da toplanmaktadırlar. Bu toplantıların dışında “Balım Sultan Muhabbeti” dedikleri bir toplantı da vardır (Artun, 2006: 96).

Anadolu’nun öz edebiyatı olarak kabul edilen, her yönüyle Anadolu’ya ait olan Alevî- Bektaşî edebiyatında sazın önemli bir yeri vardır. Saz özellikle cem ayinlerinde tevhid, miraciye, duvaz imam, semah bölümlerinde kullanılan bir ibadet aracıdır. Zâkirler saz çalarak cem ayinlerini yürütürler bu nedenle saz yüzyıllardır bir enstrümandan ziyade geleneğin vazgeçilmez bir parçasıdır.

Alevî- Bektaşî geleneğinde badeli âşık olmak Hak vergisi lütuf olarak görülür. Bu gelenekte şair mahlasları genellikle bağlı bulundukları postnişin tarafından verilir (Artun, 2006: 96).

Ayrıca bu gelenekte Allah’la içli dışlı bir hal mevcuttur. Bektaşîler dindeki şekilciliği kabul etmez. Allah’a korkuyla değil aşkla, sevgiyle varılabileceğini söyler, dinin pek çok emir ve yasağını dikkate almazlar. Görünüşten ziyade özün temiz olması gerektiğine vurgu yapan Bektaşîlerin şiirlerinde samimi bir hava vardır.

Âlevî- Bektaşî cemlerinde 12 hizmet sahibinden ilk ikisi mürşit ve rehberdir. Üçüncü hizmet olan zakirlik hizmetini üstlenen kişiler çoğunlukla Hak âşığı denilen badeli âşıklardır. Bunlar toplumda çok önemli bir yere sahiptirler. Cem ayinleri dışında muhabbet meclislerinde dahi âşıklar sazlarını eline aldıklarında orada hazır bulunan toplumun “Dede”, “rehber” gibi ileri gelenleri “marifete hu” ya da “gerçeğe hu” diyerek insanları âşığın ağzından çıkacak erdemli sözleri edeple dinlemeye davet ederler. Toplum tarafından ermiş ve bilge kişi olarak Dede ve Baba’ların çoğu aynı zamanda birer Hak âşığıdır. Sersem Ali Baba, Seyrani Baba, Perişan Baba, Dertli Baba, Hasan Dede, Viranî Dede, Tûrabî Dede, Ninni Dede, Sıtkı Baba, Büryanî Baba gibi birçok Âlevî- Bektaşî mürşidi aynı zamanda âşıklık geleneğinin ve tekke tarikat şiiirinin önemli birer temsilcileridir (Akın, 2009: 17).

Âşık edebiyatının beslendiği oluşumlardan biri olan tekke edebiyatı bünyesinde en dikkate değer tarikat Bektaşî tarikatıdır. Halkla iç içe kaynaşmış bir şekilde edebiyatlarını meydana getiren Bektaşîlerin fikir ve eğilimleri âşık edebiyatına damgasını vurmuştur. Âlevî- Bektaşî âşıkların şiiirlerinde gerek kendi inançlarının izlerini gerekse yaşama sevinci, tabiat sevgisi gibi konuları da görmek mümkündür. Bu zümreye ait âşıkların şiiirlerini diğer âşıklardan ayırmak hiç de zor değildir. Âlevî- Bektaşî edebiyatının terminolojisini bütün âşıkların şiiirlerinde bulabiliriz. Bu edebiyat âşıklık geleneğini o kadar derinden etkilemiş ve kapsamıştır ki bu zümreye ait olmayan Halvetî, Kadirî, Mevlevî âşıkların şiiirlerinde de Âlevî Bektaşî inancının tesirini görebiliriz.

4. MALATYA ÂŞIKLIK GELENEĞİ ve ÂŞIKLARI

4.1. Malatya'da Âşıklık Geleneği

Çeşitli uygarlıkları bağrına basan, toprağında barındıran Anadolu her bölgesiyle farklı kültürleri yansıtan bir mozaiktir. Anadolu’nun önemli şehirlerinden olan Malatya da bu kültürel zenginliğin bir parçasıdır. Gerek halk oyunları gerek el sanatları gerekse türküleriyle halk kültürünün en güzel örneklerini bulabildiğimiz Malatya, âşıklık geleneğinin de önemli merkezlerinden biridir.

Âşıklık geleneğinin hâkim olduğu ve yaşatılmaya çalışıldığı pek çok bölgede gelenekle ilgili geçmişten günümüze pek çok değişiklik olmasına rağmen bazı unsurlar genel hatlarıyla devam etmektedir. Özellikle bir diğer âşıklar diyârı Sivas’la komşu olan Malatya geleneğin gereklerini hakkıyla yerine getirmektedir. Malatya’da yetişen âşıkların geleneğe ilk adımlarını atmaları, yani âşıklığa başlamaları çoğunlukla çırak olma, usta şiiirleri dinleyip çevredeki âşıklardan etkilenme, bulundukları ortam gereği sazlı, sözlü toplantılarda bulunma

rüya sonrası âşık olma, ruhî depresyon sonucu âşık olma, millî duyguların galebe çalmasıyla âşık olma gibi durumlarla kendini göstermiştir (Yardımcı, 1997: 275).

Malatya’da eskiden âşıklığa başlamada usta çırak ilişkisi yaygınken günümüzde daha çok âşıklar yetiştikleri çevrenin etkisiyle usta malı şiirleri dinleyerek kendi kendilerini geliştirmektedirler. Usta- çırak ilişkisi gelenek içerisinde oldukça önemlidir. Malatya’da da bu gelenekle yetişmiş ya da çırak olarak bir usta âşığın yanında yetişmediği halde âşıklardan birini kendisine usta olarak seçen ve onun yolundan giden birçok âşık vardır.

Türk halk şiirinin usta âşıklarından Ruhsatî’nin ustası Malatyalı Kusurî’dir. Malatya’da usta- çırak ilişkisine bir kaç örnek verecek olursak;

Usta

Feryadî
Kemterî
Sefil Selimî
Fakirî
Cansever
Âşık Hüseyin Noksanî
Âşık Safine
Âşık Ferrahî
Gürünlü Gülhanî
Âşık Hasan Hüseyin

Çırak

Nihanî
Kul Sevindik
Âşık Kadim
Âşık Hasan
Cafer Topal
Murtaza Şirin
Sefil Âşık
Âşık Saltan
Mahsubî
Meftunî (Yardımcı, 1997: 275- 276)

Geleneğin bir başka önemli unsuru mahlas almadır. Malatya’da bu geleneğe uymakla birlikte kendi isimlerini ya da soyisimlerini ve yahut isim- soyisim birlikte kullanıp mahlas olarak kullanan âşıklar da vardır. Kul Sevindik’e, Hacı Bektaş’ta Feyzullah Çelebi’nin: “Ne güzel söyledin, sevindik”, demesi üzerine Âşık Mustafa “Kul Sevindik” mahlasını kullanmıştır (Yardımcı, 1997: 277).

Esirî’ye, Hacı Bektaş’ta Feyzullah Çelebi’nin: “Söyle Esirim Sakla Sırrımı” demesi üzerine Âşık Mehmet, Esirî mahlasıyla yazmıştır.

Cafer Baba çok fakir olduğu için şiirinde Fakirî mahlasını, Âşık Boranî köyünün adı Boran olduğu için Boranî mahlasını almıştır.

Kimi âşıkların görüş ayrılığında olduğu rüya sonrası âşık olmaya (bade içme) Malatyalı âşıklarda da rastlanmaktadır. Âşıklar badeli âşık olduklarını şiirlerinde dile getirmişlerdir. Âşikî badeli âşıklardan olduğunu şu şekilde dile getirmektedir (Yardımcı, 1997: 278):

Gönül sancağını açıp
Muhabbet mülkünden geçip
Yâr elinden dolu içip
Esirip mestane geldim

Derviş Muhammet ise şu dörtlülle badeli âşıklardan olduğunu söyler:

Dinleyin nasihatim hak ehli canlar
Ben bu okumayı uludan aldım
Ağından okurum bilmem karayı
Sultan Hızır gibi doludan aldım

Geleneğin unsurlarından tarih bildirme de Malatyalı âşıklarda varlığını korumuştur. Kusrî'nin aşağıdaki dörtlüğünde doğum tarihi olan (miladî) 1802 işaret edilmektedir (Yardımcı, 1997: 279):

Bin yüz doksan üçte geldim cihana
Hub surette insan oldum nedir bu
Elden ele beşiklerde beslendim
Necm- i seher sübyan oldum nedir bu

Esirî'nin bir dörtlüğünde de 1875'teki büyük kışın tarihi bildirilmektedir:

Sene bin iki yüz doksan bir tarih
Hem dasitan olsun hem bir teravih
Ne şiddetten gayrı candan bu zarih
Kerem edip ihsan eyle ağ yeli

Divân edebiyatından halk şiirine geçen nazire söyleme geleneği Malatyalı âşıklar tarafından da benimsenmiştir. Âşıkî'nin:

Canan bizi âşık oduna
Yaka geldi yaka gider
Boynumuza zülfü bendin
Taka geldi taka gider

dörtlüğünün yer aldığı şiir Yunus Emre'nin aşağıda dörtlüğünü verdiğimiz şiirine nazire olarak söylenmiştir:

Aşkın odu ciğerimi
Yaka geldi yaka gider
Garib başım bu sevdayı
Çeke geldi çeke gider

Âşık edebiyatında gelenek haline gelen dedim- dedi tarzı söyleyiş birçok âşıktaki göze çarpar. Kusrî'nin bu tarzda söylenmiş bir şiiri şöyledir (Yardımcı, 1997: 280):

Sabahdan uğradım ebru kemane
Dedim insafa gel dedi ağlama
Dedim ebruların dedi hemane
Dedim göster bana dedi ağlama

Âşıkların olmazsa olmazlarından olan, şiiri ilmek ilmek işleyen saz Malatyalı âşıkların da vazgeçilmezidir. Malatya’da bağlama cinsinden bir saz türü olan “damura” yaygındır, bunun dışında bağlama ve “cûra” da Malatyalı âşıklar tarafından kullanılmıştır.

Malatyalı âşıklardan bazıları sadece kendi yörelerinde tanınmışken bazıları da Türkiye çapında tanınmıştır: Malatyalı âşıklardan Kusurî’nin ünü kendi yöresinin sınırlarını aşmış sadece kendisini değil yetiştirdiği çırağı olan Ruhsatî’nin de tanınmasında etkili olmuştur. Hatta Ruhsatî’nin ünü o kadar yayılmıştır ki Türk halk şiirindeki âşık kollarının en önemlilerinden biri olan “Ruhsatî kolu” oluşturulmuştur.

Çırağın ustasından öğrendiklerini kendi çıraklarına nakletmesiyle oluşturulan âşık kollarına Malatya’da da rastlamaktayız. Malatya’da tesbit edilen “Derviş Muhammet kolu” şöyledir: Derviş Muhammet, Şah Sultan, Âşıkî, Âşık Hüseyin, Bektaş Kaymaz, Âşık Hasan Hüseyin, Meftunî (Memo Temiz) biçimindedir (Yardımcı, 1997: 281).

Görüldüğü gibi Malatya’da âşıklık geleneğine ait pek çok unsur hâlâ yaşatılmaktadır bunda âşıkların payı olduğu kadar yöre halkının ilgisi ve bu geleneğe sahip çıkması da oldukça etkili olmuştur.

4.2.Geçmişten Günümüze Malatyalı Âşıklar

Tarihi çok eskilere dayanan âşıklık geleneğinin canlılığını koruduğu şehirlerden biri olan Malatya’da yüzyıllar boyunca nice âşıklar gelip geçmiştir. Sivas gibi âşıklığın önemli icrâ zeminlerinden biriyle yakın mesafede olması sebebiyle Sivaslı âşıkların etkilerinin görüldüğü Malatya’da özellikle Darende, Hekimhan, Arguvan ve Arapgir geleneğe önemli âşıklar yetiştirerek katkıda bulunmuşlardır (Yardımcı, 1997: 236- 274).

Yapılan araştırmalar neticesinde Malatya’nın en eski âşığının divân tarzı şiirleriyle tanınan ancak dinî- tasavvufî şiirleri, ilahileri âşıklar arasında önemli bir yere sahip Niyazi Mısırî’nin olduğunu söylemek mümkündür. Niyazi Mısırî’nin asıl adı Mehmet olup doğum tarihi bilinmemekle birlikte ölüm tarihi olarak 1693 gösterilmektedir. Bunun dışında Malatya’da bilinen en eski âşıklar Derviş Muhammet ve Şah Sultan’dır.

Derviş Muhammet (Mehmet) 1755’te Malatya’nın Arguvan ilçesinin İsa köyünde doğmuştur, şiirlerinde Muhammet ve Mehmet adlarını kullanmıştır. Aydın görüşlü bir din adamı olan Derviş Muhammed’in düşünceleri bazı çevreleri rahatsız etmiş bu nedenle Derviş Muhammet köyünden ayrılmak zorunda kalmıştır. Badeli âşıklardan olan Derviş Muhammet 1825’te vefat etmiştir.

Malatya'nın bilinen ilk kadın şairi olan Şah Sultan da 1755'te Arguvan'ın İsa köyünde doğmuştur. Usta- çırak geleneği içerisinde yetişen Şah Sultan'ın ustası Derviş Muhammet'tir. Ustasının yolundan giden onun gibi hikmetli sözler söyleyen Şah Sultan da Derviş Muhammet gibi köyünü terk etmek zorunda kalmıştır. 1849'da Bozan'da vefat etmiştir.

Şah Sultan'la aralarındaki aşk hikâyesi dilden dile dolaşan Âşıkî de Malatya'nın eski şairlerinden biri olarak tanınır 1765 yılında Arguvan'ın İsa köyünde doğan Âşıkî de Derviş Muhammed'in çıraklarındandır. Yaşadığı dönemde şairnâmelerde adı geçen Âşıkî'nin ünü Malatya sınırlarını aşmış Anadolu'da en tanınmış âşıklardan biri olmuştur. Ustası ve sevdalısının uğradığı akıbet o da uğramış köyünü terk edip başka bir ikâmet yeri bulmuştur kendine. Badeli âşıklardan olan Âşıkî 1821 yılında vefat etmiştir.

Malatya yöresinde şöhreti en fazla yayılan âşıklardan biri de Hekimhanlı Sadık Baba'dır. 1771 yılında Hekimhan'ın Güvenç köyünde doğmuştur. Derviş Muhammet gibi Ahmet Yesevî çizgisini Anadolu'da sürdüren âşıklardandır. Sadık Baba'nın âşığımız Mürteza Aksüt'ün yanında da önemli bir yeri vardır. Mürteza Aksüt, babası Hüseyin Aksüt'ün rüyasında gördüğü Sadık Baba'nın verdiği kırk derece âşıklıkla âşık olmuştur.

Bir diğer Malatyalı âşık Ruhsatî'nin ustası Kusûrî'dir. Darende'nin Kızılhisar köyünde 1793 yılında doğan Kusûrî Malatya'nın önde gelen âşıklarındandır. Âşık kollarının en önemlilerinden Ruhsatî Kolu, Kusûrî ile başlar ancak Ruhsatî ustasından daha fazla tanındığı için âşık kolu onun ismiyle anılmıştır.

Şiirleriyle Ahmet Yesevî çizgisinde olduğunu belli eden Malatyalı âşıklardan Esirî, ünü yöre dışına taşmış önemli âşıklardandır. 1843-1913 yılları arasında yaşamıştır.

Malatya için ayrı bir değer olan Arapgirli Âşık Fehmi gür 1914 yılında doğmuştur. İki gözünü küçük yaşta kaybeden Fehmi Gür gönül gözü açık ender âşıklardandır. Bu yönüyle Âşık Veysel'e benzetilen Fehmi Gür'ün şiirlerinde işlediği konular oldukça çeşitlidir. 1982 yılında vefat eden Fehmi Gür'ün Malatyalılar gelecek kuşaklara tanıtmak, böyle güzide bir âşığı yaşatmak adına anma törenleri ve paneller düzenlemektedirler. Fehmi Gür'ün oğlu Nurettin Gür de babası gibi bir âşık olup Ozanoğlu mahlasıyla şiirler söylemektedir.

Âşıklık geleneğini sürdüren Fethi Baba da 1829 yılında Darende'de doğmuştur. Asıl adı İbrahim olan Fethi Baba şiirlerinde Tâlip mahlasını da kullanmıştır. Fethi Baba'nın "Evrakı Perişanı" isimli 150 sayfalık bir defter halinde yazılmış şiirleri mevcuttur. Fethi Baba 1899'da Darende de vefat etmiştir.

Penahî de 1847 yılında Darende de doğan âşıkların önemlilerindendir. O soyca âşık bir aileden gelmektedir. Dedesi Feryadî, babası ve ustası da Nihanî'dir.

Niyazi Mısırî'den sonra Malatya'nın yetiştirdiği büyük mutasavvıflardan biri sayılan Boranî'nin asıl adı Abdullah Fahri'dir. Nasihat ağırlıklı şiirler yazan Boranî 1908'de vefat etmiştir.

Malatya'nın Yazıhan ilçesine bağlı Karaca Köyü'nde dünyaya gelen Fakirî yörenin en usta âşıklarındandır. Bektaşî geleneği içinde yetişen Fakirî, ümmî âşıklardandır. Ahmet Yesevî düşüncesini şiirlerinde işleyen Fakirî 1932'de vefat etmiştir.

Hekimhan'ın Güzelyurt kasabasında doğan Âşık Pervane 1866-1941 yılları arasında yaşamıştır. Yörede oldukça iyi tanınan ve asıl adı Sinan olan Pervane'nin şiirleri Tarsuslu Sıtkı Pervane'nin ilk şiirleri ile karşılaştırılan âşıklardandır.

Âşık Esirî'nin etkisinde kalan âşıklardan Âşık Yediharf 1884 yılında Hekimhan'ın Beykent köyünde doğmuştur. Asıl adı Hasan Hüseyin Şahin olan Yediharf, Birinci Dünya Savaşında Osmanlı Rus savaşlarına katılmış harf inkılâbından sonra yeni yazıyı öğrenip köylerde eğitimlik yapmıştır. Şiirlerinde Alevî- Bektaşî felsefesini ve tarikat güzelliklerini işlemiştir.

Malatya'nın unutulmayan âşıklarından Sefil Âşık, Âşık Safine'nin çırağı ve yeğenidir. 1912 doğumlu Sefil Âşık'ın asıl adı Mustafa Kazancı'dır.

Kadın âşıklarıyla da haklı bir ün elde etmiş Malatya'nın Darende ilçesine bağlı Balaban bucağında doğan Emine Şener (1925) yine Türkmen mahlaslı Sıdika Yüksel önemli âşıklardandır. Sıdika Yüksel 1940 yılında Malatya'da dünyaya gelmiş, şiirlerini "Türkmen Kızı'nın Sazından" adlı bir eserde toplamıştır.

Buraya kadar kısaca tanıtmaya çalıştığımız âşıklarımız Malatya'da yetişmiş yüzlerce âşıktan bir kaçı olup şu an hayatta değildirler. Daha önce yapılan lisans, yüksek lisans, doktora çalışmaları ve Malatyalı âşıklarla ilgili yazılan kitaplarda birçok âşığa yer verilmiş bu âşıklar farklı şekillerde ele alınmıştır.

Malatya'da yaşayan âşıklarımızdan olan Âşık Murtaza Şirin, soyca âşık olup Âşık Derviş Ali'nin torunu'dur. Murtaza Şirin 1943 yılında Hekimhan'ın Hasançelebi bucağında doğmuştur. Ustası Âşık Hüseyin Noksani'dir. Murtaza Şirin, âşığımız Mürteza Aksüt'le aynı yerdendir ve bu âşıklar aynı ustadan ders almışlardır. Âşık Murtaza Şirin'in şiirleri çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanmıştır.

Çeşitli yarışmalarda önemli ödüller alan Yılmaz Özer, 1945 yılında Hekimhan'ın Güzelyurt bucağında dünyaya gelmiş, önceleri "Özer" mahlasını kullanırken mahlasını "Mutsuz" olarak değiştirmiştir. Yılmaz Özer'in kardeşi, Metin Özer de bir âşık olup "Birfanî" mahlasıyla şiirler yazmıştır. Birfanî de 1950 yılında doğmuştur, aldığı ödüllerle adını duyurmuştur.

Yine Malatyalı kadın âşıklardan Sülbiye Kutlu, 1950 yılında Doğanşehir’de doğmuş şiirlerini “Sevgi” adlı bir kitapta toplamıştır.

“Cansever” mahlaslı Nevzat Topal 1938 yılında Arguvan’ın Halpuz köyünde dünyaya gelmiş, katıldığı yarışmalarda aldığı derecelerle dikkati çekmiştir. Sazı ve sözü ile çevrede iyi bilinen ustalar arasındadır.

Malatya’da yaşayan ve adı en çok duyulan Âşık Beyanî, Darende’nin Irmaklı köyünde 1938 yılında doğmuştur. İlk saz derslerini âşık olan babasından almış, mahlasını da Gürünlü Gülhanî vermiştir.

Günümüz âşıklarından Bahri Çavuşoğlu 1959 yılında Hekimhan’ın Güzelyurt kasabasında dünyaya gelmiş aynı zamanda eğitimci olan Bahri Çavuşoğlu “Kul Bahrî” mahlasıyla şiirler yazmıştır. Şu an İnönü İlköğretim okulunda müdür olarak görev yapmaktadır. “Battalgazi” adlı bir araştırma kitabı vardır.

Malatyalı Âşık Balı’nın kızı Sevim Emir 1946 yılında Malatya’da dünyaya gelmiştir. Babasından etkilenecek şiirler yazmıştır. Şiirlerinin dışında öykü denemeleri de vardır. “Karagünlü” mahlasını kullanan Sevim Emir’in “Arguvanlı Âşık Balı Günlüğü ve Şiirleri”, “Baba Ocağı” adlı iki kitabı yayımlanmıştır.

Soyca âşık olan Mutlu Özer Malatyalı âşıklardan Yılmaz Özer (Âşık Mutsuz)’in oğlu Metin Özer (Bırfanî)’in de yeğenidir. 1978 yılında Hekimhan’ın Güzelyurt kasabasında doğmuştur. Babası ve amcasından etkilenecek halk şiirine yönelmiş “Mutlu” mahlasını kullanmıştır.

Son olarak yer vereceğimiz âşık Vahap Alkan 1937 yılında Hekimhan’ın Başkavak köyünde dünyaya gelmiş, gençlik dönemlerinde Çınârî mahlasını daha sonra ise oğlunun adı olan Behlül’ü mahlas olarak kullanır. Muhlis Akarsu’nun sazı eşliğinde iki plak doldurur. Âşık Yoksulî, Muhlis Akarsu ve Âşık Mahzûnî gibi sanatçılarla Almanya konserlerine katılır.

Bu çalışmamızda Malatyalı âşıklardan bazılarına yer vererek tanıtmaya çalıştık “âşık cenneti” olarak adlandırabileceğimiz Malatya’da pek çok âşığın şiirleri türküler olarak dilden dile dolaşmaktadır. Özellikle Arguvan yöresi türkülleri ayrı bir önem arz etmektedir.

Âşıklık geleneğini günümüzde devam ettirmeye çalışan âşıklarımızla zaman zaman biraraya gelme fırsatını yakaladık. Çeşitli panel ve şölenlerde karşılaştığımız âşıklarla yaptığımız sohbetlerde geleneğin yaşatılması için nasıl özveride bulunduklarını, çekmiş oldukları sıkıntıları ve geleneğe dair beklentilerini öğrenmeye çalıştık. Bu konuda âşıklarımızın ortak görüşü; “Kendilerini âşık olarak adlandıran kişilerin gelenekten bi- haber olması ve gerçek âşıklara gereken ehemmiyetin verilmemesi” şeklindedir.

Görüşüğümüz âşıklardan Birfani düşüncelerini şöyle dile getirmektedir: “*Maalesef âşıklara yeterli derecede önem verilmiyor. Bizim ricamız bu geleneğin yaşatılması için devlet desteğinin sağlanmasıdır.*”Yine Malatya'da pek çok televizyon programında yer alan ve bazı programların sorumluluğunu üstlenen Âşık Ozanoğlu da şu ifadeleri kullanmaktadır: “*Geleneğe adım atanların şevklendirilmesi lazım. Âşıklara kendilerini tanıtmaları için fırsatlar sunulmalı, zaman zaman çeşitli etkinlikler düzenlenmeli.*” Bir başka âşığımız Mürteza Şirin iseşöyle demektedir: “*Âşıklığın yaşatılması için kültür bakanlığı destekli birtakım girişimlerde bulunulmalı, âşıkların yaşama garantisi olmalı.*”

Âşığımız Mürteza Aksüt de insanların vefasızlığından şikayet etmekte bu konuda duygularını şöyle dile getirmektedir: “*Eskiden olduğu gibi artık kimse âşıklara itibar etmiyor, âşıklar arasında da bir bütünleşme yok, devletten de gerekli yardımlar sağlanmıyor.*”

Yapılan sohbetlerde âşıkların hemfikir oldukları konu; eski itibarlarının olmaması ve bunun için gerekli desteğin verilmemesi. Ancak bu karamsar düşüncelerine rağmen âşıklarımızın zamana karşı direnme çabası içinde oldukları ve geleceğe dair güzel umutlar beslediklerini söylemek mümkün.

İlk temsilcilerine 17. yüzyılda rastladığımız Malatyalı âşıkların yüzyıllara göre sınıflandırılmasını (Yardımcı, 1997: 282-285; Ercil, 2008: 17-30) şu şekilde yapmak mümkündür:

17. Yüzyıl

<u>Mahlası</u>	<u>Adı soyadı</u>	<u>Doğum yeri</u>	<u>Doğum tarihi</u>
I.Mısrî	Niyazi Mısrî	Darende	(1618-1694)

18. Yüzyıl

<u>Mahlası</u>	<u>Adı soyadı</u>	<u>Doğum yeri</u>	<u>Doğum tarihi</u>
1. Âşık Baboğ		Arguvan	(XVIII. YY)
2. Âşık Bağdat Hatun		Darende	(XVIII. YY)
3. Âşıkî Mehmet		Arguvan	(1765-1821)
4. Âşık Rıfat		Malatya	(XVIII. YY)
5. Derviş Muhammet		Arguvan	(1755- 1825)
6. Kul Sevindik		Hekimhan	(XVIII. YY)

19.Yüzyıl

<u>Mahlası</u>	<u>Adı soyadı</u>	<u>Doğum yeri</u>	<u>Doğum tarihi</u>
1. Arapgirli Remzi	Mehmet Mevlüt	Arapgir	(1848-1907)

2. Âşık Cevrî		Darende	(1845-1925)
3. Âşık Dilara		Darende	(1858-1917)
4. Âşık Hıdır Baba		Arguvan	(1770-1870)
5. Âşık Nihanî		Darende	(1809-1894)
6. Âşık Safine	Zeynel	Hekimhan	(1855-1942)
7. Boranî	Abdullah Fahri	Malatya	(1864-1908)
8. Esirî	Mehmet	Hekimhan	(1843-1913)
9. Fakirî Cafer		Hekimhan	(1866-1932)
10. Feryadî		Darende	(1824-1904)
11. Fethi Baba	İbrahim	Darende	(1829-1899)
12. Kusûrî	Ömer	Darende	(1793- ?)
13. Mecnûhî	Süleyman	Darende	(1782-1867)
14. Penahî	Mustafa Müslim	Darende	(1847-1942)
15. Remzi	Mehmet Mevlüt	Darende	(1843-1896)
16. Rengî	Mehmet	Arapgir	(1817-1889)
17. Sadık Baba		Hekimhan	(1771-1837)
18. Şah Sultan		Arguvan	(- -1849)
19. Şurbî	Abdurrahman	Darende	(1839 - ?)

20. Yüzyıl

<u>Mahlası</u>	<u>Adı soyadı</u>	<u>Doğum yeri</u>	<u>Doğum Tarihi</u>
1. Abdullah Turan	Mehmet Mevlüt	Yeşilyurt	(1934- ?)
2. Abdullah Yurtseven		Arapgir	(1920- ?)
3. EbuseyifDoğan		Hekimhan	(1972- ?)
4. Ahmet Rıza Kargın		Yazıhan	(1920-2007)
5. Ahmet Yeniceli		Hekimhan	(1918- -)
6. Ahoğlu	Sadık Yılmaz	Arguvan	(1941- -)

7. Ali Haydar Ateş		Darende	(1934- -)
8. Ali Kılıç		Arguvan	(1924- -)
9. Ali Rıza Çıplak		Arguvan	(1934- -)
10. Ali Rıza Uğurlu		Arapgir	(1937- -)
11. Âşık Ali Gürbüz		Darende	(1924-2005)
12. Âşık Ali	Ali Demir	Darende	(1927- -)
13. Âşık Ali	Ali Yurtseven	Arapgir	(1936 - -)
14. Âşık Aygünî	Ali Aygün	Darende	(1955- -)
15. Âşık Balı	Ali Altun	Arguvan	(1907-1980)
16. Âşık Bekir		Hekimhan	(1971-1934)
17. Âşık Bektaş	Bektaş Kaymaz	Arguvan	(1935- -)
18. Âşık Beyanî	İbrahim Güleç	Darende	(1938-2005)
19. Âşık Cansever	Nevzat Topal	Arguvan	(1938- -)
20. Âşık Coşar	İsmail Coşar	Malatya	(1903- -)
21. Âşık Çilekeş	Mevlüt Kılıç	Hekimhan	(1939- -)
22. Âşık Çobanî		Arguvan	(1940- -)
23. Âşık Derunî (Devranî)	Mevlüt Öztürk	Yazıhan	(1919-1971)
24. Âşık Ekberi	Eli Ekber Gülbaş	Arguvan	(1940- -)
25. Âşık Emine	Emine Şener	Darende	(1925- -)
26. Âşık Ertem	Abdullah Ertem	Darende	(1916-1997)
27. Âşık Erten	Ahmet Ertem	Darende	(1895-1974)
28. Âşık Esme	Esme Köse	Kuluncak	(1939- -)
29. Âşık Esrarî	Mehmet Şahan	Doğanşehir	(1958- -)
30. Âşık Fehmi Gür		Arapgir	(1914-1918)
31. Âşık Feramuz	Feramuz Öztürk	Arguvan	(1929- -)
32. Âşık Fevzi	H.Fevzi Ersoy	Arapgir	(1901-1990)
33. Âşık Feyzi	Feyzi Şahin	Malatya	(1954- -)
34. Âşık Göçmez	Mustafa Sıtkı	Malatya	(1894-1962)
35. Âşık Hasan Turan		Darende	(1924-2001)
36. Âşık Hasan	Hasan Çağlar	Yazıhan	(1903-1992)
37. Âşık Hıdır	Hıdır Koluvaçık	Hekimhan	(1919-2004)
38. Âşık Hikmet Tuna		Malatya	(1933- -)

39. Âşık Hulusî	Ömer	Darende	(1869-1944)
40. Âşık Hüseyin	H. Hüseyin Orhon	Arguvan	(1900-1945)
41. Âşık İçli	Osman İçli	Malatya	(1939- -)
42. Âşık İdrakî	Ahmet	Arapgir	(1869-1908?)
43.Âşık İfşanî	Veli Yurtseven	Hekimhan	(1933- -)
44.Âşık Kadimî	Y.Kenan Gözcü	Hekimhan	(1953- -)
45.Âşık Kalkanî	Nevzat Kalkan	Darende	(1954- -)
46.Âşık Kaplanî	Abuzer Kaplan	Battalgazi	(1956- -)
47.Âşık Kılıç		Hekimhan	(1939- -)
48.Âşık Kızıltuğ	Ali Kızıltuğ	Arguvan	(1942- -)
49.Âşık Mahmut	Ç.Mahmut Taş	Malatya	(1928-1984)
50.Âşık Mahsubî	Fahri Turgut	Darende	(1963- -)
51.Âşık Melulî	Karaça	Hekimhan	(1892-1989)
52.Âşık Muharrem Yazıcıoğlu.....		Arguvan	(1928- -)
53.Âşık Musa	Musa Erdoğan	Malatya	(1922- -)
54.Âşık Mutlu	Mutlu Özer	Hekimhan	(1978- -)
55.Âşık Mutsuz	Yılmaz Özer	Hekimhan	(1945- -)
56.Âşık Nevres	Mahmut Özendi	Yeşilyurt	(1924- -)
57.Âşık Poyraz	Mehmet Emin	Darende	(1912- 2001)
58.Âşık Saltan	ibrahim Saltan	Arguvan	(1948- -)
59.Âşık Seyit Meftunî	Memo Temiz	Arguvan	(1920- 1982)
60.Âşık Tahir	Tahir Şimşek	Darende	(1933- -)
61.Âşık Yırık	Hüseyin Yırık	Arapgir	(1933-1976)
62.Âşık Zeki	Zeki Yıldırım	Hekimhan	(1958- -)
63.Balabanlı Âşık Ömer	Ömer Torunoğlu	Darende	(1881-1951)
64.Âşık Basirî	Hasan Basri Kılıç	Arguvan	(1961- -)
65.Âşık Bektaş Kaymaz		Arguvan	(1919- -)
66.Âşık Birfanî	Metin Özer	Hekimhan	(1950- -)
67.Âşık Celal Adıgüzel		Hekimhan	(1933- -)
68.Âşık Cemal Öztaş		Yazihan	(1965- -)
69.Âşık Cumali Deveci		Hekimhan	(1956- -)
70.Âşık Doğanî	Abdullah Doğan	Arguvan	(1938- -)

71.Âşık Emine Şener		Malatya	(1938- -)
72.Âşık Engin Uğurlu		Arguvan	(1978- -)
73.Âşık Eyüp Eraslan		Hekimhan	(1956- -)
74.Âşık Fedâî	Osman Akdaş	Darende	(1941- -)
75.Âşık Gazi	H.Gazi Kiraz	Arguvan	(1934- -)
76.Gülhanî	Abdullah Tuzcu	Akçadağ	(1951- -)
77. Hacı Pir		Darende	(1934-1995)
78. Halil Yazgan		Hekimhan	(1954- -)
79. Hasan B. Tuncel		Malatya	(1937- -)
80. Hasan Koçbaba		Akçadağ	(1932- -)
81. Hasan Polat		Doğanşehir	(1941- -)
82. Haydar Erdoğan		Malatya	(1950- -)
83. Haydar Erdoğan		Akçadağ	(1950- -)
84. Hüseyin Çürük		Doğanşehir	(1942- -)
85.Hüseyin Özdemir		Hekimhan	(1956- -)
86. İbrahim Şahin		Malatya	(1940- -)
87. İzettin Dönmez		Malatya	(1952- -)
88. Karagünlü	Sevim Emre	Malatya	(1946- -)
89. Karahöyükü Ali		Malatya	(1920- ?)
90. Kul Alpay	Mehmet Ali Alpay	Hekimhan	(1943- -)
91. Kul Bahri	Bahri Çavuşoğlu	Hekimhan	(1956- -)
92. Kul Emici	İbrahim Emici	Hekimhan	(1942- -)
93. Kul Hüseyin	Hüseyin Orhan	Arguvan	(1938- -)
94. Kul Murtaza	Murtaza Şirin	Hekimhan	(1943- -)
95. Mahirî	Mehmet Özkoluçak	Yazihan	(1888-1952)
96. Mehmet Ali Kılıç		Arguvan	(1945- -)
97. Mehmet Doğan		Hekimhan	(1900-1982)
98. Mehmet Ertaş		Darende	(1950- -)
99. Mehmet Göçer		Darende	(1933- -)
100. Mehmet Görgülü		Darende	(1928- -)
101. Mehmet Gülseren		Darende	(1933- -)
102. Mehmet Gürbüz		Darende	(1955- -)
103. Muharrem Akıncı		Hekimhan	(1960- -)

104. Musa Aslantaş		Arguvan	(1947- -)
105. Mürteza	Mürteza Aksüt	Hekimhan	(1938- -)
106. Orhan Babaoğlu		Malatya	(1910-1967)
107. Osman Hulusi Ateş		Darende	(1917-1990)
108. Osman Kaya		Hekimhan	(1960- -)
109. Ozanoğlu	Nurettin Gür	Arapgir	(1950- -)
110. Ömer Çetin		Hekimhan	(1956- -)
111. Özlemî	Ali S. Adıgüzel	Arguvan	(1948- -)
112. Pervane	Sinan	Hekimhan	(1866-1941)
113. Ramazan Çağlayan		Akçadağ	(1948- -)
114. Resul Zengin		Arguvan	(1948- -)
115. Sefil Âşık	Mustafa Kazancı	Hekimhan	(1912- ?)
116. Sefil Mehmet	Mehmet Çelik	Hekimhan	(1934- -)
117. Sefilî Rıza	M. Rıza Ünlü	Malatya	(1934- -)
118. Sefilî	Ali Berktaş	Arguvan	(1933- -)
119. Serabı Haydar	Haydar Fırat	Yazıhan	(1932- -)
120. Seydi Battal Ekici		Hekimhan	(1945- -)
121. Sıhhatî	Hamit Yıldırım	Darende	(1928- -)
122. Silbiye Kutlu		Doğanşehir	(1950- -)
123. Şahbudak	Kenan Budak	Hekimhan	(1963- -)
124. Şahinî	Mehmet Şahin	Hekimhan	(1938- -)
125. Şükrü Metin		Akçadağ	(1975- -)
126. Turan Yılmaz		Hekimhan	(1900-1982)
127. Türkmen Kızı	Sıdıka Yüksel	Malatya	(1940- -)
128. Vahap Alkan		Hekimhan	(1937- -)
129. Veysel Karanî		Yazıhan	(1949- -)
130. Yedi Harf	Hasan Hüseyin	Hekimhan	(1884-1938)
131. Yusuf Ercan Kadioğlu		Arguvan	(1922- -)
132. Ziya Bars		Malatya	(1942- -)

Malatya geçmişten günümüze yetiştirdiği âşıklarıyla geleneğe önemli ölçüde katkıda bulunmuş bir şehirdir. Malatya Belediyesi de âşıklık geleneğinin yaşatılması için elinden gelen desteği vermekte, bazı girişimlerde bulunmaktadır. Belediyenin kültür yayınları kapsamında antolojiler basılmakta, âşıkların kendi şiir kitaplarını çıkarmaları için gerekli işbirliği sağlanmakta, âşıklar şöleni düzenlenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.ÂŞIK MÜRTEZA AKSÜT'ÜN HAYATI ve ÂŞIKLIĞI

1.1. Hayatı

1.1.1.Soyu

Âşık Mürteza Aksüt, Malatya'nın Hekimhan ilçesine bağlı Hasançelebi köyündendir. Hasançelebi köyünün Hürriyet Mahallesinden olan Aksütlerin aile lakapları “Mıdıkoğulları”dır. Soyadı kanunuyla birlikte “Mıdıkoğulları” kabilesi Aksüt soyadını almıştır.

Âşık Mürteza Aksüt sülalesini birkaç nesil olarak şu şekilde ifade eder: “İbrahim oğlu Hüseyin, Hüseyin oğlu Hüseyin, Hüseyin oğlu Mürteza Aksüt.”

Âşık Mürteza Aksüt bir şiirinde soyuyla ilgili bilgi vermektedir:

Annem Gülşah babam da Hüseyin idi
Hüseyin için kurban keser severdi
Hakkı sevmeyi de bana öğretti
Kardeş sorar mısın aslımı benim? (73/1)

Anne ve babası arasında uzaktan akrabalığın olduğu Mürteza Aksüt'ün soyu Kuzey Irak'taki Halep Türkmenlerine dayanmaktadır.

Âşık Mürteza Aksüt, soyuyla ilgili bilgilere yer verdiği şiirinin bir başka dördlüğünde Türklüğünü Atatürkçü bir düşünceyle vurgulayarak soyunu yüceltmiş ve Türk soyundan gelmiş olmanın övüncünü şu şekilde dile getirmiştir:

Bedenim topraktır Tanrı'ya tektir
Soyumuz cömertlik yüksek karakter
Çizmiştir Atatürk Türklüğüm yeter
Kardeş sorar mısın aslımı benim? (73/4)

1.1.2.Doğum Yeri ve Tarihi

Âşık Mürteza Aksüt 3 Şubat 1938 yılında Hekimhan'ın Hasançelebi köyünde dünyaya gelmiştir. Hüseyin- Gülşah Aksüt'ün üç çocuğunun sonuncusudur. Âşık Mürteza Aksüt'ün doğum yeri olan Hasançelebi pek çok âşığı toprağında barındırmış, âşıklara havasıyla suyuyla ilham kaynağı olmuştur. Sadece Hasançelebi de değil Hasançelebi'nin çevresinde de âşıklık geleneğini devam ettiren âşıklarımıza rastlamaktayız. Bu âşıklarımızdan bazıları: Sadık Baba

(çevrenin en önemli ziyâretlerinden biridir), Kul Sevindik, Esiri Baba, Molla Mustafa'dır (Aksüt, 1998: 179- 182). Hasacelebi'nin bağlı olduğu Hekimhan ilçesi de Âşık edebiyatına âşıklarıyla önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Hekimhan'ın yetiştirdiği önemli âşıklardan bazılarının isimleri ise şöyledir: Âşık Pervane, Âşık Safine, Mustafa Kazancı, Âşık Nebi, Âşık Bekir, Âşık Bayram, Veli Yurtseven, Cumali Deveci, Bahri Çavuşoğlu, Âşık Bırfanı, Âşık Mutsuz, Mürteza Şirin (Yardımcı, 1997:282-285).

Âşık Mürteza Aksüt'ün doğum yeri olan Hasacelebi ve çevresi ilk çağlardan bu yana değişik uygarlıkların yerleşim alanı olmuştur. Köyün kuzeybatısındaki Mal tepesi, Eti, Urartu vb. uygarlıklardan günümüze ulaşmış bir höyüktür (Aksüt, 1998: 102).

Hasacelebi'nin bulunduğu yerin belirleyici niteliği çağlar boyunca Malatya- Sivas yolu üzerinde olmasıdır. Yol üzerinde olması nedeniyle Hasacelebi'nin tarihi kesintili süreçlerden oluşur. Gerek askeri birlikler gerekse saldırgan gruplar, yol üzerindeki gruplar için sürekli tehdit oluşturmıştır.

Hasacelebi, 17. yy'da oluşmuş bir yerleşimdir. Bu topraklarda daha önce "Eski Köy" olarak nitelendirilen bir köy olduğu bilinmektedir. Halk anlatımına göre "Eski Köy", kötü köy olarak ifade edilmektedir.

Eski köy, Anadolu'da sıkça rastlanan bir addır. Bir köyün boşalması, boşalan köyün yanına kurulan köy halkının ya da eski köyüne geri dönen insanların önceki köy, anlamında oluşturdıkları bir addır (Aksüt, 1998: 103).

Âşık Mürteza Aksüt köyün kötü köy olarak anılmasının sebebini şöyle açıklamaktadır: *Bu köy تنها, sapa bir yere kurulduğu, yerleşim yerlerinden uzak, kimsenin gitmediği terk edilmiş bir köy olduğu için kötü yer anlamında isimlendirilmiştir.*

Hasacelebi Eski Köy topraklarında oluşturulmuş ancak Hasacelebi'nin yeri Eski Köy'den farklı bir yerdı. Çünkü Eski Köy yol üzerinde ya da yola yakın değildir. Hasacelebi'nin, halkın belleğindeki kuruluş söylencesi ise şöyledir (Aksüt, 1998: 106):

Köy, ilk önce Köslü Dağı'nın kuzey eteğinde kurulmuş adı Kötü Köy imiş. Köylüler yerlerini beğenmeyip şimdiki Hasacelebi'nin yerine inmişler. Köslü'den bir güvercin uçurmuşlar güvercin şimdiki kasabanın olduğu yere konmuş, halk buraya ev yapmış. Hasacelebi'ye ilk yerleşenler yedi aileymiş daha sonra çeşitli yerlerden dedeler, onlardan sonra Maraş'tan ağalar gelip yerleşmişler. Başka yerleşenlerle birlikte köy büyümüş.

Kötüköylüler, orduyu Bağdat seferine giderken karşılamışlar. Ağalar Ilıcak'ta padişaha kurbanlar kesip ziyafet vermişler. Padişah köyün ve ağanın adını sormuş. Kötü köy ve Hasan yanıtını almış. Padişah köylülere: Çok çelebi insanlarmışsınız, bundan sonra köyün adı Hasançelebi olsun demiş köye cami yapmalarını buyurmuş. Hasan Ağa derenin doğu yakasına cami yaptırmış.

Hasançelebi isminin nereden geldiğiyle, köyün nasıl kurulduğuyla ilgili çeşitli halk anlatıları mevcut olmakla birlikte bu anlatımların tarihsel gerçekliklere ters düştüğünü yapılan araştırmalar neticesinde objektif bir şekilde görebilmekteyiz (Aksüt, 1998: 108).

Hasançelebi ismini bu köyü kuran menzil ve iskan ağası Hasan Ağa'dan almıştır. Zamanla ağa kelimesi yerine efendi, bey anlamlarına gelen çelebi ünvanı kullanılmış ve böylece Hasan Ağa, Hasançelebi olmuştur. Kurduğu yerleşim yeri de bu adla anılmıştır (Aksüt, 1998: 109,111- 112).

Hasançelebi ünlü gezgin Evliyâ Çelebi'nin yazdığına göre bir menzil köyüdür. Üç yüz haneli, camisi ve hanı olan mamur bir köydür, halkı Türkmen ve tümüyle şahsevidir. Hasançelebi Uzun Hasan'ın yaylağı olan bölgededir. Evliyâ Çelebi bu köyün Sivas toprağına ait olduğunu söyler. Sivas'ın güneyi ile Halep arasında yaylaya çıkan ve kışlayan Halep Türkmenlerinin genel adı Şamludur. Bu Türkmenler Sivas'tan Malatya'ya gelmişlerdir. Ayrıca köy halkına Şahseven denmesi köylülerin Alevî olduğunun kanıtıdır. (Şahseven Safevî hükümdarı Şah İsmail'i sevenler anlamındadır. Safevîlere katılanlara, Safevî hükümdarlarına bağlananlara verilen genel bir addır) (Aksüt, 1998: 113,149).

Hasançelebi adının geçtiği ilk yapıt olan Menzilname ve Evliyâ Çelebi'nin Seyahatname'sinden bu yerleşim yerinin 17. yy'ın ilk yarısında menzil olarak kurulduğu, zamanla menzil köyü olduğu sonucu çıkmaktadır. Hasançelebi'ye ilk iskan edenlerin bir bölümü Eski Köy'lülerden diğer bölümü ise göçebe oymaklardan koparılan gruplardan oluşmaktadır (Aksüt, 1998: 112,115).

Hasançelebi ve çevresi Doğu Anadolu bölgesinin Yukarı Fırat bölümünde, Orta Anadolu bölgesinin doğu sınırındadır. Yöre Malatya'nın kuzeyinde, Sivas il sınırına kadar uzanır. Coğrafi olarak "geçit" özelliklerine sahiptir. Rakım 1.100 m'den başlayıp 2.722 m'ye kadar ulaşır. Arazi çok engebeldir. Dağlar genellikle doğu- batı çizgisini izler. Geçit bölgesi olduğundan yılın büyük bölümü rüzgârlıdır. Hasançelebi Türkiye'nin önemli demir yataklarına sahiptir. Yörede hububat ekimi ve hayvancılık yapılmaktadır. Ancak son yıllarda

bu faaliyetler hızla gerilemiş arazinin çok büyük bir bölümü terk edilmiştir (Aksüt, 1998: 2-4).

Âşık Mürteza Aksüt bir şiirinde doğum yeriyle ilgili şu ifadelerle yer vermektedir:

Adımı sorarsan Aksüt Mürteza
Doğum yeri Hasançelebi Hekimhan kaza
Küçük yaşta meyil verdim bu saza
Kardeş sorar mısın aslımı benim? (73/3)

Âşık Mürteza Aksüt şiirlerinde Malatya'ya, doğduğu yer olan Hasançelebi'ye methiyelerde bulunmuş vefa borcunu şiirleriyle ödemiştir.

Çelebi'de doğdum gözümü açtım
Ekmeğini yedim suyunu içtim
Bir yâr sevdasıyla kaynayıp coştum
Benden sonra şen kal Hasançelebi (57/1)

1.1.3.Adı ve Mahlası

1938 yılında Hasançelebi'de fani dünyaya gözlerini açan Âşık Mürteza Aksüt'ün adı, evlerine misafir olarak gelen Şah İbrahim Dedelerinden olan "Vaylo Dede" mahlaslı Mustafa Bey tarafından konur. Âşık Mürteza Aksüt kendisine isminin verilişini şöyle anlatır: "*Vaylo Dede bir gün bize misafir gelir, o sırada annem gebedir, asıl adı Mustafa olan Vaylo dede anneme; "Gülşah, kızım senin bir oğlun olacak oğlunun ismini babamın adı olan Mürteza koyacaksın", der. Ben doğunca da Mürteza ismini koyarlar. Âşıklar halk arasında ayrı tutulan, beğenilen, sevilen kişiler olmaları sebebiyle önemli bir yere sahiptirler. Ayrıca Allah tarafından da kendilerine lütuf bahşedilmiş, sıradan insanlardan farklı özelliklerle donatılmışlardır. Bu bağlamda beğenilmiş, seçilmiş anlamlarına gelen ve aynı zamanda Hz. Ali'nin de lakabı olan Mürteza, âşığımızın fitratına uygun düşmektedir.*

Âşık Mürteza Aksüt ilkokuldan sonra yazmaya başladığı şiirlerinde mahlas kullanmak yerine kendi ismini tercih etmiştir. Mürteza Aksüt kendisini Hak âşığı olarak telakki eder. Hak âşıklarına İlm- i Ledûndan haberler gelir ve mahlasları verilir. İlm- i Ledun (Allah'ın sırlarını ihtiva eden manevî bilgiye verilen addır) dan mahlası kullanması gerektiğiyle ilgili herhangi bir bilgi gelmediği için bütün şiirlerinde kendi ismini kullanması gerektiğine kanaat getirmiştir.

Hak âşığı olan ve Hakk'ın yolundan yürümeyi kendisine ilke edinen âşığımız bir şiirinde duygularını şöyle dile getirir:

Mürteza da hak yolunda pişmiştir
Haksızı sevmeyip gözden düşmüştür
Laik düzen ayrımları aşmıştır
Aşmasa öter mi ozanın sazi (56/3)

1.1.4.Yakın Çevresi

1.1.4.1. Babası

Âşık Mürteza Aksüt dar gelirli bir ailenin üçüncü çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Demiryolu işçisi olan babası Hüseyin çevresinde sevilen, sayılan, insanlara olan hoşgörüsü, alçak gönüllülüğüyle tanınan biridir.

Ekmeğini alın teriyle kazanan, hak- hukuk gözetken Hüseyin, bilinçli bir baba olmuş olmanın verdiği sorumlulukla çocuklarına sabırla yaklaşır ve onları güzel ahlaklı kılma, insanı sevmeye, insana değer verme felsefesi doğrultusunda yetiştirir. Hüseyin Âlevî- Bektaşî kültürünü, inançlarını bizzat yaşayan ve yaşatan biridir. Bir baba olarak çocukları için elinden geleni yapar ancak maddî durumu elvermediği için üç çocuğunu da okutamaz kendisi de okuma- yazmayı askerde öğrenmiştir.

Hasançelebi ve çevresinde saf, iyi niyetli, dürüst olarak tanınan Hüseyin her sene Alevî dedelerini evinde toplar bütün komşuları çağırır ve cem ibadetinin yapılmasına vesile olur. Oldukça misafirperver olan Hüseyin duruşuyla, sözleriyle, tavırlarıyla, ahlâkıyla çocuklarının kişiliğinin oluşmasında yadsınamayacak bir öneme sahiptir.

Çocuklarına şefkatle yaklaşan onlardan sevgisini mahrum etmeyen Hüseyin'in yüreği Allah (c.c), Hz. Muhammed (s.a.v), Hz. Ali (r.a), aşkıyla doludur. Sesi çok güzel olan Hüseyin deyişleriyle herkesi mesteder. Özellikle Kerbela olayını anlatan deyişleri seslendirir. 1980 yılında ardında çocuklarına, öğütlerini, yaşam felsefesini miras bırakarak Hakk'ın rahmetine kavuşur. Babasına derin bir muhabbetle bağlı olan âşığımız Mürteza Aksüt bir şiirde ona şöyle seslenir:

Sana kıymetli sözüm var
Uyan baba uyan baba
Uyanırsan niyazım var
Uyan baba uyan baba (1/1)

1.1.4.2. Annesi

Fedakârlığıyla, merhametiyle çocuklarına olan muhabbetiyle tam bir cefakâr Anadolu kadınıdır Gülşah Ana. O hayatın tüm zorluklarına rağmen çocukları için çabalayan, onları sevgisiyle sarıp sarmalayan yüce gönüllü bir insandır. Bir anne içgüdüleriyle yemez yedirir, giymez giydirir. Üzüntülerini, sıkıntılarını hiç kimseye belli etmeden kendi içinde yaşayacak kadar da asildir.

Gülşah Ana okuma- yazma bilmez ancak kendisini geliştirmiş bu bakımdan çocuklarına örnek olmuştur. Fevkalade bir hafızaya sahip olan Gülşah Ananın ezberinde oldukça fazla deyiş mevcuttur. Âşık Mürteza Aksüt, annesinin sayısız deyiş bildiğini ancak söylemediğini ifade etmiştir.

İnsanları incitmekten sakınan Gülşah Ana çocukları arasında hiçbir zaman ayırım yapmamış onlara aynı hissiyatla yaklaşmıştır. İlk eşinden Ali adında bir oğlu olan Gülşah Ana eşinin askerde vefat etmesi üzerine oğlu Ali'yle yalnız kalır, bir sene sonra Âşık Mürteza Aksüt'ün babası Hüseyin'le ikinci evliliğini yapar. Gülşah Ana 1988 yılında çileli yaşamını tamamlayarak ebediyete uğurlanmıştır.

Vefalı ve ailesine çok düşkün olan Âşık Mürteza Aksüt bir şiirinde anne ve babasıyla şu şekilde dertleşir:

Oğlun Mürteza'yı üzme gel ana
Her nereye gitsem bakarım sana
Yokluk belim kırdı dokundu cana
Geçim yok gurbete gidecem baba (30/4)

1.1.4.3. Kardeşleri

Hüseyin ve Gülşah Aksüt'ün üç çocuğundan en küçüğü olan Âşık Mürteza Aksüt'ün Zeynep adında bir ablası, Hasan ve annesi Gülşah hanımın ilk evliliğinden olma Ali adında iki ağabeyi vardır.

Âşık Mürteza Aksüt'ün ablası kendi halinde sessiz, kimseye zararı olmayan, çevresi tarafından sevilen biridir. Ablasıyla âşığımız arasında altı yaş fark vardır. Evli ve 6 çocuğa sahip olan ablasını Mürteza Aksüt beş yıl önce kaybeder. Ağabeyi Hasan ve Mürteza Aksüt arasında kardeşlikten öte bir bağ vardır. Ağabeyinin kendisinin hayatındaki önemi oldukça büyüktür. Mürteza Aksüt'ten on yaş büyük olan ağabeyi marangoz ve duvar ustasıdır. Evli ve 4 çocuğu olan Hasan Aksüt'ün evi Hasançelebi'dedir. Hasan Bey hastalığı sebebiyle iki yıl önce İzmir'e kızının yanına yerleşmiştir. Mürteza Aksüt'ün âşıklığa yönelmesinde ağabeyi

Hasan Aksüt ön ayak olmuştur. Marangoz olan ağabeyinin yaptığı sazla Âşık Mürteza Aksüt'ün âşıklık serüveni başlar. Mürteza Aksüt'ün annesi Gülşah Hanımın ilk evliliğinden olan oğlu Ali Gültekin üç evlilik yapmış olup toplamda 11 çocuğa sahiptir. Arzuhalci olan Ali Bey birkaç yıl önce Amasya'da vefat etmiştir.

1.1.5.Evliliği ve Çocukları

1.1.5.1. Eşi

Âşık Mürteza Aksüt'ün ilk eşi olan Ayşe hanım çiftçi olan Keleş ve ev hanımı olan Fatma Yetkin'in kızıdır. Nüfusta Ayşe ismiyle kayıtlı olmasına rağmen herkes onu annesinin ismi olan Fatma'yla tanır. Uzaktan akraba olan Mürteza Aksüt ve Ayşe Hanım 1956 yılında evlenir. Görücü usulüyle yapılan bu evlilikten beş çocuk sahibi olurlar. Ayşe Hanım, 03.01.1994 yılında dünyadan göçüp gider. Eşine derin bir sevgiyle bağlı olan Mürteza Aksüt onun ölümünden sonra acısını şiirlerine yansıtır, gözyaşıyla yazılan her bir mısra da Ayşe Hanım'ın yokluğunun onda açtığı derin yaraları dile getirir.

Âşık Mürteza Aksüt “Ayrılık” adlı şiirinde gözyaşlarını şöyle döker mısralara:

Böyle mi yazılmış yazılarımız?
Dostları da üzdü sızılarımız
Anasın kaybetmiş kuzularımız
Yavruların benzi soldu neylerim (74/3)

Yine “Yârim Gelmedi” adlı şiirinde de eşine duyduğu özlemi şu dizelerle ifade etmiştir:

Mürteza'yı böyle düşürdün derde
Perişan eyledin kaldım bir zârda
Fatımatü- Zehra koymasın darda
Elin yâri geldi benim gelmedi (58/5)

Mürteza Aksüt eşinin ölümünden sonra 28.05.1994 yılında Sümerbank fabrikasında çalışan Mamo ve ev hanımı olan İnsaf Tuzcu çiftinin kızı Ayten Hanım'la evlenir. Bu evlilik Ayten Hanım'ın ikinci evliliğidir. Ayten Hanım ilk eşinden bazı sebeplerden dolayı ayrılır. İlk evliliğinden Sevda adında bir kızı ve Erkan adında bir oğlu olan Ayten Hanım'ın Mürteza Aksüt'le olan evliliğinden Zekai adında bir oğlu vardır. Ayten ve Mürteza Aksüt çifti yirmi yıldır evliliklerini mutlu bir şekilde sürdürmektedirler.

1.1.5.2.Çocukları

Mürteza Aksüt'ün ilk eşinden üç kız iki oğlan, ikinci eşinden de bir oğlan olmak üzere toplamda altı çocuğu bulunmaktadır. Çocuklarına Garip, Nedime, Tamam, Gülşen, Mustafa Kemal ve Zekai isimlerini koyar.

Mürteza Aksüt'ün çocuklarının büyüğü olan Garip 1957 yılında, Nedime 1958 yılında, Tamam 1961, Gülşen 1964'te, Mustafa Kemal 1966'da, Zekai ise 1995 yılında doğar.

Çocuklarını elinden geldiğince iyi yetiştirmeye ve babasından almış olduğu terbiyeyi çocuklarına da vermeye çalışan Mürteza Aksüt, okuyamamanın kendisinde yaratmış olduğu üzüntüyü bir nebze olsa çocuklarını okutarak gidermeye çalışmış, hafifletmiştir. En büyük çocuğu olan Garip, bilgisayar programcısı olup İngiltere'de yaşamakta, evli ve iki çocuk sahibidir. Nedime, çocuk yuvasından emekli, evli ve iki çocuk sahibidir. Çocuklarının ortancası olan Tamam, evli iki çocuk sahibi ve Avusturalya'da hemşirelik yapmaktadır. Gülşen, İl Seçim Müdürlüğünden emekli, evli iki çocuk sahibi ve Gebze'de yaşamaktadır. Mustafa Kemal İzmir'de güvenlik görevlisi olarak çalışmakta olup evli ve bir çocuk sahibidir. Son olarak Ayten ve Mürteza Aksüt'ün ikinci evliliğinden olan Zekai, İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi müzik bölümünde okumaktadır. Mustafa Kemal dışında diğer çocuklarının bir kızı, bir oğlu Mustafa Kemal'in ise bir kızı vardır.

Mürteza Aksüt'ün çocuklarından Garip ve Mustafa Kemal saz çalmakta, Tamam saz çalmayıp sadece türkü söylemekte, Zekai ise babası gibi çalıp söylemektedir.

1.1.6.Öğrenim Hayatı ve Gençliği

Mürteza Aksüt öğrenim hayatına Hasaңcelebi ilkokulunda başlar. İlkokulu bitirdikten sonra ortaokula gitmek ister ancak ortaokul Hekimhan'dadır ve babasının onu oraya gönderecek maddî imkânı yoktur, ayrıca eve katkıda bulunması istenmektedir Mürteza'dan bu nedenle çok istemesine rağmen o dönemde tahsilini devam ettiremez.

Mürteza Aksüt kendisini içine kapanık, sessiz, arkadaşlarıyla öğretmenleriyle iyi geçinen bir öğrenci olarak tanımlar. İlkokulda derslerinin iyi olmadığını ancak okulu, öğrenmeyi çok sevdiğini dile getirir. Çocukluğunu maddî zorluklarla geçiren Mürteza Aksüt öğretmenleri tarafından da kendi deyimiyle sefil biri olarak görülür. İlkokulu bitirdikten sonra hayata atılmak zorunda kalan Mürteza bir yandan da âşıklığın tohumlarını atmaya başlar. Alevî kültürünün etkisiyle cemlerde söylenen deyişleri ezberler. Bir Hak âşığı olan Mürteza Aksüt inancı doğrultusunda kendisini geliştirir. 1958 yılında halk şiirine yönelir ve ilk şiirlerini yazmaya başlar.

İlimsiz hiçbir yere varılamayacağını söyleyen Mürteza Aksüt yarım kalan tahsilini aradan yıllar geçtikten sonra ortaokul ve liseyi dışarıdan bitirmek suretiyle tamamlar. İçindeki öğrenme aşkıyla üniversiteyi de okumak ister ancak hayat şartları buna pek müsaade etmez. Küçük yaşta evlenen ve baba olan Mürteza Aksüt askerliğini Amasya, Siirt, Elazığ'da yapar 1960 yılında terhis olur. Askerdeyken kıta muhabere çavuş kursuna yazılır ve askerliğini çavuş olarak tamamlar.

Tahsile ve ilime büyük önem veren, kültürün korunması gerektiğini söyleyen Mürteza Aksüt bir şiirinde de bu düşüncelerini şöyle mısralara yansıtır:

İlkel çağlardan bu yana
Kültürleri korumalı
İnsanlık yararına
Ne varsa onu bulmalı (10/1)

“Ne Edebiyat Var Ne Nasihat” adlı şiirinde şiirin edebiyattaki yerinin insanlara doğru mesajlar iletmek olduğunu dolayısıyla eline kalemi alan herkesin şiir yazmaması, edebiyatı kendi çıkarları için kullanmaması ve amacından saptırmaması gerektiğine vurgu yaparak düşüncelerini şu dizelerle ifade etmiştir:

Yeni yeni şair âşık türedi
Ne edebiyat var ne de nasihatı
Şehvet için onlar şiir türetti
Ne edebiyat var ne nasihatı (69/1)

1.1.7.Mesleği

Hayatın gerçek yüzüyle daha çocuk yaşta tanışan Mürteza, küçük yaşlardan itibaren ailesine katkıda bulunmuş, omuzlarındaki yükün ağırlığını belli etmeden yıllarca çalışmıştır.

1960 yılında askerden terhis olan Mürteza Aksüt beş yıl sonra 1965 yılında PTT’de posta dağıtıcısı olarak işe girer. 1978’den 1993’e kadar PTT’nin havaalanı şubesinde çalışır. 1993 yılında emekliye ayrılır.

Yaklaşık yirmi yıldır haftasonları Zeynel Abidin Vakfı cemevine giden Mürteza Aksüt devlet memuriyetinin dışında zâkirlik yaparak cemleri yürütmekte ve bu işten herhangi bir ücret almamaktadır. Beş yıl boyunca Perşembe günleri gittiği Hacı Bektaş- ı Veli Vakfı cemevini geçen yıl bırakmıştır.

İlerleyen yaşına rağmen çağrıldığı tüm davetlere icabet etmeye çalışan Mürteza Aksüt bu zamana kadar pek çok kültür- sanat etkinliğine saziyla sözüyle katılmış, çeşitli televizyon ve radyo programlarında yer almış ve birçok gazete, dergi vs. yayın organlarında şiirleriyle

takdim edilmiştir. Daha önce faaliyette olan MAKSAD (Malatya kültür ve sanat derneği)'da üyeliği bulunan Mürteza Bey hâlâ sazıyla sözüyle varolabilmektedir.

1973-75 yıllarında Almanya'ya giden ve işçi olarak çalışan Mürteza Aksüt Almanya üzerine, orada yaşamış olduğu gurbetlik, yalnızlık üzerine şiirler yazar. Bu şiirlerinden birinde ayrılık acısının, vatanından ayrı kalmanın kendisinde yaratmış olduğu üzüntüyü şu dizelerle ifade eder:

Gidiyorum gurbet ele
Ne zormuş bu ayrılık
Söylenirim dilden dile
Ne zormuş bu ayrılık (18/1)

Yine “Almanya”adlı şiirinde çocuklarına, eşine duyduğu özlemi dile getirmiştir:

Aylemden ayrıldım sefâ sürmedim
Mesut olup o yâr ile durmadım
Çok bayramlar geçti onu görmedim
Düğün, bayram haram ettin Almanya (42/1)

1.2.Âşıklığı

1.2.1.Âşıklığını Hazırlayan Ortam ve Faktörler

1.2.1.1. Irsiyet

Alevî bir aile ve çevrede yetişen Mürteza Aksüt'ün sazdan ve sözden uzak kalması elbette ki düşünülemez. O çocukluğundan itibaren cemlerde bulunmakta Alevî kültürünün adeta sembolü olan sazla yoğrulmakta kimliğini bu ortamlarda oluşturmaktadır. Ayrıca bu cemlerin onların evinde yapılması sebebiyle de pek çok Alevî Dede'siyle tanışmış onlardan feyz almıştır.

Ailesinde kendisi gibi çalıp söyleyen, şiir yazan âşık sayısı çok az olan Mürteza Aksüt'ün babasından öğrendiği çeşitli deyişler vardır. Babası Hüseyin Bey saz çalmayı bilmez ancak özellikle Kerbela olayını anlatan deyişler söyleyerek Mürteza Aksüt'ün âşıklığa yönelmesine ön ayak olur. Annesi de çok fazla sayıda deyiş bilir lakin bunları seslendiremez.

Alevî- Bektaşî kültüründe Kerbela olayından, Ehl- i beyt sevgisinden, on iki imamdan, Allah aşkından bahseden deyişler söylenir. Bu kültürde yetişen âşıkların şiirleri tasavvufî bir mânâ teşkil etmektedir. Kendilerini Hak âşığı olarak tanımlayan bu âşıkların âşıklıklarında inançlarının etkisini büyük ölçüde görebilmekteyiz.

Mürteza Aksüt'ün şiirlerinin çoğunluğunu da inancı doğrultusunda yazdığı aşikârdır. “Kerbela Yeter” adlı şiirinde Hz. Hüseyin ve beraberindekilerin uğramış olduğu zulmü şu şekilde ifade eder:

Kalk gönül gidelim Hüseyin'e doğru
Muradın yâr ise merdane yeter
Düşün susuz şehit olan canları
Çekilen cefâyâ Kerbela yeter (87/1)

Mürteza Aksüt'ün âşıklığa başlamasında şüphesiz inancının kültürünün yanı sıra anne ve babasının da etkisi büyüktür. Ezberlediği deyişlerin bir kısmını babasından alıp kağıda aktarmıştır. Mürteza Aksüt'ün çocuklarının da saz çalıp türkü söylemesi ailede irsiyetin etkili olduğunu ve bu geleneğin kuşaktan kuşağa geçtiğini göstermektedir.

1.2.1.2. Kasabasının Doğal Güzellikleri:

Mürteza Aksüt'ün doğduğu yer olan Hasançelebi bir menzil köyüdür. Yol üstünde olması sebebiyle çeşitli kültürlerle kaynaşmış bir çok medeniyetin geçtiği uğrak bir yer olmuştur. Bu yörede yetişen âşıkların hayatında Hasançelebi önemli bir yere sahiptir. Mürteza Aksüt'ün ifadelerine göre kıraç bir bölgede kurulan Hasançelebi terk edilmiş köşeye itilmiş bir yer olsa da havasıyla, suyuyla mağrûr duruşuyla âşıklığında etkili olmuştur.

“Şen Kal Hasançelebi” adlı şiirinde Hasançelebi'den ayrılmasına rağmen gönlünün orada olduğunu şu dörtlüklerle ifade eder:

Çelebi'de doğdum gözümü açtım
Ekmeğini yedim suyunu içtim
Bir yâr sevdasıyla kaynayıp coştum
Benden sonra şen kal Hasançelebi (57/1)

Senden ayrılırim ben yane yane
Mezarım koysalar ana yurduma
Toprak merhem olur benim derdime
Benden sonra şen kal Hasançelebi (57/4)

Ormanlık alanların çok az olduğu Küre Deresi, Yuval Ağaç, Koç Hisar (Koçasar), Kaklım, Oyuk Deresi, Akönen, Kemker, Çemre, Uludere, Maşat Tepesi, Öz Arası, Hoca, Şallı Baba gibi doğal güzelliklere ve ılıcıklara sahip Hasançelebi'nin nüfusu da 2500 civarındadır (Aksüt, 1998: 119-121).

1.2.1.3. Gönül Dünyası

Mürteza Aksüt gönül dünyası oldukça zengin Hak, Halk ve Ehl- i beyt sevgisiyle dolu bir âşıktır. İnsanları bir gözle gören onlara insan olduğu için değer veren Mürteza Aksüt gönül dünyasını şu şekilde yansıtır: *“Bizi yaratan ulu Tanrı ben dağa, taşa sığmam kullarımın kalbine sığarım” der. İşte bu yüzden mademki Hak insanların kalbindedir, biz de o kalbe hürmet edip, değer verimiz, bizim felsefemiz bu minvaldedir. Bu düşünceyle hareket eden Hak âşıkları “Hak insan kalbinde, hürmet et” diye deyişler söylemektedirler.”*

Peygamberlerin, velilerin, büyük zatların yolundan giden ve onların sözleriyle gönül dünyasını oluşturan Mürteza Aksüt; Hz. Ali (r.a)’nin; “düşmanınızın da insan olduğunu unutmayın” sözü ve yine Hacı Bektaş Veli Hazretlerinin; “yetmiş iki millete bir gözle bakmayan, halka müderris olsa hakikatte asidir” sözü doğrultusunda insanlara yaklaşır. Ona göre insanları kötülükten uzaklaştırmanın, doğruluğa, güzelliğe sevk etmenin yolu kötülüğe iyilikle cevap vermekten geçer. Bu düşüncesini Sadık Baba’nın;

Kötülük edene sen iyilik eyle
Arif ol herkesin dilince söyle
Özün turab eyle engini boyla
Engin yerde bahar olur kış olmaz

dörtlüğüyle de destekler.

Bir âşık olarak gönlünde ikiliğe yer olmadığını belirten Mürteza Aksüt “Birlik Olmayanlar” adlı şiirinde birlik ve beraberliğin önemine vurgu yaparak, bunu yapmayanları, birlikten kaçanları şu mısralarla eleştirir:

Pir sultanın birlik sözün duymazlar
Halkı parçalayıp birlik olmazlar
Pir muhabbetine gönül vermezler
Gönlü körler Hakk’a eremiyorlar

(86/3)

1.2.1.4. Çevresi

Âşıklık, sazlı- sözlü ortamlardan nasibini almış insanların gönlünde daha derin ve daha kolay yer edinir. Âşık Mürteza Aksüt bu bakımdan şanslı âşıklarımızdan biridir. O her şeyden önce sazın, sözün eksik olmadığı bir ailede doğmuş ve böyle bir çevrede yetişmiştir. Küçük yaşlardan itibaren babasının vesile olduğu cem ibadetlerinde bizzat bulunarak söylenen deyişlerle büyümüştür. İlk başlarda bir inanç, bir kültür gereği sazdan- sözden etkilenmişse de daha sonra bunun kalbe gelen ilhamlarla boyutu değişmiş ve âşıklık yolunda ilk adımı atmayı

Hak nasip etmiştir. Sadık Baba, Kul Sevindik, Esirî Baba, Molla Mustafa gibi doğduğu yer olan Hasançelebi'nin önemli zatlari ve âşıkları da hayatında derin izler bırakmıştır.

Mürteza Aksüt bir şiirinde âşıklığını şu şekilde ifade eder:

Âşık oldum Yaratan'a sazımla
Zikrimde kim vardır Tanrı'dan başka
Bağlandım ol Muhammed'e canımla
Zikrimde kim vardır Resûl'den başka (35/1)

Kültür ve sanat programlarında yer alan Mürteza Aksüt'ün çevresinde de hep bu yerlerden insanlar vardır. Kendi deyimiyle; edebiyata, sanata gönül vermiş, Allah, Hz. Muhammed, Hz. Ali aşkıyla dolu insanlarla sürekli bir araya gelmektedir.

1.2.1.5. Saza ve Şiire Yönelmesi

Alevî- Bektaşî inancının geleneksel değerleri ve derin felsefesiyle beslenen Mürteza Aksüt saza ve şiire doğduğu andan itibaren aşınadır. Alevî- Bektaşî inancının gereği olan cem ibadetlerine çocuk yaşlarda iştirak etmeye başlayan küçük Mürteza âşıklık geleneğini de bu ortamlarda öğrenir ve bu cemlerde öğrendiklerini hayatıyla özdeşleştirir.

Cemlerde âşıkların ve zâkirlerin saz eşliğinde okudukları deyişler, Kerbela olayı, duaz- ı imamlar, nefesler, mersiyele Mürteza Aksüt'ü derinden etkiler. Bu ortamlardan feyz alan âşığımız büyük coşkuyla dinlediği deyişleri ezberlemeye başlar. Deyişlerin bir kısmını babasından öğrenen Mürteza Aksüt ilkokulu bitirdikten sonra bir yandan çift sürmeye gittiğini, bir yandan da yazdığı deyişleri boş zamanlarında ezberlediğini ifade eder.

Âşıkların dili, yoldaşı olan saza başlama hikâyesini Mürteza Aksüt şöyle terennüm eder: *O yıl (1950) yıl Hasançelebi'ye ustalar atölyesi gelmişti, abim de o atölyede aldığı derslerle marangoz ve duvar ustası olmuştu. Marangoz olan ağabeyim Hasan bir saz yaptı. Perdesini bağlatmak için o zamanlar 103 yaşında Yemen'de askerlik yapmış Arapçayı çok iyi bilen bir alim olan Yakup Dede'ye götürdü. On beş gün bizde kalan Yakup Dede naylon misine olmadığı için perdeyi bağırsak ile bağladı ve saza düzen verdi. Saza düzen verildikten sonra ben sazı elime alıp yavaş yavaş sesleri çıkarmaya başladım. Sesime uygun sesler çıkarmaya çalışıyordum. Ben sazla uğraşırken ağabeyim Hasan, sen çalamıyorsun deyip sazı elimden aldı. O zamanlar tabii daha küçüğüm on iki yaşındayım. Ağabeyim ise benden on yaş büyük ağabeyim sazı elimden alınca zoruma gitti ağlamaya başladım. O sırada babam içeri girdi ve ağabeyime; “niye ağlatıyorsun çocuğu deyip bir tane vurdu, sazı bana verdi, ben*

onun sazını çalmam dedim, babamın ısrarıyla gözümün yaşını sildim ve sazı tekrar elime aldım.”

Sazı elinden alındığı için ağlayan küçük Mürteza’nın gözünün yaşı yine sazla dindirilir. Ve sazı eline alan Mürteza Aksüt bir daha hiç bırakmaz. O gün bu gündür sazıyla ağlamakta, gülmekte, dertleşmekte, derdine deva aramakta ve varolmaktadır.

Değişlerden ilham alan sazın tellerine dokunan Mürteza Aksüt’ün âşıklığa adım atması kendi anlatımıyla şöyledir: *“Sazımın elimden alınmasının, ağabeyimle aramızda yaşanan tatsızlığın ertesi günü babam kalktı ve anneme; avrat dedi - köy şivesiyle- ben bugün bir rüya gördüm, dedi. Annem de hayrola herif, dedi babama. Sonra babam; rüyamda Sadık Baba Mürteza’ya kırk derece âşıklık verdi, bunun için ben de Sadık Baba’ya Allah adına kurban götürüyüm, Mürteza sazı çalacak dedi inşallah. Sadık Baba, Hekimhan Güvenç köyünden ümmi olduğu söylenen değişleri olan bir halk ozanıdır. Babam Sadık Baba’ya daha kurbanı götürmeden gördüğü rüya üzerine ben sazı çalmaya başladım.”*

Mürteza Aksüt âşıklığa ilk adımını attıktan sonra öncelikli olarak değişleri söylemeye başlar. Cemaatlerde çok sık bulunan, yaşlı insanlardan, Dedelerden bilgi toplayan Mürteza Aksüt değiş söyleyen, bilen herkesten faydalanır. İlk başta kendisine âşıklık veren Sadık Baba’nın değişlerini araştırır, onları yazar ve ezberler. Sonrasında ise yedi âşıkların değişlerini öğrenmeye başlar. Bu âşıklar; Pir Sultan Abdal, Hatayî (Şah İsmail), Fuzulî, Yeminî, Viranî, Kul Himmet, Nesimî’dir. Değişleri ezberlemesiyle ilgili şöyle der: *“İlkokuldan sonra, eve katkıda bulunmak için çift sürmeye giderdim, cebime de yazdığım değişleri koyar, boş bulunduğumda okurdum, akşam eve döndüğümde iki- üç değiş ezberlemiş oluyordum.”*

Başkalarına ait değişleri ezberleyerek başlayan Mürteza Aksüt 1956-1958 yıllarında kendi şiirlerini yazmaya başlar. İlk olarak Hak sevgisi üzerine bir şiir yazar ve gün geçtikçe şiirlerinin ardı arkası kesilmez. Mısraların ahengine kendini kaptıran Mürteza Aksüt yazmadan da irticalen şiir söylemeye başlar. Dilinden dökülen dörtlüklerle şiir deryasına dalar.

1.2.2. Ustalık Dönemi

Alevî inancında önemli bir yere sahip olan yedi âşıkların değişleriyle şiire heves eden Mürteza Aksüt bir müddet bu âşıkların değişlerini dile getirir. Hak sevgisi yüreğine işleyince mısralar dilinden dökülür. Ve böylece şiirlerini yazmaya başlar. İrticalen şiir söyleme

yeteneğine de sahip olan Mürteza Aksüt kendine ait şiirleriyle varolduğu ustalık döneminde çeşitli kültür sanat etkinliklerinde, televizyon, radyo programlarında boy göstermeye başlar.

Yarışmalara çok fazla katılmayan Mürteza Aksüt Avusturalya Alevî- Bektaşî birliği tarafından takdirname belgesine layık görülür. Şiirleri birçok gazete ve dergide yayımlanır. Katıldığı programlar dolayısıyla Âşık Birfani, Âşık Cansever, Âşık Mutsuz gibi şahsiyetlerle bir araya gelme imkânı bulur.

Bu dönemde davet edildiği yerleri geri çevirmeyen Mürteza Aksüt ilerleyen yaşına rağmen çağrıldığı etkinliklere, programlara katılmaktadır.

1.2.2.1. Mürteza Aksüt'ün Şiirleri

İlkokulu bitirdikten sonra saza ve şiire merak salan Mürteza Aksüt'ün gençlik yıllarından itibaren yazdığı şiirlerin sayısı 112'dir. Bugüne kadar koruyabildiği bu şiirlerinin dışında sayısını bilmediği pek çok şiirini ilk eşi Ayşe Hanım, sıkıyönetim zamanında toprağa gömmüştür. O şiirlerinden bazılarını kurtarabilen Mürteza Aksüt şiirlerini kendi el yazısıyla defterine geçirmiştir. 01.07.2009 yılında "Ozan Dilinden Gerçekler" adlı kitabında şiirlerini yayımlamıştır. Bu şiirlerinden sonra çeşitli sağlık sorunları nedeniyle şiir yazmayı bırakmıştır. Bu kitabında yer alan şiirlerinden 4 tanesi beyitlerden, 1 tanesi dörtlük- beyit karışık, 107 tanesi ise dörtlüklerden oluşmaktadır.

Âşık Mürteza Aksüt'ün beyitlerden oluşan şiirlerinden 3 beyitten oluşan "Âşıkım Der Saz Çalarsın" adlı şiiri şu şekildedir:

Âşıkım der saz çalarsın, özünden haberin var mı?
Halka dellallık yaparsın, sözünden haberin var mı?

Halk için mi söz çatarsın, para ile mi satarsın?
Kendin nâra atarsın, yolundan haberin var mı?

Ey Mürteza'm gelsen yola, parasız öğüt ver kula
Bu cihanda tapma mala, nefsinden haberin var mı? (105)

Beyit- dörtlük karışık olarak yazdığı şiirinden bir örnek:

Atatürk cumhuriyete getirdi bizi
Düşmandan kurtardı vatanımızı
Bir kış içindeyken getirdi yazı
Sevinçle kutlarız cumhuriyeti

Her zaman kutlayacağız emanetsin cumhuriyet
Vatanıma getirmiştir coşkun su gibi hürriyet (109/1)

Şiirlerinin çoğunu dörtlükler halinde yazan Mürteza Aksüt'ün bu şekilde yazdığı “Su” adlı şiirinden bir dörtlük :

Yolcuyum yol ver de seni geçeyim
Sen benim nimetim değil misin su?
Yol ver yâr elinden seni içeyim
Sen benim nimetim değil misin su? (99/1)

Âşık Mürteza Aksüt'ün şiirleri konu bakımından da çeşitlilik göstermektedir. Şiirlerinde daha çok Alevî- Bektaşî inancının izlerine rastlasak da hemen hemen her konuda yazılmış şiirleri mevcuttur. Konu itibariyle şiirlerinde aşk, sevgi, ayrılık, hasret, zamandan, insanlardan yapılan yanlışlardan şikâyet, öğüt, tasavvuf, Atatürk, Türklük, cumhuriyet, sitem, Malatya ve çevresi, ekonomi, tabiat gibi konulara yer vermekle birlikte daha çok Hak, Hz. Muhammed, Hz. Ali, Ehl- i beyt sevgisini, Kerbela olayını, Alevî inancını anlatan şiirlerini görmek mümkündür.

Şekil bakımından halk şiirinin geleneklerine uymaya çalışan âşığımız daha çok 8'li ve 11'li hece ölçüsüyle şiirlerini yazmış, çoğunlukla kafiye şekli olarak da xaxa/bbba/ccca..., aaab, cccb, dddb... ve abab/cccb/dddb... kafiye yapısını kullanmış, cinas dışında her çeşit kafiye yer vermiş, duraklarda ise 5+3, 4+4 ve 4+4+3, 6+5 durak yapısını kullanmıştır.

Mürteza Aksüt'ün şiirlerinin toplandığı yayımlanmış bir kitabının dışında çeşitli dergi ve gazetelerde de pek çok şiirine yer verilmiştir.

1.2.2.2. Mürteza Aksüt'ün Bestelenen Şiirleri

Âşık Mürteza Aksüt'ün bütün şiirleri kendisi tarafından bestelenmiştir. Kendi bestelediği şiirlerini ve diğer âşıkların deyişlerini seslendirdiği bantları da bulunan Âşık Mürteza Aksüt şiirlerinden birinin biraz değiştirilerek bir başkası tarafından bestelenip söylendiğini duymuş ancak bunu ispat edememiştir. Çok sayıda cd'si, kaseti olan âşığımız bu şiirlerini cemlerde, çeşitli televizyon, radyo programlarında, âşıklarla ilgili düzenlenen etkinliklerde söylemektedir.

Sıklıkla söylediği şiirlerinden biri olan “Kerbela Yeter” adlı şiirinin bir dörtlüğü şu şekildedir:

Kalk gönül gidelim Hüseyin'e doğru
 Murâdın yâr ise merdâne yeter
 Düşün susuz şehit olan canları
 Çekilen cefaya Kerbela yeter (87/1)

Tok bir sese sahip olan Mürteza Aksüt bestelenen şiirlerini adeta sesiyle, sazıyla yaşayarak ve yaşatarak seslendirir. Yine en çok söylediği “Merhaba” adlı şiiri de şöyledir:

Hak ademde derler Mürteza inan
 Ademi öldürüp şerre uymayan
 Hak yolunda Muhabbete doymayan
 Merhaba canlarım size merhaba (31/3)

1.2.3. Diğer Âşıklar Tarafından Bilinip Tanınması

Ağabeyi Hasan Aksüt aracılığıyla, (onun bir saz yapmasıyla) saza meyleden ve babasının görmüş olduğu rüya neticesinde de sazı manevî bir kuvvetle kendi kendine çalmaya başlayan Mürteza Aksüt'ün âşıklık hayatı genellikle bağlı bulunduğu Alevî değerleriyle harmanlanıp günümüze kadar gelmiştir.

Âşıklığı daha çok kendi kültürüyle bağlarını koparmadan cemevlerinde icra eden Mürteza Aksüt zaman zaman Malatyalı âşıklarla bir araya gelmiş ve onlarla birlikte şiirlerini saz eşliğinde söylemiştir. Malatya'nın yerel televizyon ve radyo programlarında Âşık Birfani, Âşık Mutsuz, Ozanoğlu, Âşık Cansever gibi isimlerle çeşitli ortamlarda bulunmuştur.

Malatya kültür ve sanat derneğine faaliyetten üye olan Mürteza Aksüt bu derneğin etkinliklerinde de aktif olarak yer almış ve âşıklarla bir araya gelmiştir. Ancak onun bulunduğu ortamlar çoğunlukla kendi inancıyla da bağlantılı olarak Alevî cemlerinin yapıldığı, deyişlerin söylendiği, Allah'ın zikredildiği cemevleridir.

Âşıklığın yanında zâkiriğiyle de tanınan Mürteza Aksüt, âşıklığını daha çok inancının gereklerini yerine getirmek amacıyla sergilemiştir. Bu amaçla mahlası Gürgür Dede olan Mustafa Bey'le Türkiye'nin çeşitli yerlerinde cem ibadetlerine katılmış hem zâkirlik yapmış hem de âşıklığını icra etmiştir.

Malatya'da yer aldığı televizyon ve radyo programları, kültür sanat etkinlikleri, kapsamında âşıklarla bir araya gelen Mürteza Aksüt bir âşık ve zâkir olarak tanınmaktadır. Ayrıca Malatya dışında da çeşitli yerleri gezmesi dolayısıyla da ismini duyurmuştur.

1.2.4. Aldığı Ödüller

Âşık Mürteza Aksüt birçok etkinliğe katılmasına rağmen düzenlenen şiir yarışmalarına biri dışında iştirak etmemiştir. Şiirlerinde insanları doğru yola sevk etmeye, dinin emirlerini anlatmaya özen gösteren Mürteza Aksüt'e bu mesajları içeren bazı şiirleri dolayısıyla Avusturalya Alevî Birliği tarafından bir başarı belgesi, takdirnâme, Tunceli Üniversitesi tarafından da bir plaket verilmiştir.

1.2.5. Mürteza Aksüt İle İlgili Çalışmalar

Âşık Mürteza Aksüt'le ilgili bugüne kadar herhangi bir bilimsel çalışma yapılmamış olup hayatını, sanatını ve şiirlerini incelediğimiz bu yüksek lisans çalışması âşığımız hakkındaki ilk akademik çalışma olacaktır.

Âşık Mürteza Aksüt'ün edebî şahsiyeti ve şiirleri ile ilgili yazılar, şiirlerinden örnekler, zâkirliğine yönelik söyleşiler, bilimsel araştırmaları içeren kitaplarda, antolojilerde ve internet sitelerinde yer almıştır. Son yıllarda keşfedilen âşığımızdan bahseden kitapları şöyle sıralamak mümkündür.

Malatya'nın önemli âşıklarından Birfani ve İnönü Üniversitesi Türkçe Ana Bilim Dalı başkanı Prof. Dr. Hasan Kavruk tarafından hazırlanan **“Geçmişten Günümüze Malatya Şairleri”** (Kavruk- Özer, 2006: 26) adlı çalışmada Mürteza Aksüt'ün hayatıyla ilgili kısa tanıtıcı bilgiler verilmiştir.

Prof.Dr. Esmâ Şimşek danışmanlığında Fırat Üniversitesi öğrencilerinden Mahmut Ercil tarafından hazırlanan **“Malatyalı Âşık Birfanî (Hayatı, Sanatı ve Şiirleri)** (Ercil, 2008: 17) adlı yüksek lisans tezinde yukarıda bahsettiğimiz çalışma kaynak olarak gösterilmiş Mürteza Aksüt'ün nerede doğduğu, kaç yaşında olduğu, âşıklığa nasıl başladığıyla ilgili bilgiler verilmiştir.

1.3. Âşıklık Geleneği İçinde Âşık Mürteza Aksüt'ün Yeri

Yüzyılların süzgecinden geçip günümüze kadar varlığını farklı icra zeminlerinde farklı biçimlerde devam ettirerek gelebilen âşıklık geleneği Türk edebiyatı içerisinde oldukça geniş bir yer teşkil etmektedir.

Ozan- Baksı geleneğinin devamı olan âşıklık geleneği birtakım kurallara sahiptir ve bu kurallarıyla bir bütün oluşturmuştur. Belirli bir disiplin etrafında teşekkül eden bu geleneğin temsilcilerine halk arasında ayrı bir hürmet gösterilmektedir. Âşık topluma ayna tutan, toplumun her yönünü şiirlerine konu edinen, duygularına tercüman olan bir sözcü, bir toplum

savunucusudur. Âşıklarımız, sözümüzün temsilcisi, gönül yangınlarımızın tesellisi, halka, halkına, vatanına aşık söz ustaları, dil ve telden kültür taşıyıcılarımızdır (Şenocak, 2014: 115). Bu nedenle toplumu aydınlatma, yol gösterme, uyandırma gibi misyonlara sahip âşıklarımız her dönemde var olabilmek adına geleneklerini birlik ve bütünlük içinde sürdürmeye çalışmışlardır.

Teşekkülü itibariyle ozan- baksı geleneğine dayanan âşıklık geleneği tarikâtların etkisiyle Anadolu'da dinî mahiyette devam etmiştir. Özellikle Bektaşî tarikâtının yoğun etkisiyle farklı bir içeriğe bürünmüştür. Günümüzde de geleneğin bütününe sirayet etmiş olan Alevî- Bektaşî inancı doğrultusunda birçok âşık yetişmiş bu inancın dışındaki âşıklar da şiirlerinde bu inancın izlerini taşıyan ifadelerle yer vermiştir.

Âşığımız Mürteza Aksüt de alevî olması dolayısıyla bizzat bu kültür içerisinde yetişmiş geleneğe damgasını vuran Bektaşî tarikâtının bütün gereklerini, kutsal sayılan kişi ve olayları şiirlerinde titizlikle işlemiştir. Yetişmiş olduğu çevre ve yaşamış olduğu sıkıntılardan dolayı âşıklığa yönelen, rüya yoluyla âşıklık verilip badeli âşıklardan olan Mürteza Aksüt gelenekte önem arz eden irticalen şiir söyleme, saz çalma, sözü ustaca kullanma gibi pek çok vasfı taşımakta usta âşıklardan feyz alarak âşıklık geleneğini canlı olarak yaşatmaya çalışmaktadır. Gelenek içinde âşığımızın şu şekilde değerlendirebiliriz:

1.3.1. Usta – Çırak Geleneği

Âşıklık geleneği içerisinde usta- çırak ilişkisi yadsınamayacak ölçüde önemli bir yere sahiptir. Usta- çırak geleneği sadece âşıklar arasında değil birçok sanat ve zanaat alanında çağlar boyunca devam eden etkili bir öğrenme yöntemidir. Bilen ve bildiğini yapabilen bir ustanın yanında çalışarak, onu gözlemleyerek ve yaptıklarını ona onaylatarak öğrenmenin yerini hiçbir şey tutamaz. Bir ustanın yanında yetişmek ona çıraklık ederek ustalaşmak âşıklık geleneği içinde âşıkların âşık olarak nitelendirebilmesi için gerekli olan aşamalardan biridir. Lakin bütün âşıklar bu merhaleden geçmez. Usta- çırak ilişkisi dışında pir elinden bade içip badeyi güç kaynağı olarak gören âşıklar da vardır.

Usta- çırak geleneğinde yetişen âşıklar ustalarının dizi dibinde dil ve tel eğitiminden geçerler. Usta âşık saza ve şiire meraklı bir genci yanına çırak olarak alıp yanında gezdirir. Çırak sazın sırlarını, söz makam, ayak verme ve atışmayı ustasının yanında öğrenir. Ayrıca usta, çırağına âşıklık sanatının inceliklerini, iyi saz çalmayı, irticalen şiir söylemeyi de öğretir. Ustası öldükten sonra çırak, meclislerde, sohbetlerde ustasının şiirleriyle söze başlar ve adını yaşatarak ona olan vefa borcunu ödemeye çalışır.

Bu gelenek yüzyıllar boyunca günümüze kadar varlığını sürdürerek gelmiştir. Anadolu'nun muhtelif yerlerinde canlılığını, önemini yitirmeyen usta- çırak geleneğinin yaşatıldığı yerlerden biri de şehir-i âşık olan Malatya'dır. Bu gelenekle yetişen âşıklarımızdan bazılarını Mehmet Yardımcı şu şekilde belirtir:

- Âşık Hüseyin Noksanî- Murtaza Şirin
- Âşık Mutsuz –Âşık Mutlu
- Cansever- Cafer Topal
- Kusûrî- Ruhsatî
- Âşık Balı- Sevim Emir (Karagünlü)
- Bırfani- Engin Uğurlu, Sevim Emir
- Nihanî- Penahî
- Feryadî- Nihanî
- Âşık Safine- Sefil Âşık
- Fakirî- Âşık Hasan (Yardımcı, 1997: 276)

Günümüzde usta- çırak ilişkisi geçmişe nazaran farklılık arz ederek başka bir boyutta karşımıza çıkmaktadır. Çağımızın âşıklığa hevesli gençleri eski gelenekteki gibi usta âşığın yanında, onunla yaşayarak, yani çekirdekten yetişerek ustalaşmamakta, çıraklığını usta âşıkların üslubunu beğenerek, şiirlerini örnek alarak ve onlarla görüşerek yerine getirmektedir. Hatta bazı âşıklık sevdalıları bir usta âşığa bağlanmadıkları halde etkilendikleri, örnek aldıkları âşıkları usta âşık olarak kabul ederler. Bu bağlamda âşığımız Mürteza Aksüt'ün günümüz şartları doğrultusunda usta- çırak geleneğinden geldiğini söyleyebiliriz. Mürteza Aksüt Alevî- Bektaşî kültürünün mihenk taşlarından olan ve yedi âşıklar olarak bilinen Kul Himmet, Pir Sultan Abdal, Hatayî, Nesimî, Viranî, Yeminî ve Fuzûlî gibi ustalardan etkilenmiş onların sazını, sözünü, hayat felsefesini, dünya görüşlerini, inançlarını örnek alarak bu minvalde şiirlerini yazmıştır. Gönülden bağlı olduğu usta âşıkların dışında zaman zaman bir araya geldiği, çeşitli görüş alışverişinde bulunduğu ustam dediği Âşık Bayram'dan da şiir konusunda, inancının gereği olan cem ibadetleri hakkında feyz almış olup onun bilgi ve birikiminden faydalanmıştır. Sazsız şiir söyleyen âşıklardan olan Âşık Bayram Mürteza Aksüt'e ışık olmuştur. Mürteza Aksüt de kendisinin tecrübesinden, bilgisinden, saz çalmadaki maharetinden faydalanmak isteyen âşıklığa meyleden gençleri geri çevirmemiş, elinden geldiğince yol göstermeye çalışmıştır.

1.3.2. Rüya Sonrası Âşık Olma (Bade İçme)

Âşıklık geleneğinde sık karşılaşılan motiflerden biri rüya motifidir. Âşıkların anlattığı halk hikâyelerinin etrafında teşekkül eden bu motifin kurgusal bir yapısı vardır. İdealize edilmiş halk hikâyelerinin etkisiyle abartılı bir şekilde sunulan rüya motifi âşıklık geleneğinde herhangi bir sebeple âşıklığa yönelen kişinin âşık olabilmesi için ilk adımı, manevî gücü ve icazetidir. Rühayı görene kadar sıradan bir hayat süren âşık adayı rüya sonrasında farklı bir kişiliğe bürünerek diline ve eline gelen bir kuvvetle çalıp söylemeye başlar.

Halk hikâyelerinin kurgusal yapısı bir tarafa bırakılırsa gelenek içerisinde bulunan, âşık fasılları ve hikâyeleriyle hemhal olan âşıkların gerçek hayatlarında bir hareket ve başlangıç noktası olan rüya motifinin yer alması muhtemeldir.

“Âşıklık geleneğinde rüya nedeniyle âşık olmak oldukça yaygındır. Bazı âşıklar gelenek gereği rüyalarını anlatmamakta, bazıları rüyasını hatırlayamamakta, bazıları her gece rüyasında saz çaldığını söylemekte, bazıları pir elinden dolu içtiğini söylemektedir. Bazı âşıklar da badeli âşıklığa inanmamaktadır” (Artun, 2005: 59).

Bade içtikten sonra maddî aşktan manevî aşka geçtiğine, saz çalıp şiirler söylemeye başladıklarına inanılan âşıkların rüyaları farklı şekillerde tezahür eder. Kimi âşıklar rüyasında sıvı bir maddenin bir din büyüğünün yönlendirmesi neticesinde genç bir kız aracılığıyla sunulmasıyla, kimi katı bir madde yiyerek âşık olurken, kimi de yine bir din büyüğünün kendisine âşıklık verdiğini söylemesiyle âşık olmuştur.

Âşık Mürteza Aksüt de badeli âşık olma şerefine nail olanlardandır. Âşığımızın babası Hüseyin Bey rüyasında Hekimhan'ın önemli zatlarından biri olan Sadık Baba'nın, oğlu Mürteza'ya kırk derece âşıklık verdiğini görmüştür. Sabah rüyayı hanımına anlattıktan sonra Mürteza Aksüt'e manevî bir güç gelir ve böylece küçük Mürteza Aksüt âşıklık kervanına ilk adımı atarak dahil olur.

Âşığımızın kendisi de zaman zaman hikmetli rüyalar görmekte ve bu rüyalardan bazılarını anlatmakta bazılarını ise paylaşmaktan çekinmektedir. Gördüğü bazı rüyaların gerçekleştiğini, bazı durumların önceden kendisine ayan olduğunu söyleyen âşığımız bir rüyasında ilk kez Abdal Musa türbesini daha önce rüyasında gördüğünü Balım Sultan türbesinde toplanan cemiyete âşık olarak tanıtıldığını o esnada bir erkek çocuğun ve bir kadının orada olduğunu ve sonra yok olup gittiklerini, o çocuğun kendisine ait olduğunun söylendiğini ifade eder. Mürteza Aksüt, bu rüyayı eşi Fatma'ya anlatır, eşi de; “*ben çocuktan*

kesildim, nerden olacak” der. 1993 yılında kalp krizi geçiren Mürteza Aksüt’ü eşi hastanede ziyâret eder bir gün sonra da kendisi kalp krizi geçirir ve Hakk’ın rahmetine kavuşur. Eşinin ölümünden beş ay sonra evlenen Mürteza Aksüt’ün bir erkek çocuğu olur. Evlenmekte acele etmesinin nedenini görmüş olduğu bu rüyaya bağlayan âşığımız bir başka rüyasında yaptıkları cem ibadetinin Allah katında kabul edilip edilmediğini kendi kendine sorması üzerine görür. Gördüğü rüya neticesinde ibadetlerinin kabul olduğunun gösterildiğini söyler.

Sadık Baba tarafından kırk derece âşıklık verilmesiyle Mürteza Aksüt badeli âşıklar kervanına katılır. Rüya öncesinde de saz çalma kabiliyeti, söz söyleme hevesi olan Mürteza Aksüt, kendisinde var olan yeteneği rüya sonrası açık bir şekilde daha kuvvetli ortaya koymaya başlar, sazı ustaca kullanır, irticalen şiirler söyler.

1.3.3. Saz Çalma

Âşıklık geleneğinde sazın ayrı bir önemi vardır. Şiirlerini sazları eşliğinde dile getiren âşıklar tarafından saza kutsiyet atfedilmiştir. Bu nedenle saz her zaman duvarda asılı durur yere konması hoş karşılanmaz. Gelenek içerisinde saz çalmayıp doğaçlama şiir söyleyenler olsa da âşık vasfını hakkıyla taşıyabilmek için saz çalmayı iyi bilmek gerekir. Sazsız âşık dilsiz insana benzer. Saz âşığın dilinin özü, çözümüdür. Âşık saz ile duygularını aşar, saz eşliğinde deryalardan taşar.

“Kazaklar arasında Korkut Ata halk şairi, kopuz ve tanbura çalgılarının bulucusu olarak tanınmaktadır. Kazaklara göre en büyük velilerden birisidir. Kazak bakışları kopuz çalıp türkü söylerken pirleri saydıkları Korkut Ata’yı imdada çağırırlar.” (Ergin, 1989: 48, C.I). Yine “çöğür” adı verilen bir sazı çalan ilk âşıklara “çöğürücü” adı verilmiş olmakla birlikte sazın farklı türlerinin olduğu bilinmektedir. Saz her daim her yörede âşığın sağ kolu olmuştur. Âşığımızın doğduğu şehir olan Malatya yöresinde de saza gereken değer verilmiş olup bu yörede “damura” denilen ve yaygın olarak kullanılan bağlama cinsinden bir saz türünün yanında “cūra” denilen saz da kullanılmaktadır.

Türklere özgü, onların acılarını, sevinçlerini dile getirmekte vazgeçilmez bir enstrüman olan sazın âşıklar arasında ehemmiyeti oldukça büyüktür. Bu konuyla ilgili Fuat Köprülü âşıklar arasında saz çalamayan bir âşığın düşünümeyeceğini söyler (Köprülü, 1962: 19). Yine Pertev Naili Boratav da âşıkların çoğunlukla şiirlerini saz eşliğinde söylediklerini belirtir (Boratav, 1968: 340).

Âşık Mürteza Aksüt sazı ilk gördüğü andan beri ona gönül vermiş, eline aldığından beri de hiç bırakmamıştır. İlk olarak ağabeyinin yapmış olduğu bir sazla âşıklık deryasına dalmış ve bu deryada boğulmak, kaybolmak üzere yol almış, olgunlaşmıştır. Saz çalmaya başladığında henüz on iki yaşında olan küçük Mürteza babasının görmüş olduğu rüyadan sonra yani kendisine Sadık Baba’dan kırk derece âşıklık verildikten sonra sazı manevî bir güçle daha kuvvetli daha güzel çalmaya başlamıştır.

“Usandım” adlı şiirinde sazının sırdaşı, dertdaşı olduğunu her şeyini sazıyla paylaştığını şöyle ifade eder:

Hak arıyam diye düştüm dillere
Yazıverdim kanunlara kullara
Mürteza derdimi döktüm tellere
Teller ile yana yana usandım (72/5)

Yine “Yâr Aşkına” adlı şiirinde sazın kendisi için önemini şöyle dile getirir:

Mürteza saz ile coşar
Kükremiş bendinden taşar
Yâr için dağları aşar
Sen de coş sağ yâr aşkına (4/4)

1.3.4. Mahlas Alma

Âşıklık geleneğinde mahlas alma diğer bir adıyla “tapşırma” önemli bir yere sahiptir. Mahlas hem divân hem de âşık edebiyatında şairlerin, şiirlerinin son dördlüğünde kullandıkları takma addır. Âşıkların Adeta mührü olan mahlaslar farklı şekillere ve durumlara göre alınmıştır. Kimi âşıklar kişiliklerine, yaşam tarzına, memleketine göre mahlas alırken kimileri de mesleğine, dünya görüşü ve inancına, ruh haline, yaşadığı çevreye göre mahlas almıştır.

Genellikle mahlas olarak kullanılan kelimenin sonunda farsça “nisbet î”si dediğimiz aitlik anlamına gelen bir ek kullanılır (Fuzulî, Seyranî gibi). Bunun dışında kaynağı ve şekli itibarıyla alınan birkaç mahlas örneğini şu şekilde verebiliriz: Soyu sopu (Dadaloğlu), memleketi (Magriplioğlu), yaşam öyküsü, yaşam biçimi (Köroğlu), mesleği, bilgi ve becerileri (Katibî, Sipahî), görünümü (Benli Ali), inancı, tarikatı (Kul Nesimî, Pir Sultan Abdal) gibi kullanılan mahlasların dışında âşıklar bazen övünme (Bakî, Fasih), yakınma (Cevrî, Dertli) duygularını, alçak gönüllülüğünü (Fakirî) dile getiren ve değer verdikleri nitelikleri ortaya koyan (Adlî, Avnî) mahlasları benimserler (Larousse, 1969: 7668).

Mahlas, halas kelimesinden gelmekte olup kurtulacak yer anlamındadır. Yine halis, saflık, gönül temizliği anlamlarına da gelir. Tapşırma ise kendini tanıtmak, bildirme anlamlarında kullanılan bir kelimedir (Doğan, 1994: 83).

Şiirlerin kime ait olduğunun bilinmesi ve şiirlerin karışmaması için kullanılan mahlaslar genellikle usta- çırak geleneği doğrultusunda âşıklara ustaları tarafından verilir. Bazı âşıklar mahlaslarını rüyaları neticesinde almakta iken bazı âşıklar kendileri seçerler. Günümüzde daha çok âşıklar durumlarına göre kendilerine uygun düşen mahlası alırlar kimileri de mahlas almaksızın ya kendi adlarını ya da ad- soyadlarını kullanırlar.

Bir Hak âşığı, Ehl- i beyt sevdalısı olduğunu söyleyen Mürteza Aksüt Hak âşıklarına ilm- i ledundan bazı haberler geldiğini, hikmetler verildiğini, mahlaslarını da bu yolla aldıklarını söyler. Ancak kendisine mahlas alması gerektiğiyle ilgili herhangi bir bilgi gelmediği için kendi ismini kullanmasının doğru olacağı inancıyla bir mahlas kullanma ihtiyacı hissetmemiştir. Kendi deyimiyle; *“madem ilm- i ledundan böyle bir haber gelmedi, bir isim söylenmedi, ben de kendi kendime mahlas alamam”* deyip mahlas kullanmayı uygun bulmamıştır.

Mürteza ismi Hz. Ali’nin lakabıdır. Rızı olan rıza gösteren anlamlarına gelen bu kelime bir nevi âşığımızın hem gerçek ismi hem de manevî mahlasıdır diyebiliriz. Şiirlerinin hepsinde Mürteza ismini kullanan âşığımız “Kültür Tanıtım Şiiri” nde herhangi bir isim belirtmemiş, kimliğini açıkladığı şiirinde ise soyisim ve ismini birlikte kullanmıştır.

Adımı sorarsan Aksüt Mürteza
Doğum yer Hasançelebi Hekimhan kaza
Küçük yaşta meyil verdim bu saza
Kardeş sorar mısın aslımı benim? (73/3)

Şiirlerinin hepsinde yalnızca ismini kullanan Mürteza Aksüt bir şiirinde Kul Mürteza’yı kullanmıştır:

Söyler Kul Mürteza çağlar
Noksan işi görür ağlar
Haksıza nasıl dil bağlar
Vatanıma vatanımda (3/4)

1.3.5. İrticalen Söyleme

Âşıkların sanat gücünü gösteren irticalen (doğaçlama) şiir söyleme kabiliyeti gelenek içerisinde önemli bir yere sahiptir. Kağıt kalem kullanmadan doğaçlama dilden dökülenler

âşık edebiyatı temsilcilerinin gönülden taşan duygu yoğunluklarıdır. Âşıkların bu özellikleri divân edebiyatı temsilcilerinden daha farklı değerlendirilmelerini sağlar.

Âşıkların herhangi bir konuda herhangi bir kafiye ile şiir söyleyebilmeleri ve doğaçlama atışma yapabilmeleri başlıca övünme kaynağıdır (Yardımcı, 1998: 115).

İrticalen şiir söyleme âşığın pratik zekasının, güçlü hafızasının, kelimelerle oyununun bir göstergesidir. Ayrıca şiire, şiiri oluşturan söze, kafiye ne kadar hakim ne kadar vakıf olduğunu ortaya koyan bir hünerdir. Âşığımız Mürteza Aksüt de irticalen şiir söyleyebilen ve bu şiirleri hafızasında kodlayan müthiş bir belleğe sahiptir. Şu an 76 yaşında olan Mürteza Aksüt yaşının ilerlemesi nedeniyle her ne kadar irticalen şiir söylemese de hala bir çok şiiri ezbere okuyabilmektedir.

1.3.6. Deyişme (Atışma)

Geleneğin olmazsa olmazlarından olan âşık atışmaları günümüzde işlerliğini eskiye nazaran kaybetmişse de âşıklık geleneğinin yaşatılmaya çalışıldığı yerlerde az da olsa canlılığını devam ettirmektedir.

Gönül dünyasını ilmek ilmek örüp söze nakşeden, sazla bu nakışı süsleyen âşık kendini aşarak meydanlara iner. Nağmelerini geleneğin yaşatıldığı ortamlarda diğer âşıklarla bir araya gelerek arz- ı endam eder.

Sazıyla sözüyle er meydanına inen âşıklar için karşılaşmaların önemli bir yeri vardır. Karşılaşmalar en az iki âşığın irticali olarak, düşüncelerini, durumlarını, duygularını, dünya görüşlerini, bilgi, kanaat ve tecrübelerini sergilemek, dinleyenleri eğlendirmek veya birbirlerine üstünlük sağlamak için belirli kurallar çerçevesinde manzûm olarak yapılan söyleşmelerdir (Kaya, 2000: 27).

Âşığımız Mürteza Aksüt âşıklık geleneğinin yaşatıldığı âşık kahvehanelerinde yetişmiş bir âşık değildir. O daha çok Alevî- Bektaşî inancı etrafında teşekkül eden ortamlarda bulunmuş ve âşıklığını buralarda ortaya koymuştur. Bazen de Malatyalı ve Malatya çevresindeki âşıklarla bazı toplantılarda, programlarda bir araya gelmiş şiirlerini sazı eşliğinde dile getirmiştir. Ancak katıldığı toplantılarda diğer âşıklarla herhangi bir atışmada bulunmamış, kendi dünyasının ezgilerini bireysel olarak paylaşmıştır.

1.3.7. Tarih Bildirme

Âşık şiirinde, bazen insanların hayatında yer etmiş önemli olaylar tarihleri verilerek işlenir. Özellikle divân edebiyatında Arap harflerinin her birine sayısal bir değer yükleyerek doğum, ölüm, düğün, zafer, felaket, deprem vb. çeşitli olayların meydana geldiği tarihi belirtmek için “ebced hesabı” diye adlandırılan bir teknikle yapılan tarih saptama işine “tarih düşürme” denir (Artun, 2005: 76).

Divân edebiyatının etkisiyle âşık edebiyatına geçmiş olan bu işlem gelenek içerisinde benimsenmiş ve kabul görmüştür. Ancak divân edebiyatındaki ebced hesabından daha farklı bir şekilde çoğunlukla olayın yaşandığı tarih açık bir şekilde belirtilerek tarih bildirme işlemi gerçekleştirilmiştir.

Âşık edebiyatında bir gelenek olarak devam eden tarih bildirme tekniğinden yola çıkarak bazı âşıkların doğum tarihlerini, hayatlarını etkileyen önemli bazı olayların zamanını öğrenebilmekteyiz. Günümüze kadar varlığını devam ettirmiş olan bu işlem neticesinde âşıklarımız birçok kayda değer olayı tarihlerini belirterek şiirlerinde ifade etmişlerdir. Bu nedenle bu şiirler tarihi vesikalar, belgeler olarak da nitelendirilip bazı olaylara ışık tutabilir.

Âşığımız Mürteza Aksüt bu geleneğe bir şiiriyle katkıda bulunmuştur. Kimliğini ve soyunu açıkladığı şiirinde doğum tarihini şu şekilde mısralara dökmüştür:

Bin dokuz yüz otuz sekizde doğdum
Bir zaman çobandım çiftçi de oldum
İnsanı sevmeyi özümde buldum
Kardeş sorar mısın aslımı benim? (73/2)

1.3.8. Nazire Söyleme

Bir şaire ait eseri onunla aynı hece ölçüsü aynı kafiyeyle taklit etme olarak tanımlayabileceğimiz nazire söyleme özelliği divân edebiyatı temsilcilerinden âşık edebiyatına geçmiştir. Tanzir olarak ifade edilen nazire yapma işi yaygın olarak kullanılmış ve gelenek içerisinde yer bulmuştur. Mehmet yardımcı; nazirenin biçim ve içerik olarak aslına bağlı kalınarak yapıldığını vurgular (Yardımcı, 2000: 201).

Nazire söyleme geleneği her âşıktaki yaşatılan bir gelenek değildir. Elbetteki her âşık kendinden önceki âşıklardan etkilenmiş, onların şiirlerini okuyarak feyz almış uzunca bir süre yani çıraklık döneminde ustalarının ya da usta olarak addettikleri kişilerin şiirlerini söylemişlerdir ancak ayrı bir hüner, ustalık gerektiren nazire söyleme geleneğine vakıf olamamış veya gerek duymamışlardır. Her ne kadar nazire söylemede taklit etme

kavramından dolayı basit bir algılama mevcut ise de nazire yapma algılandığı gibi kolay değildir. Çünkü nazire yapacağımız âşığın şiirini bire bir taklit etmek âşıklığımıza zarar verebilir. Bu nedenle nazire yapılacak âşığın şiirinin değerinde ya da ona yakın bir değerde şiir söyleyerek bu işin altından kalkılabilir.

Malatyalı âşıkların bazılarının da rastladığımız nazire söyleme geleneği Mürteza Aksüt de yoktur. O bire bir nazire söylemek yerine bağımsız olarak şiirlerini oluşturmuş, usta olarak kabul ettiği âşıklara saygı duyarak onlardan esinlendiği şiirlerle bireyselliği tercih etmiştir.

1.3.9. Askı Geleneği (Muamma)

Âşığın bilgisinin, zekasının, ustalığının ölçüldüğü muamma söyleme, muamma çözme kahvehanelerde icra edilen âşık fasılları içerisinde ayrı bir önem arz etmektedir. Divân edebiyatındaki karşılığı “lugaz” olan “muamma”, “gizli ve güç anlaşılır” söz anlamına gelmektedir. Muammanın klasik şairlerden âşıklara geçtiğini söyleyen Fuat Köprülü’ye karşın Umay Günay geleneğin halk bilmecelerinden etkilenmiş olmasının da ihtimal dâhilinde olduğunu söyler (Günay, 1992: 36).

Mendil içine saklanan bir nesneyi buldurmaya yönelik bilmece mahiyetinde bir şiir, bir deyiş olan muamma ve askı, âşık fasıllarının vazgeçilmez bir unsurudur. Kahvehanenin uygun bir yerine asıldığı için de “muamma asmak”, “askı asmak”, “askı geleneği” olarak adlandırılan bu kural âşıkların birbirlerini sınıadığı yenilen âşığın sazını askıya asıp fasıldan çekilmesiyle son bulur.

Âşık fasıllarına renk ve canlılık katan muamma geleneği günümüzde kahvehanelerin önemini yitirmesiyle devam ettirilememiştir. Âşıklık geleneğinde çekirdekten yetişerek geleneğin kurallarını, ortamında bulup havasını teneffüs ederek o atmosferin büyüğü dünyasına girmek çok önemlidir. Bu nedenle geleneğin devamının sağlanmasında âşıklığın geleneklerinin öğretildiği, icra edildiği âşık kahvehaneleri ayrı bir öneme sahiptir. Bu kahvehaneler öğrenmenin yaparak, yaşayarak yapıldığı bir âşık okuludur. Bu okuldan nasibini alamamış âşıklar bunun eksikliğini hissederek kendilerini yetiştirmişlerdir.

Sazın sözün en güzel örneklerinin verildiği ender şehirlerimizden olan Malatya pek çok âşık yetiştirmesine rağmen günümüzde kahvehane kültürünün olmaması dolayısıyla geleneği eksik olarak sürdürmenin gayretini vermekte bu eksikliğin hüznünü derinden yaşamaktadır. Malatyalı âşıklar kendi imkânlarıyla geleneği devam ettirmek için özverilerde bulunmuşlardır. Geleneğin bazı kurallarının eksik olduğu Malatya’da muamma düzenleme ve

çözmeye rastlanmaz. Dolayısıyla çalışmamızda ele aldığımız Mürteza Aksüt'te de muamma geleneğini görmek mümkün değildir.

1.3.10. Leb- Değmez (Dudak Değmez)

Âşıkların dudaklarının arasına bir iğne koyarak ve içinde (BPMVF) dudak ve diş dudak ünsüzlerinin bulunmadığı şiirleri söyleme hünerleri olarak tanımlanan leb- değmez, atışmaların en zor tarafıdır.

Leb- değmez tarzındaki şiirlere âşığımız Mürteza Aksüt'te rastlamamaktayız. Geleneğin bütün kurallarını bünyesinde barındıran âşıklar olduğu gibi bazı kuralları bazı eksikliklerle yerine getiren âşıklarımız da mevcuttur. Âşıklık Mürteza Aksüt'te farklı bir mecrada tezahür etmiştir. O kendi inancı, kültürel geleneği olan Alevî- Bektaşî ocağında yetişen âşıklarımızdandır ve âşıkların ruhunu genlerinde taşıyarak yoldaşı olan sazıyla dile getirmiştir.

1.3.11. Dedim- Dedi'li Şiir Söyleme

Âşık şiirinde “demeli” veya “dedim- dedi” kavramları ile tanınan şiirlerde şairin sevgili ile konuşması pek çok âşığın denediği bir tarzdır. Şair bu yolla işitmek istediklerini karşısında seçtiği varlığa veya varlıklara söyletir (Âşıkoğlu, 1965: 8).

Bu tarzda pek çok âşık şiir söylemiştir. Âşığımız Mürteza Aksüt'ün bir şiirinin ilk iki mısrası bu tarzda söylenmiştir:

Yüz sürem Hünkar'a dedim kuludur
Dedi ki benliğin var ise gelme
Yolumuz Hak muhabbetle doludur
İnsana hizmetin yok ise gelme (46/1)

Alevî- Bektaşî kültürünün etkisiyle kişiliği ve âşıklığı şekillenen Mürteza Aksüt genel itibarıyla geleneğin pek çok unsurunu taşımaktadır. Âşıklığın olmazsa olmazlarından saz çalma, irticalen şiir söyleme, tarih bildirme, âşıklığa başlamada önemli bir adım olan, âşığı ayrıcalıklı konuma getiren bade içme olayına Mürteza Aksüt'te rastlamaktayız.

1.4. Malatyalı Âşıkların Mürteza Aksüt İle İlgili Görüşleri

Âşıklarla zaman zaman bir araya gelen Mürteza Aksüt Malatyalı âşıklar arasında kişiliğiyle ön plana geçmiş, ahlâkıyla methodilmiştir. Çeşitli etkinlik, şölen ve televizyon

programlarında birlikte yer aldığı âşıklarla dostane ilişkiler geliştirmiş onların gönlünde güzel mesnetleriyle yer edinmiştir.

Görüştiğimiz âşıklardan Murtaza Şirin, âşığımızın hem adaşı hem de bir süre ders aldığı Âşık Bayram'ın öğrencisidir. Âşığımızı yakinen tanıdığını söyleyen Murtaza Şirin de Hasançelebili olup şu ifadelerle yer vermiştir: *“Mürteza Aksüt eşi bulunmaz bir değerde ahlâkıyla örnek bir insandır. Âşık Bayram ikimizin de üstadıdır. Eğer Mürteza Aksüt Âşık Bayram'ın yanında yetismeye devam etseydi çok farklı bir Mürteza Aksüt olurdu. Çok değerli, temiz, güzel ahlâklı bir insan olan Mürteza Aksüt şiirler yazar ve bir âşıktır. Zaman zaman bir araya gelir konuşuruz.”* (K2)

Âşık Birfani (Metin Özer) ise âşığımızla ilgili şu görüşleri dile getirmiştir: *“Mürteza Aksüt çok değerli biridir aynı zamanda zâkirdir, çok can biridir ellerinden ayaklarından öptüğüm biridir, sazı ve sesi çok güzeldir, Sadık Baba'dan, Esirî'den, yedi âşıklardan söyler.”* (K1)

Malatyalı âşık Fehmi Gür'ün oğlu olan Âşık Ozanoğlu (Nurettin Gür) da diğer âşıklarla aynı fikirde olup âşığımızla ilgili şunlara değinmiştir: *“İnsanlık yönü, arkadaşlığı, misafirperverliği çok iyidir. Sazı ve sesi çok güzeldir, sazı çok iyi çalar. Televizyon programı yaptığım zaman çok defa konuğum olmuştur. Kimsenin kalbini kırmaz, sivri değildir, herkesle uyum sağlamaya çalışır.”* (K3)

Hacı Bektaş Veli'nin “eline, beline, diline sahip çık” sözünü kendisine düstur edinen Âşık Mürteza Aksüt bu felsefe doğrultusunda da yaşamakta ve çevresi tarafından da kimseyi incitmeyen biri olarak tanınmaktadır. Malatyalı âşıkların onunla ilgili buluştukları ortak nokta insanlığı, ahlâkı ve sazdaki ustalığıdır.

1.5. Etkilendiği Âşıklar

Mürteza Aksüt doğduğu, büyüdüğü ve yetiştiği ortamın etkisiyle Alevî- Bektaşî inancında önemli bir yere sahip yedi âşıklar olarak bilinen, Fuzulî, Nesimî, Hatayî, Pir Sultan Abdal, Yeminî, Viranî, Kul Himmet gibi âşıkların, zat- ı muhteremlerin şiirlerini okumuş ve onlardan etkilenmiştir. Bu âşıklar cem ibadetlerinde de adları sık sık zikredilen âşıklardır. Mürteza Aksüt öncelikle yedi âşıkların şiirleriyle, deyişleriyle harmanlanıp yoğrulmuş sonrasında kendisinde derin izler bırakan bu âşıkların şiirlerinden sıyrılıp kendine ait şiirleri söylemeye başlamıştır. Yine Hasançelebi'nin önemli büyüklerinden olan aynı zamanda kendisine kırk derece âşıklık verdiğini söyleyen Sadık Baba ve manevî ustası olarak kabul

ettiği Âşık Bayram'dan da etkilenmiştir. Söyleşimiz sırasında da zaman zaman Sadık Baba'dan, diğer âşıklardan şiirler söyleyerek duygularını dile getirmiştir.

Kötülük edene sen iyilik eyle
Arif ol herkesin dilince söyle
Özün turab eyle engini boyla
Engin yerde bahar olur kış olmaz

Mürteza Aksüt'ün sevip saydığı, etkilendiği âşıklardan Âşık Veysel ve Âşık Mahzûnî Şerif de onun hayatındaki önemli isimlerdendir. Saz çalma tekniğinde bu iki aşığın tadını alabilmekteyiz. 1967 yılında Sivas-Ulaş'ta Âşık Veysel'le karşılaşan Mürteza Aksüt bu karşılaşmayı şu şekilde ifade eder: *“Âşık Veysel'i 1967 yılında Sivas- Ulaş'ta otobüsten inerken gördüm. Ben o zamanlar postahanedeki çalışıyordum, onu içeri buyur ettim, çay söyledim. Biraz sohbet ettik sonra bana; “gel gidip beraber semah edelim, deyiş diyelim” dedi. Ben de çalıştığımı, gidip trenden posta almam gerektiğini söyledim. Ondan sonra vedalaştık ve bu da bana güzel bir anı oldu.”*

1.6. Çeşitli Cepheleri

1.6.1. Fizikî ve Ruhî Yapısı

Heybetli bir duruşa sahip olan Mürteza Aksüt esmer ve orta boyludur. Yüzündeki bir iki kırışık ve saçlarındaki aklar dışında yaşlılıktan henüz nasibini almamış gibi bir dinçliğe, dinamikliğe sahiptir. Yetmişleri devirmiş olmasına rağmen ne fiziksel görüntüsü ne ruhî yapısı ne de ses tonu yaşıyla ilgili bir ipucu vermektedir. Gür ve tok bir sese sahip olan Mürteza Aksüt sazı eline aldığı anda adeta devleşir.

Hayatın tüm zorluklarına ve yaşadığı derin acılara rağmen şükretmeyi bilmiş hayatı olduğu gibi kabul ederek bu hayatta varolmayı becerebilmiştir. Hüzünlerini sazıyla sözleriyle dile getirip sazının tellerine hapsetmiştir. İnsanı etkileyen bir ses tonu olan Mürteza Aksüt hâlâ deyişler söylemekte sazından dem vurmaktadır.

Görüntüsü itibarıyla sert bir mizaca sahip olduğu düşünülse de onunla sohbet etmeye başladıktan sonra bu algı tamamen değişmektedir. Konuşmalarında görüntüsünün aksine bir naiflik söz konusudur. Bu naifliği hayatına ve çevresine de yansıtmış olan Mürteza Aksüt Mevlana, Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli gibi din büyüklerinin, tasavvuf ehlinin Hz. Muhammed (s.a.v) ve Ehl-i Beyt'in düşünce ve felsefesinin etkisiyle ruh dünyasını

oluşturmuştur insanlara bu doğrultuda bir şeyler vermeye çalışmış, insanlık için faydalı işler yapmak adına gönül sohbetlerinde bulunmuştur.

1.6.2. İnancı ve Dünya Görüşü

Malatya'nın çokça âşık çıkarttığı, Hekimhan ilçesinin Hasançelebi kasabasından olan Mürteza Aksüt Türkmen Alevîsidir. Hasançelebi de Türkmen Alevîlerinin toplandığı bir yerdir. Dolayısıyla Mürteza Aksüt hem ailesinde hem de çevresinde bu inancın yoğun olarak yaşadığı ve yaşatıldığı bir ortamda yetişmiş ve kişiliğini, kimliğini böyle bir çevrede oluşturmuştur. İnancını tam anlamıyla yerine getiren Mürteza Aksüt bu inancı başkalarına da aktarmaktadır. Şiirlerinin çoğuna sirayet etmiş bu inanç vasıtasıyla şiirlerinde din büyüklerini, tasavvuf ehlini, Ehl- i Beyt'i, Hz. Muhammed'i, (s.a.v.) Allah'ı yad etmiştir.

Din güzel ahlâktır bize bildirdin
Ahlâkı olmayan dinsizdir dedin
Yaratan affetmez kul hakkı dedin
Kulları sevdirdin bize Muhammed (44/2)

Gerçek yolun Hz. Muhammed (s.a.v.) ve Ehl- i beyt yolu olduğunu söyleyen Mürteza Aksüt ezilenden, sömürülenden, mazlumdan yana bir tavır takınmış bozuk düzene karşı sesini; sazı, şiirleri ve sohbetiyle duyurmuştur. Yunus Emre'nin “yaratılanı hoş gör Yaratan'dan ötürü” sözünü kendisine düstur edinmiş Alevî, Sünnî, Ermeni, Yahudi ayrımı yapmadan kesrette birliği görmüştür. Hak için halka yönelmiş, halkta Hakk'ı bilmiştir.

Bu yol Hak divânı eğer bilersen
Kini kibir kalp evinden silersen
Yol Ehl- i beyt'indir eğer gelersen
Arif ol bu yolu bilmeden gelme (47/3)

İslamiyet'i baz aldığını söyleyen âşığımız Allah'ın varlığına birliğine, peygamberlerine, indirilen kitaplarına inanıp bağlı olduğunu şiirlerinde ve yaptığımız söyleyişlerde ifade etmiştir. Peygamberlerin, din büyüklerinin yaşadığı acılardan özellikle de Kerbela olayından büyük üzüntü duyan Mürteza Aksüt bu acıları şöyle dile getirmiştir:

“Doğruları söyleyen, doğru yolda giden tüm büyük şahsiyetler birçok işkenceye maruz kalmış ve bu uğurda can vermişlerdir. Bunlardan Pir Sultan Abdal doğruları söylediği için asıldı, Nesimî'nin derisi yüzüldü, Fuzulî devletten pay alamadı, dışlandı bunun üzerine; “gölge etme başka ihsan istemem” diye bir gazel yazdı.

Yine bir din büyüğü, tasavvuf ehli olan Hallacı Mansur; “ene'l Hak” (ben Allah'ım) dediği için derisi yüzüldü. Aslında bu sözden kastı, Allah'ın bir parçası olduğunu, O'nun kendisinde zuhur ettiğini, O'ndan ayrı düşünülmemeyeceğini vurgulamaktı ki bunu Allah aşkıyla kendinden geçtiği, benliğinden sıyrıldığı, Allah'la bir olduğu, kendini O'nda yok ettiği bir anda söylemiştir ve bu sözünün derinliği anlaşılamamış, derisi yüzülerek öldürülmüştür. Mürteza Aksüt Hallacı Mansur'la ilgili şöyle bir ayrıntıya da yer verir: *Hallacı Mansur'a, “kime âşık denir” diye sorarlar, o da; “sevdiğinin ismini kaniyla yazdırana” diye cevap verir ve herkesin âşık olarak zikredilemeyeceğini, gerçek âşığın sevdiği için canından vazgeçen olduğunu ifade etmiştir.* Mürteza Aksüt, Zeynel Abidin hazretlerinin de Hz. Muhammed (s.a.v), Hz. Ali ve Hz. Hüseyin'in başına gelenleri duyduktan sonra bütün varını, yoğunu insanlığa faydalı olabilmek için harcadığını, zenginlerin elindeki köleleri özgürlüğüne kavuşturmak için uğraştığını söyler.

Mürteza Aksüt bu zatların çektikleri sıkıntılar, acılar aklına geldikçe hüzünlenip bir kez daha düşünmekte ve kendi nefsinin böylelikle terbiye etmektedir. Kendisine yapılan kötülöklere iyilikle karşılık veren, insanların gönlünü incitmekten çekinen, onları hoş tutmaya çalışan âşığımız herkesi kucaklayacak geniş bir gönüle sahiptir.

1.6.3. Zâkirliği:

Âşıklılığının yanı sıra cemevlerinde zâkirlik yapan Mürteza Aksüt yirmi yıldır hafta sonları Zeynel Abidin vakfına zâkir olarak gitmektedir. Beş yıl boyunca perşembe günleri gittiği Hacı Bektaş Veli vakfını geçen yıl bırakmıştır. Bu vakıflarda Mustafa Tosun Dede, Celal Özkan Dede, Zeynel Abidin vakfı başkanı Erdoğan Ünverdi ve Hacı Bektaş Veli başkanı Hasan Meşeli'yle birlikte cem yürüten ve çevresinde Alevî Dedesi olarak tanınan Mürteza Aksüt kendisinin Mustafa ve Celal Bey gibi Alevî Dede'si olmadığını Alevî Dede'si olabilmek için seyit neslinden yani Peygamber efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v) neslinden, soyundan gelmek gerektiğini söylemektedir. Cem ibadetlerini çocukluğundan beri büyük bir ilgiyle izleyen ve bu ibadetlere katılan âşığımız çocukluğundaki cemlerle ilgili şöyle bir anısını anlatır: *“Babam, her sene komşuları evimize toplar, Dede'lerini getirirdi. Cem başlamadan önce herkes o yıl içinde bir günah işlemiş mi diye sorgudan geçirilir, küskünler hemen barıştırılırdı, o yıllarda kimse mahkemeye gitmez sorunları olanlar Dede'lere gelir ve böylelikle uzlaşma sağlanırdı.”*

O yıllarda babası Hüseyin'in evlerini ibadethane haline getirmesi vesilesiyle pek çok Alevî Dede'siyle tanışan Mürteza Aksüt'ün inancının gereği olan ibadetler hayatını da

şekillendirmiş, günlük yaşantısında da özümseyerek uyguladığı bu inancı başkalarına da aktarma ihtiyacıyla zâkirliğe başlamıştır. Bu işi herhangi bir ücret almadan severek, gönülden yaptığını söyleyen âşığımız ibadetin, dini anlatmanın parayla yapılamayacağını “Para İle Dine Hizmet Olur Mu?” şiirinde şöyle dile getirir:

Para ile dine hizmet mi edersin?
Hakk’ı sevdiğini nerden bileyim
Tanrı sevmek için rüşvet mi yersin?
Hakk’ı sevdiğini nerden bileyim (76/1)

Cemevinde yapılan ibadetlerle ilgili de bilgi veren Mürteza Aksüt bu ibadetlerin, yürütülen cemlerin amacının insanları doğru yola davet etmek, Allah’ı, peygamberlerini, kutsal kitabımız olan Kur’an- ı Kerim’in felsefesini anlatmak, bunları deyişlerle süslemek ve çokça zikretmek olduğunu vurgulamaktadır. Cemlerin yürütülmesiyle ilgili ustası Âşık Bayram’dan dersler almıştır. Dört kapı kırk makam, sorgu- sual gibi Alevî- Bektaşî inancıyla ilgili öğretileri, cemlerde okunan deyişleri, cem usulünü öğrenmiştir. Âşık Bayram’la sık sık bir araya gelen âşığımız onunla çoğu zaman cem yürütülmesinin yanı sıra deyişler de söylemektedir.

Cem ibadetlerinin içeriğiyle alakalı şu ifadeleri kullanılan Mürteza Aksüt Alevîliğin İslamiyet’ten ayrı düşünülemeyeceğini ancak bazı çevrelerin Alevî- Sünnî çatışması yaratarak dinimiz olan İslamiyet’e büyük zarar verdiğini söylemektedir. “*Cemevinde yapılan hizmetlere 12 hizmet adı verilir. Burada insanları Allah’ın varlığına inanmaya emirlerine uymaya, Hz. Muhammed (s.a.v.)’in Resulluğuna, Hz. Ali’nin veliliğine itaat etmelerine çağrıda bulunuyoruz. Deyişlerimizi açıklıyor, saz eşliğinde söylüyoruz.*” Cemlerde söylenen Sadık Baba’ya ait deyişlerden birini şöyle dile getirir:

Bir adam kamile hizmet etmezse
Ona adem demez bakar dediler
Hakk’ın doğru buyruğuna gitmezse
Eliyle evin yıkar dediler

Arif isen sarrafa sakla halini
Efsane cevaba yorma dilini
Her taşın altına sokma elini
Yılan çıyan akrep sokar dediler

Er olan özünü kılar fendini
Boynundan indirmez aşk kemendini
Nefsin seli yıkar hulûs bendini
Aman fırsat verme akar dediler

Bu vücuda eren özün bilseydi
Cevahir madenin herkes bulsaydı
Ben ademim diyen adem olsaydı
Ya cehennem ya da cennet olmazdı

Gaziler üstaddan duyduk bu sözü
Gönülden seyrederek gerçeğin özü
Sadık sen doğruya eyle niyazı
Sen kul ol Hak sana bakar dediler

İbadetlerde vurgulanan üç ilkeyi de kendi ifadesiyle şu şekilde anlatır:

“Ulu Tanrı bizi adem sıfatında yarattı bu adem sıfatını kaybetmemek için uyulması ve yapılması gereken üç ilke vardır: Allah’a inanmak, ahlâklı olmak ve ilim öğrenmek.” En büyük ibadetin okumak olduğunu söyleyen âşığımız okuyarak, bilinçlenerek hayatı anlamlı hale getirebileceğimizi söyler.

1.6.4. Güzel Sanatlardan musıkîye Olan İlgisi

Sanatçı ruha sahip insanlar sanat dallarını birbirinden ayrı düşünemezler bir bütün olarak görürler. Sanatın bir veya iki dalında kabiliyetli olanlar diğer bütün dallarla da az çok alakadardırlar. Mürteza Aksüt de sanata büyük önem veren ancak sanatın dallarından müzikle iç içe olan bir sanatkârdır. Saz çalmada usta olan âşığımız flüt ve kemanda da oldukça başarılıdır. Yine ağabeyinin yaptığı kemani da kendi kendine öğrenmiştir. Tabii âşıklığı dolayısıyla sazı daha bir ön plandadır. Müzikteki, özellikle saz ile ilgili bilgi ve birikimlerini yanına gelenlerle paylaşmış, sazı nasıl çalmaları gerektiği konusunda gelenlere yardımcı olmuştur.

1.6.5. Yayımlanmış Eserleri:

Mürteza Aksüt her âşığın gerçekleştirmek istediği şiirlerinin toplandığı bir kitap çıkarma hayalini hayattayken yapabilmiş âşıklık ve zâkirlik yönünü gösteren iki kitap ve bir de cep kitabı çıkarmıştır. Maalesef birçok âşık hayattayken şiir kitabı çıkarmak istemesine rağmen ya ömrü yetmediği ya da ekonomik olarak gücü yetmediği için çıkaramamıştır.

Mürteza Aksüt de ileri bir yaşta buna nail olabilmıştır. 2009 yılında “Ozan Dilinden Gerçekler” adlı kitabında şiirlerinin tamamı yer alır 2011 yılında “Allah İçin İbadet Zikrullahtır, Ahlâkla Onu Tamamlamaktır” adlı kitabı çıkartmış 2012 yılında ise aynı kitabı biraz daha genişleterek yayımlamıştır. “İslamda Bilinmesi Gerekli Türkçe Cenaze Namazı ve Dualar” adlı bir de kitap çıkartmıştır. Bu iki kitap onun zâkirliğiyle alakalı kendi inancını anlatma ihtiyacından ortaya çıkmıştır. Daha sonra bu iki kitabı birleştirerek bazı ekleme ve değişikliklerle genişleten âşığımız hala bu yeni kitap üzerinde çalışmaktadır.

1.6.6. Gezdiği Yerler:

Âşığımız Mürteza Aksüt gittiği yerlere hem bir âşık hem de zâkir olarak iştirak etmiştir. Mahlası Gürgür Dede olan Mustafa adındaki biriyle Antep- Oğuzeli, Barak Ovası köyleri, Maraş- Narlı gibi Türkiye de birçok yere giden Mürteza Aksüt buralara sazını, sözünü, inancını götürmüştür. Hasancelebi ve çevre köyelerine sık sık giden âşığımız yurt dışında da Avusturalya, İngiltere, İran, Almanya’ya gitmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. MÜRTEZA AKSÜT'ÜN ŞİİRLERİNİN İNCELENMESİ

2.1. Şiirlerin Şekil Özellikleri

2.1.1. Hece ve Durak Yapısı

Halk şiirinde hece ölçüsü (hece vezni) olarak adlandırılan ölçü birimi dizelerdeki hece sayılarının eşitliğine dayalı millî bir ölçüdür. Bu ölçü halk şiirinin şekli yönünden belirleyici koşullarındandır. Bu nedenle halkın duygu ve düşüncelerini terennüm eden ve kendilerine âşık diyen kişilerin şiirlerinde hece ölçüsünü özenli bir şekilde kullanmaları gerekmektedir.

Çalışmamızda şiirlerini her yönüyle incelemeye gayret gösterdiğimiz Âşık Mürteza Aksüt de geleneğin kurallarına uymaya çalışmış hece ölçüsünü şiirlerinde titizlikle kullanmaya riayet etmiştir. Âşık Mürteza Aksüt ele aldığımız 112 şiirinden; 76 tanesini 11'li, 32 tanesini 8'li, 4 tanesini de 16'lı hece ölçüsüyle yazmıştır. Halk şiirine teknik olarak çok fazla hakim olmaması ve şekil endişesinden uzak oluşu hasebiyle şiirlerinin bazılarında kusur olarak nitelendirebileceğimiz şekli eksiklikler göze çarpmaktadır. Örneğin 11 heceli olan bazı şiirlerinin, bazı dörtlüklerinde bir mısra on bir heceyle biterken aynı dörtlüğün diğer bir mısrası sekiz heceyle bitmektedir. Ayrıca bu durum hemen hemen bütün âşıklarda görülebilecek kusurlardandır. Âşık Mürteza Aksüt şekilden ziyade içeriği esas almıştır. Onun için önemli olan verilmek istenen mesajdır, duyguların doğru bir şekilde yansıtılmasıdır bu nedenle şiirlerini yazarken içinden geldiği gibi yazmış duygularının teknik unsurlara, biçime hapsolmasına izin vermemiştir.

Âşığımız Mürteza Aksüt hece ölçüsüyle söylediği şiirlerinin 107'sini dörtlükler, 4'ünü beyitler halinde, bir şiirini de dörtlük- beyit karışık olarak yazmıştır. Hece ölçüsünün 8'li ve 11'li olmak üzere en çok kullanılan iki kalıbında şiirlerini yazan âşığımızın 16'lı hece ölçüsüyle yazdığı şiirleri de vardır. Âşık Mürteza Aksüt'ün kullandığı ölçü ve durak yapısı şöyledir:

Sekiz heceli şiirleri: Âşığımız çalışmamıza aldığımız 112 şiirinden 32'sini sekizli hece ölçüsüyle söylemiştir. Bu şiirinden 47 tanesi 3 ile 5 dörtlük arasında değişir. 12 tane dört dörtlükten, 1 tane dörtlük- beyit karışık, 5 tane 7 dörtlük, 8 tane 6 dörtlük, 2 tane dokuz dörtlük, 1 tane de 8 dörtlükten oluşmaktadır.

Sekizli heceyle söylediği şiirlerinin kafiye düzeni genellikle xaxa, bbba, ccca, ..., abab, cccb, çççb, dddb ya da aaab, cccb, dddb, ..., şeklindedir. Bu şiirlerinin büyük bir

çoğunluğu semaî tarzında söylenmiştir. Sekizli hece ölçüsüyle söylediği şiirlerinin durak yapısı ise 4+4 ve 5+3 şeklindedir.

On bir Heceli Şiirleri: Âşık Mürteza Aksüt şiirlerinin çoğunu 11’li hece ölçüsüyle söylemiştir. İncelediğimiz 112 şiirinde 76 tanesini bu ölçüyle yazmıştır. Bu şiirlerinin 47 tanesinin dördlük sayısı 3 ile 5 arasındadır. 1 tane 8 dördlük, iki tane 9 dördlük, beş tane 7 dördlük, sekiz tane 6 dördlük, on üç tane 4 dördlük (bu dört dördlükten biri beyit- dördlük karışık bir şekildedir) ten oluşmaktadır. Bu şiirler genellikle koşma tarzında söylenmiştir. Şiirlerinin bazılarının kafiye yapısı şöyledir: ilk dördlüğün birinci ve üçüncü, ikinci ve dördüncü mısraları kendi aralarında kafiyeli, diğer dördlüklerin ilk üç mısra kendi aralarında dördüncü mısra ise ilk dördlüğün son mısra ile kafiyelidir (abab, cccb, çççb...). Bazı şiirlerinin kafiye yapısı xaxa, bbba, ccca, ..., bazıları da aaab, cccb, dddb,... şeklindedir. On bir heceli şiirlerinin durak yapısı da 6+5 ve 4+4+3 şeklindedir.

Diğerleri: Mürteza Aksüt’ün incelediğimiz 112 şiirinden yukarıda sıraladığımız hece ölçülerinin dışında on altı heceyle söylenmiş dört şiiri vardır. On altılı hece ölçüsüyle söylenen şiirlerinin dördü de beyitler halinde oluşturulmuştur. Bu dört şiir sekiz, beş, dört ve üç beyitlidir. 8+8 durak yapısına sahip, kafiye şekli ise aa/ba/ca... şeklindedir.

Âşığımız Mürteza Aksüt halk şiirinin dış yapısına iç yapı kadar önem vermemiştir. Onun duyguları şekli aşmıştır. Bu nedenle zaman zaman şiirlerinde halk şiirinin iskeleti olan kafiye ve hece ölçüsünden bazı sapmaları olmuştur. Ancak şiirlerinin bütününe baktığımızda bu teknik eksiklikler onun âşıklığına, ustalığına zarar vermeyecek derecededir. Şiirlerinde anlattığı konular, vermek istediği mesajlar, şiirlerinin duygusu yerli yerinde, okuyanı ve dinleyeni derinden etkileyebilecek bir güzelliğe sahiptir. O bu yolda sadece kalbinin sesini dinlemiş surete değil asla, aslolana , öze önem vermiş ve öze dokunmuştur.

2.1.2. Kafiye Yapısı

Şiirde çeşitliliği, ahengi sağlayan kafiye belli seslerle yapılan ses benzerliğine dayalı olup mısraların sonunda olabileceği gibi başında ve ortasında da olabilir. Mısraların sonlarında bulunan hecelerin seslerinin birbirine benzemesine kafiye denir (Onay, 1996:21).

Âşık şiirinde kafiye düzeni olarak çoğunlukla xaxa/bbba/ccca...(ilk dördlüğün birinci ve üçüncü mısralarını ayrı ya da serbest diğer dördüklerin ilk üç mısrası kendi arasında son mısrası ise ilk dördlüğün son mısrasıyla kafiyelenir), abab/cccb/çççb/dddb...(ilk dördlüğün ikinci ve dördüncü mısraları, birinci ve üçüncü mısraları, diğer dördlüklerin ilk üç mısrası kendi arasında dördüncü mısra da ilk dördlüğün son mısrasıyla kafiyelenir),

aaab/cccb/çççb...(dörtlüklerin ilk mısrası kendi arasında son mısra da ise ilk dörtlüğün son mısrasıyla kafiyeleşir).

Âşık Mürteza Aksüt'ün şiirlerinde de yukarıda sıraladığımız sıklıkla kullanılan kafiye düzenlerine rastlamak mümkündür. Bazı şiirlerinde kafiye şeması düzeninde sapmalar görülmesine rağmen şiirlerinin çoğunda düzene riayet etmeye çalışmıştır.

2.1.2.1. Dörtlükler Halindeki Şiirlerin Kafiye Yapısı

Âşık şiirinde gerek serbest gerekse sistemli söyleyişlerde şiirin bütünlüğünü sağlamanın yanında farklı işlevlere sahip ayak (kafiye+redif) genellikle şiirin ilk dörtlüğünün ikinci mısrasından başlatılır ve diğer dörtlüklerin son mısrasında şiir boyunca devam ettirilir. Âşık karşılaşmalarında bir âşığın başlattığı ayakla atışma başlamış olur diğer âşıklar ayağı devam ettirir. "Ayak açma" olarak ifade edilen bu işlem karşılaşmalarda önem arz etmektedir.

Her yönüyle incelemeye çalıştığımız Mürteza Aksüt'ün şiirlerinde kullandığı ayakları değerlendirdiğimizde cinaslı kafiye dışında kafiye'nin her çeşidini görebilmekteyiz. Âşığımızın şiirlerindeki ayakları ve dörtlük içi mısraların kafiyeleşmesini şu şekilde incelemek mümkündür.

Yarım kafiye: Halk şiirinde en çok kullanılan kafiye çeşidinden biri olan yarım kafiye tek sese dayalı ses benzerliğinden oluşturulur. Mürteza Aksüt'ün şiirlerinde yarım kafiye örneği oldukça fazladır. Genellikle l, r, n, z, s, y, t ve diğer seslerle oluşturulur. Âşığımızın "t" sesiyle yapılan dörtlük içi mısralarındaki kullanımına bir örnek:

Hak çağırdı o da gitti
Turna gibi semah tuttu
Kırk canlara gönül kattı
Sen de coş kırklar aşkına (4/1)

"Çok Yoruldum" adlı şiirinde de "t" sesiyle yapılan yarım kafiye örneğine rastlarız:

Yormayan hüner bulmalı
Ekmeğe katık çalmalı
Sosyal eşitlik olmalı
Bulamadım çok yoruldum (21/4)

Yarım kafiyeyle yapılan ayağa şöyle bir örnek vermek mümkündür:

Hakk'a âşık olmayınca (2/1: 4)
....
Aşkla ilme dolmayınca (2/2: 4)

Tam kafiye: İki sesin bir araya getirilmesiyle oluşturulan ses benzerliğidir. Âşığımız şiiirlerinin çeşnisi olan kafiyelerden tam kafiyei de özenli bir şekilde kullanmaya dikkat etmiştir. Sıklıkla kullandığı seslerden bazıları şöyledir: “ak, an, az, ur, il”... vd.

“Türklüğünü İnkâr Etme” adlı şiirinde tam kafiyei dörtlük içi mısralarda çok güzel bir şekilde örneklendirmiştir:

Türkler yiğit mert insandır
Dostluğu bilen bir candır
Yiğitlik Türk’te nişandır
Türklüğünü inkar etme (8/3)

Bir başka şiirinde ayak olarak kullandığı kelimelerle tam kafiye şöyle yer bulur:

Şu halimden *bilenim* yok (19/1: 2)
....
Bu derdimi *silenim* yok (19/1: 4)

Zengin kafiye: Âşık Mürteza Aksüt’ün şiirlerinde kullandığı kafiye çeşitlerinden olan zengin kafiye ikiden fazla ses benzerliğine dayalı olarak oluşturulur. Âşığımızın az kullandığı bir kafiye çeşididir.

Ayak olarak zengin kafiyei şu şekilde kullanmıştır:

Hırsa gelip *yaklaşarak* (16/1: 4)
...
Mazlumlara *taklaşarak* (16/2: 4)

Dörtlük içi mısralarda ise zengin kafiyei şöyle serpiştirmiştir:

Yâr yitirdim virân oldu *bağlarım*
Bahar seli gibi her dem *çağlarım* (91/5)

Yine başka bir şiirinde bu kafiye çeşidini bir dörtlüğün ilk iki mısrasında şu şekilde örneklendirmiştir:

Haklı insanlara rahmet *söylenir*
Haksız insanlara lanet *eylenir* (48/5)

Tunç kafiye: Bağımsız bir kelimenin başka bir kelime içinde yer almasıyla oluşturulan ve zengin kafiyenin bir çeşidi olarak görülen tunç kafiye Âşık Mürteza Aksüt’ün şiirlerinde ayak olarak şu şekilde yer alır:

İçimizde yezit mervan *türedi* (62/1: 2)
...
Yezid’den Mervan’dan devran *türedi* (62/1: 4)

Dörtlük içi mısralarda ise şu şekilde örneklendirilmiştir:

Söyler Kul Mürteza çağlar
 Noksan işi görür ağlar
 Haksıza nasıl dil bağlar
 Vatanımda vatanımda

(3/4)

Cinaslı kafiye: Yazılışları aynı anlamları farklı kelimelerle oluşturulan kafiye çeşidi olan cinaslı kafiye âşık edebiyatında tecnis olarak ifade edilir. Mürteza Aksüt şiirlerinde daha çok yarım, tam ve çeyrek kafiye kullanmıştır. Zengin ve tunç kafiye de yer veren aşığımızın şiirlerinin hiç birinde cinaslı kafiye rastlanmamaktadır.

Çeyrek kafiye: Birbirine yakın seslerin bir araya getirilmesiyle oluşturulan telaffuzda aynı sesmiş gibi algılanan bir kafiye çeşidi olan çeyrek kafiye hususunda tam bir mutabakat sağlanamamıştır. Kimileri bu kafiye çeşidini yarım kafiye kategorisinde değerlendirirken kimileri de kabul etmemiştir. “l- r”, “z- s” gibi birbirine yakın seslerin oluşturduğu çeyrek kafiye Doğan Kaya’ya göre yarım kafiye den daha zayıf bir kafiye dir bu nedenle çeyrek kafiye olarak tanımlanabilir. (Kaya, 2007: 304).

Mürteza Aksüt’ün şiirlerinde ayaklarda kullandığı çeyrek kafiye az olmasına karşın dörtlük içi mısraların kafiyelerinde çeyrek kafiye ye sıklıkla rastlamak mümkündür.

Bu şiirin üçüncü dörtlüğünde “l- r” sesleriyle oluşturulan çeyrek kafiye yi şöyle örneklendirir:

Başka berberleri bilemiyorum
 Dilin bilip cevap veremiyorum
 Sır bilmeze sırrım seremiyorum
 Sırlı saçlarımı kesmeye gel gel

(70/3)

Yine dörtlük içi mısralarda “l- r” sesleriyle kullandığı çeyrek kafiye yi şöyle örneklendirir:

Aşksız ilme eremedim
 Marifeti deremedim
 Ben yolumu bilemedim
 Aşkla ilme dalmayınca

(2/2)

Âşığımızın incelemeye aldığımız şiirlerinin büyük bir kısmında bütün mısraların sonunda aynen tekrarlanan ve “tek ayak” olarak adlandırılan ayaklara rastlarız. Divân şiirinde nakaratın karşılığı olan bu tek ayaklar bazen sadece mısra sonlarında bazen de ikinci dörtlükten başlatılan ayaklardan itibaren yer almaktadır. Âşık Mürteza Aksüt’ün şiirinde ayakları devam ettirme ve kafiye yi kullanma noktasında bazı problemler mevcuttur.

Aşağıdaki dörtlükte “a” ve “e” sesleri arasında benzerlik kurulmasından dolayı bir problem vukû bulmuştur:

Bir müsaip dutmaz isen
 Pis huyunu atmaz isen
 Doğru yola gitmez isen
 Neden alevîyim dersin (22/5)

Âşık Mürteza Aksüt bir şiirinde tek ayakla tamamladığı son mısraları son dördlüğün son mısrasında şu şekilde bitirir:

Yoksulun hakkın yemeyen
 Boynunu kılıca eğen
 Komşum aç oturmasın diyen
 Bunlar bize gelsin dedi (13/4)

Mürteza ağladı yandı
 Söyler doğruluğun andı
 Hünkara bağladı bendi
 Bunlar bize gelsin dedi hünkar (13/5)

Altı dördlükten oluşan bir şiirinde ise dördlüklerin son mısralarını iki farklı şekilde tamamlar:

Sen gidersin yaralarım açılır
 N'olur gitme Almanya'ya
 Sularım ılınır kefen biçilir
 N'olur gitme Almanya'ya (41/1)

Gurbete gidip de senden vazgeçmem
 Seni unutup da bir tas su içmem
 Senden başkasına sırrımı açmam
 Gel ağlama n'olur gidem gurbete (41/2)

Âşık Mürteza Aksüt'ün şiirlerinin genelinde ses benzerliğine dayalı problemler göze çarpmaktadır. Aynı sesleri kullanmak yerine daha çok birbirine yakın sesleri kullanmıştır. Bunu bütün kafiye çeşitlerinde görmek mümkündür. Bazen bir dördlüğün birbirleriyle kafiye olması gereken üç mısrasından ikisi kendi arasında kafiyeleşirken diğer mısra onlara yakın bir sesle oluşturulmuştur.

Bu nedenle dördlük içi mısralarda ve ayaklarda kafiye bulma noktasında birtakım problemler, sıkıntılar vardır.

2.1.2.2. Beyitler Halindeki Şiirlerin Kafiye Yapısı

Âşık Mürteza Aksüt'ün beyitlerden oluşan 4 tane şiiri vardır. Bu şiirler aa/xa/xa... şeklinde kafiyeleşmiştir. Şiirlerinin dördünde de musammat gazel olarak tanımlanan iç

kafiye rastlamak mümkündür. Mürteza Aksüt'ün beyitler halinde oluşturulan şiirlerinden birkaç örnek:

Bir musahip tutmaz isen yola gönül katmaz isen
Pis huyunu atmaz isen sen Ali'yi sevemezsin (106/1)

“Neder Bu Dert” adlı şiirinin bir beyiti ise şöyledir:

Gönlümün gelmiyor yazı yüreğimize girmiş sızı
Mürteza'nın dertli sazı çalınınca gider bu dert (107/4)

2.1.2.3. Diğer Ahenk Unsurları

Âşık Mürteza Aksüt'ün şiirlerinde tesbit ettiğimiz kafiye çeşitleri, ayak vs. dışında aliterasyon gibi başka ahenk unsurlarına da rastlarız. Şiirde aynı ünsüzün ya da aynı hecenin tekrar edilmesiyle oluşturulan aliterasyona Âşık Mürteza Aksüt'ün “Nevruz Bayramı” şiirinde yer verilmiştir:

Isınır topraklar tohum **canlan**ır
Yirmi bir **mart** oldu Nevrûz Bayramı
Cem lokması pişer küskün barışır
Yirmi bir **mart** oldu Nevrûz Bayramı

Ali doğdu **Muhammet** de sevindi
Şadet parmağıyla onu **emzirdi**
Fatıha Suresi bugünde **geldi**
Yirmi bir **mart** oldu Nevrûz Bayramı

Ali Fatima'yla bugün **evlendi**
Resule nebilik bugünde **geldi**
Mürteza âşıklık bugün **verildi**
Yirmi bir **mart** oldu Nevrûz Bayramı (51)

Yukarıdaki şiirde “r, m, l, n” sesleriyle bir ahenk oluşturulmaya çalışılmıştır. Şiirde oluşturulan bir başka ahenk unsuru da aynı kelimelerin sık sık tekrar edilmesidir. Âşığımızın “Yobaz” şiirinde bu ahenk unsurunu görebilmekteyiz:

Allah şekil vermiş insan ol **deyi**
Helal haram küfür yutar bal **deyi**
Gururlanır gezer insanım **deyi**
Gine beni buldu gururlu yobaz (101/3)

2.1.3. Redifler

Söylenişleri ve anlamları birbirlerinin aynısı olan takı, sözcük ya da sözcük grupları olan redifler kafiye den sonra gelir ve şiirde ahengi sağlar. Kafiye den sonra gelen birbirinin aynı kelime veya hecelerdir (Onay, 1996: 21).

Çoğunlukla soru ekleri, yapım ekleri, şahıs ekleri ve zaman ekleri gibi unsurlarla oluşturulan redifleri Mürteza Aksüt'ün şiirlerinde de görebilmekteyiz. Yine âşığımızın şiirlerinde bu eklerle yapılan rediflerin dışında mısra ya da dördlük sonlarında aynı görevdeki kelime veya kelime gruplarıyla yaptığı redifler vardır. Tekrarlanan bu yapılarda çoğunlukla nakarat ve tekrarlar göze çarpar.

Eğer bir devlete el atar *isen*
Fakiri zengini bir tutar *isen*
Yoksulu düşünüp aç yatar *isen*
Hak Muhammed yolu bunu istiyor (90/3)

Yukarıdaki şiirde ikinci teklik şahıs geniş zaman eki “ar” ı da içine alan şart eki “isen” lerle redif yapılmıştır.

Bir başka şiirinde redif I.teklik şahıs iyelik ekiyle oluşturulmuştur.

Gurbete gidip de senden vazgeçmem
Seni unutup da bir tas su içmem
Senden başkasına sırrımı açmam
Gel ağlama n'olur gidem gurbete (41/2)

Âşık Mürteza Aksüt'ün bazı şiirlerinde redifler kafiye ye dönüşmüştür. Mısraların bazılarında redif olarak kullanılan bir ek diğer bir mısradaki kelime kökünün içinde yer alarak kafiye ye dönüşmüştür:

Dağılmış bütün dünyaya
Çoğu gelmiş Almanya'ya
Çalışkan ol kalma yaya
Türklüğünü inkar etme (8/5)

2.2. Dil ve İfade Özellikleri

2.2.1. Türkçesi:

Halkın içinden çıkan ve halkı en iyi anlayan, onların duygularına tercüman olan âşıklar şiirlerinde oldukça yalın, sade, anlaşılır bir dil kullanır. Onların hitap ettiği kesim halktır. Bu nedenle şiirlerinde ilk göze çarpan şey açık bir ifadedir. Türkçeye gereken özeni gösteren

âşıklarımız kültürümüzün yaşatılması için de çeşitli atasözlerini, deyimleri, veciz ifadeleri şiirlerinde kullanmışlardır.

Âşık Mürteza Aksüt'ün şiirlerini genel bir değerlendirmeye ele aldığımızda söylemek istediklerini basit bir dille oluşturduğunu görmemiz mümkündür. Alevî ve Bektaşî kültürünün etkisiyle şiirlerinde Arapça, Farsça kelimeler ve bu inanca ait ifadelerle karşılaşırız. Şiirlerinin çoğuna sirayet etmiştir bu kelimeler. Türkçeyi güzel ve temiz bir şekilde kullanan âşığımız ağız özelliklerine çok fazla yer vermemiştir.

Türkçeye özgü tamlamalarla sık sık rastladığımız şiirlerinin yanı sıra Farsça ve Arapça terkiplere de yer vermiştir. Atasözü ve deyimleri kullandığı şiirleri olduğu gibi din büyüklerinin ve devlet büyüklerinin de sözlerinden alıntı yapmıştır. İnancı etrafında teşekkül eden bir söyleyişi vardır. Üslup olarak Alevî- Bektaşî kültürünün ünlü âşıklarının izinden giden Âşık Mürteza Aksüt'te Yunus Emre'nin izlerini de görmek mümkündür. Bir gönül adamı olan âşığımızın taşlamalarında bile argo ifadeler, kaba tabirler yoktur o hicvetmek istediklerini yine kırmadan ince bir ayarla yapmıştır. Aşağıdaki bölümlerde dil açısından şiirlerini inceleyeceğiz.

2.2.1.1. Ağız Özellikleri

Aynı lehçenin farklı bölgelerinde, farklı yerlerinde yaşayan insanların konuşma biçimleri arasındaki fark olarak tanımlanan “ağız” kavramı bölgelere özgü küçük ayrımlara dayanır. Yazı dilinde olmayıp konuşma dilinde olan bu farklılaşma Malatya ağızı, İstanbul ağızı, Elazığ ağızı, Bingöl ağızı gibi yörede konuşulan dili belirginleştirmiştir.

Âşık Mürteza Aksüt şiirlerinin çok az bir kısmında ağız özelliklerine yer vermiştir. Onun şiirlerinde temiz bir İstanbul Türkçesi hâkimdir. Ağız özelliklerini yansıttığı şiirlerinde kullandığı kelimeler de herkesin anlayabileceği bir tarzdadır, yöresine özgü belirgin bir ağız kullanmamıştır.

Alır aklım <i>kapusuna</i> kul der	(64/3: 3)
Allah şekil vermiş insan ol <i>deyi</i>	(101/3: 1)
Ana <i>rahme</i> senin ile damladım	(99/2: 1)
<i>Aylemden</i> ayrılmasaydım	(1/3: 3)
Beni eğlenceye <i>çağırman</i> n'olur	(91/5: 4)
Bir cevap vermeye <i>payelanırım</i>	(92/3: 3)
Bir çare göster ki <i>eylenem</i> kalam	(30/2: 1)

Bülbül güle konmuş <i>deyü</i>	(20/5: 2)
Cesedin parça <i>parçola</i>	(110/1: 5)
Çekilir mi <i>gahrin</i> acısın gurbet	(96/1: 2)
Çıkar için böler olurlar <i>kaddar</i>	(95/3: 3)
Dillenmiş kuzuya babasın <i>sorur</i>	(96/3: 2)
Dini alet etme <i>gardaş</i>	(26/1: 4)
El ayda ben <i>yayan</i> kaldım	(21/2: 1)
<i>Eyi</i> düzenden ayrı durmak ne kötü	(100/3: 4)
Gel ağlama n'olur <i>gidem</i> gurbete	(41/6: 4)
<i>Goğu</i> gıybet eden bize gelmesin	(83/1: 2)
Halk derdiyle <i>iniledim</i> dünyada	(100/3: 3)
Halka <i>dellallık</i> yaparsın sözünden haber var mı?	(105/1: 2)
<i>Kimin</i> ecel aldı <i>kimin</i> yolcu ettim	(77/1: 3)
<i>Koru</i> komşu toplanıyor	(5/1: 1)
Mürteza bilmem <i>neddin neyledin</i>	(36/3: 1)
Mürteza da buna <i>kayıl</i> olmadı	(61/5: 3)
Mürteza hünkardan <i>desdurum</i> aldım	(80/4: 3)
Nefsin şeytana <i>dönderdi</i>	(26/5: 2)
<i>Reyis</i> mebus olsun <i>deyi</i>	(12/4: 2)
Sabredip <i>dutunuz</i> dili yârenler	(83/1: 3)
<i>Sabur</i> harmanında samanı savur	(47/2: 3)
Varlığı sev yaratan <i>üçün</i>	(78/3: 2)
Yâr olmasa <i>nedem</i> acısın gurbet	(96/2: 4)
Haber alamıyor <i>guzularından</i>	(67/1: 3)
Hakkın ara geri <i>koma</i>	(12/3: 2)
<i>Öğünür</i> Türktür Mürteza	(8/6: 1)
Sevdim <i>emme</i> seni ben bulamadım	(64/2: 1)

Âşık Mürteza Aksüt'ün şiirlerinde ağız özelliklerinin yanı sıra ses türemesi, ses düşmesi gibi ses olayları da görülmektedir. Bu ses değişikliklerini şu şekilde açıklayabiliriz:

Gel ağlama <i>n'olur</i> gidem gurbete	(41/6: 4)
--	-----------

Yukarıdaki mısra da “ne olur” sözcükleri birleştirilmiş ve “e” sesi düşmüştür. Bu ses olayını pek çok âşıktaki görebilmekteyiz. Âşıklar genellikle bunu heceye uydurmak için yapmışlardır. Yine aynı şekilde şu mısra da böyle bir ses olayı vardır.

Yar olmasa *nedem* acısın gurbet (96/2: 4)

Bu mısra da “ne edem” sözcükleri birleştirilerek “nedem” olmuştur. Aslında bu kullanımlar halk arasında da yaygın olarak kullanılan ağız özellikleri şeklinde düşünülebilir.

Âşık Mürteza Aksüt’ün bazı şiirlerinde de ünlü türemesine rastlamaktayız. Aşağıdaki mısra da “inilemek” sözcüğü kullanılmıştır. İnilemek sözcüğüne “i” sesi eklenerek inilemek şeklinde bir kullanım söz konusudur.

Halk derdiyle *iniledim* dünyada (100/3: 3)

Ağız özelliklerinden kaynaklanan ünsüz değişimleri de sık rastladığımız bir durumdur. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

- t - > - d -: sabredip *dutunuz* dili yârenler (6/1: 3)

- k - > - g -: *goğu* gıybet eden bize gelmesin (6/1: 2)

Ünlü harflerde de ağız özelliklerinden kaynaklanan değişiklikler mevcuttur. Örneğin “amma” kelimesi “emme”, “iyi” kelimesi “eyi” şeklinde kullanılmıştır.

- i - > - e -: *eyi* düzenden ayrı durmak ne kötü (100/3: 4)

- a - > - e -: sevdim *emme* seni ben bulamadım (64/2: 1)

Yukarıdaki birkaç örneğin dışında bu şekildeki değişimleri pek çok şiirde görmek mümkündür.

2.2.2. İfade Özellikleri

Mürteza Aksüt’ün şiirlerinde kendine has bir üslup göze çarpar ancak usta olarak kabul ettiği Alevî- Bektaşî kültürünün önemli isimlerinden olan ve yedi âşıklar olarak bilinen Fuzulî, Nesimî, Hatayî, Viranî, Yeminî, Kul Himmet, Pir Sultan Abdal gibi âşıkların etkisini görmek mümkündür. Ayrıca Mevlana ve Yunus Emre’nin şiirlerinden de etkilendiği bazı şiirlerinde kendini göstermektedir. Yunus’un kullandığı “deyu”, “yuyulayın” gibi kelimelerin geçtiği mısralar şöyledir:

Muhabbetle kalıp evini *yuyanlar* (31/2: 3)

Merhaba canlarım size merhaba (31/2: 4)

Kınamayın Mürteza'yı (20/5: 19)

Bülbül güle konmuş *deyu* (20/5: 2)

Mevlana'nın hoşgörüsünü, Yunus'un insan sevgisini, Hacı Bektaş Veli'nin birlik çağrısını üslubuna yerleştiren âşığımız bu zat- ı muhteremlerin adını ve sözlerini sık sık zikrederek onların yolundan gittiğini söylemektedir.

Başlı gidip başsız gelen
Şems- i Tebruz semah dönen
Mevlana'yı irşad eden
Hacı Bektaş değil midir? (24/2)

Bazı şiirlerinde 17. yy'a damgasını vuran güzellemeleriyle meşhur Karacaoğlu'nın söyleyiş özellikleri kendini gösterir:

Boyun selvi daldır sallanır gider
Alır aklımı kapusuna kul eder
Gözlerin ay kaşın beni del eder
Kapuna kul olamadım ölmem mi? (64/3)

Âşığımızın şiirlerini incelediğimizde eski Anadolu Türkçesine ait olan ve günümüzde pek kullanılmayan od, don, eylik gibi kelimelere de rastlarız:

Mürteza yan yâr aşkına
Düşme nefsin kuşkusuna
Ulaşmasın maşukuna
Aşk oduna yanmayınca (2/3)

Mürteza Aksüt şiirlerinde oluşturduğu kelime ve kelime gruplarının dışında "kalp evi" ifadesini bir çok defa kullanmıştır:

Ehl- i beyt'i sevip yasın bilmemiş
Kinle dolu *kalp* evini silmemiş
Kötülüğe eylik sözün almamış
İnsan olmayana cemden sayılmaz (102/3)

Ayrıca âşığımız şiirlerinde halk hikâyesinin kahramanlarına yer verir. Aslı ile Kerem, Leyla ile Mecnun aşkına şiirlerinde şöyle yer verir .

Bir görüşte aklım aldı
Mecnun gibi çöle saldı
Göz yaşlarım durmaz oldu
Keşke sevmez olaydım (20/2)

Âşıklar, içinde yaşadıkları çağın değişimlerine ayak uydurarak bu değişiklikleri şiirlerine de yansıtmışlardır. Âşıklık geleneğinde yer almayan, pek kullanılmayan ifadeler, terimler, kavramlar yer yer âşığımızın şiirlerinde karşımıza çıkmaktadır. Bir şiirinde yabancı kökenli “fon” kelimesini şu şekilde kullanmıştır:

Politikacılar cami yapmışlar
Dini siyasete alet etmişler
Tanrı’ya bütçeden fon ayırtmışlar
Senin Tanrın var da benim ki yok mu? (97/2)

Yine güncel konularla yakından alakalı olan âşığımız, teknolojiyi, hayatımızda yer edinen kriz, kredi, dolar gibi kelimeleri de kullanmıştır:

Dolar gelirbankacılar batırır
Soyar yurt dışına para kaçırır (53/5: 1, 2)

Kredi alan fabrikayı kurmamış
Kazanç getirmeyen yere savrulmuş (53/9: 1, 2)

2.3. Şiirlerinde Kullandığı Atasözleri, Deyimler, Özdeyişler ve Veciz Sözler

Atasözü ve deyimler anonim halk edebiyatı ürünlerinden olup şiirde verilmek istenen duyguyu, düşüncüyü daha kuvvetli dile getirmede önemli bir işleve sahiptir. Özdeyiş, veciz söz, atasözü ve deyim gibi kalıp ifadeler birkaç cümleyle anlatılmak isteneni tek bir cümleyle ya da kelime grubuyla özetlerler. Bu nedenle âşıkların şiirlerinde sık sık rastladığımız bu sözler şiiri daha etkili bir hale getirerek farklı bir boyuta taşır. Türkçeye gereken özeni gösteren âşıklarımız bu kalıp ifadeleri şiirlerinde yerli yerinde kullanmışlardır.

Âşık Mürteza Aksüt de şiirlerinde bu kültürel unsurları kullanarak dilden dile aktarılmasını sağlamış ve şiirlerine güç katmıştır. Mürteza Aksüt’ün şiirlerinde deyim, atasözü, özdeyiş, veciz söz önemli bir yere sahiptir. Kullandığı deyimlerden bir kısmı mahallî olan âşığımızın şiirlerini bu yönden şöyle incelemeye çalışacağız.

2.3.1. Atasözleri

Her dil ve kültür dairesinde karşımıza çıkan farklı dönemlerde ve farklı yerlerde sav, emsal, mesel gibi terimlerle karşılanan atasözleri çeşitli yaşanmışlıkların, tecrübelerin ürünüdür. Şükrü Elçin, atasözlerini eski tecrübelerin tam bir fikir kompozisyonu içinde bazı

edebî sanatlardan da faydalanılarak açık veya kapalı bir şekilde kuşaklara aktarılan sözler olarak tanımlar (Elçin, 1986: 626).

Milletlerin uzun bir süreçteki tecrübeleri neticesinde ortaya çıkmış olan atasözleri toplum tarafından genel geçer kurallar olarak benimsenmiş ve gelenekselleştirilmiş kalıp sözlerdir. Sanat gücü yönünden yüksek bir özellik arz eden bu kalıp sözleri âşık Mürteza Aksüt'ün bazı şiirlerinde kullandığını görmekteyiz. Şiirlerini kalıp ifadelerle süsleyen Mürteza Aksüt'ün yer verdiği bazı atasözleri şöyledir:

Dost ağlatır düşman güldürür	(61/1: 1)
(Dost güldürür, düşman ağlatır)	
Mürteza kötülük eden ne bulur	(50/5: 3)
(İyilik eden iyilik, kötülük eden kötülük bulur)	

2.3.2. Deyimler

Genellikle atasözüyle karıştırılan deyimler atasözlerinden farklı bir mahiyettedir. Aksoy'un ifadesiyle; çekici bir anlatıma sahip gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış ifadelerdir (Aksoy, 1984: 49).

Âşık Mürteza Aksüt deyimleri şiirlerinde sık sık kullanmıştır. Böylelikle duygu ve düşüncelerini daha etkili bir şekilde dile getirmiştir. Âşığımızın şiirlerinde mahalli deyimler, ikilemelere dayalı deyimler, isim+ fiil terkibine dayalı deyimler, kalıplaşmış ifadelere dayalı deyimler ve çeşitli tamlamalarla oluşturulmuş deyimlere rastlamaktayız.

Çeşitlilik bakımından geniş bir yelpazeye sahip deyimleri âşığımız Mürteza Aksüt şiirlerinde şu şekilde kullanmıştır:

Almanya'ya <i>mitil attım</i>	(17/5: 3)
Babam rüya gördü <i>aşka yetirdin</i>	(81/1: 3)
Bir zalime <i>duş eyledin</i> az zaman	(81/5: 1)
Çok <i>kanlar döküldü</i> senin uğruna	(109/2: 1)
Doğrudur dediler kimi <i>tan etti</i>	(50/3: 3)
Eğer devlete <i>el atar</i> isen	(90/3: 1)
Hak <i>tecelli eder</i> bir gün görürsün	(46/5: 3)
Hak yolunu bilip <i>talip olanlar</i>	(31/2: 1)
İnsanlık uğruna <i>can baş koyanlar</i>	(31/2: 2)

Kimi <i>mala taptı</i> aldı da gitti	(50/1: 1)
Kimi namusuma <i>elin uzattı</i>	(50/3: 1)
Küçük yaşta <i>meyil verdim</i> bu saza	(73/3: 3)
Mürteza'yım <i>el kaldırma</i> başkaları saldırsın	(46/5: 1)
<i>Nefsine uyanlar</i> seni öldürsün	(46/5: 2)
Zehiri <i>bal eyleyen</i> sultanı gördüm	(75/3: 4)
Zeynep Ana <i>saçın yoldu</i>	(9/3: 3)
Ağzı küfür söyler <i>eli sopalı</i>	(102/4: 1)
Muhabbetle <i>kalp evini</i> yuyanlar	(31/2: 3)
<i>Pir duası</i> cana dokunmayınca	(102/2: 3)
<i>Yâr sevdası</i> beter yanan o nârdan	(33/3: 2)
Gözyaşlarım <i>sel sel</i> oldu yâr gine	(40/2: 2)
Senin ile <i>bağı bostan</i> suladım	(99/3: 1)
Ciğerimden <i>ateş aldım</i>	(25/2: 3)
<i>Ölmeden ölürsen</i> seni pir eder	(10/4: 3)
Terketmiyor tutmuş <i>inat damarı</i>	(103/4: 3)
Yâr yitirdim <i>yüzüm gülmedi</i>	(60/1: 2)

2.3.3. Özdeyişler

2.3.3.1. Başkalarına Ait Özdeyişler:

Söyleyenin ya da yazarının belli olduğu bir düşünceyi özlü bir biçimde anlatan bir ya da birkaç cümleden oluşan özdeyişler şiiri destekleyen sözlerdir.

Âşık Mürteza Aksüt'ün şiirlerinde de önemli şahsiyetlerin, din büyüklerinin, vecizlerine rastlanır. Hz. Muhammed (s.a.v)'in; "ilim Çin'de de olsa gidin" sözüne şöyle yer verir:

Hak yaratmış oku emrini vermiş
 Kapı Ali şehri Resul okunmuş
 İlim Çin'de ise gidiniz demiş
 Din elden gider mi sevgim var iken? (80/2)

Yine Atatürk'ün; "en hakiki mürşid ilimdir" sözü mısralarında şu şekilde yer bulur:

Laik bir düzene hizmet edersen
 Var olan insana birlik dilerse
 En hakiki mürşit ilimdir dersin
 Mustafa Kemal'im bunu istiyor

(90/4)

2.3.3.2. Âşık Mürteza Aksüt'e Ait Veciz Sözler

Âşık Mürteza Aksüt'ün şiirlerinde kendisine ait çok sayıda atasözü değerinde veciz deyişleri vardır. Şiirlerinde kullandığı terkipler, kısa ve özlü cümleler onun söz söylemedeki ustalığını göstermektedir. Bu sözlerden bir kaç şöyledir:

Aşksız ilme eremedim	(2/2: 1)
Marifeti deremedim	(2/2: 2)
Düşme nefsin kuşkusuna	(2/3: 2)
Ulaşmazsın maşukuna	(2/3: 3)
Bahçem yok ki bağban olam bir bağa	(66/5: 1)
Dağı yeşil orman olsa	(3/2: 2)
Yol gitmedik yer kalmasa	(3/2: 3)

2.4. Âşık Mürteza Aksüt'te Sanat Endişesi

Şiirleri sıgılıktan, basit anlamlı olmaktan çıkaran edebî sanatlar bir şairin de hünerini göstermesi açısından oldukça önemlidir. Şiir, kullanılan edebî sanatlarla derinleşir, güzelleşir. Âşık Mürteza Aksüt'ün şiirlerine baktığımız zaman birçok edebî sanatı yerli yerinde ustalıkla kullandığını görürüz. O sanat kaygısı, endişesi taşımadan doğal bir şekilde, içtenlikle şiirlerini oluşturmuştur, vermek istediği mesajları şiir aracılığıyla muhataplara ulaştırmıştır.

Onun şiirlerinde teşbih, telmih, teşhis, mübalağa, tezat, tenasüp gibi pek çok edebî sanatı görebiliriz. Özellikle telmih sanatını çok fazla kullanmıştır. Biz burada Mürteza Aksüt'ün şiirlerinde yer alan edebî sanatları tespit etmeye çalışacağız. Şiirlerinde kullandığı edebî sanatları şöyle sıralayabiliriz:

2.4.1. Benzetmeler (Teşbih)

Sözü daha etkili kılmak için aralarında ilgi bulunan iki şeyden zayıf olanın güçlü ve üstün olana benzetilmesiyle yapılan teşbih şiirlerde rağbet edilen bir sanattır. Âşığımız

şiiirlerinde teşbihi ustaca kullanmıştır. Klasik benzetmelerin dışında kendisine özgü benzetmelerle de şiiirlerini zenginleştirmiştir.

<i>Açmasa öter mi ozanın sazi</i>	(56/3: 4)
<i>Boyun selvi daldır, sallanır gider</i>	(64/3: 1)
<i>Bu cennet vatani düşmana vermez</i>	(109/3: 2)
<i>Bülbül oldum sana konamadım</i>	(64/2: 2)
<i>Bülbül olup yâr aşkına çok öttüm</i>	(34/2: 1)
<i>Coşkun su gibi hürriyet</i>	(109/1: 6)
<i>Değirmen barajlar döner can gibi</i>	(99/6: 2)
<i>Deyiş ilim burcu kokan nanedir</i>	(45/3: 2)
<i>Dillerin balda yüzüyor</i>	(20/3: 3)
<i>Dostluğu tattım bir baldır</i>	(16/5: 2)
<i>Gönlündeki cennet bağa</i>	(20/5: 3)
<i>Gözlerin ay kaşın beni deleder</i>	(64/3: 2)
<i>Hastanede diken oldu yataklar</i>	(74/5: 1)
<i>Işık verdin güneş gibi ay gibi</i>	(99/6: 3)
<i>İnci dişler gülse hemen gelir yaz</i>	(64/4: 2)
<i>İnsan gönlü Kabe onu incitme</i>	(38/3: 3)
<i>Kırmızı yanağı çevresi beyaz</i>	(64/4: 1)
<i>Leblerinden bal tamadım ölmem mi?</i>	(64/1: 2)
<i>Mürteza da bir arıdır</i>	(16/5: 1)
<i>Nefesin gül kokar sözün bal Leyla</i>	(36/1: 4)
<i>Sazım silahımdı çıktım dağlara</i>	(72/4: 1)
<i>Şekli bismillahsın severim Leyla</i>	(36/1: 2)
<i>Toprak sinesine yatırdı beni</i>	(66/4: 4)
<i>Turna gibi semah tuttu</i>	(4/2: 2)

Verilen örneklerde görüldüğü gibi Âşık Mürteza Aksüt sazını silaha, insan gönlünü Kabe'ye, Leyla'nın suratını bismillah sözüne, nefesini gül kokusuna, sözünü bala, kendi bedenini toprağa, hürmeti coşkun suya, vatani cennete, sevgilinin boyunu selviye, semah tutmayı turnaya, kendisini bülbüle, sevgilisini güle vs. benzetmektedir. Bütün örnekleri vermek mümkün olmadığı için birkaç örnekle edebî sanatlardaki ustalığını göstermeye çalıştık.

2.4.2. Telmih:

İnsanlar tarafından bilinen, geçmişteki bir olaya ünlü bir kişiye, bir inanca, bir atasözüne veya bir şiire işaret etme sanatı olan telmih daha çok hatırlatma amacına yöneliktir.

Âşıklar şiirlerinde tarihi olaylara, peygamber kıssalarına, evliyâların, âşıkların hayatlarına, efsanevî aşk kahramanlarına, ünlü şair, yazar ilim adamlarının sözlerine vs. pek çok konuya yer vermişlerdir. Onların hayatlarından, sözlerinden yola çıkarak bazı hatırlatmalarda bulunmuşlar ve şiirlerini güçlendirmişlerdir. Âşık Mürteza Aksüt de bir çok şiirde telmih sanatına başvurmuştur. Bazı şiirleri baştan sona telmihlerle doludur. O şiirlerinde, peygamberlere, ünlü ozanlara, efsanevî aşk kahramanlarına, toplumu derinden etkileyen olaylara, Mustafa Kemal’e yönelik telmihler de bulunmuştur. Yine Mevlana, Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli gibi tasavvufî şahsiyetlere de belirgin özellikleriyle yer vermiştir.

Ezelden bu şöhret sana verilmiş
Battalgazi erin doğmuş Malatya
İslam tarihine şanın yazılmış
Gazilerden kalmış soyun Malatya (43/1)

“Şanlı Malatya” adlı şiirinde Malatya için önemli bir yere sahip olan ve Malatya’nın bir ilçesine adını veren menkibevî bir şahsiyet olan Battalgazi’ye yine Malatya ve Türkiye için önemli iki cumhurbaşkanına telmihte bulunmaktadır. “Ölmem mi?” adlı şiirinde ise “gül ile bülbül” aşkına telmihte bulunur.

Türkiye’nin sınırın çizenden biri (43/6: 1)
Yardım etmiş Özal şanlı İnönü (43/6: 2)

Bülbül oldum güldüm sana konamadım (64/2: 2)

“Âşıklık Verildi” adlı şiirde de “ne istersin Eyüb gibi sabreyleyen kulundan” mısrası ile sabırla bilinen Eyüb peygambere telmihte bulunmaktadır.

Mürteza’nın eşin aldın elinden
Hiç gülmedim ayırmadın yolundan
Ne istersin Eyüb gibi sabreyleyen kulundan
Beni sabırlı bir insan eyledin (81/6)

Ciğerimden ateş aldım (25/2: 3)
Kerem gibi yakma ne olur (25/2: 4)

Gel Mürteza'm gurbet ele
 Bülbüldüm konmadım güle
 Mecnun gibi çölden çöle
 Düşürüp ağlatma ne olur (25/4)

Yukarıdaki dörtlüklerde üç tane telmih birden yapılmıştır. Efsanevî âşıklardan Aslı ile Kerem, Leyla ile Mecnun, Gül ile Bülbül aşkına telmihte bulunmuştur.

“Hızır” adlı şiirinde de Hz. Musa’nın Hızır ile olan yoldaşlığına telmihte bulunmuştur:

Musa ile yoldaş olan
 Sırları ona bildiren,
 Deryalarda yol gösteren
 Yetiş pirim Hızır yetiş (29/1)

“Üzülme Ey Gönlüm” şiirinde de hazineleriyle ünlü Karun’a telmihte bulunmuştur:

Kimi mala taptı aldı da gitti
 Üzülme ey gönül alsın da gitsin
 Nice Karun gibi zengin de bitti
 Üzülme ey gönül olsun da gitsin (50/1)

2.4.3. Teşhis (Kişileştirme)

Tabiatla bulunan insan dışındaki bütün varlıkları, her türlü eşyayı insanlar gibi davrandırma ve canlandırma sanatı olan teşhiste kişileştirilen varlıklar yeni imajlar ve kimlikler kazanırlar. Âşık Mürteza Aksüt’ün şiirlerinde teşhis şu şekilde kullanılmıştır:

Deryada *sessiz yatarsın* (99/5: 3)
 Dostunu kaybetmiş *gönül hastadır* (91/4: 3)
Kalk gönül gidelim Hüseyin’e doğru (87/1: 1)
Sazım bana gardaş oldu (112/1: 6)
Şen Malatya’m seni bir dahi görsem (88/1: 1)
 Üzülme ey gönül alsın da gitsin (50/1: 4)
 Üzülme ha deli *gönlüm üzülme* (48/4: 4)

2.4.4. Mübalağa(Abartma)

Bir şeyin etkisini güçlendirmek amacıyla o şeyi olağanüstü bir şekilde anlatma esasına dayalı bu sanatta bir şey olduğundan pek fazla ya da pek az gösterilir.

Âşık Mürteza Aksüt şiirlerinde zaman zaman mübalağa sanatına başvurmuştur.

Başlı gidip başsız gelen	(24/2: 1)
Bir kış içindeyken getirdi yazı	(109/1: 3)
Cansız duvarı yürüten	(24/3: 2)
Didem Ceyhun oldu kurumaz nemi	(66/3: 2)
Dillerin balda yüzüyor	(20/3: 3)
İnci dişler gülse hemen gelir yaz	(64/4: 2)
Muhabbetle kalp evini yuyanlar	(31/2: 3)

Âşık Mürteza Aksüt mübalağalarında genellikle güzel duygularını yansıtmıştır. Bazen bir veliye olağanüstü özellikler katmış, bazen sevgilinin güzelliğini, onda uyandırdığı hisleri abartılı bir şekilde coşa gelerek yansıtmıştır. Bazı şiirlerinde de kendi sıkıntılarının fazlalığını, şiddetini anlatmak için bu sanattan faydalanmıştır.

2.4.5. Tezat:

Anlam bakımından birbirine zıt olan iki düşünce, hayal veya duyguyu bir arada söyleyerek oluşturulan tezat sanatında sözün veya fikrin etkisini arttırma amacı vardır.

Dünya zıtlıklar üzerine kuruludur. Bir şeyi var eden, değerini anlaşılır kılan onun zıddıdır. Bu nedenle şairler de şiirlerinde düşüncelerini desteklemek, anlaşılır kılmak için onu zıddıyla birlikte anlatmışlardır. Âşık Mürteza Aksüt de şiirlerinde tezat sanatından yararlanarak duygu ve düşüncelerini sağlam bir temele oturtmaya çalışmıştır. Âşığımız tezat sanatına şöyle yer vermiştir:

Bir kış içindeyken getirdi yazı	(109/1: 3)
Cem lokması pişer küskün barışır	(51/1: 3)
Anayı babayı koydum <i>sılada</i>	(96/1:3)
Çekilir mi gahrın acısın <i>gurbet</i>	(96/1: 2)
<i>Doğru</i> söze yorulmazsın	(21/5: 3)
<i>Eğri</i> söze çok yoruldum	(21/5: 4)
<i>Kötülük</i> edene <i>iyilik</i> et dedim	(44/5: 3)
<i>Kuzeyi</i> ovadır <i>güneyi</i> Beydağı	(88/3: 2)

2.4.6. Diğer Edebî Sanatlar:

Âşık Mürteza Aksüt'ün şiirlerinde yukarıdaki bölümlerde detaylı olarak ele alıp incelediğimiz edebî sanatların dışında istiare, tenasüp, istifham, kinaye, hüsn- i talil, mecaz- ı mürsel gibi sanatlara da rastlarız. Aşağıdaki şiir parçaları âşığımızın kullandığı diğer sanatlara örnek olarak seçilmiştir.

Tenasüp: Anlam bakımından aralarında çeşitli ilgiler bulunan iki veya daha fazla kelimeyi tezat olmaksızın bir araya getirme sanatıdır.

Senin ile **bağı bostan suladım**
Beslediğin **ağaçtan gül meyve** buldum
Suladım tarlamı ekinim aldım
Sen benim nimetim değil misin **su?** (99/3)

İstifham: Duygu ve alatımı güçlendirmek amacıyla, karşılığında herhangi bir cevap beklemeden soru sorma sanatıdır.

Acep nasıl kavuşurum yâre ben? (79/1: 4)
Ali din uğruna savaşmadı mı? (77/5: 1)

Devletten bir yardım dine gelirse (52/1: 1)
Din politikaya alet olmaz mı? (52/1: 2)

Maun Sure ol yedide bildirdi (85/4: 1)
Gösteriş namazlar Hak emri miydi? (85/4: 2)

Âşığımızın şiirlerinin çoğu istifham sanatıyla oluşturulmuştur. Hemen hemen hepsinde bir ya da birkaç mısra bazen de şiirin bütününde bu soru sorma sanatını görmekteyiz.

İstiare: Bir sözün benzetme amacıyla başka bir sözün yerine kullanılmasıdır. Teşbih sanatının yoğunlaştırılmış şeklidir.

Anasın kaybetmiş *kuzularımız* (74/3: 3)
Bir cami vardır kalbimde (23/5: 1)
Bu *cennet vatani* düşmana vermez (109/3: 2)
Fırat suyu ol *sultana* (94/1: 4)
Muhabbetle *kalp evini* yuyanlar (31/2: 3)
Şahım susuz şehit oldu (7/10: 3)
Yazın bağlar giyer *yeşil donunu* (88/2: 2)

Mecaz- ı mürsel: Bir sözü benzetme amacı gütmeyen gerçek anlamı dışında, başka bir anlamda kullanma sanatıdır.

Çok kanlar döküldü senin uğruna (109/2: 1)
Mürteza derdimi döktüm tellere (72/5: 3)

İrsal- i mesel: Söylenen bir düşünce veya fikri geliştirmek amacıyla onu bir atasözü, deyim veya atasözü- deyim niteliğinde bir sözle destekleyerek kuvvetlendirmektir.

Dost ağlatır, düşman güldürür (61/1: 1)
Mürteza kötülük eden ne bulur (50/5: 3)

Tekrir: Bir şiirde anlatımı güçlendirmek amacıyla bazı kelime veya kelime gruplarının tekrarlanmasına denir.

Yâri bulup gölgelerde eğlensem (88/4: 3)
Gönül tazelenir can tazelenir (88/4: 4)

Nida: Şairin duygu ve heyecanlarının coşması sonucu olayları ve varlıkları göz önüne getirerek değişik ünlemlerle onlara seslenmesidir.

Üzülme ey gönül savursun gitsin (50/2: 4)

2.5. Şiirlerinde Ele Aldığı Konular:

Âşıklar içinde yaşadıkları toplumu en iyi anlayan ve onların duygularını, düşüncelerini, acılarını, sevinçlerini özlemlerini en iyi yansıtan kişilerdir. Şiirleri ve sazları eşliğinde bu duyguları terennüm eden âşıklarımızın en çok işlediği konular aşk, ayrılık, yoksulluk, ölüm, tasavvuf, sevgi, hoşgörü, zamandan şikâyet vs. Mürteza Aksüt'ün şiirlerinde de fazlasıyla yerini bulmuştur. Konu çeşitliliği bakımından oldukça geniş bir yelpazeye sahip olan âşığımızın şiirlerinde göze çarpan en önemli konular sevgi, hoşgörü, adalet, dürüstlüktür. O şiirlerinde insanlara doğru yolu göstermeye çalışmış ve birlik mesajları vermiştir. Daha çok inancı ekseninde oluşturduğu şiirlerinde insana insan olduğu için değer verilmesi gerektiğini vurgulayan âşığımız bu dünyada iyi işler yapan, öteki aleme göçtükten sonra bıraktıklarıyla anılan insanların ölmeyeceğine inanır, Hakk'ın insan gönlünde olduğunu söyler ve insan gönlüne “kalp evi” sıfatını yakıştırarak sık sık kullanır. Hayatının bütününe yansıtmış olduğu gönül genişliğini ve mütevazı tavrını şiirlerinde de görmemiz mümkündür. Her ne kadar Alevî- Bektaşî kültürünün yoğun etkisini bilsak da şiirlerinde, konu bakımından hemen hemen her tarzda şiir söylemiştir.

Âşığımızın şiirlerinde göze çarpan konular şunlardır: Aşk, gönül, öğüt, eleştiri, zamandan şikâyet, çeşitli şahıslarla ilgili şiirleri, peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v) ile

ilgili şiirler, diğer peygamberler, veliler, evliyâlar, dervişler, din ve devlet büyükleriyle ilgili şiirler, tabiat, çevre, bilim, sağlık, zümre, çeşitli sıkıntılar, sevinçler, Atatürk, cumhuriyet, hürriyet ile ilgili şiirler, attettiği şiirler, kendi benliğiyle ilgili şiirler vs. sosyal mesaj içerikli şiirler. Âşığımızın şiirlerindeki konu çeşitliliği onun ne kadar hünerli, hayatı farklı açılardan yaşayan, şiirlerine de yansıtan biri olduğunu göstermektedir. Teknik bakımdan şiirlerde bazı problemler olsa da içeriği oldukça sağlam, konu bütünlüğü, verilmek istenen duygu ve düşünceler yerli yerindedir. Biz bu çalışmamızda Âşık Mürteza Aksüt'ün şiirlerinde işlediği konuları tespit etmeye çalışacağız.

2.5.1. Aşk ve Sevgi Konulu Şiirleri:

Aşk ve sevgi konulu şiirler, edebiyatımızın her döneminde en çok işlenen konulardandır. Gerek divân edebiyatında gerekse anonim halk edebiyatında ve yeni dönem Türk şiirlerinde de şairler, âşıklar şiirlerinin çoğunu aşk üzerine yazmış ve söylemişlerdir. Her şeyin temeli olan aşk, âşıklarımıza da ilham vermiş, kimi beşerî aşkla kimi de Hak aşkıyla yanıp tutuşmuş ve şiirlerini bu aşk ateşiyle kaleme almışlardır. Kendisi de bir Hak âşığı olan Mürteza Aksüt her ne kadar iki evlilik yapmış ve eşlerini çok sevmişse de gerçek anlamda bir insana karşı aşk olarak ifade edebileceğimiz tarzda duygular beslememiştir. Âşığımız insana duyulan aşkı, beşerî aşkı Allah'a ulaşmada araç olarak görür. Onun aşkı yalnızca Allah'adır. O bir söyleşimiz sırasında Allah'a duyduğu aşkı gözleri dolarak, sesi titreyerek zaman zaman da duraksayarak anlatmıştır. Gönlü Allah aşkıyla, Ehl- i beyt sevdasıyla dolu olan âşığımız bir şiirinde efsanevî âşıklar Leyla ile Mecnûn aşkından etkilenip mecazî aşka yer vermiştir:

Seni seven hasretinden yanıyor
Aşk meyi sunarsan ölüm gelmiyor
Seven gönül nefsi ağyâr sevmiyor
Ağyârı yaratan hikmetsin Leyla (36/2)

Dilinde, yüreğinde hep Allah olan âşığımız bir şiirinde Allah'a olan aşkını şöyle ifade etmektedir:

Âşık oldum Yaratan'a sazımla
Zikrimde kim vardır Tanrı'dan başka
Bağlandım ol Muhammed'e canımla
Zikrimde kim vardır Resul'den başka (35/1)

Âşık Mürteza Aksüt aşk ve sevgiden bahsettiği bir başka şiirinde âşığın sürekli sevdiğinin sevdasıyla yandığını, sevgilinin cevri u cefâsının âşığın yüreğini delip geçtiğini, onun derdinin ancak sevgili olduğunu Aslı ve Kerem aşkına telmihte bulunarak şöyle dile getirir:

Gönül arar sevdiğini bulmazsa
Yâr rastgelip gözyaşımı silmezse
Yâr da bizden uzak gidip gelmezse
Kerem gibi ateş alıp tütmez mi? (54/2)

Âşığımızın şiirlerinde yer alan mecazî aşklardan birinde aşk karşısındaki çaresizliğini, kendisini Mecnûn'a benzeterek Leyla ile Mecnûn aşkına göndermede bulunur, sevgilinin güzelliği karşısında nasıl perişan olduğunu biraz da sitem ederek şöyle ifade etmektedir:

Bir güzele meyil verdim
Keşke vermez olaydım
Yüzünü gördüm ayıldım
Keşke görmez olaydım (20/1)

Bir görüşte aklım aldı
Mecnûn gibi çöle saldı
Gözyaşlarım durmaz oldu
Keşke sevmez olaydım (20/2)

“Severim Yârim Ben Seni” adlı şiirinde yine sevdiğinin aşkından yandığını, bu ızdıraba bir son vermesini sitemkâr bir şekilde dile getirir:

Severim yârim ben seni
Bırakıp gitmesen ne olur
Gelsen anlasan derdimi
Böyle sızlatmasan ne olur (25/1)

Âşık Mürteza Aksüt'ün “Ölmem mi?” adlı şiirinde sevgilinin fiziksel özellikleri klasik benzetmeler ve yine âşığımızın kendine özgü benzetmeleriyle süslenmiştir; ayrıca gül ile bülbül aşkına atıfta bulunulmuştur:

Ne kadar güzelsin sevdiğim dilber
Leblerinden bal tatmadım ölmem mi?
Girem kalp evine bana da yer ver
Kalp evine giremedim ölme mi? (64/1)

Boyun selvi daldır sallanır gider
Gözlerin ay kaşın beni delede
Alır aklım kapusuna kul eder
Kapına kul olmadım ölmem mi? (64/3)

Kırmızı yanağı çevresi beyaz
İnci dişler gülse hemen gelir yaz
Bülbül güle kızar gül de eder naz
Mürteza'ya naz edersen ölmem mi? (64/4)

“Aşksız İbadet Olur Mu?” adlı şiirde de her şeyin aşkla mümkün olabileceğini şu mısralarla dile getirir:

Aşksız ibadet olur mu?
Tanrı sözü okunurmu?
Yalvarma aşksız olur mu?
Hakk'a âşık olmayınca (2/1)

Âşığımız ilk eşini 1994 yılında kaybeder ve onun ölüm haberini kendisi de yoğun bakımdayken alır. Bunun üzerine duygu yüklü şu mısraları döker kağıda gözyaşlarıyla:

Geniş hastaneler bana dar oldu
Çok bekledim benim ah yâr gelmedi
Elin yâri geldi yemek yedirdi
Yemek yedirecek yârim gelmedi (58/1)

Elin eşi dostu geldi yanına
Mezardan göndermiş çiçeği bana
Uğruma can vermiş hem yana yana
Uğruma can veren yârim gelmedi (58/2)

Eşi Fatma Hanım'ın ölümü onu derinden sarsar. Hem eşi, hem sırdaşı, hem yoldaşı, aynı zamanda beş çocuğunun annesi olan Fatma Hanım'ın ardından “Ayrılık” adlı şiirde de ona duyduğu hasreti, özlemi şöyle dile getirir:

Böyle mi yazılmış yazılarımız?
Dostları da üzdü sızılarımız
Anasın kaybetmiş kuzularımız
Yavruların benzi soldu neylerim (74/3)

Dertliler var benim gibi çağlayan
Bahar seli gibi taşlara vuran
Gözyaşını sel sel edip ağlayan
Hakk'tan böyle emir geldi neylerim (74/4)

Aşk ve sevgi üzerine yazdığı şiirlerinin sayısı çok fazla olmayan âşığımızın bu temayla ilgili son şiiri de “Yâr Aşkına” adlı şiiridir. Bu şiirinde tasavvufî bir aşk göze çarpmaktadır. Her ne kadar aşk konulu şiir sayısı az olsa da onun gönlünden taşan Hak aşkı bütün şiirlerine farklı konularla, temalarla sirayet etmiş bu aşkla şiirlerini yazmıştır. “Yâr Aşkına” adlı şiiri bir nevi bu düşünceyi destekler niteliktedir. O bu şiirde aşkın çeşitliliğine dikkat çekerek kime duyulursa duyulsun aşkın heyecanına herkesin katılmasını ister:

Hak çağırdı o da gitti
Turna gibi semah tuttu
Kırk canlara gönül kattı
Sen de coş kırklar aşkına (4/1)

Mürteza saz ile coşar
Kükremiş bendinden taşar
Yâr için dağları aşar
Sen de coş sağ yâr aşkına (4/4)

2.5.2. Gönül Konulu Şiirleri:

Gönül âşıkların sığınağı, acılarını ızdıraplarını çektikleri çile hazinesidir. Âşığın gönlünde sevgili vardır, Hak vardır. Bu nedenle gönül inciltilmez, dokunulmazdır. Âşığımız Hakk’ın insan kalbinde olduğunu bundan dolayı da insanları kırmanın doğru olmadığını vurgulayarak ona hürmet edilmesi gerektiğini söyler. Ve zaman zaman şiirlerinde gönül evi, kalp evi tamlamalarını kullanır. Âşıklar gönüllerinde baktıkları, besleyip büyüttükleri sevgileri için her türlü sıkıntıya, cefâyâ katlanır ancak sevgilinin yüz vermeyişi onları kendilerinden geçirir ve âşıklar sevgilinin acımasızlığından dem vurarak kendi sıkıntılarını ne halde olduklarını şiirlerde dile getirirler. Âşık Mürteza Aksüt de birkaç şiirde kendi gönlüne seslenir, onun sıkıntılarını şöyle ifade eder:

Gönlüm bürünmüş dumanı
Muhannet vermez amanı
Azrail istiyor bu canı
Canın verme diyenim yok (19/2)

Âşığımızın gönlü hep gam keder içindedir. Bu durumunu aşağıdaki şiirinde şöyle dile getirir:

Bana dediler ki niçin ağlarsın
Yâr yitirdim benim yüzüm gülmedi
Her dem böyle kendi özümden yanarım
Yüzüm güldü gamlı gönlüm gülmedi (60/1)

Gönlüyle adeta konuşan âşığımız “Üzülme” adlı şiirinde de adeta gönlünü karşısına alıp sohbet eder gibi şu ifadeleri kullanmıştır. Onu teskin etmeye çalışmıştır:

Cihanda doğruya zulüm ederler
Üzülme ha deli gönlüm üzülme
Doğru konuşana kıymet vermezler
Üzümle ha deli gönlüm üzülme (48/1)

“Kalp Evi” tamlamasının yer aldığı şiirlerinden “Merhaba” adlı şiirde şu ifadelere yer verir:

Hak yolunu bilip talip olanlar
İnsanlık uğruna can baş koyanlar
Muhabbetle kalp evini yuyanlar
Merhaba canlarım size merhaba (31/2)

Yine “Hz. Muhammed (s.a.v) Mustafa’nın Bize Emanetleri” adlı şiirde gönlü şu ifadelerle daha değerli kılmakta ve yüceltmektedir:

Cahil insnalara ilim öğrettin
Şehri benim ali kapı bildirdin
Hak insan kalbinde hürmet et dedin
Saygıyı öğrettin bize Muhammed (44/4)

Şiirlerinde gönüle büyük önem veren Âşık Mürteza Aksüt zaman zaman kendi gönlüyle dertleşir, sitemlerini ona bildirir. Gönül yıkmanın kolay yapmanın zor olduğunu söyleyen âşığımız bu yönde insanlara nasihatlerde bulunur.

2.5.3. Dostluk, Kardeşlik ve Hoşgörü Konulu Şiirleri:

Şiirlerinin bütününde aşk temeli üzerine kurulu bir hoşgörünün olduğu Mürteza Aksüt insanların birbirlerini anlamalarının hoşgörülü olmalarıyla alakalı olduğunu, anlamamanın ve anlaşılmanın hoşgörüden geçtiğini sürekli vurgulamaktadır. Dostluk, kardeşlik ve hoşgörü içerikli şiirleri oldukça fazla olan âşığımız bu yönde sosyal içerikli mesajlarla, verdiği nasihatlerle, birlik olma heyecanı ve coşkuyla insanları hoşgörüye davet etmiştir. “Birleşmesi Mümkün Değil Mi?” şiirinde insanlara seslenerek bir olma, birlik olma çağrısında bulunur. Ona göre bütün yollar Allah’a çıkmalı ayrı gayrı olmamalıdır:

Hepsi Tanrı yolu, ayrı değil ya
Kırklardan kalmıştır bize bu dava
Engin gönüllüler gelse sedaya
Birleşmesi mümkün değil mi gardaş? (95/2)

Kardeşlik, dostluk ve hoşgörü vurgusu yaptığı “Cihat” şiirinde oldukça anlamlı mesajlar vererek insanların kötülükle bir yere varamayacağını, düşmanın da insan olduğunun unutulmaması, öfkeyle, kinle hareket edilmemesi gerektiğini şöyle dile getirir.

Yaratan şer söylemedi
Şer ile varılmaz Hak divânına
Muhammed şer ile cihat demedi
Katledip varılmaz Hak divânına (38/1)

Üç günlük dünyada insan ağlatma
Hak yarattı onu ateşe yakma
İnsan gönlü Kabe onu incitme
Kul hakkıyla varma Hak divânına (38/3)

“İnsan Olan Gelir Yola” şiirinde de insanların kötü emellerini, hırslarını bir tarafa bırakıp anlaşma yoluna gitmelerini herkesin bir anne ve babadan dünyaya geldiğini dolayısıyla kardeş olduğunu şu şekilde ifade eder.

Kavga etme kardeşindir
Akraba bacın eşindir
Ya bir dostun tanışındır
Dostu bulsan anlaşarak (16/3)

Dostluğa büyük önem veren âşığımız bir çok şiirinde bundan bahsetmiş hatta bir şiirine “Dostluk” adını vermiştir. Bu şiirinde duygularını şöyle yansıtmıştır:

Bu din, mezhep laik görüş olmazsa
Hepsi insan deyip eşit tutmazsa
İrki dili için kurşun atarsa
İnsan birbirine hiç dost olur mu? (98/2)

Âşık Mürteza Aksüt hoşgörü, dostluk, kardeşlik kavramlarını bu uğurda yol alan ve hatta canını veren büyük zatların sözleriyle de destekler, onların hayatlarından örnekler verir onların yolundan gittiğini onlarla dost olduğunu söyler: “Çoğu Tanımadı” adlı şiirinde onların yerine geçerek onların diliyle konuşur:

Viranî idim doğrandım
Hallaç Mansur oldum yandım
Pir Sultan oldum asıldım
Çoğu tanımadı beni (15/11)

O hoşgöründe sembol olmuş, dostluğu kardeşliği yazmak için canından vazgeçmiş insanların dünya görüşünden, hayatlarından etkilenmiş Mevlana, Yunus gibi zatları, böyle bir gönle sahip insanları örnek almış evvela Hz. Muhammed (s.a.v.) gibi en büyük hoşgörüye sahip peygamberimizi örnek alarak şiirlerinde O'nun açtığı yoldan gittiğini şöyle dile getirmiştir:

Din güzel ahlâktır bize bildirdin
Ahlâkı olmayan dinsizdir dedin
Yaratan affetmez kul hakkı dedin
Kulları sevdirdin bize Muhammed (44: 2)

2.5.4. Çeşitli Şahıslar İle İlgili Şiirleri

Şiirlerinde çoğu zaman kendisinden, ailesinden, yakın çevresinden bahseden Âşık Mürteza Aksüt bazı şiirlerinde isim olarak geçtiği şahsiyetlerin, din büyüklerinin, önemli zatların dışında özellikle bir kişiden bahsettiği, başlı başına bir kişiye ait olan pek çok şiiri de vardır. Başta Hz. Muhammed (s.a.v) olmak üzere, Hz. Ali, Hz. Hızır, Hacı Bektaş Veli, Zeynel Abidin, Hz. Hüseyin gibi bire bir ithaf ettiği şiirlerinin dışında, Atatürk'le ilgili birkaç şiiri de vardır.

Peygamber efendimiz (s.a.v) ithafen yazdığı şiirinde O'nun özelliklerinden bahsederek, doğru yolu bize gösterdiğini vurgulamaktadır.

Komşun açken bize tok yatma dedin
Fakire yardımını bize öğrettin
Kötülük edene iyilik et dedin
Mürtezaya öğüt verdin Muhammed (44/5)

Yine bir şiirinde Almanya'daki berber arkadaşına ithafen şunları dile getirmiştir:

Selam haber saldım gelmezsin nüçün
Berber saçlarımı kesmeye gel gel
Eller sefâdan uzatır saçın
Benim ki cefâdan uzadı gel gel (70/1)

“Hacı Bektaş Değil Midir? Adlı şiirde ünlü mutasavvıf, Hak âşığı Hacı Bektaş Veli'yi şöyle anlatır:

Başlı gidip başsız gelen
Şems- i Tebriz semah dönen
Mevlana'yı irşad eden
Hacı Bektaş değil midir? (24/2)

Alevî- Bektaşî kültüründe önemli bir yere sahip olan bir din büyüğü olan Zeynel Abidin için yazdığı şiirde duygularını şöyle yansıtmıştır:

Çok ağladın gözün yaşın dinmedi
Şehit yasın çektin yüzün gülmedi
Keşiş kurban verdi başı vermedi
Sevenleri affet Zeynel Abidin (82/4)

21. yy'a damgasını vuran ve Alevî- Bektaşî geleneğinin önemli temsilcilerinden olan Mahzûnî Şerif için yazdığı şiirinde deduygularını şöyle ifade eder:

Avcılar çevirmiş ceylanım darda
Kurtulması zordur avcı elinden
Yuvamı kaybettim yavrular nerde
Bulur muyum gitsem eski yolumdan (78/1)

2.5.5. Kendi Benliğiyle İlgili Şiirleri:

Kişi kendi benliğine doğru yola çıktığı taktirde kendini bilebilir ve kendini bilen insan ancak Allah'a ulaşabilir, her şeye rağmen güzelliklerin farkına varır, iç dünyası zenginleşir. âşıklar da diğer bütün duygu ve düşüncelerinde olduğu gibi kendileriyle ilgili, kendi benliklerini anlamaya, tanımaya ve tanıtmaya yönelik ifadelerini şiirlerine yansıtmış onlar aracılığıyla iç dünyalarını anlatmışlardır. Âşık Mürteza Aksüt şiirlerinde benliğiyle ilgili çağrıcı ifadeler kullanmaktadır. O bir Hak âşığı olarak benliğinden sıyrıldığını, hevâ vü hevesten geçtiğini, amacının doğru yoldan gitmek olduğunu söyler. Aşağıdaki dörtlükte de bu düşüncelerini destekleyici mısralar göze çarpmaktadır:

Şehvetliye olma yoldaş
Bil Tanrı'yı şükret haldaş
Hayır yapmak ister isen
Bekar çok evlendir gardaş (26/4)

Zevke düşen dört evlendi
Nefsin şeytana dönderdi
Mürteza nefsini bildi
Ölümden korkma sen gardaş (26/5)

Zaman zaman iç dünyasında yaşadığı sıkıntıları dile getiren âşığımız her zaman şükretmesini bilmiş veher türlü sıkıntının Allah'tan geldiğini bilerek gönlünü teselli etmiştir:

Nice dertler verir sabrını dener
 Sebepler halk eder derdini dener
 Aşılmaz dağ olsa yoluna döner
 Kimse götürmez yol olmayınca (33/2)

“Canım Verme Diyenim Yok” şiirinde kendisiyle baş başa olduğunu, ruh dünyasının olumsuz yansımalarını şu şekilde dile getirir:

Bülbül oldum ötüyorum
 Şu halimden bilenim yok
 Derdime dert katıyorum
 Bu derdimi silenim yok (19/1)

İç dünyası oldukça zengin olan âşığımız kendisine âşıklık verilmesiyle manevî bir yönden benliğinde değişiklikler olduğunu Hakk’ı bulmak ümidiyle kendinden geçtiğini ve Hakk’a âşık olduğunu söyler. “Âşıklık Verildi” şiirinde bu serencamı şöyle dile getirmektedir:

Yaş on iki ilkokulu bitirdim
 Elime saz verdin âşık eyledin
 Babam rüya gördü aşka yetirdin
 Aşkın kemendine sen bend eyledin (81/1)

Âşıkların şiirlerine bakarsak onlarla ilgili bilgilere ulaşabiliriz. Âşığın hayata bakışı, dünya görüşü, insanları nasıl gördüğü, kendi iç dünyası gibi pek çok bilgiye şiirlerinden ulaşabiliriz. Âşık Mürteza Aksüt de şiirlerinde kendini, yüreğini ortaya koymuştur. Şiirleri onun aynasıdır.

2.5.6. Dert Konulu Şiirleri:

“Binayı nem, insanı gam çürütür” atasözünde vurgulandığı gibi dert insanı yer bitirir. İnsan nefes aldığı müddetçe çeşitli sıkıntılarla karşılaşılacak ve pek çok acıyı tadacaktır. Bu nedenle bunun bilincinde olup başımıza gelen sıkıntıların içinden güzellikleri görerek hayattan zevk alabilir, hayatımızı yaşanılır hale getirebiliriz. Her zorlukla beraber kolaylık da vardır. Gerek kendi sıkıntılarını gerekse tercüman oldukları insanların sıkıntısını en iyi dile getiren kişiler adeta bir dert küpü olan âşıklardır. Hatta pek çok âşığın, âşıklığa yönelmesinde çektiği zorluklar etkili olmuştur. Dertsiz âşık yoktur. Âşık hem yaşadığı hayatın zorluklarıyla mücadele eder hem de aşkın vermiş olduğu ızdıraplarla. Acılarla büyür insan, acılardır insanı

olgunlaştıran. Âşığın gönlü de dertlerle yoğrulmuş ve bunun sonucunda insanın yüreğini sızlatan, yüreğine işleyen mısralar dökülmüştür onun gönlünden.

Âşık Mürteza Aksüt çocukluğundan itibaren sıkıntılı bir hayatla karşı karşıya kalmış bu zamana kadar da böyle devam etmiştir hayatı. O bazen şiirlerinde bu sıkıntılarını şöyle dile getirmiştir.

Ne söylersin bana yoldaş
Yokluktan gezdim çok yoruldum
Derdim çoktur benim gardaş
Çarem yoktur çok yoruldum (21/1)

Ömrü gurbette geçen âşığımız sıladan ayrı kalmanın onun gönlünde açtığı yarayı şiirlerinde çokça işlemiştir. Geçim derdi yüzünden gurbete düşen âşığımız “Gurbet” şiirinde gönlündeki acıları şöyle dile getirir:

Yoksulluk elinden düştüm gurbete
Çekilir mi gahrın acısın gurbet?
Anayı babayı koydum sılada
Anasız durulmaz acısın gurbet (96/1)

O sadece kendi acılarını terennüm etmemiştir, sadece kendisi için yazmamış başkaları için de yazmıştır. O halkının dilidir, yüreğidir. Şiirlerinde kendisi dışında başkalarını düşünmeyenleri şöyle eleştirmiştir:

Yoksulu düşünmemişsin
Onu sömürmüş yemişsin
Oğluma döner dememişsin
Uyan baba uyan baba (1/5)

Âşık Mürteza Aksüt aşktan yana da bahtiyâr olamamıştır. Beşerî aşkta gerçek mutluluğu bulamayan âşığımız ilahî aşkla yanıp tutuşmuştur:

Sevdim emme seni ben bulamadım
Bülbül oldum güldün sana konamadım
Bir kerecik âşıkını sormadın
Hatırım sormazsan elbet ölmem mi? (64/2)

2.5.7.Düşünce Ağırlıklı Şiirleri

Âşık toplumu anlayan, ona ışık tutandır. Hayattaki adaletsizlikler, eşitsizlikler, insan hakları âşıkların şiirlerinde yerini bulmuş âşıklar şiirleri aracılığıyla düzeni sorgulamış ve insanların bu düzenin çarklarının dışlıları arasından yok olmaması gerektiğini

dillendirmişlerdir. Düzene karşı asi bir duruş sergilemiş, mazlumdan ezilenden yana bir tavır takınmıştır..

Âşık Mürteza Aksüt de düşünce ağırlıklı şiirlerinde adeta bütün çirkinlikleri gözler önüne sererek isyan bayrağını açmıştır. O insanların göz göre göre sömürülmesine, insan haklarının gasp edilmesine dayanamaz vurur sazının tellerine ve şöyle der:

Hükümette başa geçen oluyor
Mafyacılar bundan destek alıyor
Halkım sömürölüp kriz geliyor
Daha çok mu çekeceğiz bu derdi? (63/2)

Sosyal konularla yakından alakadar olan âşığımız ülkemizin içinde bulunmuş olduğu durumu, batılı ülkelere göre teknik anlamda geri kalmamızın nedenini şöyle dile getiriyor:

Tanrı oku demiş bunu bilenler
Okuldan çok mescitleri olanlar
Fen ilmi dersinden geri kalanlar
Başka insanlara mağlup olmaz mı? (52/4)

Onun her şeye karşı söyleyecek bir sözü vardır: bazen yeterince çalışıp çabalamayan insanımızı, bazen kendi hatalarını, bazen de âşıklığı bilmeyip âşığım diye geçinenleri sorgular ve şöyle der:

Âşıkım der saz çalarsın, özünden haberin var mı?
Halka dellallık yaparsın, sözünden haberin var mı? (105/1)

Halk için mi söz çatarsın, para ile mi satarsın?
Kendini nâra atarsın, yolundan haberin var mı? (105/2)

Âşık Mürteza Aksüt var olan sorunları şiirlerinde dile getirirken onlara farklı bakış açıları da getirerek nasıl çözüme kavuşturulması gerektiği noktasında yorumlarda bulunur. Çözüm yollarını gösterir. O düşüncelerini içinden gelerek dillendirmiş, kimseye yaranmak ya da bir menfaat sağlamak için yazmamıştır. Hatta bu düşüncelerini çekinmeden kaleme aldığı için de eleştirilere maruz kalmıştır.

2.5.8. Öğüt Konulu Şiirleri:

Hayatın süzgecinden geçmiş, birçok tecrübe edinmiş âşığımız şiirlerinde insanlara çeşitli nasihatlerde bulunur. İnsanların içinde bulunmuş oldukları durumun farkına varmalarını ve doğru yaşamak, ezilmemek için ne yapmaları gerektiğini vurgulamıştır. “Bir Nasihat” adlı şiirinde şöyle demektedir:

Bir nasihat edem size erenler
 Goğu gıybet eden bize gelmesin
 Sabredip dutunuz dili yârenler
 Küfür eden kişi bize gelmesin (83/1)

Âşık Mürteza Aksüt halka faydalı olma, onları doğru yola sevk etme noktasında kendisini sorumlu hisseder ve insanlara sözünde durma, birlik olma, ahlâklı olma yönünde öğütlerde bulunur. Bu doğrultuda halka hizmet eder.

“Yanlış Yoldan Geri Dön” şiirinde de bir güzelin şahsında toplumu şu ifadelerle uyarır:

Kendini sevecek yâr bulamamış
 Aldanmış yabana gülün yoldurmuş
 Başı duman almış yolu kaybolmuş
 Gitme güzel yanlış yoldan geri dön (84/1)

2.5.9. Eleştiri Konulu Şiirleri:

Toplumu bütünüyle ele alan âşıklar toplumdaki güzellikleri görüp yansıtmanın yanında aksaklıkları da kendi üsluplarına has bir biçimde irdelerler. Kişilerin kusurlarını ya da gülünç yanlarını bazen mizahî bir tarzda bazen de acımasızca eleştirirler. Âşık Mürteza Aksüt’ün şiirlerinde de eleştiri içerikli şiirler farklı şekillerde karşımıza çıkar. “Avrupa Davası” şiirinde toplumumuza ince göndermeler de bulunarak şu şekilde eleştirir:

Heveslendik Avrupa’ya girmeye
 Bu düzende bizi almaz Avrupa
 Hocalara para maaş vermeye
 Bu düzende bizi almaz Avrupa (39/1)

Akdeniz’de şu Kıbrıs’ı vermezsek
 Güneybatı Yunan’a çevirtmezsek
 Hava sahamızdan ödün vermezsek
 Bu düzende bizi almaz Avrupa (39/3)

Âşığımız kendi inancı doğrultusunda doğru bilinen bazı yanlışlara da değinerek eleştirisini şöyle dile getirir:

Evliyâyı anar tören yaparlar
 Hak sözü söylemez türkû tutarlar
 Kız gelin türküsü reklam yaparlar
 Söyleyen de suçlu söylenenler de (45/1)

Bazı şiirlerinde eleştiri boyutunu şiddetlendirerek haksızlığa karşı duygu ve düşüncelerini daha sert bir şekilde dile getirir:

Ey memleketi soyanlar
Fakirin hakkını yiyenler
Haramı helal sayanlar
Sürünesin sürünesin
Cesedin parça parçola
Kurda kuşa yem olasin (110/1)

Eleştiri konulu bazı şiirlerinde de mizahî bir üslup söz konusudur. “Yobaz” şiirinde bu yönünü çok güzel bir şekilde göstermiştir:

Allah şekil vermiş insan ol deyi
Helal haram küfür yutar bal deyi
Gururlanır gezer insanım deyi
Gine beni buldu gururlu yobaz (101/3)

2.5.10. Zamandan Şikâyet Konulu Şiirleri:

Âşıklar yaşadıkları dönemi en iyi yansıtan kişilerdir. Düzen içerisindeki çarpıklıkları, insanların hayatlarının değişmesini, şehir hayatının bozukluklarını şiirleri aracılığıyla ifade ederler.

Âşık Mürteza Aksüt’ün şiirlerinin genelinde bozuk düzene bir tepki mevcuttur. O her şeyin daha iyiye gitmesi için çok çalışmak gerektiğini, herkesin işini hakkıyla yapması gerektiğini şöyle dile getirir:

Çalıştığım iş yerinde
Çok çalışman gerekmez mi?
İşin aslını öğrenip
Doğru yapman gerekmez mi? (14/1)

Âşığımız halkı sömürüp çalışmadan kazanlara, devleti hortumlayıp soyanlara, dini siyasete alet edenlere kadar pek çok haksızlığı dillendirmiş ve şu şekilde yansıtmıştır:

Çalışmadan kazananlar elinden
Daha çok mu çekeceğiz bu derdi?
Halkı kandırmanın yalan dilinden
Daha çok mu çekeceğiz bu derdi? (63/1)

Tanrı'yı alet eder halkı kandırır
 Biraz yardım ile oyunu alır
 Mürteza düzeni kimler döndürür
 Daha çok mu çekeceğiz bu derdi? (63/5)

Toplumdaki aksaklıkları, devrin bozukluklarını ifade ederken bazen dayanmaz ve dilini biraz daha sert kullanır. “Ey Memleketi Soyanlar” şiirinde bir feveran söz konusudur:

Peygamber der paylaşmazsa
 Komşun açken tok yatarsa
 Emeksiz kazanam derse
 Sürünesin sürünesin
 Umarım ol Yaratan'dan
 Cehenneme sen giresin (110/3)

Üretim ve emeğe ayrı bir önem veren âşığımız her şeyin çalışarak halledilebileceğini, toplumda işini iyi yapanların desteklenmesinin ancak toplumu refah bir seviyeye ulaştıracığını şu şekilde ifade eder:

Bu bizdendir deyip tutma
 Çalışanı geri atma
 Vicdanın üstüne yatma
 Gel sevsene çalışanı (11/2)

Yine bir başka şiirinde toplumun içinde bulunmuş olduğu durumdan kurtulmasının çarelerini arar ve bu konuda yol gösterir:

Uyanıp da kalkınmaya gitmezsek
 Benden sonra gelen küfreder bana
 Sosyal eşitliğe erip kurmazsak
 Benden sonra gelen küfreder bana (37/1)

2.5.11. Tasavvuf Konulu Şiirleri:

Tasavvuf Allah'a ulaşmak için dinin emirlerini yerine getirmekle yetinmeyip başka bir yol bularak O'nu anlayanın, O'na varmanın bir çabası sonucu ortaya çıkmıştır. Tasavvuf dine farklı bir bakış açısıyla yaklaşır Amacı aşkla Allah'a ulaşmak, benliğinden sıyrılıp O'nda yok olmaktır. Kesrette vahdeti bulabilmek, evrene, kainata böyle bakabilmektir. Tasavvuf ehli Mevla'yı bulma uğruna birçok defa yanlış anlaşılmış, çeşitli eziyetlere maruz kalmışlardır. Onlar kendilerini Allah'ın bir parçası, yansıması olarak görüp bunu kendinden geçtikleri bir anda dile getirdikleri için çoğu zaman insanların hışmına uğramışlardır. Onlar dil ehli değil, hâl ehlidirler. Bu nedenle aşka gelip, kendilerinden geçtikleri zaman ağızlarından çıkan sözler zahirî değil batınî olarak düşünülüp değerlendirilmelidir.

Ünlü mutasavvıflardan Hallac- ı Mansur Ene’l- Hakk (ben Tanrı’yım) dediği için asılmıştır, derisi yüzülmüştür. Aslında bu söz ilk duyulduğunda yanlış anlaşılmalara müsait bir sözdür Hallac- ı Mansur’un kendini Allah olarak ilan etmiş olduğu algılanabilir. Ancak O Allah aşkıyla öyle bir hale gelmiştir ki kendi benliğini yok edip, eritip Allah’la bir olmuştur, Hakk’ı bulmuştur, bu nedenle “ben” diye bir şey olmadığını yalnızca Allah’ın olduğunu, Allah’ın, bakmasını bilen için kainattaki her şeyde olduğunu söylemeye çalışmıştır.

Tasavvufta kırk kapı dört makam (şeriat, tarikât, marifet, hakikat) vardır. Bu makamları ve bu makamlardaki on kuralı tek tek geçen, uygulayan kişi hakikate erebilir. Tasavvufta esas olan insanın kendi nefsini temizleyerek, hatta nefsinden geçerek, benliğini yok ederek insan- ı kamil olup Allah’ı bulma yolunda ilk adımı atması gerektiğidir.

Âşık Mürteza Aksüt Alevî- Bektaşî inancı çerçevesinde tasavvufla ve tasavvuf ehliyle daha küçük yaşlardan itibaren tanışma fırsatı bulmuştur. Onların hayatlarından, felsefesinden oldukça etkilenen âşığımız onları kendine rehber edinmiş, onlar gibi yaşamaya, insanlara Hakk’ı anlatmaya çalışmış ve şiirlerinde hep onları örnek göstermiştir.

Şiirlerinde özellikle Alevî- Bektaşî kültüründe de önemli bir yeri olan Hacı Bektaş Veli’yi çokça anan âşığımız onun yolundan gidilmesi gerektiğini sürekli vurgulamıştır:

Muhammet Ali’yi candan sevenler
Merhaba canlarım size merhaba
Hünkar Hacı Bektaş yolun bilenler
Merhaba canlarım size merhaba (31/1)

Yine “Hacı Bektaş Değil Midir” şiirinde Mevlana, Şems-i Tebrizî gibi mutasavvıflara da yer vermiş, Hacı Bektaş Veli’nin, Mevlana’nın yolundan gittiğini onu kendisine irşad ettiğini şöyle dile getirmiştir:

Başlı gidip başsız gelen
Şems-i Tebriz semah dönen
Mevlana’yı irşad eden
Hacı Bektaş değil midir? (24/2)

Tasavvuf yolu muhabbet yoludur gönüllü olmayanlar bu yola giremez, benliğinden soyunup Hakk’ı bulmayı arzu etmeyenler bu uğurda can veremez. Ve ancak bu yola baş koyanların sonuna kadar gidebileceğini âşığımız şu mısralarla dile getirir:

Yüz sürem Hünkâr'a dedim
 Dedi ki benliğin var ise gelme
 Yolumuz Hak, muhabbet yoludur
 İnsana hizmetin yok ise gelme (46/1)

Âşık Mürteza Aksüt “Çoğu Tanımadı Beni” adlı şiirinde gah Hacı Bektaş olur gah Hz. İbrahim, gah Musa olur, gah Hallac- ı Mansur. Bu şiirinde tasavvuf ehli ve din büyüklerini anarak yaşadıklarını anlatır:

Musa ile Nil'e daldım
 İsa ile göğe andım
 Zebur, Tevrat, İncil yazdım
 Çoğu tanımadı beni (19/4)

Viranî idim doğrandım
 Hallac- ı Mansur oldum yandım
 Pir Sultan oldum asıldım
 Çoğu tanımadı beni (19/11)

2.5.12. Tabiat ve Çevre Konulu Şiirleri:

Tabiat, tabiattaki güzellikler bir çok âşığa, ilham vermiş ve âşıklar tabiatı şiirlerinde çokça işlemişlerdir. Bir Hak âşığı olan âşığımız da Hakk'ın yaratmış olduğu her şeye derin bir sevgiyle bağlıdır. İnsan, tabiat Allah'ın güzelliğinin yansıtıldığı, gücünün gösterildiği iki önemli kaynaktır, delildir. Tabiatın âşığımızda uyandırmış olduğu duygular, izlenimler şiirlerinde şöyle vuku bulmuştur:

Isınır topraklar tohum canlanır
 Yirmi bir mart oldu Nevruz Bayramı
 Cem lokması pişer küskün barışır
 Yirmi bir mart oldu Nevruz Bayramı (51/1)

Yukarıdaki dörtlükte baharın gelişinin kutlandığı Nevruz Bayramı nezdinde tabiatın ve insanın değişimi ele alınmıştır.

Tabiat ve insan için önemli bir yaşam kaynağı olan “su” yla ilgili duygularını da şöyle dile getirir:

Olmadığın yerde hayat olmuyor
 İnsanoğlu ondan faydalanmıyor
 Bütün canlı mahlûk seni arıyor
 Sen benim nimetin değil misin su? (99/4)

Tabiattaki varlıkların adlarını da anarak onlar olmadan tabiatın bütün olarak görülemeyeceğini, tadının tuzunun olmayacağını söyler:

Gönül yücelendi yaylaya kondu
Kuzu kurban yayla sefalı sandı
Çiçekler açmamış ıssız yer buldu
Yaylanın tadı yok çiçek olmazsa (40/1)

Tabiatın güzel taraflarının olduğu kadar acımasız taraflarının da olduğunu yaşadığı bir olay sonucunda sert bir şekilde ele alır.

Gece gündüz kuzularım aradım
Orda kuzuların kanını buldum
Toprağın kızıldır kanlısın dedim
Kanın kurumasın ey derin dere (49/2)

2.5.13. Malatya ve Çevresi İle İlgili Şiirleri:

Âşık Mürteza Aksüt'ün Malatya ve doğduğu yer olan Hasançelebi ile ilgili birkaç şiiri vardır. Bu şiirlerinde âşığımız Hasançelebi'yi, Hekimhan'ı ve Malatya'yı çeşitli yönleriyle ele alır. Malatya'nın güzelliklerini anlattığı, insanından bahsettiği, ekonomisine yer verdiği şiirlerinde, gurbete gittiği zamanlarda memleketine duyduğu özlemi de dile getirmiştir.

“ Malatya” adlı şiirinde Malatya'nın dağını, ovasını, suyunu özlediğini şu mısralarla ifade etmiştir:

Gezsem Malatya'nın çevre yanını
Yazın bağlar giyer yeşil donunu
Nasip olup içsem Kernek suyunu
Gönül tazelenir can tazelenir (88/2)

Âşık Mürteza Aksüt çok sevdiği memleketinden geçim sıkıntısı yüzünden ayrılır ve gurbet ellerde sılasına duyduğu özlem bağrını deler geçer. Bir çok şiirde Hasançelebi'de doğduğunu tekrar tekrar dile getirir, ellerin vatanını yurt edinmek zorunda kalan âşığımız bunu şu mısralarla dile getirir:

Hasançelebi'de doğdum
Anavatanımı sevdim
Malım yoktur yoksul oldum
Sürgün etti beni felek (17/1)

Hasançelebi'ye olan vefa borcunu şiirlerinde dile getiren âşığımız bir şiirinde de oradan bahseder ve bazı nasihatlarda bulunur:

Çelebi'de doğdum gözümü açtım
Ekmeğini yedim suyunu içtim
Bir yâr sevdasıyla kaynayıp oştum
Benden sonra şen kal Hasançelebi (57/1)

Yetişen gençlerin ilme bağlansın
Son tahsilin yapıp bilinçli olsun
Ağalık paşalık sömürü kalsın
Benden sonra şen kal Hasançelebi (57/3)

2.5.14. Çeşitli Zümreleri Ele Aldığı şiirleri:

Âşıklar her kesime hitap eden kişilerdir. Onlar özellikle ezilen, haksızlığa uğrayan, sömürülen insanlardan ve emeklerinin karşılığını alamayan işçilerden yana bir tavır sergilemişlerdir. Bunun dışında bazı kesimler tarafından hor görülen, aşağılanan âşıkların çektiği sıkıntıları ve dışlanmışlığı da dile getirmişlerdir.

Âşık Mürteza Aksüt de şiirlerinde işçi sınıfında olan ve emekleri zayi olanların sıkıntılarını anlatarak bu duruma isyan etmektedir:

Kimi banka soyup parasını yiyor
retmeden dinci maaş alıyor
reten yok işsizler eziliyor
Daha çok mu çekeceğiz bu derdi? (63/3)

Mürteza Aksüt âşıklarla ilgili düşüncelerine yer verdiği şiirinde herkesin âşık olamayacağını dile getirerek bu zümreye yönelik bazı eleştirilerde bulunur:

Her sazını alan bulur meydanı
Âşıklık haliyle çalan az olur
Âşıklardır bunca halkın dellalı
Halk için dellallık yapan az olur (93/1)

2.5.15. Atatürk, Cumhuriyet ve Demokrasi Konulu şiirleri

Âşık Mürteza Aksüt Halep Türkmenlerinden gelen bir Alevî âşığıdır. O Türklüğünü, Türkiye cumhuriyetini kuran Atatürk' şiirlerinde iten bir bağlılıkla yüceltmiş, Türk olduğu ve Atatürk gibi bir öndere sahip olduğumuz için gururlandığını şöyle dile getirmiştir:

Bedenim topraktır Tanrı'ya tektir
 Soyumuz cömertlik yüksek karakter
 Çizmiştir Atatürk Türklüğüm yeter
 Kardeş sorar mısın aslımı benim? (73/4)

Büyük bir Atatürk sevdalısı olan âşığımız onun ileri görüşlülüğünü, ilme büyük önem verdiğini, sömürgeci devletlere karşı boyun eğmediğini, ondan sonra düzenin bozulduğunu aşağıdaki beyitlerde şu şekilde ifade etmiştir:

Atatürk vatan yarattı bu düzen gine bozuldu
 Düşmanları sildi attı bu düzen gine bozuldu (108/1)

Ata yeni çağa geçti aydınlara çığır açtı
 Gericilerle savaştı bu düzen gene bozuldu (108/3)

Birçok şiirinde Atatürk'ün bu ülke için yaptıklarına değinen âşığımız demokrasi ve laiklik vurgusunu da sürekli dile getirmektedir.

Tarih belli eder insanı
 Sömüreni çalışanı
 Demokrat laik düzeni
 Atatürk'üm kurmadı mı? (12/1)

Cumhuriyetin bize emanet olduğunu, ilelebet payidar kalacağını ve cumhuriyeti kuran Atatürk'e minnettarlığını şu mısralarla ifade etmiştir:

Atatürk cumhuriyete getirdi bizi
 Düşmandan kurtardı vatanımızı
 Bir kış içindeyken getirdi yazı
 Sevinçle kutlarız cumhuriyeti

Her zaman kutlayacağız emanetsin cumhuriyet
 Vatanıma getirmiştir coşkun su gibi hürriyet (109/1)

Bu ülkenin demokrasiyle, cumhuriyet ve hürriyetle ileri taşınabileceğini söyleyen âşığımız bin bir acıyla, kayıpla, şehitlerimizin kanlarıyla kurulan Türkiye cumhuriyetinin Atatürk'ün izinden gitmesi ve onu saygıyla anması gerektiğini vurgular.

2.5.16. Diğer Konularda Söylediği Şiirleri:

Konu çeşitliliği açısından sıkıntı yaşamayan Âşık Mürteza Aksüt hemen her konuda şiir yazmıştır. Özellikle kendi inancının gereklerini, ibadetlerin yapıldığı cemevlerini, inancı

içinde önemli bir yeri olan Kerbela olayını, Muharrem Ayı'nı sık sık işlemiştir. Bunun dışında ilme, kültüre büyük önem veren âşığımız pek çok şiirinde bunun vurgusunu yapmıştır. Sağlıkla ilgili de bir şiiri bulunan Âşık Mürteza Aksüt bu şiirinde sigaranın zararlarından bahsetmiştir:

Sigara sağlığa zararlı derler
İçer sigarayı tıbbı inanmaz
Akciğerde katran kanser oluşur
Açıkça çektiği derde inanmaz (103/1)

Hız. Hüseyin ve arkadaşlarının susuz bırakılarak çölün ortasında şehit edilmesini şu mısralarla dile getirir:

Kalk gönül gidelim Hüseyin'e doğru
Muradın yâr ise merdane yeter
Düşün susuz şehit olan canları
Çekilen cefâyâ Kerbela yeter (87/1)

Yine Muharrem Ayı'nda vuku bulan olayları bir bir sıraladığı şiirinde bu ayın mübarek bir ay olduğunu şu şekilde dile getirir.

Muhammet Muharrem tuttu söyledi
Kerbela'da yavrum şehit ol dedi
Mürteza'nın gözyaşları dinmedi
Ne mübarek aydır Muharrem Ayı (55/6)

“Cemimizde” adlı şiirinde de cem usulünü anlatan, ceme girmenin şartlarını sıralayan âşığımız, gönlünü temizleyenlerin, nefsini terbiye edenlerin ceme kabul edildiğini şöyle dile getirmiştir.

Cemde kardeş olma vardır
Kırklar bunu kurmuşlardır
Küskünler barışmışlardır
Cemimizde cemimizde (6/2)

Âşık Mürteza Aksüt geniş bir hayat felsefesine sahip olduğu için şiirlerinde işlediği konular da çeşitlilik arz etmektedir. Genel itibarıyla şiirlerinin özünü insanlık ve Hak sevgisi oluşturur ve bu öz şiirlerinin bütününe yansır. O şiirlerinde gerek kendi duygularına gerekse halkın duygularına tercümanlık yapmıştır. Halkın her kesimini kucaklayan Mürteza Aksüt şiirlerinde işlediği konularla da bunu ispatlamıştır.

2.6. Âşıklık Geleneği Motiflerinin Şiirlerine Etkisi

Âşıklık geleneği içinde yetişmemesine rağmen âşıklık konusunda kendisini geliştiren ve geleneğin kurallarına uymaya çalışan Mürteza Aksüt'ün şiirlerinde âşıklık motiflerinden olan bade, ozan, pir, eren, derviş gibi terimler yerini bulmuştur. O âşıklığı bağlı olduğu Alevî-Bektaşî inancı etrafında öğrenmiş ve o ortamlarda şekillenmiştir. Biz bu çalışmamızda Mürteza Aksüt'ün âşık tarzına ait unsurları nasıl kullandığını tespit etmeye çalışacağız.

2.6.1. Âşık (Ozan)

Şiirlerini saz eşliğinde irticalen dile getiren âşıklar dil ve tel ustalıklarının yanında halk hikâyesi oluşturma ve anlatma gibi hünernlere de sahiptir, âşıklar farklı dönemlerde farklı adlarla anılmıştır. Saz şairi, ozan gibi kavramlarla da karşılanan âşıklar sazlarıyla adeta bütünleşmişlerdir.

Âşığımız Mürteza Aksüt hem sazı usta bir şekilde kullanmasıyla hem de irticalen şiir söyleme yeteneğine ehil olmasıyla gerçek bir âşıktır. O âşıklarla ilgili düşüncelerine şiirlerinde yer vermiş ve bazı âşıkları şu şekilde eleştirmiştir.

Âşıkım der saz çalarsın özünden haberin var mı?
Halka dellallık yaparsın, sözünden haberin var mı? (105/1)

Sazın, âşığın hayatında önemli bir yeri vardır. Sazsız âşık kolsuz, kanatsız gibidir. Âşığımız sazına duyduğu sevgiyi, sazının ona yoldaş dertdaş olduğunu şu şekilde ifade eder:

Küçük yaştan aldım sazım
Sazım bana yoldaş oldu
Yad ellere gitti yârim
Sazım bana candaş oldu
Her dertlerimi paylaşıp
Sazım bana sırdaş oldu (112/1)

Sazı her eline alanın gerçek âşık olamayacağını, gerçek âşıkların sazı halk için, hizmet için kullananların olduğunu şöyle dile getirir:

Gerçek saz çalanın elinde değil
Bozuk bir düzene çalınıyor saz
Halk için saz çalan elinde değil
Sarhoşlar elinde çalınıyor saz (104/1)

2.6.2. Bade:

Âşıklığa başlamada önemli adımlardan biri bade içmedir. Âşıklığa bir şekilde yönelen kişi rüyasında pir elinden ya da pir aracılığıyla gönderilen güzel bir kız elinden ya şarap ya su içer veyahut bir gıda maddesinden tadar. Bu rüyadan sonra farklı bir insan olarak uyanır. İrticalen şiir söyleme ve saz çalma yetisi kazanır.

Âşığımız Mürteza Aksüt’de Sadık Baba adlı bir zatın, babası Hüseyin Aksüt’ün rüyasına girip kendisine âşıklık verildiğini söylemesiyle badeli âşıklar arasına girmiştir. Âşık Mürteza Aksüt bu durumu bir şiirde şöyle dile getirir:

Yaş on iki ilkokulu bitirdim
Elime saz verdin âşık eyledin
Babam rüya gördü aşka yetirdin
Aşkın kemendine sen bend eyledin (81/1: 1)

2.6.3. Saz

Âşıkların ilham kaynağı olan saz Âşık Mürteza Aksüt’ün şiirlerinde kullanılan âşıklık geleneğinin önemli motiflerindendir. Saz âşığımızın şiirlerinde şu şekillerde geçer:

Mürteza saz ile coşar
Kükremiş bendinden taşar (4/4: 1, 2)

Yaş on iki ilkokulu bitirdim
Elime saz verdin âşık eyledin (81/1: 1, 2)

Halk için saz çalan âşık az olur (93/3: 4)

Sazım bana yoldaş oldu (112/2: 4)

Gerçek saz çalanın elinde değil (104/1: 1)

Âşık olan sazı çalınca coşar (104/2: 1)

Saz ile hak sözü arayan bulsun (103/3: 2)

Sazım silahımdı çıktım dağlara (72/4: 1)

2.6.4. Eren- Pir- Derviş:

Allah yolunda bir tarikâta bağlı olarak ilerleyen, nefsinin duygularından arındırmış, zamanını ibadet ve zikirlerle geçiren sıradan insanlardan farklı bir kişiliğe sahip olanlar için pir, derviş, eren gibi ifadeler kullanılır. Tarikâtların etkisiyle bu kavramlar âşıklık geleneğinde yerini bulmuştur. Âşıkların hem hayatlarında hem de şiirlerine tesir eden bu zatlar Mürteza Aksüt’ün şiirlerinde de şöyle geçmektedir:

Türlü türlü vakıfları kurdular
 Birleşmesi mümkün değil mi gardaş?
 Pir sultanın sözü birlik olsalar
 Birleşmesi mümkün değil mi gardaş? (95/1)

Yine “Cemden Sayılmaz” şiirde Alevî inancının etkisiyle “pir” kelimesinin kullanıldığını görmekteyiz:

Pir gelip de posta oturmayınca
 Dervişler dualar okunmayınca
 Pir duası cana dokunmayınca
 Aşksız bir cemiyet cemden sayılmaz (102/2)

“Cemimizde” şiirinde “eren” kelimesi ilk dörtlükte geçmektedir:

Erenler gelin bu ceme
 Muhabbetsiz lokma yeme
 Zikret kimselere deme
 Cemimizde cemimizde (6/1)

Halkın sözcüsü olan âşıklar, şiirlerinde toplumu ilgilendiren hemen hemen her konuya değinmişlerdir. Âşığımız Mürteza Aksüt de yetiştiği kültür ve çevrenin etkisiyle şiirlerini oluşturmuş, çektiği sıkıntılara, yaşadığı olaylara, toplumsal konulara şiirlerinde yer vermiştir. Şiirlerinin bütününde inancına ait düşünceleri bulmak mümkündür. Toplumdaki aksaklıkları da adeta mercek altına alıp işlemiştir. Genel itibariyle şiirleri sosyal mesaj içeriklidir. Yine âşıklık geleneğinde sık sık kullanılan kelimelerden, kavramlardan olan eren- pir- derviş, ozan (âşık), bade, saz da âşığımızın şiirlerinde yerini bulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.ÂŞIK MÜRTEZA AKSÜT'ÜN ŞİİRLERİ

Âşık Mürteza Aksüt'ün elimizde 112 şiiri mevcuttur. Bu şiirlerin yer aldığı kitabı çıkarttıktan sonra çeşitli sağlık sorunları nedeniyle şiir yazmayı bırakmıştır. Daha önce yazmış olduğu şiirler de ilk eşi tarafından sıkıyönetim zamanında toprağa gömülmüştür. Bu nedenle biz bu şiirlerin yer aldığı kitaba bağlı kaldık.

Âşığımızın 2009 yılında yayımladığı “Ozan Dilinden Gerçekler” adlı kitabında yer alan 112 şiirinin hepsini inceledik. İncelediğimiz bu 112 şiiri öncelikle sekizli , on birli ve on altılı olarak ayırdık daha sonra beyitler halinde yazılan şiirler, diğer şiirler (mısra sayılarındaki farklılığa göre sınıflandırdık) olmak üzere sınıflandırdık. Ayırdığımız şiirleri ilk hanelerinin son harflerine göre alfabetik bir şekilde sıralayıp yazılış tarihi belli olanların tarihlerini şiirlerin altında verdik.

SEKİZ HECELİ ŞİİRLER:

1. UYAN BABA

Sana kıymetli sözüm var
 Uyan baba uyan baba
 Uyanırsan niyazım var
 Uyan baba uyan baba

El uyanmış ilerlemiş
 Fabrikalar işler kurmuş
 Duy bu oğlun köle olmuş
 Uyan baba uyan baba

Vatanımda iş bulsaydım
 Teknikle ilerleseydim
 Aylemden ayrılmasaydım
 Uyan baba uyan baba

Uyumuş uyanmamışsın
 Uyanmış zevke dalmışsın
 İş bilmez tembel olmuşsun
 Uyan baba uyan baba

Yoksulu düşünmemişsin
 Onu sömürmüş yemişsin
 Oğluma döner dememişsin
 Uyan baba uyan baba

Mürteza fakirdir yanar
 Yavrularına iş arar
 Almanya'da şaşkın döner
 Uyan baba uyan baba

2. AŞKSIZ İBADET OLUR MU?

Aşksız ibadet olur mu?
Tanrı sözü okunur mu?
Yalvarma aşksız olur mu?
Hakk'a âşık olmayınca

Aşksız ilme eremedim
Marifeti deremedim
Ben yolumu bilemedim
Aşkla ilme dalmayınca

Mürteza yan yâr aşkına
Düşme nefsin kuşkusuna
Ulaşmazsın maşukuna
Aşk oduna yanmayınca

3. VATANIMDA

Güzel düzen yürümeli
Vatanımda vatanımda
Fakir zengin bir olmalı
Vatanımda vatanımda

Suyla ışık da bol olsa
Dağı yeşil orman alsa
Yol gitmedik yol kamaşa
Vatanımda vatanımda

Herkes doğru çalışmalı
İş hakkını bölüşmeli
İşsizlere iş olmalı
Vatanımda vatanımda

Söyler Kul Mürteza ağlar
Noksan işi görür ağlar
Haksıza nasıl dil bağlar
Vatanımda vatanımda

4. YÂR AŞKINA

Hak çağırdı o da gitti
 Turna gibi semah tuttu
 Kırk canlara gönül kattı
 Sen de coş kırklar aşkına

Düldül'ü kanadın açtı
 Turna gibi gökte uçtu
 Şah Muhammed'e ulaştı
 Sen de dön Şahın aşkına

Nebi kırklara karıştı
 El çırpı ben, o da coştı
 Semah dönüp Hakk'a uçtu
 Sen de coş Resul aşkına

Mürteza saz ile coşar
 Kükremiş bendinden taşar
 Yâr için dağları aşar
 Sen de coş sağ yâr aşkına

5. GİDECEĞİM ALMANYA'YA

Koru komşu toplanıyor
Gitme Almanya'ya diyor
Az çok kazancın var diyor
Gideceğim Almanya'ya

Çocuk liseyi bitirirse
Yükseğine gidem derse
Okutamam para olmasa
Gideceğim Almanya'ya

Anaları sen git dedi
Son tahsilin bitir dedi
Para kazan getir dedi
Gideceğim Almanya'ya

Satacağım bu canımı
Okutam yavrularımı
Sarmak için bu yaramı
Gideceğim Almanya'ya

Seviyordum ben tahsili
Millete dokunur hayrı
Çocuklar okusa bari
Gideceğim Almanya'ya

Gidecem yavrular için
Olmasın benim bir suçum
Tahsiline kazanç için
Gideceğim Almanya'ya

Mürteza ilme doymaya
Çocuğun cahil koymaya
İlme para kazanmaya
Gideceğim Almanya'ya

6. CEMİMİZDE

Erenler gelin bu ceme
Muhabbetsiz lokma yeme
Zikret kimselere deme
Cemimizde cemimizde

Cemde kardeş olma vardır
Kırklar bunu kurmuşlardır
Küskünler barışmışlardır
Cemimizde cemimizde

Bu bir İslam'ın yoludur
Ehl- i beyt'in methi vardır
Ceme giren Hak kuludur
Cemimizde cemimizde

İnsana secde etmeli
Hakk'ı insanda bilmeli
Sorgu sualden geçmeli
Cemimizde cemimizde

Salavat var Ehl- i beyt'e
Muhammed de şefa'at ede
Müminler ismin yad ede
Cemimizde cemimizde

Cemimiz Miraç'tan geldi
Hak teala böyle buyurdu
Dört kapı kırk makam oldu
Cemimizde cemimizde

Hüseyin bu yolda baş verdi
Sevenler yasını bildi
Mürteza bu yola girdi
Cemimizde cemimizde

7. KARA KOYUNUM SU İÇME

Bu ay Muharrem Ayı'dır
Kara koyunum su içme
Ehl-i beyt'in yas günüdür
Kara koyunum su içme

Adem Havva'dan ayrıldı
Çok ağladı bağı yandı
Dilekleri kabul oldu
Kara koyunum su içme

Nuh sabretti tufan durdu
Hakk'ı seveni kurtardı
Aşure çorbasın vurdu
Kara koyunum su içme

Ol İbrahim nâra girdi
Musa'ya Firavun geldi
Sabreyledi Nil'e girdi
Kara koyunum su içme

Yusuf kuyuya atıldı
Köle olup çok satıldı
Yakup çok ağladı yandı
Kara koyunum su içme

Haktan O'na İncil indi
Milleti onu bilmedi
İsa çarmıhta ölmedi
Kara koyunum su içme

Ol Muhammed hakkı tuttu
Kuran geldi ona yetti
Küfre karşı çok sabretti
Kara koyunum su içme

Ali adaleti yaydı
Saldırana kılıç saldı
Şehitlik şanına geldi
Kara koyunum su içme

Maviye'den zehir geldi
Hasan zehir içti yandı
Ciğerleri parelendi
Kara koyunum su içme

Ey Mürtezam neler oldu
Kerbela kan ile doldu
Şahım susuz şehit oldu
Kara koyunum su içme

8. TÜRKLÜĞÜNÜ İNKAR ETME

Sana derim gel ey kardeş
Türklüğünü inkar etme
Kötü yola sapma yoldaş
Türklüğünü inkar etme

Vurup kırıp vahşi olma
Haksızlığa elin sürme
Türk efendi elin vurma
Türklüğünü inkar etme

Türkler yiğit mert insandır
Dostluğu bilen bir candır
Yiğitlik Türkte nişandır
Türklüğünü inkar etme

Türkler kötülerini sevmez
Dünyada insan ayırmaz
Saygılıya yumruk vurmaz
Türklüğünü inkar etme

Dağılmış bütün dünyaya
Çoğu gelmiş Almanya'ya
Çalışkan ol kalma yaya
Türklüğünü inkar etme

Öğünür Türktür Mürteza
Coşa gelir vurur saza
Met ede Türklüğü yaza
Türklüğünü inkar etme

9. AĞLA GÖNÜL HÜSEYİN'E

Muhammed'in torunudur
Şah- ı merdan evladıdır
Şehitlerin serdarıdır
Ağla gönül Hüseyin'e

Doğruluk dinini tuttu
İnsanlığa hizmet etti
Zalim Yezit şehit etti
Ağla gönül Hüseyin'e

Susuz o çöllerde yandı
Masumlar su der ağlardı
Zeynep Ana saçın yoldu
Ağla gönül Hüseyin'e

Saltanata savaştı
Nefis peşine düşmedi
Mertçe öldü çığırışmadı
Ağla gönül Hüseyin'e

Senin derdin az Mürteza
Hüseyin çok çekti eza
Verilir mi susuz ceza?
Ağla gönül Hüseyin'e

10. KÜLTÜR TANITIM ŞİİRİ

İlkel çağlardan bu yana
Kültürleri korumalı
İnsanlık yararına
Ne varsa onu bulmalı

Çağ ilmi ilerledikçe
Kültür geri kalmamalı
Gelmiş geçmiş sanatlardan
Dolu ibretler almalı

Yavaş yavaş yoklamışlar özümü
Bana layık eylemişler bu aşkı
Temennimiz ak eyleye yüzümü
Şükür layık eylemişler bu aşkı

Bu aşk âşıkları yakar kor eder
Evliyâyı enbiâyı yâr eder
Ölmeden ölürsen seni pir eder
Bana layık eylemişler bu aşkı

11. TARİHE GÖZ ATALIM

Tarih belli eder insanı
Sömüreni çalışanı
Demokrat laik düzeni
Atatürk'üm kurmadı mı?

Atatürk vatani kurdu
Düşmanla softayı sürdü
Dini devletten ayırdı
İlim çağı kurmadı mı?

Sonra gelen düzen bozdu
Softalara maaş yazdı
İlahiyat okul dizdi
Fen ilmimiz durmadı mı?

Kul etti Amerika'ya
Heveslendik borçlanmaya
Köle olduk dolar paraya
Türk parası ölmedi mi?

Dini devlete bağladı
Emevi şeriatını kurdu
Sömürenler fırsat buldu
Mafyacı türemedi mi?

Cemal Gürsel başta ordu
Özgür anayasa kurdu
Beğenmedi zalim vurdu
Bu düzen yıkılmadı mı?

Yeni gelen ese ese
Yardımcı oldu softa sese
Dini koydu mecbur derse
Laikliği yıkmadı mı?

Mürteza sen de dincisin
Paraya tapan değilsin
Atatürk'üm geri gelsin
Tanrı'ya yalvarmadım mı?

12. ÇALIŞANI SEV

Gel ey kardeş ilim çağı
Gel sevsene çalışanı
Çalışan yer balı yağı
Gel sevsene çalışanı

Bu bizdendir deyip tutma
Çalışanı geri atma
Vidanın üstüne yatma
Gel sevsene çalışanı

Memur, müdür imiş deme
Hakkın ara geri koma
Çekilme rüşvetten yana
Gel sevsene çalışanı

Söyletmeyin Mürteza'yı
Reyis mebus olsun deyi
Sevme paşa ile beyi
Gel sevsene çalışanı

13. BUNLAR BİZE GELSİN DEDİ

İnsanları ayırmayan
Yaratan kuludur diyen
Saltanata meyil etmeyen
Bunlar bize gelsin dedi

Kötülüğe iyilik eden
Hak kelamını vird eden
Kin kibir gönlünden atan
Bunlar bize gelsin dedi

Sıdk ile ilme bağlanan
Doğru ilm ile dağlanan
Bu insanlık için yanan
Bunlar bize gelsin dedi

Yoksulun hakkın yemeyen
Boynunu kılıca eğen
Komşum aç durmasın diyen
Bunlar bize gelsin dedi

Mürteza ağladı yandı
Söyler doğruluğun andı
Hünkara bağladı bendi
Bunlar bize gelsin dedi Hünkar

14. GEREKMEZ Mİ?

Çalıştığım iş yerinde
Çok çalışman gerekmez mi?
İşin aslını öğrenip
Doğru yapman gerekmez mi?

Amirini kardeş bilip
Bilmediğin dersi alıp
Hürmetli bir insan olup
Hürmet etmen gerekmez mi

Vatandaş iş için gelir
İşin bilmez sual sorar
Memur da ters cevap verir
Doğru cevap gerekmez mi?

Müdürünü üstün bilip
Dairem ekmek sofram deyip
Hürmet edip boyun eğip
Kanun sayman gerekmez mi?

Mürteza bu sözleri yap
Çalıştığım işine tap
İşini başsar da bil yap
Bilip yapman gerekmez mi?

15. ÇOĞU TANIMADI BENİ

Adem safiyullah oldum
Dört nesneden vücut buldum
Kendi neslimden çoğaldım
Çoğu tanımadı beni

Nuh ile tufana girdim
Hakkı seveni kurtardım
Yas çekip aşure vurdum
Çoğu tanımadı beni

Bir zamanlar Halil oldum
İsmail'e kurban geldim
Yakup, Yusuf, Davut oldum
Çoğu tanımadı beni

Musa ile Nil'e daldım
İsa ile göğe andım
Zebur, Tevrat, İncil yazdım
Çoğu tanımadı beni

Ol Muhammed nebi oldum
Dört kitaptan kuran kurdum
Cebrail'e soru sordum
Çoğu tanımadı beni

Muhammed Ali'ye yettim
Ali'yi bana vekil ettim
Veli oldum Ali'de bittim
Çoğu tanımadı beni

Hasan oldum zehir içtim
Hüseyin oldum şehit düştüm
Hak için canımdan geçtim
Çoğu tanımadı beni

Zeynel Bakır, Cafer oldum
Kazım- ı Rıza'ya erdim
Taki'yi, Naki'yi gördüm
Çoğu tanımadı beni

Hasan Alesgeri geldim
Mehdi ile sırra erdim
Hakk'ın emrini bildirdim
Çoğu tanımadı beni

Hatayî, Nesimî geldim
Ben nebiyim yüzmen dedim
Şehitlik köşküne erdim
Çoğu tanımadı beni

Viranî idim doğrandım
Hallaç Mansur oldum yandım
Pir Sultan oldum asıldım
Çoğu tanımadı beni

Hacı Bektaş- ı Veli oldum
Seyit Ali, Abdal Musa geldim
Mürteza bu sırra erdim
Çoğu tanımadı beni

16. İNSAN OLAN GELİR YOLA

İnsan olan gelir yola
Anlaşarak anlaşarak
Anlaşmayan bulur bela
Hırsla gelip yaklaşarak

Hırsla gelen adem değil
Vahşiliğe verir meyil
Mazlumların hakkını yer
Mazumlara taklaşarak

Kavga etme kardeşindir
Akraban, bacın, eşindir
Ya bir dostun tanışındır
Dostu bulsan anlaşarak

Kimsenin kalbini kırma
Her dem mahkemeye varma
Avukata para verme
Boş hırsına aldanarak

Mürteza da bir arıdır
Dostluğu tattım bir baldır
Hırsının sözü yalandır
Yalan söyler hırslanarak

17. SÜRGÜN ETTİ BENİ FELEK

Hasançelebi'de doğdum
 Ana vatanımı sevdim
 Malım yoktur yoksul oldum
 Sürgün etti beni felek

Çoluk çocuk çıktım yola
 Bir yuva kurayım diye
 Çok yalvardım o Mevla'ya
 Sürgün etti beni felek

Bir zaman Sivaslı oldum
 Pir Sultan'dan himmet aldım
 Dört sene Ulaş'ta kaldım
 Sürgün etti beni felek

Çelikhan'da biraz kaldım
 Malatya'ya yuva kurdum
 Borçlu düşüp rahat m'oldum
 Sürgün etti beni felek

Kiracıydım çok ev tuttum
 Postacı idim terkettim
 Almanya'ya mitil attım
 Sürgün etti beni felek

Orda kötü bir ev buldum
 Mürteza candan usandım
 İlk evimi mekan sandım
 Sürgün etti beni felek

18. NE ZORMUŞ BU AYRILIK

Gidiyorum gurbet ele
Ne zormuş bu ayrılık
Söylenirim dilden dile
Ne zormuş bu ayrılık

Sıla kalıyor burada
Dostlar ağlıyor sırada
Merhem söküldü yaradan
Ne zormuş bu ayrılık

Ana baba hasret durmam
Sılada ölseler görmem
Yâr ile murâda ermem
Ne zormuş bu ayrılık

Kuzularım beni yakar
Bir zaman yoluma bakar
Belki mektubum geç çıkar
Ne zormuş bu ayrılık

Mürteza yoksuldur gider
Gurbette aç kalsa neder
Yazım böyle yazdı kader
Ne zormuş bu ayrılık

19. CANIM VERME DİYENİM YOK

Bülbül oldum ötüyorum
Şu halimden bilenim yok
Derdime dert katıyorum
Bu derdimi silenim yok

Gönlüm bürünmüş dumanı
Muhannet vermez amanı
Azrail istiyor bu canı
Canım verme diyenim yok

Mürteza düşmüşsün derde
Günün geçer ah u zarda
Merhemim kaldı o yârda
Merhemimi çalanım yok

20. KEŞKE GÖRMEZ OLAYDIM

Bir güzele meyil verdim
Keşke vermez olayıdım
Yüzünü gördüm ayıldım
Keşke görmez olayıdım

Bir görüşte aklım aldı
Mecnun gibi çöle saldı
Gözyaşlarım durmaz oldu
Keşke sevmez olayıdım

Kaşların kalem yazıyor
Gözlerin aya benziyor
Dillerin balda yüzüyor
Keşke tatmaz olayıdım

Güzelliğin Allah vermiş
Yanaklarında gül olmuş
Sanki hurilerden gelmiş
Keşke sormaz olayıdım

Kınamayın Mürteza'yı
Bülbül güle konmuş deyu
Gönlündeki cennet bağa
Keşke girmez olayıdım

21. ÇOK YORULDUM

Ne söylersin bana yoldaş
Yokluktan gezdim yoruldum
Derdim çoktur benim gardaş
Çarem yoktur çok yoruldum

El ayda ben yayan kaldım
Kentimde yolum şaşırdım
Katıksız ekmek aşırdım
Midem şişti çok yoruldum

Çok söylenen söz dinledim
Seçtim doğrusunu aldım
Yalan sözlerden usandım
Kafam şişti çok yoruldum

Yormayan hüner bulmalı
Ekmeğe katık çalmalı
Sosyal eşitlik olmalı
Bulamadım çok yoruldum

Mürteza'yım çok söylersin
Yoksula hak savunursun
Doğru söze yorulmassın
Eğri söze çok yoruldum

22. NEDEN ALEVÎYİM DERSİN

İmamlar yolun sürmessen
Buyruğuna hak demessen
Yoluna gönül komassan
Neden alevîyim dersin

Ehl- i beyt'e hak demessen
Hem yoluna gitmez isen
Şehit yasın çekmez isen
Neden alevîyim dersin

Pir demanın bırakırsan
Bu yoldan düşkün kalırsan
Dinsiz imansız olursan
Neden alevîyim dersin

Şeriata kul olmassan
Tarikâta yüz sürmessen
Cemiyetinde durmassan
Neden alevîyim dersin

Bir müsaip dutmaz isen
Pis huyunu atmaz isen
Doğru yola gitmez isen
Neden alevîyim dersin

Mürteza'yım söyler sözü
Dikendir cahilin özü
Unutan hürmet niyazı
Neden alevîyim dersin

23. BEN ÖLEMEM

Ne sorarsın ben insansam
Ben ölemem sen ölürsün
İnsanlara kıymamışsam
Ben ölemem sen ölürsün

Parayla Hak çağırmadım
Halkın vergisin yemedim
Hiçbir mezhebe atmadım
Ben ölemem sen ölürsün

Şeriat kanundur uydum
Muhammed'in sözün duydum
Tarikâta sorgulandım
Ben ölemem sen ölürsün

Ateşle adem yakmadım
İftirayla incitmedim
Hak kulunu ayırmadım
Ben ölemem sen ölürsün

Bir cami vardır kalbimde
Her vakit Hak vardır onda
Hakk'ın nuru var ademde
Ben ölemem sen ölürsün

İnsanı teşvik etmişsem
Doğru yola çağırılmışsam
Herkesi laik görmüşsem
Ben ölemem sen ölürsün

Emrettiler doğru yolu
Sevgim Hak, Muhammed, Ali
Mürteza onların kulu
Ben ölemem sen ölürsün

24. HACI BEKTAŞ DEĞİL MİDİR?

Horasan'dan sökün gelen
Rumeli'ye yuva kuran
Türk dilini O'dur yayan
Hacı Bektaş değil midir?

Başlı gidip başsız gelen
Şems- i Tebriz semah dönen
Mevlana'yı irşad eden
Hacı Bektaş değil midir?

Kerametini belli eden
Cansız duvarı yürüten
Avrupa'ya ünü giden
Hacı Bektaş değil midir?

Adaleti O'dur yayan
Tarikâta hizmet eden
Darbe ile öldürmeyen
Hacı Bektaş değil midir?

Akpınar'a dedi aktı
Kerametin irşad etti
Mürteza'yı da bend etti
Hacı Bektaş değil midir?

25. SEVERİM YÂRİM BEN SENİ

Severim yârim ben seni
Bırakıp gitmesen ne olur
Gelsen anlasan derdimi
Böyle sızlatmasan ne olur

Aşkın ile deli oldum
Mezarım kazılı buldum
Ciğerimden ateş aldım
Kerem gibi yakma n'olur

Bir yol yüzün görmüş oldum
Hatamı sevmiş bulundum
Ölmeden bir tabut oldum
Ahrete bırakma n'olur

Gel Mürteza'm gurbet ele
Bülbüldüm konmadım güle
Mecnun gibi çölden çöle
Düşürüp ağlatma n'olur

26. DÖRT EVLENMEK OLUR MU?

Dört evlenmek çıkarmışlar
Kadın alıp boşamışlar
Kuran'da vardır demişler
Dini alet etme gardaş

Savaşta erkekler ölmüş
Kadınları hep dul kalmış
Pislikler çıkmasın diye
Yedin almış Resul gardaş

Altı aylık yol saat oldu
Uçakla bir günde döndü
Müta nikahı da öldü
N'olur zina yapma gardaş

Şehvetliye olma yoldaş
Bil Tanrı'yı şükret haldaş
Hayır yapmak ister isen
Bekar çok evlendir gardaş

Zevke düşen dört evlendi
Nefsin şeytana dönderdi
Mürteza nefsini bildi
Ölümden korkma sen gardaş

27. ÇALIŞALIM BİZE GARDAŞ

Vatan kalkınması için
Çalışalım bize gardaş
Şehir, köylü, fakir, zengin
Çalışalım bize gardaş

Öğretmen dersi bol versin
Talebeyi yetiştirsin
İlimden geri kalmasın
Çalışalım bize gardaş

Doktorlar hastaya baksın
Her zaman para sormasın
Fakirin halinden bilsin
Çalışalım bize gardaş

İşçi vatanımdır desin
Gücü kadar işin görsün
Vatana faydası olsun
Çalışalım bize gardaş

Yeni icatlar bulmalı
Bulandan ibret almalı
Ondan geri kalmamalı
Çalışalım bize gardaş

Söz hatıradır bulalım
İlmin kıymetin bilelim
Mürteza der yürüyelim
Çalışalım bize gardaş

28. N'OLUR GARDAŞ

Uyanalım gayrı gardaş
Olalım cığırda yoldaş
Hal bilene olam sırdaş
Sırrım bilsen n'olur gardaş

Saltanatın devirmiyor
Köşküne çıkmış inmiyor
Menfaatten ayrılmıyor
Köşkten insen n'olur gardaş

Bu milletimiz uyansa
Çalışana reyın verse
Bölücülüğü kaldırsa
Bölme millet n'olur gardaş

Eller ileri gidiyor
Gitmeyeni sömürüp yiyor
Açlar boynunu eğiyor
Eğdirmesen n'olur gardaş

Mürteza dertlidir adın
Arşa çıkıyor feryadın
Yok mu kimseden imdadın
İmdadıma gelsen gardaş

29. HIZIR

Musa ile yoldaş olan
Sırları ona bildiren
Deryalarda yol gösteren
Yetiş pirim Hızır yetiş

Suya düşen dal aradı
İnsanlar tufanda kaldı
İmdat sebep senden oldu
Yetiş pirim Hızır yetiş

Hak hakikat sende oldu
Görenlerin yüzü güldü
Hak sana emir buyurdu
Yetiş pirim Hızır yetiş

Dar günümde car günümde
Son günümde cenazemde
Tabuttayken mezarımda
Yetiş pirim Hızır yetiş

Mürteza sena çağırdı
Gamlı günler geri geldi
Gözüme Ali göründü
Yetiş pirim Hızır yetiş

ON BİR HECELİ ŞİİRLER:

30. GEÇİM YOK GURBETE GİDECEĞİM BABA

Bahçe diktim su kesildi kurudu
 Tarlam bayır ekinim sel sürüdü
 Üstüne mil geldi sebzem çürüdü
 Geçim yok gurbete gidecem baba

Bir çare göster ki eylenem kalam
 Beş çocuğun rızkın ben nerden alam
 Hırsızlık mı yapam kahpe mi olam?
 Geçim yok gurbete gidecem baba

Köyde dursam sığırı güttürmezler
 Çoban olsam bana sıra vermezler
 Çocuklarım büyür tahsil görmezler
 Geçim yok gurbete gidecem baba

Oğlun Mürteza'yı üzme gel ana
 Her nereye gitsem bakarım sana
 Yokluk belim kırdı dokundu cana
 Geçim yok gurbete gidecem baba

31. MERHABA

Muhammet Ali'yi candan sevenler
Merhaba canlarım size merhaba
Hünkar Hacı Bektaş yolun bilenler
Merhaba canlarım size merhaba

Hak yolunu bilip talip olanlar
İnsanlık uğruna can baş koyanlar
Muhabbetle kalp evini yuyanlar
Merhaba canlarım size merhaba

Hak ademde derler Mürteza inan
Ademi öldürüp şerre uymayan
Hak yolunda muhabbete doymayan
Merhaba canlarım size merhaba

32. MERHABA

Hakikat ilmini candan sevenler
Merhaba canlarım size merhaba
İnsanlık ilmine gönül verenler
Merhaba canlarım size merhaba

Hak yolunu bilip talip olanlar
İnsanlık uğruna can baş koyanlar
Muhabbetle kalp evini yuyanlar
Merhaba canlarım size merhaba

Hak ademde derler Mürteza inan
Ademi öldürüp şerre uymayan
Hak yolunda muhabbete doymayan
Merhaba canlarım size merhaba

33. KİMSE CAN ALAMAZ

Bana bu dertleri veren görüyor
Kimse dert veremez el olmayınca
Yaratan Tanrı'dan emir gel diyor
Kimse can alamaz gel olmayınca

Nice dertler verir sabrını dener
Sebepler halk eder derdini yener
Aşılmaz dağ olsa yoluna döner
Kimse götüremez yol olmayınca

Korkma dertten Mürteza ne de o yârdan
Yâr sevdası beter yanan o nârdan
Yaratan indirmez her türlü dardan
Yaratan'a yarar kul olmayınca

34. ELVEDA

Tanıştığım insanları dost ettim
En sonunda dostlar dedim elveda
Kimin ecel aldı kimin yolcu ettim
Garip yolculara dedim elveda

Bölböl olup yâr aşkına çok öttüm
Nice dostlar ile muhabbet tuttum
Bir zamanlar Avrupa'yı yol ettim
Gezdiğim yurtlara dedim elveda

Ecel geldi göz önünden kayboldum
Karıştım toprağa bir tozda kaldım
Mürteza ağlayıp yârdan ayrıldım
En sonunda yâre dedim elveda

35. DUVAZ İMAM ÂŞIK OLDUM YARATAN'A SAZIMLA

Âşık oldum Yaratan'a sazımla
Zikrimde kim vardır Tanrı'dan başka
Bağlandım ol Muhammed'e canımla
Zikrimde kim vardır Resul'den başka

La feta la seyfe geldi şanına
Yazılmıştır Ehl- i beyt Kuran'a
Zalimler gelmedi Ali yanına
Zikrimde kim vardır Ali'den başka

Hak, Muhammed, Ali üçü bir oldu
Fatıma da aynı nurdan bölündü
Hasan Hüseyin de bunlardan geldi
Zikrimde kim vardır erlerden başka

Zeynel Bakır, Cafer Kazım da geldi
Rıza Taki, Naki Asgeri oldu
Mehdi mağarada sır kadem buldu
Zikrimde kim vardır Mehdi'den başka

Ehl- i beyt ismiyle muhabbet olur
Ehl- i beyt'siz dua kabul mu olur?
Mürteza'nın zikri duası budur
Zikrimde kim vardır bunlardan başka

36. LEYLA

Bir güzelin hasretine yanarım
Şekl- i bismillahsın severim Leyla
Bir cana benzettim sıfatın gördüm
Nefesin gül kokar sözün bal Leyla

Seni seven hasretinden yanıyor
Aşk meyi sunarsan ölüm gelmiyor
Seven gönül nefsi ağyâr sevmiyor
Ağyârı yaratan hikmetsin Leyla

Mürteza'ya bilmem neddin neyledin
Muhabbet eyleyip âşık eyledin
Gözü yaşlı gamlı dervişe döndüm
Seni seven gülemez imiş Leyla

37. KÜFREDER BANA

Uyanıp da kalkınmaya gitmezsek
Benden sonra gelen küfreder bana
Sosyal eşitliğe erip kurmassak
Benden sonra gelen küfreder bana

Aç kurt olan yavruları yemez mi?
Ne bırakmış babam bana demez mi?
Marifetsiz olduğumuz bilmez mi?
Benden sonra gelen küfreder bana

Fabrikalar kurup işler yapmassak
Sömüreni içimizden atmassak
İnsan sevgisine biz alışmassak
Benden sonra gelen küfreder bana

Bu din mezhep laik görüş olmasa
Hepsi insan deyip eşit tutmasa
İrki dili için kurşun atarsa
Benden sonra gelen küfreder bana

Mürteza sözünü halkım duymassa
İlmi çalışkanlık makbul saymassa
Mafyacıyı silen çare olmasa
Benden sonra gelen küfreder bana

38. CİHAT

Yaratan cihatla şer söylemedi
 Şer ile varılmaz Hak divânına
 Muhammet şer ile cihat demedi
 Katledip varılmaz Hak divânına

Ali'nin sözünü yabana atma
 Düşmanın da insan onu unutma
 Hak insanda derler ona kin tutma
 Kinle varılır mı Hak divânına

Üç günlük dünyada insan ağlatma
 Hak yarattı onu ateşe yakma
 İnsan gönlü Kabe onu incitme
 Kul hakkıyla varma Hak divânına

Mürteza küskünsen insanla barış
 İyilik etmede herkesle yarış
 Engin gönüllü ol toprağa karış
 Yoksa varamazsın Hak divânına

39. AVRUPA DAVASI

Heveslendik Avrupa'ya girmeye
Bu düzende bizi almaz Avrupa
Hocalara para maaş vermeye
Bu düzende bizi almaz Avrupa

Kazanmadan maaşla bu din giderse
Mafyacı düzeni böyle görürse
Dinle devlet birlik olup yürürse
Bu düzende bizi almaz Avrupa

Akdeniz'de şu Kıbrıs'ı vermezsek
Güneybatı Yunan'a çevirtmezsek
Hava sahamızdan ödün vermezsek
Bu düzende bizi almaz Avrupa

Kürtler devlet ister eğer vermezsek
Yurdu parçalayıp biz küçültmezsek
Ermeni zalime boyun eğmezsek
Bu düzende bizi almaz Avrupa

Bir zaman paylaştı Avrupa bizi
Taktir ettik kurtaran o Ata'mızı
Avrupa içinden çıkmaz bu sızı
Bu düzende bizi almaz Avrupa

Yıkamazlarsa Atatürk'ün yolunu
Birbirine düşürmezse kulunu
Şeriattan çekmezse asker elini
Bu düzende bizi almaz Avrupa

Ne güzel halkı var bu Avrupa'nın
Politikler kanın emer insanın
Mürteza der aklın çalar halkının
Bu düzende bizi almaz Avrupa

40. YAYLANIN TADI YOK ÇİÇEK OLMASSA

Gönül yücelendi yaylaya kondu
 Kuzu kurban yayla sefalı sandı
 Çiçekler açmamış ıssız yer buldu
 Yaylanın tadı yok çiçek olmassa

Gönül yücedeyken endim engine
 Gözyaşlarım sel sel oldu yâr gine
 Gül açılmış bülbül gelmez dengine
 Gülün de tadı yok bülbül olmassa

Mürteza'yım düştüm ben de gurbete
 Aktı gözyaşlarım geldim fîrgata
 Yanında yâri yok söz alıp sata
 Gezmenin tadı yok yârim olmassa

41. NE OLUR GİTME ALMANYA'YA

Sen gidersen yarelerim açılır
N'olur gitme Almanya'ya
Sularım ılnır kefen biçilir
N'olur gitme Almanya'ya

Gurbete gidip de senden vazgeçmem
Seni unutup da bir tas su içmem
Senden başkasına sırrımı açmam
Gel ağlama n'olur gidem gurbete

Gider Almanya'ya geri dönmezsin
Görür güzelleri beni anmazsın
Ateşinle ben ölürüm görmezsin
N'olur gitme Almanya'ya

Çocuklarım büyük bir iş bulurum
Yemem içmem belki karla dönerim
Zalım yoksulluğu belki yenerim
Gel ağlama n'olur gidem gurbete

Azına şükür der sabırlanırım
Mesut yaşadığım kerem bilirim
Cesedim toz olsa seni bulurum
N'olur gitme Almanya'ya

Ağlayıp da Mürteza'yı sen üzme
Düşmanlı yabancı yerlerde gezme
Üstüme yâr sever diye kalbine yazma
Gel ağlama n'olur gidem gurbete

42. ALMANYA

Aylemden ayrıldım sefa sürmedim
 Mesut olup o yâr ile durmadım
 Çok bayramlar geçti onu görmedim
 Düğün bayram haram ettin Almanya

Çoktan beri guzuları görmedim
 Kucağımda yavruları sevmedim
 Sefalı günleri bulup gülmedim
 Hasretlikle güldürmedin Almanya

İzin vermediler elin işinde
 El sözü kocattı şu genç yaşında
 Sanki ben doğmadan geldi peşimde
 Bırakmıyor bu yakamı Almanya

Sevdiceğim yârim kaderin kara
 Baş koymadım senin ile yatağa
 Hasret kaldım sıcak yemek tatmağa
 Gönlümüze bir tat vermez Almanya

Çoğu gelir gider para tutmuyor
 Kınaman çocuk çok para artmıyor
 Guzular perişan gönül yatmıyor
 Uyumadın Mürteza'yı Almanya

43. ŞANLI MALATYA

Ezelden bu şöhret sana verilmiş
Battal Gazi erin doğmuş Malatya
İslam tarihine şanın yazılmış
Gazilerden kalmış soyun Malatya

Beydağı'ndan soğuk suların çıkar
İçeni mest edip şöhretin artar
Yaz bahar ayında bülbüller öter
Koklamaya değer gülün Malatya

Yemyeşil ovası meyvesi dolmuş
Ürününü bu dünyaya bildirmiş
Altın ile kaysıların tartılmış
İhracatın vardır senin Malatya

Tokma ortasından geçer ovanın
Fırat Suyu çizer doğu sınırın
Sanayisin kurmuş bilgili halkın
Açların da doyar gayrı Malatya

Doğusunda tıp merkezi kurulmuş
Batısında sanayisi yer almış
Orta yer güzeller otağı olmuş
Şakır bülbüllerin öter Malatya

Türkiye sınırın çizenden biri
Yardım etmiş Özal, şanlı İnönü
Hem kahraman hem akıllı insanı
Mürteza yurdundur şanlı Malatya

44. HZ.MUHAMMED MUSTAFA’NIN BİZE EMANETLERİ

Yaratan gönderdi cihana geldin
Sen güzel ahlakla geldin Muhammed
Cebrail getirdi Kuran’ı yazdın
Hakk’ın emrin verdin bize Muhammed

Din güzel ahlaktır bize bildirdin
Ahlakı olmayan dinsizdir dedin
Yaratan affetmez kul hakkı dedin
Kulları sevdirdin bize Muhammed

Pençey Ali aba Ehl- i beyt dedin
Ehl- i beyt’e uyan kurtulur dedin
Köleye zenginden çok değer verdin
Eşitliği kurdun bize Muhammed

Cahil insanlara ilim öğrettin
Şehri benim Ali kapı bildirdin
Hak insan kalbinde hürmet et dedin
Saygıyı öğrettin bize Muhammed

Komşun açken bize tok yatma dedin
Fakire yardımını bize öğrettin
Kötülük edene iyilik et dedin
Mürteza’ya öğüt verdin Muhammed

45. EVLİYÂYI ANAR TÖREN YAPARLAR

Evliyâyı anar tören yaparlar
 Hak sözü söylemez türkû tutarlar
 Kız gelin türküsü reklam yaparlar
 Söyleyen de suçlu söyletenler de

Hak, Muhammed, Ali ismi var iken
 Deyiş duvaz sözü söylenir iken
 Türkû olmaz hak sözleri dururken
 Söyleyen de suçlu söyletenler de

Deyiş sözü şair Kuran emridir
 Deyiş ilim burcu kokan nanedir
 Deyiş dane türkû samandır denir
 Söyleyen de suçlu söyletenler de

Mürteza sen şaşma Hak kelimından
 İnsan ayrılır mı Hakk'ın yolundan
 Söylenirse türkû şehvet dilinden
 Söyleyen de suçlu söyletenler de

46. OL HACI BEKTAŞA

Yüz sürem Hünkar'a dedim kuludur
Dedi ki benliğin var ise gelme
Yolumuz hak muhabbetle doludur
İnsana hizmetin yok ise gelme

Fakirin hakkını eğer yer isen
Para kadın şehvetini seversen
Yaradan ol hakkı inkar edersen
İnkarlık gönlünde var ise gelme

Eğer boşanırsan edersen zina
Gönlünde şehvet yaparsa bina
Ne kadar yıkansan olursun cüna
Rahmet hak sözüyle yunmadan gelme

Bu Ali yoludur doğru bir yoldur
Doğruyu sürenler Hakk'ına kuldur
Yaradan affeder cömerdi boldur
Kul hakkı yedinse vermeden gelme

Mürteza'yım el kaldırma başkaları saldırısın
Nefsine uyanlar seni öldürsün
Hak tecelli eder bir gün görürsün
Nüfuslu vicdanlı olmadan gelme

47. CEME NASIL GİRMELİ

Sofu kardeş eğer ceme gelirsen
Şeriatta davan var ise gelme
Hatır gönül yıkıp küstürdü isen
Gönül yapıp barış ölmeden gelme

Musahip ol kardeşin aç ise doyur
Yanlış gidiyorsa yolundan çevir
Sabur harmanında samanı savur
Yenecek daneyi bulmadan gelme

Bu yol hak divânı eğer bilirsen
Kini kibir kalp evinden silersen
Yol Ehl- i beyt'indir eğer gelirsen
Arif ol bu yolu bilmeden gelme

Şeriat, tarikât, marifet bunda
Muhammed de kırklar ile bu yolda
Coştular semahla tevhidi elde
Hak ismini tevhit çalmadan gelme

Mürteza sen ersen bil hakikate
Kevser Irmağı'ndan doyarsın tada
Cemde karışırsan bu muhabbete
Pirle muhabbete dalmadan gelme

48. ÜZÜLME

Cihanda doğruya zulüm ederler
 Üzülme ha deli gönlüm üzülme
 Doğru konuşana kıymet vermezler
 Üzülme ha deli gönlüm üzülme

Nice peygamberler davalar gördü
 Zenginden fakirin hakkını sordu
 Onlar da bu yüzden çok zulüm gördü
 Üzülme ha deli gönlüm üzülme

Ali de fakire yardım ederdi
 Maviye taht için onu söndürdü
 Nesimi yüzüldü Mansur asıldı
 Üzülme ha deli gönlüm üzülme

Hüseyin'in su tarafı basıldı
 Haksızı sevmedi o da kesildi
 Pir sultan da bu suçlardan asıldı
 Üzülme ha deli gönlüm üzülme

Haklı insanlara rahmet söylenir
 Haksız insanlara lanet eylenir
 Mürteza' ya bir gün zulüm paylanır
 Üzülme ha deli gönlüm üzülme

49. ŞU YÜCE YAYLADA KOYUN GÜDERKEN

İnsanlık uğruna koyun besledim
Kuzularım yedin sen derin dere
Fakirim geçimim ordan arardım
Kestin kısmetimi sen derin dere

Gece gündüz kuzularım aradım
Orda kuzuların kanını buldum
Toprağın kızıldır kanlısın dedim
Kanın kurumasın ey derin dere

Kuzularım sizi canavar yemiş
Anaları vardır meler dememiş
Derin dere sizi hiç korumamış
Tarihler boyunca yan derin dere

Suçtu nedir kuzularım yedirdin
Yaktın yüreğimi işim bitirdin
Orda kuzuları sahipsiz gördün
Sahipsiz kalasın ey derin dere

Gizlenecek daş dipleri olmamış
Yiyen kurtlar merhamete gelmemiş
Yoksul Mürteza'nın hali kalmamış
Bir dertte sen verdin ey derin dere

50. ÜZÜLME EY GÖNLÜM

Kimi mala taptı aldı da gitti
 Üzülme ey gönül alsın da gitsin
 Nice Karun gibi zengin de bitti
 Üzülme ey gönül olsun da gitsin

Kimi canımıza haber gönderdi
 Sanki Azrail'miş haberin verdi
 Yolumuza çıkıp tehdit savurdu
 Üzülme ey gönül savursun gitsin

Kimi namusuma elin uzattı
 Diliyle söyleyip iftira etti
 Doğrudur dediler kimi tanetti
 Üzülme ey gönül tan etsin gitsin

Kimi insan imiş dostum seçildi
 Kimi karışmadı korktu çekildi
 Dost olanlar geldi bana yakındı
 Üzülme ey gönül korkanlar gitsin

Kimi âşıklara elbet tan olur
 Kötülüğe iyilik erlerden gelir
 Mürteza kötülük eden ne bulur
 Üzülme ey gönül bulsun da gitsin

51. NEVRUZ BAYRAMI

Isınır topraklar tohum canlanır
Yirmi bir mart oldu Nevruz Bayramı
Cem lokması pişer küskün barışır
Yirmi bir mart oldu Nevruz Bayramı

Ali doğdu Muhammed de sevindi
Şadet parmağıyla onu emzirdi
Fatiha Suresi bugünde geldi
Yirmi bir mart oldu Nevruz Bayramı

Ali Fatıma'yla bugün evlendi
Resule nebilik bugünde geldi
Mürteza âşıklık bugün verildi
Yirmi bir mart oldu Nevruz Bayramı

52. DEVLETTEN BİR YARDIM GELİRSE DİNE

Devletten bir yardım dine gelirse
Din politikaya alet olmaz mı?
Yardım almayanlar karşı çıkarsa
Dinle politika birlik olmaz mı?

Dinle politika birlik olursa
Din politikadan dersin alırsa
Mescit yapıp fabrikalar durursa
İşsiz karşı çıkıp din bozulmaz mı?

Din yürüten devlete kul olmasın
Özel yardımıyla teşkilat kursun
Parasız yalvarsın Tanrı'yı bilsin
Parasız yalvarsan kabul olmaz mı?

Tanrı oku demiş bunu bilenler
Okuldan çok mescitleri olanlar
Fen ilmi dersinden geri kalanlar
Başka insanlara mağlup olmaz mı?

Halka hizmet eden bir mühendistir
Halka hizmet Hakk'a hizmet bir dindir
Fen ilmi insana büyük ilimdir
Böyle ilmi Tanrı kabul etmez mi?

Bu dersi ben aldım ilmi Kuran'dan
Cavidan okudum ledun ilminden
Haber eylediler batın dilinden
Batın ilmi duyan Hakk'ı bulmaz mı?

Mürteza düşüncen onaylanmalı
Dinde zorlama yok laik olmalı
Demokrat düşünüp devlet kurmalı
Bu yoldan gitmezsek din bozulmaz mı?

53. BORCU VERİP KURTULALIM OLMAZ MI?

Atatürk vatani kurmuş bizlere
Kapatmış Osmanlı borcun yüzlere
Koymamış toruna oğul özlere
Borcu verip kurtulalım olmaz mı?

Bir daha borçlanma yabancılara
Vatani parçalar borcum adına
Vermezsek silahla çıkar karşıma
Borcu verip kurtulalım olmaz mı?

Teker teker yurdunu bölerler
Ermeni, Rum, Kürdün buralar derler
Bölüp parçalayıp bizi yutarlar
Borcu verip kurtulalım olmaz mı?

Adıma borçlanmış gelen hükümet
Hiç yürür mü dışa borçlu bir devlet?
Mafyacı bankacı soyguncu lanet
Borcu verip kurtulalım olmaz mı?

Dolar gelir bankacılar batırır
Soyar yurt dışına para kaçırır
Fakir fukaranın hakkını alır
Borcu verip kurtulalım olmaz mı?

Tanrı'dan emir yok parayla dine
Yardım etme bana oy verir diye
Kâr getirmez yere harcadın diye
Borcu verip kurtulalım olmaz mı?

Memleketi düşünürse vekiller
Onlar da az maaşla idare etseler
Zenginden vergi alıp yardım kesseler
Borcu verip kurtulalım olmaz mı?

Amerika Menderes'e borç vermiş
İstedğim yerde harcarsın demiş
Fen okullarımız çağ dışı kalmış
Borcu verip kurtulalım olmaz mı?

Kredi alan fabrikayı kurmamış
Kazanç getirmeyen yere savrulmuş
Mürteza oy için para harcanmış
Borcu verip kurtulalım olmaz mı?

54. BÜLBÜLÜN ELİNE BİR GÜL GEÇERSE

Bülbülün eline bir gül geçerse
O da ortasına düşüp yatmaz mı?
Gönül arar sevdiğini seçerse
Sarılıp da canı cana katmaz mı?

Gönül arar sevdiğini bulmazsa
Yâr rasgelip gözyaşımı silmezse
Yâr da bizden uzak gider gelmezse
Kerem gibi ateş alıp tütmez mi?

Mürteza'nın yâri söze gelmedi
Çok çekiyor bu sevdadan ölmedi
Ne kadar yalvardım halim sormadı
Mecnun olup gayrı çöle gitmez mi?

55. MUHARREM AYI

Muharrem ayları hakikat ayı
Ne mübarek aydır Muharrem Ayı
Tanrı affetti Adem buldu Havva'yı
Ne mübarek aydır Muharrem Ayı

Nuh aleyhisselam da Tufan'da kaldı
Hakkı seven mahluk insan kurtardı
Oruç tutup aşuresini buldu
Ne mübarek aydır Muharrem Ayı

Halil peygambere nidalar geldi
İsmail'e koçu kurban gönderdi
Halil'e Kerbela haber verildi
Ne mübarek aydır Muharrem Ayı

Cümle peygamberler oruç tuttular
Tanrı varlığına iman ettiler
Muharrem de kurtuluşa yettiler
Ne mübarek aydır Muharrem Ayı

Hüseyin'e Muharrem Ayı seçildi
Masumların kanı yere saçıldı
Şehitlere hülle donu biçildi
Ne mübarek aydır Muharrem Ayı

Muhammet Muharrem tuttu söyledi
Kerbela'da yavrum şehit ol dedi
Mürteza'nın gözyaşları dinmedi
Ne mübarek aydır Muharrem Ayı

56. POLİTİKACILAR NAMAZ KILDILAR

Politikacılar namaz kıldılar
Siyaseti camilerde kurdular
Ayrı görüş olana saldırdılar
Hak kabul eder mi böyle namazı?

Hilkatte eşindir dinde kardeşin
Ya dostuna dosttur ya da tanışın
Hak yaratmış onu ayırt edişin
Hak kabul tutar mı böyle vaazı?

Mürteza da hak yolunda pişmiştir
Haksızı sevmeyip gözden düşmüştür
Laik düzen ayrımları aşmıştır
Aşmasa öter mi ozanın sazı?

57. ŞEN KAL HASANÇELEBİ

Çelebi'de doğdum gözümü açtım
Ekmeğini yedim suyunu içtim
Bir yâr sevdasıyla kaynayıp coştum
Ben den sonra şen kal Hasançelebi

Ufacık nahiye on sekiz köyü
Ta ezelden kalmış temizdir soyu
Misafirperverdir insancıl huyu
Benden sonra şen kal Hasançelebi

Yetişen gençlerin ilme bağlansın
Son tahsilin yapıp bilinçli olsun
Ağalık paşalık sömürü kalsın
Benden sonra şen kal Hasançelebi

Senden ayrılırim ben yane yane
Mezarım koysalar ana yurduma
Toprak merhem olur benim derdime
Benden sonra şen kal Hasançelebi

Mürteza emeğin çoktur bu elde
Çok muhabbet ettik yüzdük gölünde
Tanıştık yâr ile Muhammet, Ali yolunda
Benden sonra şen kal Hasançelebi

58. YÂRİM GELMEDİ

Geniş hastaneler bana dar oldu
Çok bekledim benim ağyâr gelmedi
Elin yâri geldi yemek yedirdi
Yemek yedirecek yârim gelmedi

Elin eşi dostu geldi yanına
Mezardan göndermiş çiçeği bana
Uğruma can vermiş hem yana yana
Uğruma can veren yârim gelmedi

Sağ omuzdan bana darbe vurdular
Sırrımı bildirme yâda dediler
Haberim olmadan nasıl yudular
Elime su döken yârim gelmedi

Düşünürdü ol Hüseyin'i şehidi
Ne kadar çok yanan aşkın var idi
Bana sevgin Azrail'i çağırdı
Benim için yanan yârim gelmedi

Mürteza'yı böyle düşürdün derde
Perişan eyledin kaldım bizârda
Fatımatü Zehra koymasın darda
Elin yâri geldi benim gelmedi¹

¹ 03.01.1994(Âşık Mürteza Aksüt yoğun bakımda yatarken eşi Fatma Hanım'ın ölüm haberini almış, bu şiiri onun üzerine yazmıştır).

59. BOZAN GELDİ BOZMAYANLAR GELMEDİ

Parti kurup memleketin pulunu
Soyan geldi soymayanlar gelmedi
Atatürk'ün altı ilke yolunu
Bozan geldi bozmayanlar gelmedi

Bir din çadırında uyudu millet
Şeriat diyerek verdiler cennet
Para ile dine ettiler hizmet
Yazan geldi yazmayanlar gelmedi

Düzen kurup çoğunluğu aldılar
Kredi alıp bankaları soydular
Memlekete fabrika kurmadılar
Sömüren geldi sövmeyen gelmedi

Yurt dışından dine kredi buldu
İmam hatip ilahiyatı kurdu
Fabrika kurmaya izinler durdu
Duran geldi çalışanlar gelmedi

Mürteza da sanki dinci değilmiş
Muhabbetle dinden asla dönmemiş
Para ile dine hizmet etmemiş
Eden geldi etmeyenler gelmedi

60. YÜZÜM GÜLDÜ GAMLI GÖNLÜM GÜLMEDİ

Bana dediler ki niçin ağlarsın
Yâr yitirdim benim yüzüm gülmedi
Her dem böyle kendi özümden yanarım
Yüzüm güldü gamlı gönlüm gülmedi

Çok ağladım dostlar derdim bitmedi
Türlü dertler verdi hiç affetmedi
Bu dertler az geldi sanki yetmedi
Yüzüm güldü gamlı gönlüm gülmedi

Mürteza'yı böyle biçar eyledin
Eyüp gibi derde duçar eyledin
İmtihan eyledin beni dinledin
Yüzüm güldü gamlı gönlüm gülmedi

61. SÖZÜM PARA ETMEDİ

Dost ağlatır düşman güldürür dedim
 Bu sebepten sözüm para etmedi
 Deyiş söyler pop şarkısı demedim
 Bu sebepten sözüm para etmedi

Gerçek mesajları insana verdim
 İlim akıl edebiyat söyledim
 Şehvetli sözlerden hep geri durdum
 Bu sebepten sözüm para etmedi

Hizmet eyle oku ilme git dedim
 Doğru söyle yalanı terket dedim
 Hakkı zikreleyip pire yet dedim
 Bu sebepten sözüm para etmedi

Çoğu anlamadı hayhaya gitti
 Düşünmedi ekonomisi bitti
 Hak emri söyledim beni terk etti
 Bu sebepten sözüm para etmedi

Bir Ali'den ozan deyiş söyledi
 Anlamsız türküyü sözü bağladı
 Mürteza da buna kayıl olmadı
 Bu sebepten sözüm para etmedi

62. EHL- İ BEYT'İ SEVİYORUZ DEDİLER

Ehl- i beyt'i seviyoruz dediler
İçimizde Yezit Mervan türedi
İsmi İslam yanlış yola gittiler
Yezit'ten Mervan'dan devran türedi

Ehl- i beyt'in yolu ilim üretmek
Atatürk istedi bunu yürütmek
Çalışmadan kazananı eritmek
Terse döndü yazar kervan eridi

Mürteza sözünü kabul etmezler
Mafyacılar doğru sözü tutmazlar
Ehl- i beyt'in yolu doğru gitmezler
Asfalt çamur oldu yol da çürüdü

63. ÇALIŞMADAN KAZANANLAR ELİNDEN

Çalışmadan kazananlar elinden
Daha çok mu çekeceğiz bu derdi?
Halkı kandırmanın yalan dilinden
Daha çok mu çekeceğiz bu derdi?

Hükümette başa geçen oluyor
Mafyacılar bundan destek alıyor
Halkım sömürölüp kriz geliyor
Daha çok mu çekeceğiz bu derdi?

Kimi banka soyup parasın yiyor
Üretmeden dinci maaş alıyor
Üretim yok işsizler eziliyor
Daha çok mu çekeceğiz bu derdi?

Kimi zenginim der kredi alır
İflas ettim diye bahane bulur
Soyar yurt dışına para gönderir
Daha çok mu çekeceğiz bu derdi?

Tanrı'yı alet eder halkı kandırır
Biraz yardım ile oyunu alır
Mürteza düzeni kimler döndürür
Daha çok mu çekeceğiz bu derdi?

64. ÖLMEM Mİ?

Ne kadar güzelsin sevdiğim dilber
 Leblerinden bal tatmadım ölmem mi?
 Girem kalp evine bana da yer ver
 Kalp evine giremedim ölmem mi?

Sevdim emme seni ben bulamadım
 Bülbül oldum güldün sana konmadım
 Bir kerecik âşığı sormadın
 Hatırım sormassan elbet ölmem mi?

Boyun selvi daldır sallanır gider
 Gözlerin ay kaşın beni del eder
 Alır aklım kapusuna kul eder
 Kapına kul olamadım ölmem mi?

Kırmızı yanağı çevresi beyaz
 İnci dişler gülse hemen gelir yaz
 Bülbül güle konar gül de eder naz
 Mürteza'ya naz edersen ölmem mi?

65. DÖNER Mİ?

Âşık ayırt etmez doğruyu söyler
Haksız doğru sözü kabul eder mi?
Şehvetine uygun çamur yol boylar
Doğru söz söylense yola döner mi?

Ozanlar öldüler öldürmediler
Zalimler zulmetti güldürmediler
Sırrını gizleyip bildirmediiler
Baş verir âşıklar sırdan döner mi?

Hallacı Mansur'u astılar dara
Nesimi yüzüldü gelmez figâna
Pir Sultan asıldı etmez müdara
Mürteza zulümden sözden döner mi?

66. GURBET

Gam için mi geldim ben bu cihana
Felek ilden ile götürdü beni
Bir ben mi sığmadım geniş vatana
Yokluk gurbet ele attırdı beni

Borçlu oldum yokluk yakamı tuttu
Ne beni terk etti ne de unuttu
Yuva yaptım felek yıktı dağıttı
Aldı diyâr diyâr götürdü beni

Görmedim dünyada bir şadlık demi
Didem Ceyhun oldu kurumaz nemi
Gurbet elin kahrı elin sitemi
Tüketti ömrümü bitirdi beni

Güvenmem dünyaya yaşım elli oldu
Bedenimde çok alamet belli oldu
Yüklendi barhanam mezar yol oldu
Toprak sinesine yatırdı beni

Bahçem yok ki bağban olam bir bağa
Karışmadım güle yeşil yaprağa
Mürteza da gider kara toprağa
En sonu hayattan yitirdi beni

67. GİNE ALMANYA'DA ALDI DERT BENİ

Kimisi ayrılmış nazlı yârinden
O da duramıyor ah u zarından
Haber alamıyor guzularından
Gine Almanya'da aldı dert beni

Kimisi kadındır huyunu bozar
Kimi erkek kadın peşinde gezer
İçer deli olur halinden bezer
Gine Almanya'da aldı dert beni

Kimi kazancını harcar burada
Perişan ailesi kalır yuvada
Kimi tarlasını koymuş ovada
Gine Almanya'da aldı dert beni

Bilmem ki ne olur Mürteza halin
Kimse hakkın yemez efendi kulun
Yalvarırım kardeş şaşırma yolun
Gine Almanya'da aldı dert beni

68. GELİN

Hizmet etsin diye aldım gelini
Yapmadıktan sonra nedem gelini
Hürmet edip sevip öpe elimi
Öpmedikten sonra nedem gelini

Anası kocanla geçin dur demiş
Ayda yılda kaynanayı gör demiş
Kazancını verme tez ayrıl demiş
Ayrıldıktan sonra nedem gelini

Bir öğüt verilmez cahil başına
Hizmitsiz bir gelin gelir düşuna
Anası sözüyle giden peşine
Gittikten sonra da nedem gelini

Mürteza'yım hizmet ettir anana
Hizmetli bir gelin düşe yanına
Oğlunla sevişe bahsede cana
Canını vermesse nedem gelini

69. NE EDEBİYAT VAR NE NASİHAT

Yeni yeni şair âşık türedi
Ne edebiyat var ne nasihati
Şehvet için onlar şiir üretti
Ne edebiyat var ne nasihati

Ne bir ilim deryasına dalmamış
Ne fen ilmi edebiyat görmemiş
Gençleri uyutmuş cevher sunmamış
Ne edebiyat var ne nasihati

Boşanan kadınlar aşığım demiş
Boşayan erkekler şiirler dizmiş
Gençler şehvetperes şiir dinlemiş
Ne edebiyat var ne nasihati

Hak için söylenen sözler kalmamış
Şehvet için söyleyen ödülleri almış
Aldanmış bu gençler bu bandı çalmış
Ne edebiyat var ne nasihati

Alan alsın yol göster sen Mürteza
Halk için sözlerle vur telli saza
Boş yere söyleme sözden almaza
Na edebiyat var ne nasihati

70. BERBER

Selam haber saldım gelmessin n    n?
Berber saçlarımı kesmeye gel gel
Eller sefaletten uzatır sa  n
Benimki cefadan uzadı gel gel

Hiç yüzüm gülmüyor gönlüm dumanlı
O yâri bulamam yüreğim gamlı
Yüzümdeki sağlar sanki perçemli
Gamlı saçlarımı kesmeye gel gel

Başka berberleri bilemiyorum
Dilin bilip cevap veremiyorum
Sır bilmeze sırrım seremiyorum
Sırlı saçlarımı kesmeye gel gel

El bilmiyor kalben benim i  imi
Hiçbir kervan çekmez gamlı g    m  
Kesilse bu sa  ım gelse biçimi
Biçimsiz sa  ımı kesmeye gel gel

D    n  r  m bütün Türk'  n derdini
Kim istemez vatanını yurdunu
Berber dinle Mürteza'nın derdini
Dertli saçlarımı kesmeye gel gel²

(1971)

² Bu   iiri Almanya'daki berber arkadaşına yazmıştır.

71. CEMÂLİMİ KAPATMAM

Benim cemâlimi Tanrı yarattı
 Bakan baksın cemâlimi kapatmam
 Cemâl Hakk'ın cemâlidir var etti
 Bakan baksın cemâlimi kapatmam

Velagat keremna beni ademe
 Dosta cemâl göster muhabbetine
 Cahille oturup sohbet eyleme
 Bakan baksın cemâlimi kapatmam

Cahil bakmak ister şehvete düşkün
 Kamilde şehvet yok sözleri pişkin
 Kötüye düşünmem Hakk'adır aşkım
 Bakan baksın cemâlimi kapatmam

Suyla abdest alma nefsin temizle
 Her zaman Tanrı'yı bil kendini üzme
 Sıfat hak Mürteza nefsinden azma
 Bakan baksın cemâlimi kapatmam

72. USANDIM

Bir davayla geldim fani dünyaya
Mücadele vere vere usandım
Dert mikrobu girdi gamlı bünyeye
İlacını bula bula usandım

Anam babam sara sara büyüttü
Bir zamanlar ninniledi uyuttu
Cahil insanların içine attı
Öğrenmeyi sora sora usandım

Dünya bir nefismiş herkes arıyor
Nefsi olmayan şükreyleyip uyuyor
Mazlumun sırtından zalim vuruyor
Emeğimi ala ala usandım

Sazım silahımdı çıktım dağlara
Protesto çektim düştüm yollara
Eşitlik istedim bütün kullara
Bulamadım öle öle usandım

Hak arıyam diye düştüm dillere
Yazıverdim kanunlara kullara
Mürteza derdimi döktüm tellere
Teller ile yana yana usandım
(sazım)

73. OZAN MÜRTEZA KİMDİR?

Annem Gülşah babam da Hüseyin'di
Hüseyin için kurban keser severdi
Hakkı sevmeyi de bana öğretti
Kardeş sorar mısın aslımı benim?

Bin dokuz yüz otuz sekizde doğdum
Bir zaman çobandım çiftçi de oldum
İnsanı sevmeyi özümde buldum
Kardeş sorar mısın aslımı benim?

Bedenim topraktır Tanrı'ya tektir
Soyumuz cömertlik yüksek karakter
Çizmiştir Atatürk Türklüğüm yeter
Kardeş sorar mısın aslımı benim?

Türkiye vatanım Malatya ilim
Sağ yâre aşığım din de İslamım
Doğruluk sözlerim lise tahsilim
Kardeş sorar mısın aslımı benim?

Adımı sorarsan Aksüt Mürteza
Doğum yer Hasaңelebi , Hekimhan kaza
Küçük yaşta meyil verdim bu saza
Kardeş sorar mısın aslımı benim?

74. AYRILIK

Uygun görmüş Yaratan'ım çağırmiş
Ayrılık bağırimi deldi neylerim
Duydum ki mezardan çiçek yollamış
Çiçeğim goncaydı soldu neylerim

Bir haber beklerim gelmez yârimden
Hastanede kimse bilmez halimden
Ayrılık hiç ölüm olmasın derken
Umutsuz ayrılık geldi neylerim

Böyle mi yazılmış yazılarımız?
Dostları da üzdü sızılarımız
Anasın kaybetmiş kuzularımız
Yavruların benzi soldu neylerim

Dertliler var benim gibi çağılayan
Bahar seli gibi taşlara vuran
Gözyaşını sel sel edip ağlayan
Hak'tan böyle emir geldi neylerim

Hastanede diken oldu yataklar
Mürteza yârinin yolunu bekler
Geldim bulamadım bomboş otaklar
Çaresiz ayrılık oldu neylerim³

³ (Bu şiiri eşi Fatma Hanım'ı kaybettikten sonra yazmıştır).

75. MİZANİ GÖRDÜM

Cihana gelince yaşadım öldüm
Sırat Köprüsü'nü mizanı gördüm
Emel defterimi elimde buldum
İnsan haklarını soranı gördüm

Terazi kurmuşlar beni tarttılar
Ruhumu bir hayvanata sattılar
Nice bin yıl hayvan olup tuttular
En son insan eden Kerrar'ı gördüm

Kur'an'ı her çeşit yazmıştır alim
Tarafına çekmiş eylemiş zulüm
Zehire katmıştır kuduret balın
Zehri bal eyleyen sultanı gördüm

Ne ibadet sordu ne de Tanrı'yı
Kul hakkı olandan açtı arayı
Tanrı cömert imiş verdi sarayı
Suç bağışlayıcı Hünkar'ı gördüm

Ben görmedim onu o beni gördü
Suçlarıma göre zahmetler verdi
Mürteza yâr için ağladı yandı
Gözyaşımı silen Haydar'ı gördüm

76. PARA İLE DİNE HİZMET OLUR MU?

Para ile dine hizmet mi edersin
Hakk'ı sevdiğini nerden bileyim
Tanrı sevmek için rüşvet mi yersin?
Hakk'ı sevdiğini nerden bileyim

Hak ademde derler Tanrı da haktır
Sıtk ile sevenin kalp evi paktır
Parasız yalvaran Tanrı'ya çoktur
Hakk'ı sevdiğini nerden bileyim

Sanki bir fabrika işçisi gibi
Parayla hizmet mi et dedi Nebi?
Bu iş biraz bana ters geldi gibi
Hakk'ı sevdiğini nerden bileyim

Politikacılar cami yaptılar
Başlarına üçer hoca diktiler
Propagandayı burda yaptılar
Hakk'ı sevdiğini nerden bileyim

Hanede ibadet Hak emri idi⁴
Hak'tan o Resul'e ayetler indi
Yıktır o camiye sen doldurt dedi⁵
Hakk'ı sevdiğini nerden bileyim

Mürteza parasız çalsan sazını
Kesme ibadetin Hak niyazını
Doğru söylemezse haklı sözünü
Hakk'ı sevdiğini nerden bileyim

⁴ Nur suresi, ayet: 36

⁵ Tövbe suresi, ayet: 108

77. BİZİ TANIMAYAN BİZE TAN ETMİŞ

Bizi tanımayan bizi tan etmiş
Kültürdür sizinki din değil demiş
Din Kuran kültürüyle beğenmiş
Kültürle var oldu dinimiz bizim

Ali, Fatma, Hasan, Hüseyin Ehl- i beyt
Resul aba altında eyledi teyit
Tanrı Kuran'ında bildirdi ayet
Ehl- i beyt'ten kaldı dinimiz bizim

Kırkların ceminde dini kurdular
Tanrı varlığına iman kıldılar
Semah dönüp el tevhidi vurdular
Kırklardan cem oldu dinimiz bizim

Ehl- i beyt'ten din yolunu öğrendik
Ehl- i beyt neslinden pirlerden geldik
Din uğruna Kerbela'da baş verdik
Türlü derde saldı dinimiz bizim

Ali din uğruna savaşmadı mı?
Tanrı'dan la feta ün gelmedi mi?
Muhammet kırklarda cem görmedi mi?
Miraçta kuruldu dinimiz bizim

İbadethanemiz bizim cem evi
İmam Cafer yazdı bize din evi
Cem evine giren gerçek din eri
Gerçeklerde sürdü dinimiz bizim

Ehl- i beyt sevmeyen ceme girmedik
Dardidar olmayan Yezit'i sevdi
Mürteza Tanrı'nın yolunu bildi
Tanrı'dan var oldu dinimiz bizim

78. CEYLAN

Avcılar çevirmiş ceylanım darda
Kurtulması zordur avcı elinden
Yuvamı kaybettim yavrular nerde
Bulur muyum gitsem eski yolumdan

Ceylan sen güzelsin herkes seviyor
Etin tatlı kanın helaldır diyor
Avcılar da gözyaşına bakmıyor
Bıraksalar haber alsan yuvandan

Ceylan Mürteza'nın sen yâri miydin?
Gelen bu cefalar kaderin miydi?
Karalı haberler hep senin miydi?
Kurtulsam avcıdan gitsem dağından

79. ACEP NASIL KAVUŞURUM YÂRE BEN

Gine duman duman dağların başı
 Acep nasıl kavuşurum yâre ben
 Kapattı yolumu tipiyle kışı
 Acep nasıl kavuşurum yâre ben

Eser deli poyraz yolum yürütmüş
 Yâr sevdası ciğerimi çürütmüş
 Yürüyecek derman yoktur eritmiş
 Acep nasıl kavuşurum yâre ben

Cenazemi kar altında bulurlar
 Kuşlar gelir baş ucuma konarlar
 Hasret kalmış âşık yârine derler
 Acep nasıl kavuşurum yâre ben

Mürteza can verir yârin yoluna
 Belki yâr yetişir benim halime
 Ecel gelip götürürse ölüme
 Acep nasıl kavuşurum yâre ben

80. DİN ELDEN GİDER Mİ?

Bana dediler ki din elden gider
Din elden gider mi sazım var iken
Allah Muhammed'i Ali'yi andım
Din elden gider mi sözüm var iken

Hak yaratmış oku emrini vermiş
Kapı Ali şehri Resul okunmuş
İlim Çin'de ise gidiniz demiş
Din elden gider mi ilmim var iken

İncinsen incitme Hünkar söyledi
Varlığı sev yaratan için dedi
Âşıklar sevgiyi özünde bildi
Din elden gider mi sevgim var iken?

Aşkla yaratanın ilmine daldım
Sazımla bu ilme ben âşık oldum
Mürteza Hünkâr'dan desdurum aldım
Din elden gider mi destur var iken

81. ÂŞIKLIK VERİLDİ

Yaş on iki ilkokulu bitirdim
 Elime saz verdin âşık eyledin
 Babam rüya gördü aşka yetirdin
 Aşkın kemendine sen bend eyledin

Çoban oldum çiftçi oldum bir zaman
 Âşık oldum sana dedim elaman
 Seni ezberledim gezdim bir zaman
 Beni sevdan ile derbend eyledin

Bazı yol erkana hizmet eylettin
 Uzaklardan görünmeden gözettin
 Daraldığım yerde elimden tuttun
 Sevdan ile beni mahsun eyledin

Bir zamanlar beni memur eyledin
 Devletten devlete sürgün eyledin
 Altı çocuk verdin vurgun eyledin
 İzinden çıkmadan insan eyledin

Bir zalime duş eyledin az zaman
 Namusuma el uzattın bir zaman
 Seni bu kalbimden silmedim heman
 Unutmadım sabrı melül eyledim

Mürteza'nın eşin aldın elinden
 Hiç gülmedim ayırmadın yolundan
 Ne istersin Eyüp gibi sabreyleyen kulundan
 Beni sabırlı bir insan eyledin

82. ZEYNEL ABİDİN

Soyumuz Muhammet Ali'den geldi
Yalvarırız sana Zeynel Abidin
Şehit ataların Tanrı'yı bildi
Hak için bağışla Zeynel Abidin

Ceset toprak olmuş ruhun gönülde
Tanrı sizi öz yaratmış bezminde
Nerede çağırırsam orda yanımda
Çağırınca yetiş Zeynel Abidin

Ehl- i beyt hakkında ayetler indi
Otuz dokuz kadın Kerbela'da ciğeri yandı
Mümünler Hüseyin'in yasını bildi
Yas çekene yetiş Zeynel Abidin

Çok ağladın gözün yaşı dinmedi
Şehit yasın çektin yüzün gülmedi
Keşiş kurban verdi başı vermedi
Sevenleri affet Zeynel Abidin

Mürteza'yı kabul etsen ağlasa
Yasın çekip ciğerini dağlasa
İsmi zikredip daim söylese
İsmi için affet Zeynel Abidin

83. BİR NASİHAT

Bir nasihat edem size erenler
Goğu gıybet eden bize gelmesin
Sabredip dutunuz dili yârenler
Küfür eden kişi bize gelmesin

Tuz ekmek yediğim koru komşular
Vermesin zararı size düşmanlar
Kötü söz hem günah kemale zarar
Zarar getirenler bize gelmesin

Olmayanın aleyhinde atmayın
Günah dersem gelip bana çatmayın
Gönlünüzde kini kibir tutmayın
Kin kibir tutanlar bize gelmesin

Kalk git deyip ben kovamam evimden
Huysuz olan ibret alsın huyumdan
Temiz huyun insan gelir soyundan
Huyun terk etmeyen bize gelmesin

Ya öldürün komşu ya asın beni
Haklı isem dinlen bu nefsimi
Haksız isem kesin benim sesimi
Sözden anlamayan bize gelmesin

Huysuz kişileri atam Allah'a
Şikayet eylerim Veliyullah'a
Sözüm Hüseyin'den daim billaha
Hem yasın çekmeyen bize gelmesin

Mürteza'yım sözlerimiz tutula
Her işiten insan bize katıla
Cennet kapuları bize açıla
Cennetlik olmayan bize gelmesin

84. YANLIŞ YOLDAN GERİ DÖN

Kendini sevecek yâr bulamamış
Aldanmış yabana gülün yoldurmuş
Başı duman almış yolu kaybolmuş
Gitme güzel yanlışı yoldan geri dön

Sürmeli turnasın sürmeden kalma
Leşe konan kuşa sen yoldaş olma
Her gelen avcıya kanat indirme
Avlanmadan yanlışı yoldan geri dön

Bir çokları sevmiş seni bırakmış
Yâr olurum diye seni aldatmış
Yalancı sözlerle seni uyutmuş
Uyan güzel yanlışı yoldan geri dön

Memleketin büyük adın seversen
Ovmayasın yabancıya gidersen
Derdi çoktur Mürteza'yla ağla sen
Dertli güzel yanlışı yoldan geri dön

85. NAMAZ DEDİLER

Hakk'a yalvarmanın dua etmenin
Onun da ismini namaz koydular
Ehl- i beyt'i sevip sıtken övenin
Ettiği duayı namaz saydılar

Hakk'a yalvarmanın şekli olur mu?
Şekilsiz yalvardın Hak bana der mi?
İşimde yalvarsam kabul etmez mi?
Beş vakte ayırıp namaz dediler

Bile bile Ehl- i beyt'e kıydılar
Emevi'nin kitabına uydular
Cami kurup bir yere toplandılar
Propagandaya namaz dediler

Maun Sure ol yedide bildirdi
Gösteriş namazlar Hak emri miydi?
Hak emretti Resul cami yıktırdı
Yıkılan camide namaz dediler

Şura Sure'si de yirmi üç ayeti
Ehl- i beyt'i sevdi mümini zatı
Resul duasıyla Kuran'a baktı
Kuran'da duaya namaz dediler

Muhammet kırkların cemine girdi
Kırkların cümlesi duaya durdu
Orda tarikâtın sırrına erdi
Tarikâttan kaçan namaz dediler

Yaratan ademin kalbinde olur
Ademi sevenler Hakk'ı bulur
İbadette secde Adem'e olur
Duvara secdeyi namaz dediler

Muhammet Ali kırkların cemini kurdu
Maviye tarafı ona uymadı
Her yerde Şah Merdan duaya durdu
Şahın duasına namaz dediler

Gizlidir duanı kimse bilmedi
Yaratan'ı kalp evinden silmedi
Her vakit yalvardı beşi bilmedi
Mürteza'ya beynamazsın dediler

86. BİRLİK OLMAYANLAR

Sekiz Dede ile geçinmeyenler
 Sekiz yüz Dede'ye tan ediyorlar
 Birleşmeyip ayrı benlik yapanlar
 Hak arayanlara katılmıyorlar

Bazen şehvetine düşkün oluyor
 Reklam olayım diye medya buluyor
 Kendisi halkını suçlu görüyor
 Halk içinde değer bulamıyorlar

Pir Sultan'ın birlik sözün duymazlar
 Halkı parçalayıp birlik olmazlar
 Pir muhabbetine gönül vermezler
 Gönlü körler hakka eremiyorlar

Talip olan Dede'sine gelmeli
 Pirin huzurunda suçsuz olmalı
 Eğer boşanmışsa yol görmemeli
 Görse bile düşkün sayılıyorlar

Cem evinde muhabbetten kaçıyor
 Emevi'nin mescidine koşuyor
 Takdir edip onlar gibi yaşıyor
 Bunlar muhabbete giremiyorlar

Mürteza herkesle birlik kalmalı
 Benlik silip engin gönül durmalı
 İnsanlığa karşı laik olmalı
 Özü çürük laik olamıyorlar

87. KERBELA YETER

Kalk gönül gidelim Hüseyin'e doğru
 Murâdın yâr ise merdâne yeter
 Düşün susuz şehit olan canları
 Çekilen cefaya Kербela yeter

Uğra Hüseyin'e bir niyaz eyle
 Düşün şehitleri derdini söyle
 Şah Necef'te Şahı Merdan'a uğra
 Eğer yâr ararsan pir Ali yeter

Hakk'ın ilmine dal Kuran'ı söyle
 Şefaati için bir mürvet dile
 Muhammet Mustafa Fatıma ile
 Mürteza'yım sana bu zatlar yeter

88. MALATYA

Şen Malatya'm seni bir dahi görsem
Gönül tazelenir can tazelenir
Ölenlere rahmet sağlara ersem
Gönül tazelenir can tazelenir

Gezsem Malatya'nın çevre yanını
Yazın bağlar giyer yeşil donunu
Nasip olup içsem Kernek suyunu
Gönül tazelenir can tazelenir

Yeşildir parkları gazidir soyu
Kuzeyi ovadır güney Beydağı
Yeşil Malatya'ma atsam ayağı
Gönül tazelenir can tazelenir

Tokma Fırat yakın gölünde yüzsem
Güllerin koklayıp kayısısın yesem
Yâri bulup gölgelerde eğlensem
Gönül tazelenir can tazelenir

Sonbahara doğru sebzen bol olur
Yiyip içsem gönül ferahlık bulur
Mürteza dostlara kavuşsan n'olur
Gönül tazelenir can tazelenir

89. KIBRIS

Dünyayı seyretti gönlüm gezerken
 Birer zalim karşımıza çıkıyor
 İlerde bir koltuk kapayım derken
 Birer adi karşımıza çıkıyor

Uyanıp da kalkınmaya giderken
 İnsanlığa hizmet yapayım derken
 Aç doyurup uygarlığı kurarken
 Yabaniler karşımıza çıkıyor

Ne dostluğu bilir ne de barışı
 Yaptığı zulümler insanlık dışı
 Arada ezilir mazlumun başı
 Mazlum ezen karşımıza çıkıyor

Türkler vatan için kurşundan dönmez
 Mazlumun hakkını zalime koymaz
 Sayar insanlığı namerdi saymaz
 Namert olan karşımıza çıkıyor

Aslı temiz olan insan ayırmaz
 Düşmanına dahi zulümü yapmaz
 Ermeni, Müslüman, Buda, Rum demez
 Diyen adi karşımıza çıkıyor

Dünya kamu Nato hep bunu duysun
 Kıbrıs Türklerinin hakkını sorsun
 Mazlumun hakkını zalimden alsın
 Hak bilmeyen karşımıza çıkıyor

Devletçilik nedir hemen bilmeden
 Kalkınmanın yollarını kurmadan
 Fakir halkın destekçisi olmadan
 Yardım bilmez karşımıza çıkıyor

Mürteza'yım hiçbir millet ayırmam
 Sen şu mezheptensin ben bundan demem
 Ölürem adiye hiç boyun eğmem
 Birer vahşi karşımıza çıkıyor

90. İNSANLIK GÖREVİ

Eğer insanlığa hizmetin varsa
Hak Muhammet Ali bunu istiyor
İlimden gidilen yollar aydınsa
Hacı Bektaş Veli bunu istiyor

Hak ademde derler bunu bilesin
Hakk'ın parçasısın Hakk'a ersin
Kin- i kibir kalp evinden silesin
Hakk'ın Nebi kulu bunu istiyor

Eğer bir devlete el atar isen
Fakiri zengini bir tutar isen
Yoksulu düşünüp aç yatar isen
Hak Muhammet yolu bunu istiyor

Laik bir düzene hizmet edersen
Var olan insana birlik edersen
En hakiki mürşit ilimdir dersen
Mustafa Kemal'im bunu istiyor

Ey Mürteza'm doğru yoldan şaşmazsan
İnsan ayırıp Hak yolundan düşmezsen
Yoksulu ezene kanat açmazsan
Şahı Merdan Ali bunu istiyor

91. EĞLENCEYE ÇAĞIRMAYIN

Şu garip dünyada yüzüm gülmedi
Beni eğlenceye çağırman n'olur
Gönlüm eğlenceden şifa bulmadı
Beni eğlenceye çağırman n'olur

Gönül ah u zarda nasıl gülerim
Mevla'dan sizlere sağlık dilerim
Kusurum çok benim özür dilerim
Beni eğlenceye çağırman n'olur

Fakir halkın derdi hep beni üzdü
Yoksulluk sırtımda durmadan ezdi
Bütün bu kısmetim gurbeti gezdi
Beni eğlenceye çağırman n'olur

Haber aldım benim halkım hastadır
Dostsanız zulmetmen zulmüm dostadır
Dostunu kaybetmiş gönül hastadır
Beni eğlenceye çağırman n'olur

Mürteza'yım her dem içten ağlarım
Yâr yitirdim virân oldu bağlarım
Bahar seli gibi her dem çağlarım
Beni eğlenceye çağırman n'olur

92. EMEKLER ZAY OLDU

Odalarda yanan mangal kömürü
Yaktı beni ortadaki demiri
Vefasız duvara çalma çamuru
Yağmur yağar emeklerin zay olur

Seni seven kapuna kul olursa
Zulüm etsen kıymetini bilirse
O yâr senin yollarında ölürse
Aşk ateşi yakar sevdan zay olur

Mürteza'ya güzellikte alasın
Gamı derdi sevenlere açarsın
Bir cevap vermeye payelenirsin
Gider güzelliğin bir gün zay olur

93. HER SAZIN ALAN ÇIKAR MEYDANA

Her sazını alan bulur meydanı
Âşıklık haliyle çalan az olur
Âşıklardır bunca halkın dellalı
Halk için dellallık yapan az olur

Çoğu para ile çalar sazını
Kız oynatır kara eder yüzünü
Ne kışını bilir ne de yazını
İkilikten ayrılanlar az olur

Ağlıyor Mürteza halkın derdine
Vurur nefse tapan konar yurduna
Düşen olmaz âşıkların derdine
Halk için saz çalan âşık az olur

94. FIRAT SUYU

Kudret ilahiden destur almışsın
Fırat Suyu Kerbela'ya yüzün sür
Yüz sürerek ol Şah'ıma varmışsın
Fırat Suyu ol sultana yüzün sür

Can verdi Yezit'e beyat etmedi
Doğru yoldan eğrisine gitmedi
Şehit oldu zalim sözün tutmadı
Fırat Suyu ol Merdan'a yüzün sür

Kerbela'yı duyan cihan ağladı
Yasın çeken ciğerini dağladı
Aktı şehit kanı çölde çağladı
Fırat Suyu şehitlere yüzün sür

Sen de Hüseyin için orada yatsan
Yetmiş iki şehitlere can katsan
Su versen orayı cennetlik etsen
Fırat Suyu ol cennete yüzün sür

Hüseyin'i seviyor Mürteza ağlar
Ol Resul'dan kaldı bu fidan bağlar
Doğrandı o güller gönüller çağlar
Fırat Suyu o güllere yüzün sür

95. BİRLEŞMESİ MÜMKÜN DEĞİL Mİ?

Türlü türlü vakıfları kurdular
Birleşmesi mümkün değil mi gardaş?
Pir Sultan'ın sözü birlik olsalar
Birleşmesi mümkün değil mi gardaş?

Hepsi Tanrı yolu ayrı değil ya
Kırklardan kalmıştır bize bu dava
Engin gönüllüler gelse sedaya
Birleşmesi mümkün değil mi gardaş?

Bir olalım iri olalım der Hünkar
Mürteza buyurmuş bize ol Serdar
Çıkar için bölen olurlar kaddar
Birleşmesi mümkün değil mi gardaş?

96. GURBET

Yoksulluk elinden düştüm gurbete
 Çekilir mi gahrın acısın gurbet
 Anayı babayı koydum sılada
 Anasız durulmaz acısın gurbet

Gurbet gahrı gayet derin çekilmez
 Ellerin gül açar benim açılmaz
 Sıladaki mazlum yârden geçilmez
 Yâr olmassa nedem acısın gurbet

O yâr kucağına kuzusun alır
 Dillenmiş kuzuya babasın sorar
 Babasız kuzunun yüzü mü güler?
 Kuzular olmassa acısın gurbet

Gardaş bacı arzu eder düşünür
 O yâr ağlar yürekleri aşınır
 Sıla hayal meyal yollar şaşılır
 Mürteza duramaz acısın gurbet

97. SENİN TANRI'IN VAR DA BENİMKİ YOK MU?

Hakk'ı seven gizli sever kalbinde
İnsanlara değer verir nezdinde
Ruhum ikrar vermiş elest bezminde
Senin Tanrı'n var da benimki yok mu?

Politikacılar cami yapmışlar
Dini siyasete alet etmişler
Tanrı'ya bütçeden fon ayırtmışlar
Senin Tanrı'n var da benimki yok mu?

İnsan bir minâre benim boyumdur
Suyla abdestim yok temiz huyumdur
Maaşla Tanrı sevmek bu bir oyundur
Senin Tanrı'ın var da benimki yok mu?

Su yol yoktur arabalar gitmezken
İşsizler diz boyu yardım etmezken
Hocayı çoğaltıp hiç azaltmazken
Senin Tanrı'n var da benimki yok mu?

Mürteza'yı bilmez onu ekersin
Sedir alıp mescitlere koşarsın
İbadeti yaptım diye şişersin
Senin Tanrı'ın var da benimki yok mu?

98. DOSTLUK

Uyanıp da kalkınmaya gitmezsek
İnsan birbirine hiç dost olur mu?
Sosyal eşitliğe erip kurmasak
İnsan birbirine hiç dost olur mu?

Bu din mezhep layık görüş olmazsa
Hepsi insan deyip eşit tutmazsa
İrkı dili için kurşun atarsa
İnsan birbirine hiç dost olur mu?

Fabrikalar kurup işler yapmazsak
Sömüreni içimizden atmazsak
İnsan sevgisine biz alışmazsak
İnsan birbirine hiç dost olur mu?

Aç kurt olan yavruları yer ise
Mürteza'ya ne bıraktın denirse
İlimsiz irfansız insan olursa
İnsan birbirine hiç dost olur mu?

99. SU

Yolcuyum yol ver de seni geçeyim
 Sen benim nimetim değil misin su?
 Yol ver yâr elinden seni içeyim
 Sen benim nimetim değil misin su?

Ana rahme senin ile damladım
 Senin ile doğup ben hayat buldum
 Ölürlen yıkanıp kefene kondum
 Sen benim nimetim değil misin su?

Senin ile bağı bostan suladım
 Beslediğin ağaçtan gül meyve buldum
 Suladım tarlamı ekinim aldım
 Sen benim nimetim değil misin su?

Olmadığın yerde hayat olmuyor
 İnsanoğlu ordan faydalanmıyor
 Bütün canlı mahluk seni arıyor
 Sen benim nimetim değil misin su?

İnsan pisliğini bütün yıkarsın
 Kirliliğimizi bir kenara atarsın
 Deryada denizde sessiz yatarsın
 Sen benim nimetim değil misin su?

İnsanlar da engin olsa sen gibi
 Değirmen barajlar döner can gibi
 Işık verdin güneş gibi ay gibi
 Sen benim nimetim değil misin su?

Mürteza da coştı gölüne daldı
 Yuka yerden geçti yolunu buldu
 Aktı gözyaşları yârini gördü
 Sen benim nimetim değil misin su?

100. SORDULAR DÜNYADAN NİÇİN USANDIN

Sordular dünyadan niçin usandın
Bu dünyanın düzeni yok ne kötü
Vahşi insanların elinde kaldın
Vahşiden ızdırap çekmek ne kötü

Çok çektim dünyada yoksulluk derdi
Vatan oldu bana ellerin yurdu
Bana bu dertleri muhannet verdi
Muhannetin kapısına varıp dönmek ne kötü

Mürteza'yım ben ermedim murada
Aşığın terk edip gitti dost yada
Halk derdiyle iniledim dünyada
Eyi düzenden ayrı durmak ne kötü

101. YOBAB

Sordum insanlığı nedir bilmiyor
Burda beni buldu bilgisiz yobaz
Çok nasihat ettim sözüm almıyor
Gine beni buldu görgüsüz yobaz

İnsanca bir enginlik eyvallahı bilmiyor
Gavur Müslim ayırıp ismin anmıyor
Yalnız kendi mezhebini tanıyor
Gine beni buldu fitneci yobaz

Allah şekil vermiş insan ol deyi
Helal haram küfür yutar bal deyi
Gururlanır gezer insanım deyi
Gine beni buldu gururlu yobaz

Gezdim Türkiye'nin birçok şehrini
Çok zordur çekmesi yobaz kahrını
Avrupa'ya bile atmış zehrini
Gine beni buldu zehirli yobaz

Mürteza yobazdan çok korkuyorsun
Irz namus düşmanı sakınıyorsun
Aya gitsem peşimden geliyorsun
20.yy'da gayri insan olsan n'olursun yobaz

102. CEMDEN SAYILMAZ

Zakirim deyip de ceme girdiler
Cemin usulünü hiçbilmediler
Türkü söylediler alkışlandılar
Kız gelin türküsü cemden sayılmaz

Pir gelip de posta oturmayınca
Değişler duvazlar okunmayınca
Pir duası cana dokunmayınca
Aşksız bir cemiyet cemden sayılmaz

Ehl- i beyt'i sevip yasın bilmemiş
Kinle dolu kalp evini silmemiş
Kötülüğe eylik sözün almamış
İnsan olmayana cemden sayılmaz

Ağzı küfür söyler eli sopalı
Kendi bilgin amma sabrı kapalı
İçi fesât dolu yüzü peçeli
Böyle insanlara cemden sayılmaz

Cem evleri siyasetçi olmasın
Siyasete alet eden gülmesin
Mürteza gönlünü kimse bilmesin
Bildirirsen özün cemden sayılmaz

103. SİGARANIN ÜRÜNÜ

Sigara sağlığa zararlı derler
İçer sigarayı tıbbı inanmaz
Akciğerde katran kanser oluşur
Açıkça çektiği derde inanmaz

Yakar sigarayı dumanı tüter
Çevresinde duran cezasın çeker
Öksürür bronşit ciğerden söker
Halk rahatsız olur buna inanmaz

Tanrı yasak etmiş şeytan kandırmış
Öğrenenler cahil sözüne kanmış
Kefciye sigara sabırdır denmiş
Okumamış cahil sabra inanmaz

Kimisinin tıkanıyor damarı
Kesilir azası yiyor şamarı
Terk etmiyor tutmuş inat damarı
Damarı tıkanır ona inanmaz

Yirmi yıl içenler bir ev yakıyor
İçmeyenler birer evin yapıyor
Meşgul olmayınca kitap okuyor
Terketmeyen okumaya inanmaz

Dar yerde içilir dumanı dolar
Mürteza iç diye zehrini sunar
Evinde ekmek yok sigara yanar
Akıllı olan bu yoksula inanmaz

104. KİMLERİN ELİNDE SAZ

Gerçek saz çalanın elinde değil
Bozuk bir düzene çalınıyor saz
Halk için saz çalan elinde değil
Sarhoşlar elinde çalınıyor saz

Âşık olan sazı çalınca coşar
Aşk ateşi yakar nârında pişer
Şaşmaz doğru sözden zalime düşer
Zalimler elinde çalınıyor saz

Mürteza üzülme herkes de çalsın
Saz ile hak sözü arayan bulsun
Halk için ötmeyen teller kırılsın
Şehvet için gördüm çalınıyor saz

ON ALTI HECELİ ŞİİRLER:**105. ÂŞIKIM DER SAZ ÇALARSIN**

Âşıkım der saz çalarsın özünden haberin var mı?
Halka dellallık yaparsın sözünden haberin var mı?

Halk için mi söz çatarsın para ile mi satarsın?
Kendini nâra atarsın yolundan haberin var mı?

Ey Mürteza'm gelsen yola parasız öğüt ver kula
Bu cihanda tapma mala nefsinden haberin var mı?

106. SEN ALİ'Yİ SEVEMEZSİN

Ali'yi severim dersin buyruğuna hak demezsin
Emirlerine uymazsın sen Ali'yi sevemezsin

Ali bizden yol isterse kul olana kul ol derse
Ölmeden ezel öl derse sen Ali'yi sevemezsin

Muhammet'le Ali birdir nurları on ikide sırdır
Onları bilmeyen vardır sen Ali'yi sevemezsin

Eğer pirini bilmezsen yoluna gönül vermezsen
Küskün davalı olursan sen Ali'yi sevemezsin

Tarikâtında durmazsan suçundan sorgulanmazsan
Alçak gönüllü olmazsan sen Ali'yi sevemezsin

Bir müsaip tutmaz isen yola gönül katmaz isen
Pis huyunu atmaz isen sen Ali'yi sevemezsin

İmamlar yasın çekmezsen gözyaşını sel etmezsen
Muhabbetini tutmazsan sen Ali'yi sevemezsin

Söyletmeyin Mürteza'yı bil bismi noktayı bayı
Şaha baş vermezse sayı sen Ali'yi sevemezsin

107. NEDER BU DERT

Neder bu dert neder bu dert başımıza keder bu dert
Türkiye'mize dönersek gönlümüzden gider bu dert

Hasretlik taş oldu bize ana baba yavrumuza
O gam çeken yârimize kavuşunca gider bu dert

Üzölmeyin vatandaşlar bu yoksulluk bizi taşlar
Gözümüzden akan yaşlar silinince gider bu dert

Gönlümün gelmiyor yazı yüreğimize girmiş sızı
Mürteza'nın dertli sazı çalınca gider bu dert

108. ATATÜRK VATAN YARATTI

Atatürk vatan yarattı bu düzen gine bozuldu
Düşmanları sildi attı bu düzen gine bozuldu

Atatürk'ün gönlü birdi haksızı yurdundan sürdü
Dini devletten ayırdı bu düzen gine bozuldu

Ata yeni çağa geçti aydınlara çağır açtı
Gericilerle savaştı bu düzen gine bozuldu

Dinde menfaatçi uyandı oy için mezhep ayırdı
Dinciye maaşa bağladı bu düzen gine bozuldu

Sömürenler hak vermedi birim iki olsun dedi
Mürteza uyandım sandı bu düzen gine bozuldu

DİĞER ŞİİRLER

109. CUMHURİYET

Atatürk cumhuriyete getirdi bizi
Düşmandan kurtardı vatanımızı
Bir kış içindeyken getirdi yazı
Sevinçle kutlarız cumhuriyeti

Her zaman kutlayacağız emanetsin cumhuriyet
Vatanıma getirmiştir coşkun su gibi hürriyet

Çok kanlar döküldü senin uğruna
Düşmanlar konmuştu vatan bağrına
Kalkındırıp bizi götür yarına
Sevinçle kutlarız cumhuriyeti

Her zaman kutlayacağız emanetsin cumhuriyet
Vatanıma getirmiştir coşkun su gibi hürriyet

Uyandı bu Türkler daha uyumaz
Bu cennet vatani düşmana vermez
Bundan sonra ilerler hiç geri kalmaz
Sevinçle kutlarız cumhuriyeti

Her zaman kutlayacağız emanetsin cumhuriyet
Vatanıma getirmiştir coşkun su gibi hürriyet

Kuruluşun geldi nice yıl ile
Kimseler yıkamaz bin yılda bile
Yaşasın bu Türkler Atatürk ile Mürteza ile
Sevinçle kutlarız cumhuriyeti

Her zaman kutlayacağız emanetsin cumhuriyet
Vatanıma getirmiştir coşkun su gibi hürriyet

110. EY MEMLEKETİ SOYANLAR

Ey memleketi soyanlar
Fakirin hakkın yiyenler
Haramı helal sayanlar
Sürünesin sürünesin
Cesedin parça parç'ola
Kurda kuşa yem olasin

Demokrasi olmayanlar
Laikliğe gelmeyenler
Eşitliği bilmeyenler
Sürünesin sürünesin
Cesedin kurtlar yiye
Benim hakkımdır diyesin

Peygamber der paylaşmazsa
Komşun açken tok yatarsa
Emeksiz kazanam derse
Sürünesin sürünesin
Umarım ol Yaradan'dan
Cehenneme sen giresin

Kemalizim kurdu yolu
Kimiler beğenmez onu
Nefsi için terk eden yolu
Sürünesin sürünesin

Mürteza kul hakkı yiyen
Kazanmadan devlet soyan
Dünyada şeytana uyan
Sürünesin sürünesin
Cesedin parça parça ola
Hayvanlara yem olasin

111. UYAN

Çalışana reyini ver
İşsiz için fabrika kur
Sömürenlerini devir
Uyan gardaş etme n'olur
Çalışmayan kişilere
Sen oyunu atma n'olur

Mezhepcilik ayırt etme
Dini siyasete katma
Nefs için fesât yaratma
Uyan babam etme n'olur

Silahını da kendin çat
Kalkınmada acele yap
Olmayasın ele muhtaç
Uyan anam etme n'olur

Beni her zaman sürüme
Devletten devlete verme
İşçi diye köle görme
Uyan bacım etme n'olur

Âşıklar söyler bu sözü
Yanar Mürteza'nın özü
Kabul eyle doğru sözü
Uyan dostum etme n'olur

112. SAZIM BANA YOLDAŞ OLDU

Küçük yaştan aldım sazım
 Sazım bana yoldaş oldu
 Yad ellere gitti yârim
 Sazım bana candaş oldu
 Her dertlerimi paylaşıp
 Sazım bana gardaş oldu

Yâri aradım yuvada
 Erişemedim murada
 Gâhi dağda gah ovada
 Sazım bana yoldaş oldu
 Her dertlerimi paylaşıp
 Sazım bana sırdaş oldu

Her tarafı gezip gittim
 Her millete öğüt verdim
 Menfaatçıyi benden soğuttum
 Sazım bana dostdaş oldu

Bir zamanlar Avrupa'da
 Derdim dökemedim yada
 Gah gurbette gah sılada
 Sazım bana dertdaş oldu

Sesin hoş geliyor cana
 Haber gelir yârden bana
 Mürteza'yla yana yana
 Sazım bana sırdaş oldu
 Her dertlerimi paylaşıp
 Sazım bana gardaş oldu

SONUÇ

Âşıklık geleneğinde önemli kilometre taşlarından biri olan Malatya, yetiştirdiği âşıkların sayısı ve niteliği açısından geleneğe önemli derecede katkı sunarak hâlâ farklı mecralarda yeni âşıklarla yoluna devam etmektedir. Malatya gelenekte çığır açmış Niyazi Mısrî, Sadık Baba, Ruhsatî'nin ustası Kusurî gibi birçok âşığın havasından, suyundan, doğal güzelliklerinden feyz aldığı güzide şehirlerimizdendir. Gelenek bu şehirde tüm canlılığıyla yaşamaya ve yaşatılmaya çalışılmaktadır.

Birçok yönden inceleme fırsatı bulduğumuz Malatyalı âşık Mürteza Aksüt âşıklık geleneği içerisinde, yetişmiş olduğu Alevî- Bektaşî kültürünün de etkisiyle yedi âşıklar olarak bilinen Yeminî, Nesimî, Fuzulî, Hatayî, Viranî, Kul Himmet, Pir Sultan Abdal'dan feyz almıştır. Yine yörenin önemli zatlarından Sadık Baba, usta olarak kabul ettiği Âşık Bayram Güler gibi ustalardan gelenekte izlemesi gereken yolları, usulleri öğrenmiştir. Hacı Bektaş Veli, Mevlana, Yunus Emre'den etkilenmiş, onların düşünceleriyle harmanladığı şiirlerinde insanlığa seslenmiştir.

Mürteza Aksüt insanları dil, din, ırk ayrımı yapmaksızın bir gözle gören gönül ehliendir. İnsan gönlü için sık sık “kalp evi” tabirini kullanan âşığımızın insanlığa, kainata bakış açısı bütün şiirlerine sirayet etmiştir. Muhabbetle her kapının açılacağını vurgulayan, sınırların kalkacağına inanan âşığımız, kendisini ve diğer bütün âşıkları halkın tercümanı olarak görür ve şiirlerini de bu minvalde söyleyerek insanlığı ilgilendiren her türlü konuya yer verir.

Malatyalı âşıklar içerisinde Mürteza Aksüt'ü değerlendirdiğimizde onun birçok bakımdan geleneğe uyduğunu ve ilerleyen yaşına rağmen hâlâ sazı elinden, sözü dilinden bırakmadığını söyleyebiliriz.

Âşıklık geleneğinde şiirler genellikle hece vezniyle yazılır, dörtlükler halinde söylenir. Şekil yönünden incelediğimiz Mürteza Aksüt'ün şiirlerinin bu esaslara uyduğunu görmekteyiz. Şiirlerinden 108 tanesini dörtlükler halinde 4 tanesini ise beyitler halinde yazan âşığımızın dörtlük sayısı genellikle 3-5 dörtlük arasında değişmekte olup şiirleri sekizli, on birli ve on altılı hece ölçüsüyle söylenmiştir.

Mürteza Aksüt'ün şiirlerinde cinaslı kafiye dışında kafiye'nin hemen her çeşidini bulabilmekteyiz. Özellikle âşık şiirlerinde sıklıkla kullanılan yarım kafiye onun şiirlerinde de oldukça fazladır. Bunun dışında sessiz harflerin telaffuzdaki benzerliklerinden oluşturulan

çeyrek kafiye de bazı şiirlerinde rastlanmaktadır. Şekil açısından bazı problemler göze çarpsa da o, kafiye ve redifleri yerli yerinde kullanmaya özen göstermiştir. Bunların dışında çeşitli ahenk unsurlarına da yer vermiştir.

Gelenek içerisinde âşıkları ayrı bir konuma getiren rüya görme, bade içme olayı Mürteza Aksüt'te farklı bir şekilde zuhûr etmiştir. Malatya'nın önemli âşıklarından ve zâatlarından olan Sadık Baba'nın, Mürteza Aksüt'ün babası Hüseyin Bey'in rüyasına girip Mürteza Aksüt'e kırk derece âşıklık vermesiyle gerçekleşmiştir. Âşığımız şiirlerinde mahlas kullanmak yerine kendi ismini kullanmayı tercih etmiştir sadece bir şiirde "Kul Mürteza" ifadesi geçer.

Âşıklar için saz olmazsa olmazlardandır. Mürteza Aksüt kendi kültürünün de bir parçası olan sazla küçük yaşlarda tanışır. Kendi çabalarıyla sazı öğrenmeye çalışan âşığımız Sadık Baba'nın kendisine kırk derece âşıklık vermesinden sonra sazı daha güzel çalmaya başlar ve sazı eline aldığı ilk günden itibaren bırakmaz. Mürteza Aksüt hem saz çalan hem de şiir söyleyen âşıklardandır.

Şiirlerinde hemen hemen her konuya değinen Mürteza Aksüt şiirlerini hoşgörü çerçevesinde kaleme almıştır. Onun şiirlerinde ilk göze çarpan şey insanlığa yaptığı çağrı, verdiği mesajlardır. Aşk, tasavvuf, özlem, yakınma, öğüt vb. gibi konuları işleyen âşığımız Yaratan'a ve insanlara muhabbetle varılabileceğinin altını çizerek hicivlerinde bile aşırıya kaçmadan yumuşak bir üslupla düşüncelerini dile getirmiştir.

Halkın içinden çıkmış ve halka seslenen âşıkların şiirlerinde kullandıkları dil oldukça sade ve anlaşılırdır. Mürteza Aksüt'ün şiirlerinde de yalın bir anlatım söz konusudur. Bunun dışında şiirlerinde söz ustalığını da görebilmektedir. Kullandığı mahallî kelimeler, deyim ve atasözleri, veciz sözler, kendisinin oluşturmuş olduğu terkipler (tamlamalar), çeşitli ifadeler oldukça fazladır.

Şiirlerinde edebî sanatlardan telmih, benzetme, teşhis, mübâlağa, tezât, tekrar vb. birçok sanat mevcuttur. Sanatlar aracılığıyla duygu ve düşüncelerini süsleyen daha yoğun bir anlatıma büründüren âşığımız bu konudaki hünerini de gözler önüne sermiştir.

Gelenekte sonradan yerini bulan tarih bildirme âşığımızın şiirlerinden sadece birinde vardır. Yine dedim- dedi'li şiir tarzında bir şiiri mevcut olmakla birlikte irticalen şiir söyleme Âşık Mürteza Aksüt'ün özellikle gençlik yıllarında yaptığı bir şeydir. Geçmişteki usta- çırak ilişkisi günümüzde farklı bir tarzda devam etmektedir. Âşıklar artık bire bir ustaların yanında

yetişmemekte, beğendikleri âşıkları usta olarak kabul edip onların yolundan ilerlemektedirler. Bu bakımdan âşığımızın da usta olarak gördüğü yedi âşıklar, Sadık Baba ve bir süre yanında ders aldığı Âşık Bayram ona bu yolda kılavuzluk yapmışlardır.

Âşıklar arasında söylenen leb değmez tarzı şiirlere ve yaygın olan nazire söyleme geleneğine Âşık Mürteza Aksüt'te rastlanmaz. O başka âşıklardan etkilenererek kendi özgün şiirlerini oluşturmuştur. Onun şiirleri herkesin okurken hayata, insanlığa dair bir şeyler bulabileceği tarzdadır.

Mürteza Aksüt âşıklığının yanı sıra devlet memurluğu ve zâkir olarak da tanınır. Malatya'da çeşitli etkinliklerde boy gösteren, televizyon ve radyo programlarına katılan âşığımız, çevresinde sevilip sayılan, âşıklık geleneğinde de önemli bir yeri olan her şeyden önce insan, sonra değerli bir âşıktır.

Bu çalışmamızda âşıklık geleneğinin yaşayan, işlenmesi gereken bir cevheri olan âşıklardan Mürteza Aksüt'ü her yönüyle ele almaya çalıştık. Sadece Malatya halkının değil insanlığın sözcüsü olan Mürteza Aksüt bu amaçla edebiyat dünyasına tanıtılmış ve araştırmacıların bilgisine sunulmuştur. Bu çalışma Mürteza Aksüt'ün biraz geç de olsa hak ettiği yeri alması açısından önemli bir kazanç olacaktır.

ŞİİRLERİN İNDEKSİ

Âşığımızın incelediğimiz 112 şiirin indeksini öncelikle kullanılan ölçüye göre sekizli, on birli diye sonrasında da beyitler halinde söylenen şiirler ve diğer şiirler (hanelerindeki mısra sayılarının farklılığına göre) diye ayırdık. Âşık Mürteza Aksüt ün şiirlerinin indeksi hazırlanırken her şiirin ilk dördlüğünün son iki mısraı alınmış olup, ayak seslerine göre alfabetik olarak dizilmiştir. Parantez içerisindeki ilk numara şiirin çalışmamızdaki sayfa, ikincisi ise şiirin numarasını göstermektedir.

SEKİZ HECELİ ŞİİRLER

Uyanırsan niyazım var Uyan baba uyan baba.....	(115: 1)
Yalvarma aşksız olur mu Hakk'a âşık olmayınca	(116: 2)
Fakir zengin bir olmalı Vatanımda vatanımda.....	(117: 3)
Kırk canlara gönül kattı Sen de coş kırklar aşkına.....	(118: 4)
Az çok kazancın var diyor Gideceğim Almanya'ya.....	(119: 5)
Zikret kimselere deme Cemimizde cemimizde.....	(120: 6)
Ehl- i beyt'in yas günüdür Kara koyunum su içme.....	(121: 7)
Kötü yola sapma yoldaş Türklüğünü inkâr etme.....	(122: 8)
Şehitlerin serdarıdır Ağla gönül Hüseyin'e.....	(123: 9)
İnsanlıklar yararına Ne varsa onu bulmalı.....	(124: 10)
Demokrat laik düzeni Atatürk'üm kurmadı mı?.....	(125: 11)
Çalışan yer balı yağı Gel sevsene çalışanı.....	(126: 12)
Saltanata meyil etmeyen Bunlar bize gelsin dedi.....	(127: 13)

- İşin aslını öğrenip
Doğru yapman gerekmez mi?.....(128: 14)
- Kendi neslimden çoğaldım
Çoğu tanımadı beni.....(129: 15)
- Anlaşmayan bulur bela
Hırsla gelip yaklaşarak.....(131: 16)
- Malım yoktur yoksul oldum
Sürgün etti beni felek.....(132: 17)
- Söylenirim dilden dile
Ne zormuş bu ayrılık.....(133: 18)
- Derdime dert katıyorum
Bu derdimi silenim yok.....(134: 19)
- Yüzünü gördüm ayıldım
Keşke görmez olayıdım.....(135: 20)
- Derdim çoktur benim gardaş
Çarem yoktur çok yoruldum.....(136: 21)
- Yoluna gönül komassan
Neden Alevîyim dersin.....(137: 22)
- İnsanlara kıymamışsam
Ben ölemem sen ölürsün.....(138: 23)
- Türk dilini O'dur yayan
Hacı Bektaş değil midir?.....(139: 24)
- Gelsen anlasan derdimi
Böyle sızlatmasan ne olur.....(140: 25)
- Kuran'da vardır demişler
Dini alet etme gardaş.....(141: 26)
- Şehir, köylü, zengin, fakir
Çalışalım bize gardaş.....(142: 27)
- Hal bilene olam yoldaş
Sırrım bilsen n' olur gardaş.....(143: 28)
- Deryalarda yol gösteren
Yetiş pirim Hızır yetiş.....(144: 29)

ON BİR HECELİ ŞİİRLER

- Üstüne mil geldi sebzem çürüdü
Geçim yok gurbete gidecem baba.....(145: 30)
- Hünkâr Hacı Bektaş yolun bilenler
Merhaba canlarım size merhaba.....(146: 31)
- İnsanlık ilmine gönül verenler
Merhaba canlarım size merhaba.....(147: 32)
- Yaratan Tanrı'dan emir gel diyor
Kimse can alamaz gel olmayınca.....(148: 33)
- Kimim ecel aldı kimin yolcu ettim
Garip yolculara dedim elveda.....(149: 34)
- Bağlandım ol Muhammed'e canımla
Zikrimde kim vardır Resul'den başka.....(150: 35)
- Bir cana benzettim sıfatın gördüm
Nefesin gül kokar sözün bal Leyla.....(151: 36)
- Sosyal eşitliğe erip kurmassak
Benden sonra gelen küfreder bana.....(152: 37)
- Muhammed şer ile cihat etmedi
Katledip varılmaz Hak divânına.....(153: 38)
- Hocalara para maaş vermeye
Bu düzende bizi almaz Avrupa.....(154: 39)
- Çiçekler açmamış ıssız yer buldu
Yaylanın tadı yok çiçek olmasa.....(155: 40)
- Sularım ılınır kefen biçilir
N'olur gitme Almanya'ya.....(156: 41)
- Çok bayramlar geçti onu görmedim
Düğün bayram haram ettin Almanya.....(157: 42)
- İslam tarihine şanın yazılmış
Gazilerden kalmış soyun Malatya.....(158: 43)
- Cebraail getirdi Kuran'ı yazdın
Hakk'ın emrin verdin bize Muhammed.....(159: 44)
- Kız gelin türküsü reklam yaparlar
Söyleyen de suçlu söylenenler de.....(160: 45)
- Yolumuz hak muhabbetle doludur
İnsana hizmetin yok ise gelme.....(161: 46)

- Hatır gönül yıkıp küstürdü isen
Gönül yapıp barış ölmeden gelme.....(162: 47)
- Doğru konuşana kıymet vermezler
Üzülme ha deli gönlüm üzülme.....(163: 48)
- Fakirim geçimim ordan arardım
Kestin kismetimi sen derin dere.....(164: 49)
- Nice Karun gibi zengin de bitti
Üzülme ey gönül olsun da gitsin.....(165: 50)
- Cem lokması pişer küskün barışır
Yirmi bir mart oldu Nevruz Bayramı.....(166: 51)
- Yardım almayanlar karşı çıkarsa
Dinle politika birlik olmaz mı?.....(167: 52)
- Koymamış toruna oğul özlere
Borcu verip kurtulalım olmaz mı?.....(168: 53)
- Gönül arar sevdiğini seçerse
Sarılp da canı cana katmaz mı?.....(169: 54)
- Tanrı affetti Adem buldu Havva'yı
Ne mübarek aydır Muharrem Ayı.....(170: 55)
- Ayrı görüş olana saldırdılar
Hak kabul eder mi böyle namazı?.....(171: 56)
- Bir yâr sevdasıyla kaynayıp coştum
Benden sonra şen kal Hasançelebi.....(172: 57)
- Elin yâri geldi yemek yedirdi
Yemek yedirecek yârim gelmedi.....(173: 58)
- Atatürk'ün altı ilke yolunu
Bozan geldi bozmayanlar gelmedi.....(174: 59)
- Her dem böyle kendi özümden yanarım
Yüzüm güldü gamlı gönlüm gülmedi.....(175: 60)
- Deyiş söyler pop şarkısı demedim
Bu sebepten sözüm para etmedi.....(176: 61)
- İsmi İslam yanlış yola gittiler
Yezit'ten Mervan'dan devran türedi.....(177: 62)
- Halkı kandıranın yalan dilinden
Daha çok mu çekeceğiz bu derdi.....(178: 63)
- Girem kalp evine bana da yer ver
Kalp evine giremedim ölmem mi?.....(179: 64)

- Şehvetine uygun çamur yol boylar
Doğru söz söylense yola döner mi?.....(180: 65)
- Bir ben mi sığmadım geniş vatana
Yokluk gurbet ele attırdı beni.....(181: 66)
- Haber alamıyor guzularından
Gine Almanya'da aldı dert beni.....(182: 67)
- Hürmet edip sevip öpe elimi
Öpmedikten sonra nedem gelini.....(183: 68)
- Şehvet için onlar şiir türetti
Ne edebiyat var ne nasihatı.....(184: 69)
- Eller sefaletten uzatır saçın
Benimki cefadan uzadı gel gel.....(185: 70)
- Cemal Hakk'ın cemalidir var etti
Bakan baksın cemalimi kapatmam.....(186: 71)
- Dert mikrobu girdi gamlı bünyeye
İlacını bula bula usandım.....(187: 72)
- Hakk'ı sevmeyi de bana öğretti
Kardeş sorar mısın aslımı benim.....(188: 73)
- Duydum ki mezardan çiçek yollamış
Çiçeğim goncaydı soldu neylerim.....(189: 74)
- Emel defterimi elimde buldum
İnsan haklarını soranı gördüm.....(190: 75)
- Tanrı sevmek için rüşvet mi yersin?
Hakk'ı sevdiğini nerden bileyim.....(191: 76)
- Din Kuran kültürüyle beğenmiş
Kültürle var oldu dinimiz bizim.....(192: 77)
- Yuvamı kaybettim yavrular nerde
Bulur muyum gitsem eski yolumdan.....(193: 78)
- Kapattı yolumu tipiyle kışı
Acep nasıl kavuşurum yâre ben.....(194: 79)
- Allah Muhammed'i Ali'yi andım
Din elden gider mi sözüm var iken.....(195: 80)
- Babam rüya gördü aşka yetirdin
Aşkın kemendine sen bend eyledin.....(196: 81)
- Şehit ataların Tanrı'yı bildi
Hak için başışla Zeynel Abidin.....(197: 82)

- Sabredip dutunuz dili yârenler
Küfür eden kişi bize gelmesin.....(198: 83)
- Başı duman almış yolu kaybolmuş
Gitme güzel yanlış yoldan geri dön.....(199: 84)
- Ehl- i beyt'i sevip sıtken övenin
Ettiği duayı namaz saydılar.....(200: 85)
- Birleşmeyip ayrı benlik yapanlar
Hak arayanlara katılmıyorlar.....(201: 86)
- Düşün susuz şehit olan canları
Çekilen cefaya Kerbela yeter.....(202: 87)
- Ölenlere rahmet sağlara ersen
Gönül tazelenir can tazelenir.....(203: 88)
- İlerde bir koltuk kapayım derken
Birer adi karşımıza çıkıyor.....(204: 89)
- İlimden gidilen yollar aydınsa
Hacı Bektaş Veli bunu istiyor.....(205: 90)
- Gönlüm eğlenceden şifa bulmadı
Beni eğlenceye çağırman n' olur.....(206: 91)
- Vefasız duvara çalma çamuru
Yağmur yağar emeklerin zay olur.....(207: 92)
- Âşıklardır bunca halkın dellalı
Halk için dellallık yapan az olur.....(208: 93)
- Yüz sürerek ol Şahıma varmışım
Fırat Suyu ol Sultana yüzün sür.....(209: 94)
- Pir Sultan'ın sözü birlik olsalar
Birleşmesi mümkün değil mi gardaş?.....(210: 95)
- Anayı babayı koydum sılada
Anasız durulmaz acısın gurbet.....(211: 96)
- Ruhum ikrar vermiş Elest Bezminde
Senin Tanrı'n var da benimki yok mu?.....(212: 97)
- Sosyal eşitliğe erip kurmasak
İnsan birbirine hiç dost olur mu?.....(213: 98)
- Yol ver yâr elinden seni içeyim
Sen benim nimetim değil misin su?.....(214: 99)
- Vahşi insanların elinde kaldın
Vahşiden ızdırap çekmek ne kötü.....(215: 100)

Çok nasihat ettim sözüm almıyor
Gine beni buldu görgüsüz yobaz.....(216: 101)

Türkü söylediler alkışlandılar
Kız gelin türküsü cemden sayılmaz.....(217: 102)

Akciğerde katran kanser oluşur
Açıkça çektiği derde inanmaz.....(218: 103)

Halk için saz çalan elinde değil
Sarhoşlar elinde çalınıyor saz.....(219: 104)

BEYİTLERDEN OLUŞAN ŞİİRLER

Âşıkım der saz çalarsın özünden haberin var mı
Halka dellallık yaparsın sözünden haberin var mı?.....(220: 105)

Ali'yi severim dersin buyruğuna hak demeysin
Emirlerine uymazsın sen Ali'yi sevemezsin.....(221: 106)

Neder bu dert neder bu dert başımıza keder bu dert
Türkiye'mize dönersek gönlümüzden gider bu dert.....(222: 107)

Atatürk vatan yarattı bu düzen gine bozuldu
Düşmanları sildi attı bu düzen gine bozuldu.....(223: 108)

DİĞER ŞİİRLER

Her zaman kutlayacağız emanetsin cumhuriyet
Vatanıma getirmiştir coskun su gibi hürriyet.....(224: 109)

Cesedin parça parç'ola
Kurda kuşa yem olasın.....(225: 110)

Çalışmayan kişilere
Sen oyunu atma n'olur.....(226: 111)

Her dertlerimi paylaşıp
Sazım bana gardaş oldu.....(227: 112)

SÖZLÜK⁶

-A-

- Abdal** : Eskiden kimi gezgin dervişlere verilen ad. (15/12: 2)
- Abdal musa** : 14. yy'da Horasan'dan Ahmet Yesevî'nin dervişi olarak Anadolu'ya gelen ve daha sonra Hacı Bektaş Veli'ye intisab eden bir Türk velisidir. (15/12: 2)
- Ağyâr** : Başkaları, diğerleri, yabancılar, düşmanlar. (36/2: 4)
- Ahû zâr** : (ah û zâr) Ağlayıp inleme. (19/3: 2)
- Alâmet** : İz, belirti, işaret. (66/4: 2)
- Alevî** : Hz. Ali'ye neslen veya nisbeten mensup olan kimse. (107/1: 4)
- Aleyh** : Karşı, karşıt, zıt. (83/3: 1)
- Aman vermek**: Kuvvetli ve galip durumdayken mağlup ve teslim olana canını bağışlamak, onu korumak hususunda yazılı veya sözlü taahhütte bulunmak. (19/2: 2)
- Amel** : Bir maksatla yapılan iş, eylem, dinî emirleri yerine getirmek için yapılan iş, fiil. (75/1: 3)
- Arif** : Anlayışlı, sezgili kimse. (47/3: 4)
- Arş** : İslam inancına göre göğün en yüksek katı, Allah katı. (28/5: 2)
- Aşure** : Muharrem Ayının onuncu gününde nohut, fındık, ceviz vb. çeşitli yiyeceklerle pişirilen akraba ve komşulara dağıtılan meşhur tatlı. (55/2: 3)

-B -

- Bağban** : Bağ bekçisi, bahçıvan. (66/5: 1)
- Barhana** : (Halk ağzı)Yük, ağırlık, eşya. (66/4: 3)
- Batın** : Bir şeyin içi, ortası, iç. (52/6: 3)
- Bayır** : Bir tepenin yukarılarından eteklerine doğru uzanan meyilli arazi. (30/1: 2)
- Bend etmek** : Kul, köle etmek. (24/5: 3)
- Beyat etmek** : (Biat etmek)Bir kimsenin hakimiyetini tanıyıp ona uymak. (94/2: 1)
- Buyruk** : Emir, hukuk.(106/1: 1)

⁶ Açıklamaların sonunda verdiğimiz parantez içindeki rakamlar sırasıyla; şiirin numarası, dörtlük numarası ve mısra numarasıdır.

-C-

- Car günü** : (Halk ağzı) Çeken, sürükleyen gün, tellal ile duyurma günü. (29/4: 1)
- Cavidan** : Ebedi, kalıcı, baki. (52/6: 2)
- Cebraîl** : Vahiy meleği. (44/1: 3)
- Cem** : Toplama, toplanma, biraraya gelme, getirilme. (102/1: 2)
- Cem lokması** : Alevîlikte bir araya gelen canların cem bitiminde yedikleri yiyeceklere denir. (51/1: 3)
- Cemal** : Güzellik, yüz güzelliği. (71/1: 1)
- Cevher** : Var olan bir şeyin özü, esası, yaratılıştan gelen değer. (69/2: 3)
- Cığır** : (Çığır) Yeni bir yöntem, biçim, yol. (28/1: 2)
- Cihat** : İslam nizamını yeryüzünde hakim kılma ve bu nizamı savunma maksadıyla din uğrunda ve Hak yolunda yapılan savaş, gaza. (38/1: 3)
- Cümle** : Herkes, her şey. (85/4: 1)
- Cüna** : Cezayı gerektiren, kabahatten ağır cinayetten hafif suç. (46/3: 3)

-Ç-

- Çarmıh** : Suçluların çivilenerek üzerine asıldığı, çapraz iki tahtadan meydana gelen haç biçiminde dar ağacı. (7/6: 3)
- Çığır açmak** : Kendisinden sonra başkalarının da takip edeceği bir yol açmak, yeni bir tarz başlatmak. (108/3: 1)
- Çığırmak** : (halk ağzı) Ortaklaşa, yüksek sesle bağırışmak hep birlikte bağırıp çağırmak, haykırmak. (9: 4: 3)

-D-

- Dağlamak** : Vücuduna kızgın bir demirle damga vurmak. (13/3: 2)
- Daim** : Devam eden, devamlı, sürekli. (83/6: 3)
- Dane** : Tohum, tohum gibi ufak, yuvarlak şeyler için kullanılır. (47/2: 4)
- Dardidar** : (Dâr- ı didar) Alevîlikte pir huzuruna varıp saygı ile durmanın adına dâr- ı didar denir. (77/7: 2)

- Dede** : Bektaşîlerde eskiden baba yerine mürşide verilen isim ve unvan. Alevîlerin inancına göre Hz. Peygamberin soyundan olan ve mürşitlik görevini gören kişiye denir. (86/1: 1)
- Dellal** : Tellal kelimesinin eski metinlerde kullanılan asıl şekli. Yol gösteren anlamındadır. (105/1: 2)
- Dem** : Zaman, an, çağ. (60/1: 3)
- Demokrat** : Düşünceleri ve tutumu halka yakın olan kimse, demokrasi taraftarı olan kimse. (52/7: 3)
- Derviş** : Tarikâta girip bir şeyhe bağlanan, onun izinde hak uğrunda yürüyüp, nefsini ıslah eden, varlık iddiasından geçip Allah'ın birliğini bütün kainatta görerek kendini Hakk'a ve O'nun yarattıklarına adayan kimse. Kanaatkâr, saf, alçakgönüllü, her şeyi hoş gören kişi. (36/3: 3)
- Desdur** : İzin, ruhsat, müsaade, tarikât geleneğinde bir işe başlarken söylenir. (80/4: 3)
- Deyiş** : Söyleme tarzı, anlatma biçimi, halk şiirinde nefes, koşma, destan, türkü vb. şekillere verilen isim. Hece vezniyle söylenmiş Alevî- Bektaşî edebiyatı şiirlerine Alevîlerce verilen isim. (102/2: 2)
- Deyu** : (Eski Türkçe) Diye. (20/5: 2)
- Dilber** : Gönlü kendine çeken, güzel. (64/1: 1)
- Dillenmek** : Konuşmak, söylemek, dile gelmek, hakkında kötü söylenmek. (96/3: 2)
- Divân** : Büyük meclis, yüksek meclis. (38/1: 2)
- Dört kapı kırk makam**: Bektaşîlerde şariat, tarikât, marifet, hakikat kapıları ve her kapının onar maddesinin toplamında oluşan kırk makam . (6/6: 3)
- Duçar** : Uğramış, tutulmuş, yakalanmış. (60/3: 2)
- Duş eylemek** : Rast getirmek, karşı karşıya getirmek, giriftar etmek, nail etmek. (81/5: 1)
- Duvaz** : Bir halk edebiyatı nazım şeklidir, Alevî- Bektaşî şiirlerinde görülür, on iki imamı öven nefeslerdir. (102/2: 2)

-E-

- Ehl- i beyt** : Hz. Muhammed (s.a.v.)'in kızı Hz. Fatma, damadı Hz. Ali, ve onların evlatlarının dahil olduğu ailesi. (44/3: 1)
- El aman** : Bıktım yeter artık. İllallah anlamıda şikâyet sözü. (81/2: 2)
- Enbiyâ** : Nebiler , peygamberler. (10/4: 2)

- Engin** : Alçak yer. (99/6: 1)
- Eren** : Ermiş , veli, yadır, evliyâ. (6/1: 1)
- Evliyâ** : Allah sevgisi olan, ermiş, veli. (10/4: 2)
- Eylik** : (Halk ağzı) iyilik. (102/3: 3)

-F-

- Fanî** : Son bulucu, sonlu, ölümlü, tükenmek, yok olmak. (72/1: 1)
- Fesât** : Tabii halden çıkma, bozulma, bozukluk, kargaşalık, karışıklık, bozgunculuk. (102/4: 3)
- Fırgat** : (Firkat) Ayrılık, hicrân. (40/3: 2)
- Figân** : Izdırapla bağırma, haykırma, feryat. (65/3: 2)
- Firavun** : Eski Mısır hükümdarlarına verilen unvan, kibirli, benlikçi, zalim. (7/4: 2)
- Fon** : Belirli bir işi yürütmek için gerektiğinde harcanmak üzere elde bulundurulan para. (97/2: 3)

-G-

- Gah** : Bazen, bazı zaman. (112/2: 3)
- Gütmek** : Olatmak. (30/3: 1)

-H-

- Hacı Bektaş Veli**: 13. yy'da yaşamış Horasan erenlerinden, Bektaşî tarikatının isim babası büyük Türk mutassavvıfı. (24/1: 4)
- Hakikat** : Asıl olan durum ve şekil, gerçek, Allah'a ulaşma yolundaki dört makamdan üçüncüsü. (32/1: 1)
- Halk etmek** : Yaratmak, yok iken var etmek. (33/2: 2)
- Hallacı mansur**: Allah'ta yok olup erimek anlamında söylediği ene'l-Hak (ben Hakk'ım) sözü üzerine infaz edilen tasavvuf ehli, sufi şair. (65/3: 1)
- Harman** : Tahılın saptan ayrılması için düven makine veya hayvanla yapılan dövme işi. (47/2: 3)

- Haydar** : (Hz. Ali'nin lakabı) Asıl anlamı arslan olan bu kelime Hz. Ali'nin cesaretinden, yiğitliğinden dolayı yiğit ve cesur anlamında kullanılmıştır. (75/5: 4)
- Hayhay** : Peki olur, baş üstüne. (61/4: 1)
- Hayvanat** : Hayvanlar, hayvanları inceleyen bilim dalı. (75/2: 2)
- Hızır** : Ab- ı hayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdadına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre veli olan zat. (29/1: 4)
- Hikmet** : Hakimlik, bilgelik, alemin insanlar tarafından anlaşılamayan gizli anlamı. (36/2: 4)
- Hilkat** : Yaratma, yaratılma, yaradılış. (56/2: 1)
- Himmet** : Yardım, ihsan, çalışma, gayret etme, manen büyük kimselerin, ermişlerin dilediklerini yerine getiren manevî gücü, yardımı, lütfu. (17/3: 2)
- Huri** : Cennet kızları. (20/4: 3)
- Hülle donu** : Cennette giyilecek elbise. (55/5: 3)
- Hünkar** : Sultan, hükümdar anlamında olup din büyükleri için de kullanılmıştır. (46/1: 1)
- Hürriyet** : Hür, özgür olma durumu. (44/4: 3)
- Hürmet** : Bir şeye ya da bir kimseye değer vermekten ileri gelen ölçülü davranma hissi, itina gösterme duygusu. (14/2: 3)

-İ-

- İlnmak** : (Dönüşlü) ılık duruma gelmek. (41/1: 3)
- İrk** : İnsan neslinin belli başlı çeşitlerinden her biri. (98/2: 3)

-İ-

- İbret** : Bir olaydan çıkarılan ders. (10/2: 4)
- İlahiyat** : Tanrı ile ilgili bilgi ve düşünceler, din ilimleri. (59/4: 2)
- İlkel** : İlk durumda kalmış olan, gelişmemiş. (10/1: 1)
- İmam Cafer** : Sadık lakabıyla meşhur olan İmam Cafer on iki imamın altıncısıdır. (77/6: 2)

- İncil** : Dört kutsal kitaptan Hz. İsa'ya indirileni. (15/4: 3)
- İrşad** : Doğru yolu gösterme, doğru yola yöneltme. (24/2: 3)

-K-

- Kocatmak** : Yaşlandırmak. (42/3: 2)
- Kaddar** : (Gaddar) Acımasız, merhametsiz. (95/3: 3)
- Kadem** : Ayak, adım. (35/4: 3)
- Kalp evi** : Gönül. (31/2: 3)
- Kamil** : Tam olmak, olgun olmak. (71/3: 2)
- Karun** : İsrail oğulları zamanında zengiliğiyle ün salmış sonra da malı ile helak olmuş bir kişinin adı olup çok zengin anlamında kullanılmaktadır. (48/1: 3)
- Katık çalmak**: Bir şeyi ekmekle birlikte yemek. (21/4: 2)
- Katıksız ekmek**: Ekmeğin yanında bir şeyin olmaması. (21/2: 3)
- Katran** : Suda erimeyen, koyu, yapışkan madde. (103/1: 3)
- Kayıl olmak** : (Kail olmak) Razı olmak, inanmak. (61/5: 3)
- Kelam** : Tek kelime veya kelimelerden meydana gelmiş söz, ifade. (30/2: 1)
- Kemal** : En olgun, en yetişkin döneminde olma, olgunluk. (83/2: 3)
- Kemalizm** : Atatürkçülük. (110/4: 1)
- Kemend** : Uzaktaki bir kimseyi veya şeyi çekip yakına getirmek için atılan ucu ilmekli ip, sevgilinin saç kıvrımı. (81/1: 4)
- Keramet** : Bir ermişin Allah'ın kendisine yakın kullarına lutfettiği olağanüstü şeyler yapma gücü ile ortaya koyduğu akıl sınırlarını aşan tabiatüstü iş, harikulade hal. (24/3: 1)
- Kerbela** : Bağdat civarında Hz. Hüseyin'in şehit edildiği ve türbesinin bulunduğu yerin ismi olup mecazen matem yeri manasına gelir. (94/1: 2)
- Kerrar** : Tekrar tekrar hücum etmek, savaşta döne döne defalarca saldıran kimse (Hz. Ali'nin lakabı). (75/2: 4)
- Kervan** : Bir memleketten diğer uzak bir memlekete ticaret eşyası veya yolcu taşıyan yük hayvanı katarı. (70/4: 2)
- Keşiş** : Manastırda münzevî bir hayat yaşayan hiç evlenmemiş Hristiyan papazı. (82/4: 3)

Kevser Irmağı: Cennette bir nehir veya havuz. (47/5: 2)

Kırklar : Alemlerin manen idarecisi olan kırk ermiş kişi. (95/2: 2)

Kudret : Kuvvet, güç, takat, iktidar. (94/1: 1)

-L-

La feta ün la seyfe : (La feta illa Ali la seyfe illa zülfikar) Zülfikardan başka kılıç Ali'den başka yiğit yoktur. (35/2: 1)

Laik : Din ve devlet işlerini birbirinden ayrı tutan. (10/3: 2)

Leb : Dudak. (64/1: 2)

Ledun : Allah katı, Tanrı huzuru. (52/6: 2)

Leş : Kokmuş hayvan ölüsü. (84/2: 2)

Lokma : Tekke dilinde yemek. (51/1: 3)

-M-

Mahluk : Allah tarafından yaratılmış yok iken var edilmiş. (99/4: 3)

Mahsun : Sağlam, dayanıklı hale getirilmiş. (81/3: 4)

Makbul : Kabul edilen, uygun, geçerli. (37/5: 2)

Marifet : Varlıkların hakikatini, ilahi sırlarını tefekkür, keşif ve ilham yoluyla bilme. (47/4: 1)

Maşuk : Âşık olunan kimse. (2/3: 3)

Mebus : Milletvekili. (12/4: 2)

Mehdi : Allah tarafından doğru yola iletilen, hidayete eriştirilen kimse, şîllerce on birinci imam Hasan El- Askeri'nin oğlu olup babasının vefatından sonra gizlendiği evde kıyametten önce zulümle mücadele etmek için tekrar ortaya çıkacağına inanılan on ikinci imam. (15/9: 2)

Merdane : Mertçe, yiğitce. (87/1: 2)

Merhem : İçinde gerekli, etkili maddeler bulunan ilaçların ortak adı. (19/3: 3)

Mervan : Emevîlerin dördüncü halifesi. (62/1: 2)

Methetmek : Övmek. (8/6: 3)

Mevla : Kainatın yegana sahibi ve efendisi durumunda olan Allah. (17/5: 3)

- Mezhep** : Bir dinde belirli görüş ve anlayış farklarından oluşan kollardan her biri. (23/2: 3)
- Miraç** : İslam inancına göre Hz. Muhammed'in göğe yükselip Allah'la görüşme mucizesi. (6/6: 1)
- Mitil atmak** : (Halk dey.) Bir yere yerleşip kalmak. (17/5: 3)
- Mizan** : Tartmak, ölçmek. (75/1: 2)
- Muaviye** : İslam devletinin Hz. Ali'den sonraki halifesi ve Emevî hanedanının kurucusu. (48/3: 2)
- Muhabbet** : Sevgi, aşk. (31/2: 3)
- Muhannet** : Korkak, namert. (19/2: 2)
- Muharrem Ayı**: Aşure ayı, hicri senenin birinci ayı. (55/1: 1)
- Musahip** : Alevîlerde aynı zamanda Alevîliğe intisap eden ve kardeş sayılan iki kişiden biri (47/2: 1)
- Müdara** : Dini veya dünyayı zarardan kurtarmak için, dünya menfaatinden vermek, insanlarla iyi geçinmek, İslamiyet'in dışına çıkmadan güler yüz göstermek, gönlünü almaktır. (65/3: 3)
- Mürşid** : Hak ve hakikate erişme yolunda müritlerine örnek olan, onlara rehberlik eden kimse. (90/4: 3)
- Müslim** : Müslüman. (101/2: 2)
- Müta nikahı** : Kadına verilen ücret karşılığında belli bir süre için anlaşmalı olarak yapılan ve yalnız şiflerle makbul sayılan geçici nikah. (26/3: 3)

-N-

- Nahiye** : İlçelerin bir müdürle yönetilen bölümlerinden her biri, bucak. (57/2: 1)
- Namerd** : Sözünün eri olmayan, güvenilmeyen. (89/4: 3)
- Nâr** : Ateş. (33/3: 2)
- Nato** : 1949 yılında savunma amaçlı kurulmuş kolektif bir örgüt. (89/6: 1)
- Nebi** : Peygamber. (51/3: 2)
- Necef** : İran'da bir şehir. (87/2: 3)
- Neddin neyledin**: (halk ağzı)Ne yaptın ne eyledin, neler ettin. (36/3: 1)
- Nevruz** : İlkbaharın başlangıcı sayılan 21 Mart günü. (51/1: 2)

Nezd	: Huzur, yan, kat. (97/1: 2)
Nida	: Seslenme.(55/3: 1)
Ninnilemek	: Uyutmak. (72/2: 2)
Nişan	: Belirti, iz, alamet. (8/3: 3)
Niyaz	: Yalvarma, yakarma. (87/2: 1)
Noksan	: Eksik. (3/4: 2)

-O-

Od	: Ateş. (2/3: 4)
Otak	: Büyük çadır. (74/5: 3)
Ozan	: Saz şairi. (61/5: 1)

-Ö-

Öğüt	: Bir kimseye ne yapıp, ne yapmaması konusunda söylenen söz. (105/3: 1)
Övünmek	: Sahip olduğu veya kendine pay çıkardığı bir şeyden gururla abartılı bir dille bahsetmek. (85/1: 3)

-P-

Pak	: Temiz, saf. (76/2: 2)
Parelenmek	: Parça parça olmak, paralanmak. (7/9: 3)
Payelenmek	: Rütbe, mevki sahibi olmak, ödüllendirilmek. (92/3: 3)
Perçem	: Alna düşen kısa saç demeti, kakül. (70/2: 3)
Pir	: Yaşlı, ihtiyâr kimse, bir tarikâtın kurucusu. (102/2: 1)
Pir sultan	: Halk arasında yedi ulular olarak bilinen yedi ozandan biridir. Alevî gelenekleriyle yetişmiş bir dervîştir. (48/4: 3)
Politik	: Politikayla ilgili, siyasî. (39/7: 2)
Post	: Şeyhlik makamı. (102/2: 1)
Propaganda	: Bir fikir veya harekete taraftar kazandırmak, davranış tarzlarını istenen yönde etkilemek amacıyla söz, yazı vb. yolla yapılan çalışma. (76/4: 3)
Protesto	: Bir davranışı, bir fikri yersiz veya yanlış bularak karşı çıkma. (72/4: 2)

-R-

- Rahmet** : Allah'ın yarattıklarına olan merhameti, acıma ve esirgemesi. (88/1: 3)
- Reis** : Baş, başkan, amir. (12/4: 2)
- Resul** : Peygamber, nebi (özellikle Hz. Muhammed için kullanılır). (51/3: 2)
- Rey** : Oy. (111/1: 1)
- Rüşvet** : Bir görevliye kanunen yapması veya yapmaması gereken bir işte yasa dışı bir kolaylık sağlaması için verilen para yahut sağlanan menfaat. (12/3: 3)

-S-

- Safiyullah** : Adem Peygamber. (15/1: 1)
- Salavat** : Namazlar, salatlar, “Allah'ım Hz. Muhammed'e ve Hz. Muhammed'in soyundan gelenlere salat eyle, onların şeref ve kadrini yücelt” anlamına gelen dualar. (6/5: 1)
- Saltanat** : Hükümdarlık, sultanlık. (9/4: 1)
- Secde** : Allah'ın büyüklüğü, yüceliği önünde hiçliğini göstermek ve O'nu ululamak maksadıyla vücudu alın, burun, el ayağı, dizler ve ayak parmakları yere gelecek duruma getirme, bu durumda yere kapanma. (6/4: 1)
- Seda** : Ses, avaz. (95/2: 3)
- Sedir** : Minder ve yastıklarla döşenmiş divan. (97/5: 2)
- Semah** : Alevî törenlerinde musiki eşliğinde kadın erkek birlikte yapılan raks, bir nevi sema. (24/2: 2)
- Sena** : Övme, övüş. (29/5: 1)
- Serdar** : Kumandan, baş kumandan. (9/1: 3)
- Sıdk** : Doğruluk, gerçeklik. (13/3: 1)
- Sıla** : Vatan, memleket, aile ocağı. (96/1: 3)
- Sır kadem** : Hiç bir iz bırakmadan yok olmak. (35/4: 3)
- Sofu** : Dinin ibadet kısmına diğer yönlerden daha çok önem veren kimse. (47/1: 1)
- Sorgu sual** : Cem ayinlerinde Hak yolundan çıkanların sorgudan geçirilmesine denir. (6/4: 3)
- Softa** : Medrese talebesi, yobaz, mutaassıb kimse. (11/2: 2)

Sömürmek : Hüküm, idaresi veya etkisi altına alıp haksız ve sürekli çıkar sağlamak, istismar etmek. (111/1: 3)

Sual : Soru. (14/3: 2)

-Ş-

Şadlık : Sevinçli olma durumu, sevinçlilik. (66/3: 1)

Şahı merdan : Yiğitlerin Şahı (Hz. Hüseyin). (9/1: 2)

Şakımak : Name ile ötmek. (43/5: 4)

Şamar : Elin iç kısmı ile yapılan vuruş, darbe, sille, tokat. (103/4: 2)

Şefaât : Peygamberlerin ve Allah'ın izin vereceği kimselerin, kulların suçlarının bağışlanması için Cenab- ı Hak katında aracılık etmeleri. (6/5: 2)

Şehadet : Allah yolunda, millî ve manevî değerler uğrunda ölmek, canını feda ederek şehit olma. Görülen veya bilinen bir durum veya iş hakkında şahitlik etmek. (51/2: 2)

Şehvetperes : Şehvete ve nefsine düşkün, kendini nefsinin arzularına kaptırmış kimse. (69/3: 3)

Şer : Kötülük fenalık. (31/3: 2)

Şeriat : Allah'ın kulları için peygamberleri vasıtasıyla koymuş olduğu iman ahlâk, ibadet ve hukukla ilgili kural ve hükümlerin bütünü, din. (23/3: 1)

-T-

Takdir : Beğenme, güzel bulduğunu belirtme, ezelde Cenab- ı Hakk'ın olmasını dilediği şeyler. (86/5: 3)

Taklaşarak : Yuvarlanarak. (16/2: 4)

Talip : Bir tarikâta girmek isteyen kimse, isteyen. (32/2: 1)

Tan etmek : Kınamak, yermek, ayıplamak. (48/3: 3)

Tarikât : Bir şeyhe bağlı kimseler için konulmuş olan manevî, ahlâkî ve sosyal kuralların bütünü ve bu kurallara göre teşkilatlanmış kurum. (24/4: 2)

Tecelli : Allah'ın kudretinin şahıslarda ve eşyalarda görülmesi. (46/5: 3)

Teknik : Bir bilim ve sanat dalında kullanılan ve bilinmesi gereken yöntemlerin bütünü. (111/3: 2)

Temenni : İstek, dilek, talep, bir şeyin gerçekleşmesini isteme. (10/3: 3)

- Teşkilat** : Aynı iş ve amaç etrafında biraraya gelen kişi veya kurumların oluşturduğu kuruluş, örgüt. (52/3: 2)
- Tevhid** : Allah'ın birliğine inanma, bir ve tek olduğunu kabul edip söyleme. (47/3: 3)
- Tevrat** : Hz. Musa'ya indirilen kutsal kitap. (15/4: 3)
- Tufan** : Nuh Peygamber zamanında dünyayı kaplayacak şekilde yağın çok şiddetli yağmur ve fırtına. (55/2: 1)
- Turna** : Turnagiller familyasından Avrupa ve Afrika'da toplu olarak yaşayan büyük sürüler halinde göçen iri kuş. (4/1: 2)

-U-

- Uygarlık** : Medeniyet. (89/2: 3)

-V-

- Vakıf** : Vakfedilen mallara ait işlere bakan resmî kurum. (95/1: 1)
- Vallahi** : Allah'a and olsun ki, Allah hakkı için anlamında yemin sözü. (101/2: 1)
- Vekil** : Başkası adına söz söyleyen veya hareket eden kimse. (53/7: 1)
- Veliyullah** : Allah'a yakın olma mertebesine erişmiş kimse, veli, eren ermiş. (83/6: 2)
- Vird etmek** : Her zaman tekrarlamak, dile dolamak. (13: 2: 2)
- Viran** : Yıkık, yıkılmış, harap. (91/ 5: 2)
- Vurgun eylemek**: Baskın, hücum etmek. (81/ 4: 3)

-Y-

- Yaban** : Yabancı kimse, el. (38/2: 1)
- Yabani** : İnsan içine çıkmayan, insanlarla ilişkiye alışmamış, kaba, görgüsüz. (89: 2: 4)
- Yad** : Anma, hatırlama. (6/5: 3)
- Yâren** : Arkadaş, dost. (83/1: 3)
- Yezit** : Zalimliğiyle bilinen ikinci Emevî halifesi, çok gaddar kimseler için kullanılan sövme sözü. (9/2: 3)
- Yobaz** : Dinde aşırı derecede mutaasıp olan şekle çok bağlı kalan ve bu konuda başkalarına hoşgörölü davranmayan kimse. (101/1: 2)
- Yuka** : Yukarı. (99/7: 2)

Yumak : Yıkamak. (31/2: 3)

Yücelenmek : Yükselmek. (40/1: 1)

-Z-

Zâkir : Anan, zikreden, tekkelerde ayin sırasında ilahi okuyan kimse. (102/1: 1)

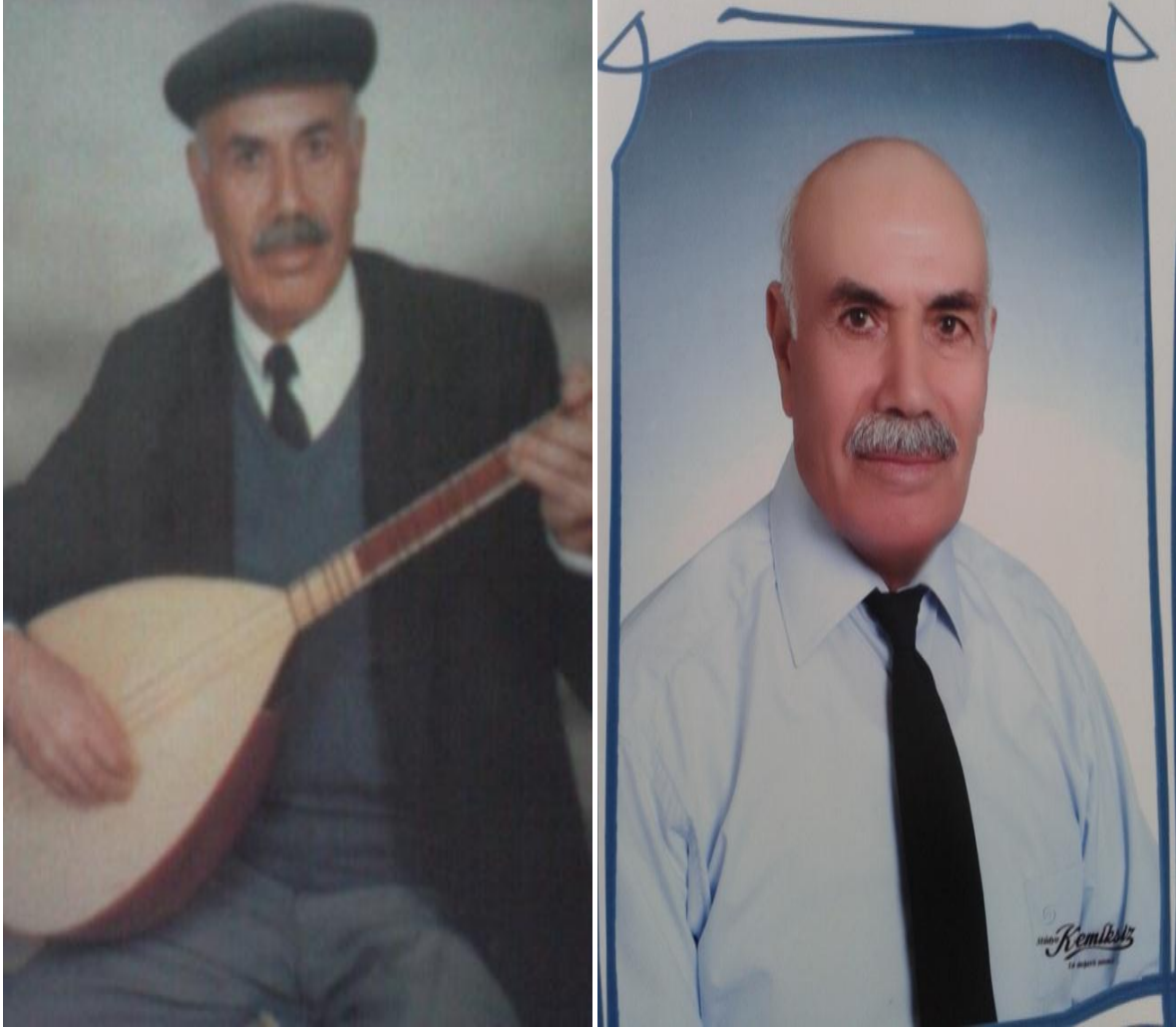
Zay olmak : (Zayi olmak)Yok olmak, telef olmak. (92/3: 4)

Zebur : Davut Peygamber'e indirilen kitap. (15/4: 3)

Zikir : Allah'ın isimlerini söylemek suretiyle yapılan ibadet. (35/1: 2)

ÖZ GEÇMİŞ

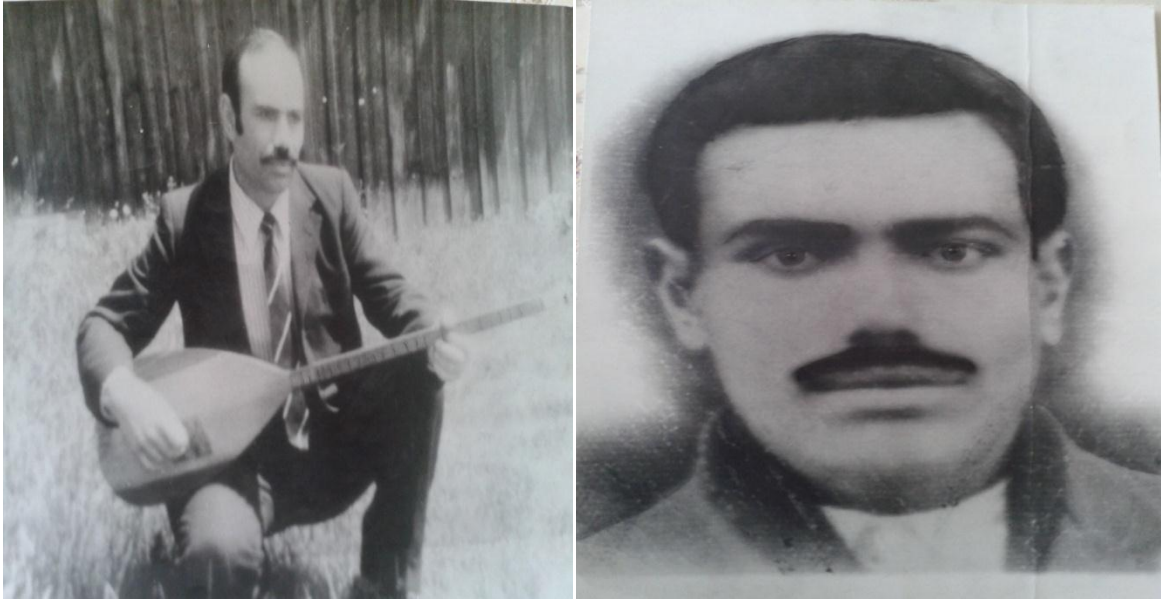
1984 yılında Bingöl'ün Genç ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Genç'te tamamlayan Güllü, 2006 yılında İnönü Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Çeşitli eğitim kurumlarında kısa süreli çalışıp 2010 yılında İnönü Üniversitesi'nde Türk halk edebiyatı alanında yüksek lisans ve pedagojik formasyona başladı. 2011 yılında pedagojik formasyon eğitimini tamamladı. 2012'de evlenip Bursa'ya yerleşen Güllü'nün Deniz adında bir kız çocuğu vardır.

EKLER

Resim 1: Âşık Mürteza Aksüt

Resim 2: Âşık Mürteza Aksüt'ün askerliği (1958-1960)

Resim 3: Âşık Mürteza Aksüt'ün gençliği

Resim 4: Âşık Mürteza Aksüt PTT’de çalışırken

Resim 5: Âşık Mürteza Aksüt'ün annesi Gülşah Hanım ve babası Hüseyin Aksüt

Resim 6: Âşık Mürteza Aksüt ve ağabeyi Hasan Aksüt (İlk sazını marangoz olan ağabeyi yapmıştır)

Resim 7: Âşık Mürteza Aksüt'ün ablası Zeynep Hanım (2010 yılında vefat etmiştir).

Resim 8: Âşık Mürteza Aksüt'ün 1993 yılında kaybettiği ilk eşi Ayşe (Fatma) Aksüt.

Resim 9: Âşık Mürteza Aksüt ve 1994 yılında evlendiği ikinci eşi Ayten Aksüt.

ÂŞIK MÜRTEZA AKSÜT'ÜN ÇOCUKLARI

Resim 10: Garip Aksüt

Resim 11: Tamam Kiper

Resim 12: M. Kemal Aksüt ve Nedime Kurnaz

Resim 13: İkinci eşinden oğlu Zekai Aksüt

Resim 14: Âşık Mürteza Aksüt, ilk eşi Ayşe Hanım ve kızları Gülşen Epik

Resim 15: İstanbul'da yapılan Alevî Dede'leri toplantısından

Resim 16: Hekimhan'da yapılan cem töreninden Âşık Mürteza Aksüt.

Resim 17: Cem töreninde zâkir Mürteza Aksüt.

Resim 18: Cem töreninde Zâkir Mürteza Aksüt.

Resim 19: 24.12.2014 tarihinde yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma gününde

Âşık Mürteza Aksüt ve Arzu Güllü

Resim 20: 24.12.2014 tarihinde yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma gününde

Âşık Mürteza Aksüt ve Arzu Güllü.

Resim 21: Malatya 1. Âşıklar Şöleninden. Soldan sağa Âşık Kul Elif, Âşık Yalınayak, Âşık Kadimî, Prof. Dr. Hasan Kavruk, Âşık Kenan Şahbudak, Arzu Güllü, Âşık Ali Rıza Uğurlu, Âşık Mürteza Şirin, Âşık Bîrfani (30.03.2012).

Resim 22: Soldan Sağa Âşık Hüseyin Başaran, Arzu Güllü, Âşık Kul Elif (30.03.2012)

Resim 23: Malatyalı Âşık Fehmi Gür anısına düzenlenen panelde Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaya ve Arzu Güllü (19.03.2012).

Resim 24: Malatyalı Âşık Fehmi Gür anısına düzenlenen panelde Fehmi Gür'ün oğlu Âşık Ozanoğlu (Nurettin Gür) ve Arzu Güllü (19.03.2012).

Resim 25: Malatyalı Âşık Fehmi Gür anısına düzenlenen panelde Yrd. Doç. Dr. Mehmet Yardımcı ve Arzu Güllü (19.03.2012).

KAYNAKLAR

SÖZLÜ KAYNAKLAR

Aşağıda kaynak kişiler hakkında bilgi verilirken; a. Ad- Soyadı, b. Yaşı, c. mesleği, d. Doğum yeri, e. Öğrenim durumu, e. Yaşadığı yer sırasına göre verilmiştir.

KAYNAK KİŞİLER

(K1) Nurettin Gür, 62, Tedaş'tan Emekli, Arapgir, ortaokul, Ankara.

(K2) Metin Özer, 62, Emekli öğretmen, Güzelyurt, üniversite, Malatya.

(K3) Mürteza Şirin, 63, Ankara Büyük Şehir Belediyesi'nden Emekli, Hasançelebi, ortaokul terk, Ankara.

YAZILI KAYNAKLAR

- AKIN, Bülent (2009), **Âşık Mah Turna**, Ankara: Yol Bilim Kültür Araştırma Yayınları.
- AKSAN, Doğan (2003), **Her Yönüyle Dil**, Ankara: TDK Yayınları.
- AKSOY, Ömer Asım (1984), **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü**, Ankara: TDK Yayınları, 325. Cilt.
- AKSÜT, Hamza (1998), **Hasançelebi ve Çevresi Tarihi**, Ankara: Ersa Matbaacılık.
- AKSÜT, Mürteza (2009), **Ozan Dilinden Gerçekler**, Malatya: Rektur Reklam Matbaacılık.
- AKSÜT, Mürteza (2012), **Allah İçin İbadet Zikrullahtır, Ahlâkla Onu Tamamlamaktır**, Malatya: Rektur Reklam Matbaacılık.
- AKTAŞ, Hasan (2004), **Klasik Türk Şiirinde Edebî Sanatlar**, Edirne: Yort Savul Yayınları.
- ALBAYRAK, Nurettin (2010), **Ansiklopedik Halk Edebiyatı Sözlüğü**, İstanbul: Kapı Yayınları.
- ALPTEKİN, Ali Berat (2004), **Erzurumlu Emrah Palandöken'in Zirvesindeki Âşık**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ALPTEKİN, Ali Berat (2005), **Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ALPTEKİN, Ali Berat- Saim Sakaoğlu, (2008), **Türk Saz Şiiri Antolojisi (14-21.Yüzyıllar)**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ARAT, Reşit Rahmeti (1960), Edebiyatımızda İlk Lirik Şiir, **Türk Yurdu II**, 2 (37-38).
- ARAT, Reşit Rahmeti (1960), Aprınçur Tigin'in Bir Şiiri, **Türk Yurdu**, S: 11.
- ARAT, Reşit Rahmeti (1986), **Eski Türk Şiiri**, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 506.s.
- ARTUN, Erman (1996), **Günümüzde Adana Âşıklık Geleneği ve Âşık Feymanî**, Adana: Hakan Ofset.
- ARTUN, Erman (2001), **Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ARTUN, Erman (2004), **Türk Halk Edebiyatına Giriş**, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- ARTUN, Erman (2005), **Türk Halk Bilimi**, İstanbul: Kitabevi Yayınları, XV+413 Sayfa.
- ARTUN, Erman (2006), **Dinî- Tasvvufî Halk Edebiyatı**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ARTUN, Erman (2011), **Dinî -Tasvvufî Halk Edebiyatı**, Adana: Karahan Kitabevi.
- ÂŞIKOĞLU, İsmail (1965), Âşık Şenlik'in Şiirleri III, **Türk Folkloru Araştırma Dergisi C:8**, No: 174, Ankara.

- BAYAT, Fuzuli (2010), **Türk Kültüründe Kadın Şaman**, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- BORATAV, Pertev Naili (1968), Âşık Edebiyatı, **Türk Dili , Halk Edebiyatı Özel Sayısı, Aralık.**
- BORATAV, Pertev Naili (1968), Halk Edebiyatı Üzerine Öndeyiş, **Türk Dili, Halk Edebiyatı Özel Sayısı.**
- BORATAV, Pertev Naili (2002), **Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği**, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- BERK, İlhan (2011), **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- ÇOBANOĞLU, Özkul (1999), **Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÇOBANOĞLU, Özkul (1999), Osmanlı Devletinde Türk Halk Kültürünün Değişim ve Dönüşüm Dinamikleri, **Osmanlı Kültür ve Sanat C.9**, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- ÇOBANOĞLU, Özkul (2000), **Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÇOBANOĞLU, Özkul (2007), **Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği ve İstanbul**, İstanbul: 3F Yayınları.
- DİLÇİN, Cem (2009), **Yeni Tarama Sözlüğü**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara: TDK Yayınları: 503.
- DİZDAROĞLU, Hikmet (1969), **Halk Şiirinde Türler**, Ankara: TDK Yayınları, s.214.
- DÜZGÜN, Dilaver (1998), **Erzurum’da Âşık Kahvehanesi Geleneği**, Folkloristik: Pof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı, (hızl. M. Özarslan- Ö. Çobanoğlu), Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Matbaası.
- DÜZGÜN, Dilaver (2004), **“Âşık Edebiyatı”, Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Ankara: Grafiker Yayınları, s.169- 212.
- DÜZGÜN, Dilaver (2011), **Dertli Divanı: Karşılaştırmalı Metin**, Erzurum: Fenomen Yayınları.
- ERCİL, Mahmut (2008), **Malatya’lı Âşık Bırfani (Hayatı, Sanatı ve Şiirleri)**, Elazığ (Fırat Üniv.Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).
- ELÇİN, Şükrü (1986), **Folklor ve Halk Edebiyatının Millî Birliğin Oluşmasındaki Rolü**, Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, s.52.
- ELÇİN, Şükrü (1986), **Halk Edebiyatına Giriş**, Ankara: Kültür ve Turizm Bkanlığı Yayınları.

- ERGİN, Muharrem (1989), **Dede Korkut Kitabı / Giriş- Metin- Faksimile I- II**, C.I, Ankara: TDK Yayınları.
- ERGİN, Muharrem (2011), **Dede Korkut Kitabı**, İstanbul: BoğaziçiYayınları.
- GÖKALP, Ziya (1924), Eski Türklerde İçtimaî Teşkilat, **Millî Tettebbular Mecmuası**, S.3.
- GÖKYAY, Orhan Şaik (1975), **Dedem Korkut'un Kitabı**, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki (1992), **Alevî Bektaşî Nefesleri**, İstanbul, İnkılap Yayınları: s.1-6.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki (1997), **Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri**, İstanbul.
- GÜLSEREN, Mehmet – Ahmet Şentürk (1993), **Malatyalı Şairler Antolojisi-3**, Malatya: Yeni Malatya Gazetesi Ofset Tesisleri.
- GÜLSEREN, Mehmet – Osman Kazancı (1993), **Hekimhan Folkloru ve Hekimhanlı Halk Şairleri**, Malatya: Açıksöz Yayınları.
- GÜNAY, Umay (1992), **Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi**, Ankara: Akçağ Yayınevi.
- GÜNAY, Umay (1999), **Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi**, Ankara: Akçay Yayınları.
- KAVRUK, Hasan – Metin Özer (2006), **Geçmişten Günümüze Malatya Şairleri**, Malatya: Malatya Belediyesi Kültür yayınları.
- KAYA, Doğan (1999), **Anonim Halk Şiiri**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- KAYA, Doğan (1999), **Âşık Ruhsatî**, Sivas: Doğan Ofset.
- KAYA, Doğan (2000), **Âşık Edebiyatı Araştırmaları**, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- KAYA, Doğan- M. Sabri Koz (2000), **Halk Hikayeleri I**, İstanbul: KitabeviYayınları.
- KAYA, Doğan (2007), **Türk Halk Edebiyatı Terimler Sözlüğü**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuat (1916), **Türk Edebiyatının Menşei**, Millî Tettebbular Mecmuası II, 4.3.133.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuat (1962a), **Türk Saz Şairleri I**, Ankara: Millî Kültür Yayınları.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuat (1962b), **Türk Saz Şairleri II**, Ankara: Millî Kültür Yayınları.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuat (1965), **Türk Saz Şairleri 5. Cilt**, Ankara: Güven Basımevi.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuat (1976), **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar 3. Baskı**, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuat (1981), **Türk Edebiyatı Tarihi 3.Baskı**, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

- KÖPRÜLÜ, M. Fuat (1986), **Edebiyat Araştırmaları**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuat (1989a), **Edebiyat Araştırmaları I**, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuat (1989b), **Edebiyat Araştırmaları II**, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- MEYDAN LAROUSSE (1969: 7668), **Büyük Lügat ve Ansiklopedi 33 Cilt**, Meydan Gazetecilik.
- OCAK, Ahmet Yaşar (2012), **Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- OĞUZ, M. Öcal (1994), **Yozgat'ta Halk Şairliğinin Dünü ve Bugünü**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- OĞUZ, M. Öcal (2000), **Türk Dünyası Halk Biliminde Yöntem Sorunları**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- OĞUZ, M. Öcal (2001), **Halk Şiirinde Tür Şekil ve Makam**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- OĞUZ, M. Öcal (2011), **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Ankara: Grafiker Yayınları.
- ONAY, Ahmet Talat (1996), **Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i** (Hızl: Prof. Dr. Cemal Kurnaz), Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÖZARSLAN, Metin (2001), **Erzurum Âşıklık Geleneği**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÖZTELLİ, Cahit (1955a), **Halk Şiiri: XIV- XVII. Yüzyıllar**, İstanbul: Varlık Yayınları.
- ÖZTELLİ, Cahit (1955b), **Halk Şiiri XVIII. Yüzyıl**, İstanbul: Varlık Yayınları.
- SAKAOĞLU, Saim- Ali Berat Alptekin- Esmâ Şimşek (1986), **Azerbaycan Âşıkları ve Halk Şairleri C II**, İstanbul: 256.s.
- SAKAOĞLU, Saim (2008), Divânü Lügat'it Türk ve Türk Halk Şiiri, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten**, ([1994] 1991, s.97-111.) (31.12.2008).
- SARAÇGİL, Ayşe (1999), **Kahvenin İstanbul'a Girişi 16. Ve 17. Yüzyıllar**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- ŞENOCAK, Ebru (2014), "Anadolu'nun Bağrından Kopan Bir Saz ve Söz Deryası: Âşık Deryamî", **Akra Kültür ve Edebiyat Dergisi**, sayı: 4, Eylül-Aralık, 115-129.
- ŞİMŞEK, Esmâ (1993), **Kadirli ve Osmaniye Ağıtları**, Antakya: Kültür Ofset Yayınları.
- TATAR, Recep S. (2007), **Bu Toprağın Atasözleri (İl İl Atasözleri ve Anlamları)**, İstanbul: Su Yayınları.
- TÜRK DİL KURUMU (2005), **Yazım Kılavuzu**, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurulu.

- UÇMAN, Abdullah (1985), **Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri 2 Cilt**, Ankara: Ötüken Yayınları.
- UÇMAN, Abdullah (1985), Tekke Şiiri, **Büyük Türk Klasikleri C. 2**, İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları.
- UÇMAN, Abdullah (1997), **Türk Dilinin Sadeleşmesi ve Hece Vezni Üzerine Bir Münakaşa**, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- YARDIMCI, Mehmet (1997), **Âşıklık Geleneği ve Âşık Esirî**, Elazığ (Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora tezi).
- YARDIMCI, Mehmet (1998), **Başlangıcından Günümüze Halk Şiiri- Âşık Şiiri- Tekke Şiiri**, Ankara: Ürün Yayınevi, Başkent Matbaa.
- YARDIMCI, Mehmet (2000), **Hekimhanlı Esiri**, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- YILDIRIM, Dursun (1989), Sözlü Kültür ve Folklor Kavramları Üzerine Düşünceler, **Millî Folklor, C. 1** S. 4 Aralık.
- YILDIRIM, Dursun (1989), Sözlü Gelenek Kültürü, **Millî Folklor , C. 1** S. 1 Mart, s.6-7.
- YÖRÜKÂN, Yusuf Ziya (2009), **Müslümanlıktan Evvel Türk Dinleri Şamanizm**, İstanbul: Ötüken Yayınları.